Baudelaire'in Mektupları

BAUDELAIRE'İN MEKTUPLARI

MEKTUPLAR DİZİSİ 6

DÜŞÜN

DÜŞÜN

CHARLEŞ BAUDELAIRE'in Mektupları

DÜŞÜN YAYINEVİ
Teşvikiye Cad. 119/2 Nişantaşı-Istanbul
sel 141 67 18

DÜŞÜN YAYINEVİ

Mektuplar Dizisi 6

CHARLES BAUDELAIRE'in Mektupları

Çeviren

Bedia Kösemihal

Kapak Erkal Yavi

Genel Dağıtım YADA

Divanyolu Dr. Şevki bey sok. No. 6 Kat 1
ISTANBUL

Tel 520 74 72

Kardeşler Basımevi
Istanbul — 1983
Tel : 520 69 57

Emek Ciltevi
Tel 520 61 78

ÖNSÖZ

Baudelaire'in «Correspondance générale» adlı 6 ciltlik mektuplarının uzun bir öyküsü vardır. İlkin Baudelaire'in arkadaşı Eugène Crépet, bu mektupları toplamayı tasarlamış, tutulacak yolu çizmişti. Ölünce bu işi, oğlu M. M. Jacques Crépet yürüttü. 1947'den 1953'e kadar 6 yıl çalışarak tasarıyı genişletti. Ama onun da ömrü yetmedi; sonunda bastırmak işi, arkadaşı Claude Pichois'ya düştü.

Biz bu «BAUDELAIRE'den Seçme Mektuplar» çevirimizde, daha çok annesine yazdıklarını seçtik; çünkü bu mektuplarda, Baudelaire, özel yaşamını olsun, sanat yaşamını olsun açıklıkla, içtenlikle yalnız annesine anlatmaktadır. Şair, içinde çalkandığı sorunlarla kendisine pek az ışıklı bir dünya yaratmaktadır.

Mektuplarına özellik veren etkileri şöyle sıralıyabiliriz:

I — Küçük yaşta eline düştüğü üvey babası general Aupick'in üzerindeki baskısı. Annesinin sevgisini üvey babasıyla paylaşmaya razı olamaması.

II — Öz babasından kalan mirası idare edememesi yüzünden, annesinin oğluna «vasi» tayin ettirmesi; şairin bunu birtürlü hazmedememesi.

III — Eserlerinin ahlaka aykırı sayılmasından ötürü, kendisinin sıksık suçlandırılması, tutuklanması.

IV — Yıllarca beraber yaşadığı kadından (Jeanne) çektikleri.

V — Fransız Akademisine girmek için gösterdiği çaba ve uğradığı yenilgi.

VI — Yazmış olduğu ve yazacağı eserlerinin bütün haklarını anlaşmaya bağlıyarak pek az bir para ile satmış olması; bir yandan şairi verimli kılan bu bağlantıların, öte yandan en ufak ihtiyaçlarını bile sağ-

layamıyarak onu sıkıntılara hatta sefalete düşürmesi.

VII — Onu felce kadar götüren hastalığının belirtileri; maddi, manevi acıları.

Şairin Edgar Poe çevirilerinde gösterdiği başarı, İngiliz diline ne kadar hakim olduğunu gösterir. Gençkızlığı İngiltere'de geçen annesi Madam Aupick, oğlu Baudelaire'e daha küçük yaşta bu dili öğretmişti. Baudelaire'in annesine büyük bir değer verdiği ona yazdığı mektuplarda görülüyor; annesini, hayatı boyunca bir sanat eleştiricisi, bir dost, bir arkadaş saymıştır. Özel yaşamını bütün açıklığıyla, sanat yaşamını bütün içtenliğiyle yalnız annesine yazdığı mektuplarda belirtmiştir.

Baudelaire'in felçli olarak ölümle pençeleştiği son günlerde bile, basılmakta olan eserlerinin en ufak imla yanlışlarına kadar dikkatli oluşu, şairin sanatına ne kadar titiz davrandığı, sanatçı sorumluluğunu son nefesine kadar nasıl yitirmediğini göstermektedir.

B. K.

Y A Ş A M I

Ressam Josephe François Baudelaire'in oğlu şair Baudelaire (Pierre - Cahrles) Paris'te doğmuş, felçli olarak Paris'te ölmüştür (1821 - 1867).

Baudelaire, yaşadığı yüzyılın edebiyatına büyük etkisi olan, «yeni bir hava» getiren, büyük bir Fransız şairidir.

Kelimeleri kullanmasında çekici bir ahenk, marazi bir duygululuk, çiğ bir realizm eğilimi, acayiplik, eşsizlik, orijinallik dikkati çeker.

Eserleri

Baudelaire'i mahkemeye düşüren 1857'de yayınladığı «Les Fleurs du mal» adlı biricik şiir kitabı, Fransız edebiyatında kendisine adını unutturmıyacak bir yer sağlamıştır.

Edgar Poe çevirilerinin ünü yanında, nefis eseri «Petits Poemes en prose» u; iğneliyici «Curiosités esthetiques»i; romantizmi yeren «L'Arts romantique»i çok tanınmıştır.

Son zamanlarda basılan «Lettres, Oeuvres posthumes, Carnet, Journaux intimes» adlı eserler de, büyük şairin daha derinden anlaşılmasına yardımcı olmuştur.

— Baudelaire'in onikibuçuk yaşındayken, onaltı yaş büyüğü üvey ağabeysine yazdığı bir mektup —

YARGIÇ VEKİLİ M. BAUDELAIRE'e

Lyon, 22 Kasım 1833

Anlatılacak çok şeyler var ama önce senden özür dileyeyim. Tembellikle beraber biraz da haysiyet işi girdi araya; senden cevap alamayınca tekrar yazmayı onuruma yediremedim; bunun gülünç olduğunu da hemen farkettim. Büyüğümsün, ağabeyimsin, seni sever sayarım. Mektubumun başında söylediğim gibi anlatılacak şey çok; hadi sözümü yerine getireyim

Ayağım burkuldu, alçı alçı üstüne, sorma halimi; doktorlar kadar alçıdan da nefret ediyorum.

Lyon'da Rhone nehri üzerine baştan başa demir çubuklarla asma bir köprü yapılıyor. Sokaklar gazla aydınlanacak diye her yeri delik deşik ettiler. Ansızın kabaran gürül gürül Rhone nehri yine taştı; zira Lyon'da şimdi hep yağmur yağıyor. Şehrin yanıbaşındaki cam fabrikasını bilirsin; (hani biz kolejlileri oraya gezmeye götürürlerdi) işte Rhone hep bu dilin üzerine çullana çullana, kemire kemire sonunda bu gece onu sürükleyip götürdü. Bunlar Rhone'da olağan şeyler: bir dil parçası ada oluverir, bir çıkıntı da girinti oluverir; sebebi: nehir çok hızlı akar.

Mektubum pis bir karalama oldu; kalem ucum çok kötü, aldırış etmedim, yazdım. Tembellik yüzünden sana uzun bir mektupla özür dilemeyi de geciktirdim; kötü bir işkence içinde olduğumu unutma. Hiçbir kadrili kaçırmazken bu burkulma yüzünden şimdi dans bile edemiyorum.

Sana daha başka havadis: tatilde tiyatroda oynadım; şimdi de, atasözü üzerine yazılmış bir piyese çıkacağım.

Mektubum saçma şeylerle doldu; yazım gibi düşüncelerim de düzensiz oldu. Allahtan uzun zamandır mektuplaşamadık da konu bulmak zor gelmedi. İpesapa gelmiyen özentili şeyler söylemektense, dostça gevezelik etmek hayırlıdır.

Ama nasıl olur canım, Theodore[1] ödül alsın da Charles almasın? Alimallah ben de alacağım... Theodore'a söyle, çelenk takarsam ona nispet olsun diye takacağım. Birincilik sınavında dördüncü gelmek, ödev sınavında da beşinci... doğrusu çok acıklı durum; ama aklıma koydum, kazanacağım. Theodore'a tebrikler, bana da yazıklar olsun..... kendisine söyle de yuhalasın beni...

Kızkardeşim nasıl?[2] İyileşti mi? Annemden de ona selamlar. Ben de seni kucaklarım. Bana herşeyden, herkesten, kendinden sözet, daha doğrusu yaz.

Carlos[3]

Numaran, sokak numaran kaç?

MADAM AUPICK'e[4]

Salı, 16 Temmuz 1839

Sevgili anneciğim, iyi anneciğim benim. Sana ne söyliyeceğimi bilemiyorum, o kadar da çok şey var ki anlatıla-

(1) Ağabeysinin kayınbiraderi, ileride Baudelaire'in kitaplarını basan: Charles Ducessois. Baudelaire o sıralarda Lyone'da Kıraliyet Kolejinde yatılı öğrencidir.

(2) Dünyaya bir çocuk getiren Mme. Claude Baudelaire'i, yengesini kastediyor.

(3) Bu herşeyi İspanyollaştırma merakı o sırada kolejde «Hernan» üzerine düşkünlüğünden olsa gerek. Durmadan Hugo'dan şiir okurmuş.

(4) 1793'de Londra'da doğan, 1871'de Honfleur'de ölen Caroline-Dufay, fakir ve yetim büyümüştü. Yirmialtı yaşında, altmışlık ve çocuklu Joseph-François Baudlaire ile evlendi, şair Baudelaire dünyaya geldi. Sekiz yıl sonra dul kalan Mme. Baudelaire bu sefer genç, parlak kumandan M. Aupick'le evlenerek Mme. Aupick adını aldı.

cak... İlkin seni görmeye can atıyorum. Yabancılarla oturmak ne kadar da başkaymış... Özlediğim sadece senin okşayışların değil; kahkahalarımız da değil, nasıl anlatayım, annemiz kadınların en iyisiydi; meziyetleri de ötekilerinden uygundu bizlere. Beraber nasıl anlaşır, ne rahat yaşardık.. Vallahi M. Lassègue'in durmadan beni sıkıştırması, Mme. Lassègue'in de işe karışması kibirime dokunuyor. Bu bakımdan onlara candan teşekkür ediyorum; memnunum, bana iyilik ediyorlar, beni düzene koyuyorlar; hiç de yormuyor bu beni... Eksik olan, sevgilimin, gönlüme uygun bir ruhun, annemin yanımda bulunmayışı; yahut da dostumun[1] burada olmayışı... Doğrusu M. Lassègue olsun, annesi olsun güzel meziyetlerle dolu insanlar. Ama onlarda us, sevgi, sağduyu, hoşuma gitmiyen şekilde gelişmiş; basmakalıp bir hal almış sanki... Bu meziyetlerin başıboş, canlı bir şekilde gelişmesini severim ben... Tıpkı sende, dostumda olduğu gibi... Oysa bu evde durup dinlenmiyen bir neş'e var; o da sıkıyor beni...

Gerçekten onlar bizden mutlu yaşıyorlar. Sen babam için gözyaşı döker, kendikendine kızar, öfkelenirdin. Ama böylesini daha çok severdim ben.

Ne bileyim, bazen içimde kabaran birşey oluyor, herşeyi kucaklamak istiyorum. Bazen de okumayı başaramamak korkusu, hayat korkusu, ya da pencereden güzel bir güneşin batışı... Bütün bunları kime söyliyeyim? Yanımda ne sen varsın, ne de dert ortağım, dostum.

Ne oldu bilemiyorum; kolejdekinden beterim şimdi. Hoş orada da sınıfla pek ilgim yoktu ama yine de birşeyler yapardım. Kovulmak olayı[2] kamçıladı beni; sende otururken birşeylerle az da olsa ilgilenirdim. Ama şimdi hiç mi hiç... Buna hoş bir gevşeklik diyemezsiniz; şairce hiç değil... Can sıkıcı, budalaca, bönce bir gevşeklik ancak... Dostuma,

(1) O zamanlar M. Aupick'e verdiği isim.

(2) Bu kovulma olayının sebebi tartışmalıdır. Bir söylentiye göre de arkadaşının verdiği bir kağıdı hocasına teslim etmemesinden ileri geliyor.

ona birtürlü bunu açıklıyamadım, bütün çirkinliğiyle kendimi ortaya koyamadım; beni güzel yanımla tanımıştı, çok değişmiş bulacaktı sonra... Kolejde vakit vakit çalışırdım; okurdum; ağlardım, bazen de öfkelenirdim... ama hiç değilse yaşıyordum ya... Şimdi ise en aşağılık bir şekilde, hem de hoş olmayan kusurlarla dolu yaşıyorum. Hiç olmazsa bu acıklı hal beni değiştirmeye yarasa? Ne gezer? Eskiden düşüncelerim beni kâh iyiye, kâh kötüye sürüklerdi; şimdi ise hiçbirşey kalmadı... Gevşeklik, somurtkanlık, bol bol can sıkıntısından başka...

M. Lassègue'i kırdım; kendi kendimin de gözünden düştüm. Tekbaşıma yaşasaydım, belki boş şeylerle uğraşacaktım ama hiç olmazsa birşeyler yapmış sayılacaktım. Seninle, ya da candan bir dostla dürüst olabilirdim. Yabancılar içindeyse bambaşkayım; altüst oluyorum, tersim dönüyor. Kusurlarımı örtmek için galiba şimdi büyük kelimelere başvuruyor, kurnazlıklar gösteriyorum, değil mi? Bunlar yetmiyormuş gibi şimdi başıma bir de bakalorya işi çıktı, bir çırpıda bitirmek istiyorum. Konuları onbeş gün içinde gözden geçirmek gerekiyor; en kısa zamanda sınavı vermek hevesindeyim. Ağustos başlarında hazır olmak için elimden geleni yapacağım; işe giriştim bile; günde yirmidört soruya bakmak gerek. Yarışa aday olarak katılıyorum, yani bir gelmiyen olursa yerine gireceğim. Ne olur ne olmaz diye bir doğum kağıdı istediler.

Yabancılardan iyilik görmedim değil ama, ben yine annemi kimselere değişmem. Kurulaşmak, şiirden yoksun kalmak belki de fena gelmedi; eksik olan da buydu bende; yani bir istihale dönemi... Bir süre mektupların beni üzüyor, kendimi daha fena hissediyordum ama yine de bana yaz; böylesi de hoşuma gidiyor, seviyorum onları. Üzüntülerimin arasında iyi yürekli annemin sevgisini duymak, bu hissin geliştiğini görmek beni duygulandırıyor, içimi dolduruyor. Mektubunda babamdan söz et, uzun uzun söz et. Yalvarırım M. Lassègue'e bunları açma, birtek söz etme; o kadar iyi bir insandır ki gücenir sonra.

(İmzasız)

MÖSYÖ AUPICK'E

13 Ağustos 1839

Hakkında iyi bir haber aldım; benim de sana iyi bir haberim var. Atandığını bu sabah Moniteur gazetesinde okudum; dün akşam saat dörtten beri ben de lise mezunuyum. Latince, Yunanca'dan gayri bu ikisi çok iyi geçti, zaten kurtaranlar da bunlar beni sınavlarım şöyle böyle sayılır.

Atandığına çok sevindim.[1] Oğuldan babaya gönderilen tebrik ötekilerinkine benzemez; bu işi ne kadar hakkettiğini bildiğim için mutluyum, zira seni tanırım. Bak işe hele, kendimi büyük yerine koyup seni tebrike kalkıyorum... Kısacası, bil ki çok sevindim.

Birkaç gündür sınavlarım yüzünden sizlere yazamadım. Bu işi, önce 20 Ağustosa bırakayım dedim, ama sonra sabırsızlandım, bitiriverdim; iyi de etmişim. Bu işlerden ötürü işte kaç gündür doluydum.

Şimdi ne yapacağım? Durumum oldukça zor. Hiçbir iş göremiyorum; senden izinsiz ne ev değiştirebiliyorum, ne de birşey yapabiliyorum; bu konuda sen de birşey yazmıyorsun. M. Cahrles Lasègue öbürgün gidiyor; kendisi de, ailesi de evde olmadıklarına göre benim burada kalmam saygısızlık olacak; hatta oğlu M. Lasègue bunu ailesinden ricaya cesaret edemiyeceğini bana belirtti bile... Senden acele yanıt bekliyorum. Otele mi gideyim? Gitsem bile pansiyonda mı yiyip içeyim?[2] 5 Hazirandan 5 Ağustosa kadar olan ay-

---

(1) Baudelaire'in üvey babası olan Kumandan Aupick sıra ile: Lyon, Paris Kurmay Başkanlığı, Kurmay ve Politeknik Okulu Kumandanlığı yapmış, 1848 de Istanbul'a ortaelçi olarak gönderilmiştir. Madrid'de de elçilik etmiş, en son olarak da senatör seçilmiştir.

(2) Yüksek okul pansiyonu.

lıkları şimdiden ödedim; orada yemezsem bir ikinci masraf olacak benim için; neyse mektuplarından bunu anlıyacağım. Seni soranlar oluyor, ne söyliyeceğimi bilemiyorum; ne olursun yanıtla; mektuba mektup vaadetmiştin, borçlusun bana.

Madam Olivier'e atanmanı haber vereceğim. Annemi tarafımdan kucakla. Fauchette artık kendine yeni bir önlük almayı hakketti. Anneme bir çift sözüm var: Mümkünse izin versin, alışverişimi ben yapayım. Allahaısmarladık.

Charles

Not Ayağın nasıl oldu? Seni soranlara ne diyeceğim? Kapıcıda sana gelen yığınla kartlar birikmiş, gördüm. İçinde M. Lamartine'inki[1] ile, hani sana Bourbonne'a giderken vedaya gelen zatınki de var. Çok hoş.

ANNEME

Creil, 1840

İşte dokuz günden beri buradayım sevgili anneciğim; açıkçası sıkılmaya da başladım. Fountainebleau'de ağabeyimin evinden nefret etmiyor değildim ama meğer orası Creil'den[2] çok daha az taşraymış... Burada eski meyhaneciler, para yapmış duvarcılar, kapıcı kılıklı kadınlar arasında yaşıyorum. Kumandanın çevresinde pamuk elli, Fransızca konuşan bir kadın bulmadım değil; her fırsatta ona kaçıyorum. Geri kalan zamanlarda da başımı alıp, kırlara çıkıyorum; açıkhavada güneşleniyorum. Burada herkes para delisi, kumarda kavgacı, korkunç derecede dedikoducu.

Burada sevebileceğim bir kişi var, Madam Nemfra; (5)

---

(1) 1848'de Lamartine, Gçneral Aupick'i Fransa'yı temsilen Istanbul'a gönderecektir.

(2) Baudelaire bu mektubu yazdığı sırada görülüyor ki üvey babasıyla anlaşmaması yüzünden buraya, dostlarından birlsinin pansiyonuna cezalı olarak gönderilmiştir.)

bana iyi davranıyor ama arasıra o da tatsızlaşıyor. Ben daha gelmeden odamı hazırlayan, perdeleri takan, duvarları kağıtlayan, asma saati asan, hatta paravanı kaplayan bile o. Birgün, çay içmek iyi şeydir, diyecek oldum, ertesi gün akşama kadar evde çay kaynadı; bir başka gün soğanlı çorbadan söz açtım, akşama soğanlı çorba içtik; domuz yağlı omlet demeye kalmadan, öğleyin domuz yağlı omlet yedik. Görüyorsun ya, leb demeden leblebiyi anlayan, annelerden daha anne bir kadın. Ona mektup yazarsan kendisine buyüzden ne kadar teşekkür ettiğimi söyle.

Hastalığını da ondan öğrendim. Sanırım benim yüzümden hastalandın; oradayken sebep olduğum gürültüler, patırtılar, yorgunluklar hasta etti seni. Söz ver bana, oğlunun hatırı için yiyip içecek, kendine bakacaksın değil mi şeker anneciğim? Böylece de kocan seni üzüyorum diye bana artık çatamaz. Kendisine hainin biri olmadığımı, iyi bir insan olduğumu anlatmaya çalış.

Seni kucaklarım; öteki mektubumda tuhafına gidecek çiçekler[2] göndereceğim.

Charles

MADAM AUPICK'E

28 Haziran 1842

Sevgili anneciğim; bugün kırlara çıkmam gerekiyor, akşam yemeğini sizlerle yiyemiyeceğim.

Evini şenlendirmemden sözediyorsun; bu işin kısa yolu

---

(1) Bu iyi yürekli kadıncağız, galiba ana ile oğlun arasını buluyor.

(2) Birkaç şiir olsa gerek. Ama «çiçek» kelimesiyle meşhur «Acı Çiçekleri» arasında hiçbir ilşik olmamalı. Çünkü bu ünlü eseri 1854 1855'de yayımlanmıştır. Esere bu adı veren de Baudelaire değil, Hippolyte Babou'dur.

misafirlerin bulunduğu zaman değil de yalnız olduğun zaman beni davet etmektir.

Doğum kağıdımla bakalorya diplomam sende değil mi? Bu kağıtlara[1] şimdi çok ihtiyacım olacak. Onları taşınmalarımız sırasında almıştın; bulursan ikisini de hemen gönder. Seni yarın veya öbür gün gelip göreceğim.

C. Baudelaire

Sevgili minik anneciğim,

Bütün mektupların gibi bunu da iyice okudum. Bende ancak iki dakika sürüp geçen şeyleri ciddiye almana vallahi çok üzüldüm. Yarın gelip seni kucaklayacağım. Seninle yemek yemek, akşamı beraber geçirmek, şiirlerimi ilk defa sana okumak için geleceğim. Seni üzecek delilikler yapmamaya, gücendirmemeye sözvermeye geleceğim...

C. Baudelaire

Sevgili minik anneciğim,

İyiliklerine ve gönül almalarına teşekkür ederim. Gönderdiğin çayı içerken hep seni anacağız. Pek düzeltilecek yeri olmayan şu bitmiş yazıyı hatırım için okuyuver. «La Democratie» adlı gazeteden ahlaka aykırı diye bu sabah geri çevirdiler. Ama, işin hoş tarafı bu yazı oradakilerin hoşuna gitmiş olacak ki, lütfetmişler, nezaket göstermişler, benden hemen bir başkasını istiyorlar.

Yazının sonunu bilmiyorsun; oku da üzerinde yaptığı etkiyi samimi olarak bana bildir.

C. Baudelaire

Not Bu yazıyı getirene, evdeysen yirmi para (sous) ver.

---

(1) Ecole des Chartes'a yazılmak için bu kağıtları istese gerek. Birçok biyograflar Baudelaire'in buradaki dersleri izlediğini yazmışlardır.

MADAM AUPICK'E

3 Mart 1844

Sana gelemediğim için içten özür dilerim. Bu ay 29 çekmiş; buyüzden bütün hesaplarım altüst oldu; pusula da ancak 29'da geldi.

Üstelik, zamanımı makalemi baştan yazmakla geçirdim. Yol o kadar uzun ki evden çıkınca artık bir daha geri dönmeyi gözüm yemiyor, gün ise böylece harcanıp gidiyor; evde kalınca da bu sefer birşeyle uğraşmak gerekiyor.

Dahası var; Senin hiç hoşuna gitmiyecek bir duygu içerisindeyim. Senden başka yakınım olmayan o koskocaman buz gibi boş ev bilemezsin üzerinde ne sıkıntılı, ne sert bir etki yaratıyor. Sakına sakına girip, gizli gizli çıkmak yok mu? İşte buna dayanamıyorum. Bağışla beni; ortaya bir eser çıkarıncaya kadar bırak yalnızlığımla başbaşa kalayım.

425 frankına ihtiyacım var. Anlaşmamıza göre sanırım Mart ayı masrafları için para göndermen gerekiyor. Bana uzun vadeli kredi yapmamaları için uşak kılıklı birini göndermekle çok zevksiz bir iş yaptın. Küçük küçük para harcama gösterilerini bana bıraktığın gibi vasilik işini de üzerimden alabilirdin. Zaten evden, fazla çıkmayacağım, yeni yeni dertler de edinmeyeceğim.

İyi şeyler olursa hemen yazarım.

Bana kağıtlarımın hepsini gönder.

C. B.

MADAM AUPICK'E

1844

Madam Mirbel'den sözettiğin için teşekkür ederim. (En kısa zamanda gidip kendisini göreceğim). Altı gün yokum, boşuna beni görmeye gelme. Bu akşam Milli Emniyet'in bina-

sında olacağım[1]. Orada «Revue de Paris»nin beklediği resim hakkındaki kitabıma, bol bol çalışmak fırsatını bulacağım. Hatırlarsın, «Revue de Paris» de çok iyi karşılanmıştım.

M. Ancelle'i gördüm; sanırım o korkunç kaygılarını yatıştırmak için fazla güçlük çekmiyeceksin.

Charles

MADAM AUPICK'E

15 Temmuz 1844

Beni korkunç bir kapandan kurtarmalısın; dün sabahtan beri cezaevindeyim. Yarın çıkarılacağımı sanıyordum, ama bir yeni hüküm daha giydim; sonra da bir üçüncüsünü giyeceğim. Yakalanmaya göresiniz: Nasıl da haince suçunuzu bildiriverirler...

Yarın mutlaka çıkmalıyım; sayfiyede işlerim var. Buradan kurtulur kurtulmaz Milli Emniyetle işleri düzeltmeye bakacağım. Genelkurmay Başkanına şimdi bir mektup gönderdim, «İmza, para gibi işler için notere gitmek zorundayım; geriye kalan hapis cezamı başka bir gün çekeceğim» dedim. Sen şimdi gider, bu yalanımı bizzat kuvvetlendirir, bana gerçekten ihtiyaç olduğunu bağıra çağıra onlara anlatırsan mektubum daha etkili olur.

Şimdilik seni kucaklar ve beklerim. Milli Emniyet'in Genelkurmayı Carrousel'de bulunuyor. Başında M. Carbonnel var.

Charles

(1) Tutuklarevi tezkeresinden anlaşıldığına göre, Charles Baudelaire, bir kefalet yüzünden 72 saat hapis cezası görmüştür.

ANCELLE'e

30 Haziran 1845

Matmazel Lemer size bu mektubu getirdiği sırada, ben artık yaşamıyorum. Kendisinin bu işten haberi yok; vasiyetnamemi ancak siz biliyorsunuz. Anneme ayrılan kısım hariç, Matmazel Lemer tam varisimdir; mektuba ilişik birtakım borçlar ödendikten sonra tabii...

Yaşamıma korkunç bir kaygı içinde son veriyorum. Dünkü konuşmalarımızı anımsarsınız. Son isteklerimin harfi harfine yerine getirilmesini arzu ediyorum, istiyorum. Annemle kardeşim, bu iki kişi vasiyetnameme karşı gelebilirler, aklından zoru vardır diyebilirler. Yaşam boyunca geçirdiğim çeşitli serseriliklere eklenen bu cana kıyma olayı, Matmazel Lemer'e bırakacağım mirası engellemek için işlerine yarayacaktır. Bundan ötürü şimdi size bu intiharı, Matmazel Lemer'e olan bu davranışımı açıklamam gerekiyor. Öyle ki, size yazdığım bu mektubu kendisine okuyun da, Matmazel Lemer, yukarıda saydığım insanların saldırısına karşı kendini savunabilsin.

Umursamadan, gam tasa dedikleri şeylerin hiçbirini duymadan canıma kıyıyorum. Borçlarım da hiç üzüntü olmadı bana; bunları ödemekten kolay şey yoktu benim için. Canıma kıyıyorum, çünkü artık bu canı taşıyamıyacağım da ondan; uyuyabilme, sonra tekrar uyanabilme gücüne sahip değilim de ondan. Canıma kıyıyorum, çünkü başkalarına zararsız, kendime zararlıyım da ondan; ölümsüzlüğümü umuyorum da ondan. Bu satırları yazarken aklım başımda; o kadar ki, M. Theodore de Banville için birkaç not bile alabiliyorum, yazılarımla ilgilenebiliyorum.

Elimde ne varsa, hatta ufak tefek eşyamı, portremi bile Matmazel Lemer'e bırakıyorum. Çünkü o, az da olsa beni huzura kavuşturan tek yaratıktır. Bu korkunç yeryüzünde bazı tektük zevkleri satın almama kim karışır? Kim suçlayabilir?

Kardeşimi az tanırım; ne benimle, ne de içimde yaşadı; ihtiyacı da yok bana.

Çoğu zaman istemiyerek de olsa hayatımı zehirleyen anneme gelince, ona bu para gerekli değil; kocası var, bağlandığı bir insan, bir dostu var yeryüzünde. Benimse dünyada ancak Jeanne Lemer'im var; onda ancak dinlenebildim ben. Aklını yitirmiş diye mirasıma elkoymalarını düşünmek bile istemiyorum. Son günlerde sizinle konuştum; nasıl, aklımı yitirmiş miydim ben?

Yalvararak da olsa, herşeyi ayaklar altına alarak da olsa, annemin son isteklerimi baltalamıyacağını bilsem, hemen ona koşardım. Kadın olduğu için herkesten çok derdimi anlar, hatta kardeşimi bile yola getirebilir, onu bu budalaca işten vazgeçirtebilir.

Jeanne Lemer, sevdiğim tek kadındır; hiçbirşeye sahip değildir. Son isteklerimi yerine getirecek olan siz M. Ancelle, eşi az bulunur, uysal, yüksek ruhlu bir insansınız; bu kadına yapılacak yardım için sizi vekil kılıyorum.

Bu mektubu Matmazel Lemer'e okuyun da kendini savunabilsin, koruyabilsin. Siz ihtiyatlı bir insansınız; ona az da olsa paranın önemini, kıymetini anlatmaya çalışabilirsiniz. Son isteklerimi değerlendirmek, onlardan faydalanmak için kendisine akıl öğretin, öğüt verin, yol gösterin; daha ileri gidiyorum: Sevin onu, hiç olmazsa hatırım için sevin. Yalvarırım size, sonumu görsün de ders alsın; düzensiz bir kafa, düzensiz bir yaşam, insanı nasıl karanlıklara, baştanbaşa perişanlığa sürüklüyor, anlasın...

Bu vasiyetnameye gerçekten karşıkoyacaklar mı dersiniz? Ölmeden önce yaptığım bu akıllıca işi engelleyeceklerine gerçekten inanıyor musunuz?

Bu vasiyetnameyle ben ne farfaralık ediyorum, ne toplum fikrine, ne de aile fikrine karşı geliyorum. Bu, sadece bende kalan kişisel duyguların bir anlatımıdır. Kimi zaman sevincim, kimi zaman dayanağım olan bir yaratığa karşı içten gelme bir yardım, bir sevgiden başka birşey değildir.

Alaha emanet olun.

Bu mektubu okuyun ona. Yırtmıyacağınızı biliyorum.

Ona hemen para verin. Zira benim bu son isteklerimden haberi yok, gelip kendisini sıkıntıdan kurtarmamı bekliyor.

Bu son isteklerim tartışma konusu olsa bile, bir ölünün böyle bir cömertliğe hakkı vardır sanırım.

Jeanne Lemer'in getireceği mektuplardan biri de sizindir. İçinde ödenecek borçlarımın listesi var. Böylece, lekesiz bir anı bırakarak göçüp gideyim, hiç olmazsa...

Charles[1]

---

(1) Çoğuna göre, bu mektuptan sonra Baudelaire'in intiharı, Aupick (üvey baba) ailesiyle uzlaşma, yığılan borçlarını ödeme için düzenlediği bir oyundan başka birşey değildir. Şairin, kendi ağzıyla, Louise Menard'a maskaraca anlattığı bu intihar olayını olduğu gibi alıyoruz:

«Tanıdığım kızla Richelieu sokağında bir meyhanedeydim. Bıçağı (söylendiğine göre çakı) kendime sapladım. Biraz sonra uğultular arasında gözümü açtığımı anımsıyorum. Polis komiserliğindeydim, öğüt veriyorlardı bana: «Kötü bir iş yaptınız; kendinize karşı, mahallenize, sokağınıza, polis komiserliğine karşı sorumlusunuz.»

Jeanne beni yatıştırmak istiyor, bir yandan da, «Onunla böyle konuşmayın, sizi duyarsa, karışmam, iş fena olur, çok haşindir» diyordu.

«Ailemin yanına götürdüler. Annem şiirlerimi temize çekiyordu; ama bu hal uzayıp gidemezdi böyle. Onların evinde Bordeau şarabı içiliyor, ben ise Bourgogne şarabını seviyordum. Çekip gittim. Şimdilik evsizim; geceleri sıralardan birine uzanıyorum.»

Gerçekten, Baudelaire, bu olaydan sonra General Aupick'te bir süre kalmıştır, düzene girmeye çalışmıştır. Ama yine de bu olay, Ancelle'e yazdığı mektubun açık yürekliliğini gölgelemez. Dostu Gustave Le Vavasseur şöyle diyor

«Baudelaire, kendisiyle alay için işi sapıtmaya kadar götürdü.»

Başkalarına faydasız, kendisi için tehlikeli sandığı için intihara kalkıştığı zaman Baudelaire, doğru sözlülüğünü ispat ediyordu. Sonraları intiharı o savunduğu, dünya zevklerine yeniden döndüğü zaman, «Gâteau plein de deuceur» diyerek yarıda kalan yolculuğuyla alay ediyordu.

MADAM AUPICK'E

1845

Gidiyorum; ancak kafaca, paraca daha iyi bir duruma kavuşabildiğim zaman döneceğim. Birçok nedenlerden ötürü gidiyorum. Birincisi: Korkunç bir durgunluğa, uyuşukluğa düştüm; tekrar kendime gelmem, güçlenmem için yalnız kalmam gerekiyor. İkincisi: Kocanın istediği gibi bir adam olamıyacağım; yanında uzun bir süre daha yaşamak onu aldatmaktır. Sonuncusu: Bana karşı istediği, dilediği biçimde davranması hiç de edepli değil. Sıkıntılı bir hayata düşeceğim ama içim rahat olacak. İhtiyacım olan parayı yatıracağın adresi bugünlerde mektupla bildireceğim.

Kararım sağlamdır, kesindir, ağırbaşlıdır. Gocunmamalı, bana hakvermeli.

C. B.

MADAM AUPICK'E

1847

Size gelmek üzere tam giyineceğim sırada kapıları kilitli buldum. Sözde doktor yerimden kıpırdamamı istemiyormuş.

Böylece sizi gelip göremiyeceğim işte. Size yazılan mektuplarıma da M. Ancelle cevap veriyor, sizi görmemi yasaklıyor; üstelik kapatılıyorum da...

Kuzum çektiklerimle alay mı ediyorsunuz? Varlığınızdan beni yokşun etmeye nasîl cesaret ediyorsunuz? Size ihtiyacım var; sizi görmem, sizinle konuşmam gerek. Ne olur gelin; hemen gelin. Erdemlik taslamak yok. Bir kadının yanındayım, hastayım, kıpırdayamıyorum.

Bu isteğimi yapmayacaksınız hiç olmazsa bana yol gösterin. Etrafım sır dolu: Kapatılıyorum; siz mektuplarıma cevap vermiyorsunuz; sizi göremiyeceğimi bildiriyorlar bana. Bütün bunların anlamı ne? Yalvarırım beni gelip görün; hemen, hemen gelin; çığlık yok sakın...

Charles

Madame du Deval, «La femme sans tête» Sokağı No: 6

Not Şayet gelmezseniz başka yeni olaylara neden olacağınızı bilin.
Tekbaşınıza gelmenizi istiyorum.

MADAM AUPICK'E

Cumartesi, 4 Aralık 1847

Son isteğimi o korkunç mektupla yanıtlandırdınızsa da, yine size bir kere daha başvurabileceğimi sandım. Zaten bu işe ne kadar kızacağınızı da biliyordum; ayrıca, haklı olduğunuzu anlamak da çok güçtü. Ama bu işin benim için son derece, ömür boyunca yararlı olacağına öyle inanmıştım ki, bu inanca sizin de katılacağınızı umdum. Sözüme dikkat edin: Bir kere daha demekle, yani son defa demek istiyorum.

Kaç zamandır uzak kaldığım hayata gereken eşyaları edinmem için zahmet edip para göndermişsiniz; sağolun. Eşyalar tamam ama şimdi oturacak yer yok; ufak tefek daha birçok şey eksik: Lamba, sürahi... M. Ancelle'den odun kömür koparmak için bilin ki durmadan çekişmek zorundayım. Sizler rahatsınız; hayatınız düzenli; bu çeşit sıkıntıları bilemezsiniz; size mektup yazıp yeniden başvurmanın zorluğunu anlıyamazsınız. Sürekli bir keyifsizlikten ötürü sürekli bir başıboşluk içerisindeyim; durmadan para sıkıntısı çekmek yüzünden de bu başıboşluğa düşman oluyor, işin içinden çıkamıyacağım diye korkuyorum. Durum böyleyken, size yeniden başvurmam, küçük düşmem zor bir işti. Ama aynı sevgiyi bulamıyacağım nice yabancılara koşmak-

tan çok daha kolaydı. Başıma gelenleri anlatayım: Evim, eşyalarım var diye sevinirken bir yandan da para sıkıntısı içinde çabalıyordum. Son pazartesi akşamıydı; yorgunluktan, cansıkıntısından, açlıktan bitkin bir haldeydim; önüme gelen ilk otele daldım; o günden beri de oradayım; nedenini açıklıyayım: Üç dört yıl oluyor; borç para verdiğim, yalancı arkadaşın birine bu otelin adresini vermiş bulunuyorum. Şimdilik fazla para harcadığım yok; otuz, otuzbeş frank... Mesele bu değil; zira azçok hayırhahlığımızla beni bu durumdan kurtarabilirsiniz. Ama sonrası ne olacak? Zira bu başıboşluk ölüm oluyor benim için; içimi kemiriyor... Yine de kuvvet bulup bu başıboşluğun kötü etkilerini gemleyebiliyorum. Şaşıyorum, kafam nasıl işleyebiliyor? Nasıl mutluluk, sükunet umuduna düşebiliyorum?

Yalvarırım, sizden istediği şu; zira ne bende, ne de kimsede sabır kaldı. Sizin için zor da olsa, yardımınızın gerçek faydalılığına inanmasanız da, bana sadece bu parayı değil, yirmi gün geçimimi sağlayacak başka para da gönderin. İşi bildiğiniz gibi düzenleyebilirsiniz. Vaktin değerlenişine, iradenin gücüne öylesine inanıyorum ki, onbeş - yirmi gün düzgün bir yaşam sürersem gerçekten akıllanacağım. Son bir deneme yapın, bu bir kumar oyunu olsun... Sevgili anneciğim, yalvarırım size, bilinmeyen şeyler üzerine son bir cesaret gösterin... Son altı ayım acayiplikler, musibetlerle geçti ama ne aklımı, ne de bedenimi yok edebildi. Ben o yıllarımı şöyle tanımlayabilirim: Düşüncesizlik; en basit makul işleri yarına bırakma; sonuç ise sefalet, durmadan sefalet... İşte size bir örnek:

Kâh çamaşırsızlıktan, kâh odunsuzluktan üç gün yataktan çıkamadığım günler oldu. Ne afyon, ne de şarap para etti; üzüntüyü gideremedi; bu gibi şeyler insanı oyalıyor ama asla yaşamı tazelemiyor... Zaten kafa tütsülemek bile yine parayla oluyor. Bana onbeş frank verdiğiniz o son gün, kırksekiz saatten beri açtım. Neuilly yolunu durmadan arşınlıyor, M. Ancelle'e bir türlü suçumu açamıyordum. Bilirsiniz ispirtolu içkilerden tiksinirim, midem kavruluyor; verdikleri rakı ile ancak ayakta durabiliyordum. Allah bunu kimsenin

başına vermesin... Ne beni, ne sizi, ne bugünkü nesli, ne de gelecek nesli bu duruma düşürmesin. İyi yürekli, duygulu bir annenin oğlu nasıl bu duruma düşer? İnanılacak şey mi bu? İçimi dökebildiğim biricik insansınız; bu mektup sizde kalsın; dert yanmanın bu çeşidi ancak size yapılır; beni anlayacak kadar gönlünüzde sevgi vardır. Size yazmadan önce herşeyi uzun uzun düşündüm. Aramızda o iki tatsız konuşma geçeli beri M. Ancelle'i artık asla görmemeye karar verdim. Bu son başvurmama da geçen sefer olduğu gibi yine olağan işler deyip geçecek misiniz? Mektubumu M. Ancelle'e gösterip, ona danışma suçunu işleyecek misiniz?

Bu yazdıklarımı şimdi baştan okuyorum da bana da tuhaf geliyor. Şimdiyedek size hiç bu kadar dert yanmamıştım; bu taşkınlığımı bağışlayın. Sizin hiç tatmadığınız, ancak benim çektiğim o acılardır neden. Görünürdeki işsiz güçsüzlüğümün altındaki o kafa yorgunluklarım, beni o görülmedik öfkelere sürüklüyordu. Suçumu biliyorum; düşüncelerime aldırmamanızı istiyorum; doğrusu, birkaç aydır olağanüstü bir yaşam sürüyorum. Olayların asıl nedenlerini açıklamak için anlamsız varlığımı size şöyle anlatayım: Çalışmak için yararlı olacak parayı boş yerlere harcıyorum. Günler geçiyor; ihtiyaçlarım ise yerinde sayıyor. Şu sırada irademe güveniyorum, işi bitirmek istiyorum; son bir denemede bulunuyorum. Biraz önce söylediğim gibi, size bir kere daha başvuruyorum. Bir aile kadınısınız; sizi bilirim, uygunsuz para harcamaya dayanamazsınız; altüst olursunuz. Ama normal bir ruh içinde değilim ki ben. Anne parasının bana yarayıp yaramıyacağını bir kere daha sınamak istiyorum; en güvenilir cinsinden son bir deneme olacak bu; işi kesip atmamak için çok acı çekiyorum. Bu sözü de fazla geveliyorum galiba.

Sizden alacağım parayla bir süre verimli bir yaşam geçirmeyi deneyeceğim. Beceremezsem, acısı içime çöke çöke güzel düşlerimi yıkıp, Paris'ten uzaklaşacağım, alıp başımı gideceğim. Kararımı verdim, «Ille de France» daki dostlarım beni hatırlamışlar, çağırıyorlar; sağolsunlar. Hele oraya bir yerleşeyim, ucuz yaşama yolunu bulup bol paralı kolay bir iş tutacağım. İç sıkıntılarım da benimle beraber

gelecek tabii... Sıcak, mavi göklü memleketlere has o korkunç iç sıkıntıları... Ama bu son karardan da dönersem, cezamdır çekmeliyim. Bu işin ne olduğunu resmi yerlerden araştırmaya kalkmayın; aile yanında bir iş. Fizik, kimya, matematik bilimlerinden gayrı herşeyi, dostlarımdan birinin çocuklarına öğreteceğim. Aman bundan fazla konuşmayalım, iş gerçekleşmiş gibi geliyor da tüylerim diken diken oluyor. Düşlerimin boşa çıkması pahasına kendimi bu şekilde kolay ve rahat bir hayatla cezalandıracaksam eğer, hiç olmazsa arkamda bıraktığım borçlarımın ödenmesi gerekir. Çöküşümü, dönekliğimi düşündükçe fenalık geçiriyor, ürperiyorum. Bu mektubu M. Ancelle'e gizlice de olsa göstermeyin; bir insanın başarıdan kuşkulanması kadar ayıp birşey olamaz zira. Bu işi üzerime alıp almıyacağım henüz belli değil; Şubata kadar vakit var. Paranızı iyi kullanıp kullanmadığımı yılbaşından sonra size ispat edeceğim.

Planım şu: Önemli iki makalem tam sekiz aydır elimde sürükleniyor; biri karikatür tarihi, öteki de heykeltraşlık tarihi. Bu yazılarım altıyüz frank tutacak, gerekli ihtiyaçlarımı karşılayacak; bunları ortaya çıkarmak benim için işten değil, çocuk oyuncağı...

Yılbaşından sonra yeni bir işe girişiyorum: Hayale dayanan eserler yaratmak, yani romancılık. Bu sanatın ağırbaşlılığını, güzelliğini, sonsuz tarafını burada göstermek şimdi boş. Maddi bakımdan, para bakımından, iyisi de kötüsü de satılır; iş ki sürekli olabilsin.

Şunu da hesaplamak gerek Sabrı tükenen çoğu alacaklı, borçluya acınacak gözle bakar. Onların bu tutumundan da yararlanabilirim; borçlarımı sekizbine, altıbine indirebilirim. Biraz sabır gösterir, dikkatli olursam bu parayı edinebilirim; gazeteden gazeteye, matbaadan matbaaya taşınırken bunu çok denedim. Ama onlarla kim konuşacak? Bu işi üstüne kim alacak? Ben mi? M. Ancelle mi? Yoksa başka biri mi? Bunu halâ kestiremiyorum... Bu iş bitsin, borçlarımı ödemeyi bildiğim gibi, başka borç da yapmıyacağım. Bir süre sonra da malımın mülkümün elime verilmesini isteye-

ceğim. Söz verin, bu işe önayak olacaksınız, bana yardım edeceksiniz, değil mi? O zaman işte söz konusu ettiğiniz bu acı mektupları, ciddiye alıp önem verdiğiniz bu mektupları, bana geri vereceksiniz. Günlük sıkıntılarım işte hep böyle çeşitli kargaşalıklardan doğar benim; bu sefer size akıllı uslu bir mektup yazmaya çalıştım; aklımın başımda olduğunu gösterdim. İşin kötü yanı size çok ihtiyacım var; siz olmadan hiçbir ilginç işe girişemiyorum.

Çok yorgunum; kafamda sanki bir çark dönüyor; kurtulmam için son bir kez daha size yalvarıyorum sevgili anneciğim. Önemli, kıymetli tasarılarım için ilk defa size böyle içimi döküyorum; inandınız mı bilmem ama, arasıra da olsa sizin için gururumdan bile vazgeçebileceğimi düşünebilirim.

Yaşımdan bana söz açmayın; herkesin yetişmesi başkadır. Benim için önemli olan, doğduğum günden başarı dakikasına kadar olan zamandır; bu süre uzadıkça, hızın da arttırılması gerekiyor; geri kalan zamandan faydalanmakta iş...

Şu sırada kendimi buna öyle hazırlıklı görüyorum ki, anlaşılmazsam gerçekten yazık olur bana. Zaman yürüyor; birkaç günlük boşluk daha, beni yokedebilir. Söylediğim gibi, kuvvetimi öylesine boşa harcadım ki sabrım tükendi; biraz olsun yardım görmezsem, son büyük gücümü de yitireceğim.

M. Ancelle'den para istemeyi düşünüyorsanız, sakın ona nedenini açıklamayın. Size başvurduğuma göre, bu yardımı sadece sizden istiyorum; bırakın da bu zevke ulaşayım. Mektubuma hemen yanıt verin; üç günden beri size yazmak gayreti içindeydim, bir türlü cesaret edemiyordum. Emaneti getiren adama güvenebilirsiniz. Bir sözüm daha var: Kaç zamandır varlığınızdan beni yoksun etmeye bakıyorsunuz; başınızdan beni atmakla engellerin biteceğini mi sanıyorsunuz? Haksızlıklarım olduysa, suçum yok. Durmadan yalnızlık çekecek kadar ruhumu kuvvetli mi sanıyorsunuz? Söz veriyorum, ancak iyi bir haber için gelip sizi göreceğim. O zaman işte, evinizde beni iyi karşılamanızı, tavırlarınızla,

bakışlarınızla, sözlerinizle beni herkesten korumanızı istiyorum.

Allahaısmarladık. Size yazmak beni mutlu kılıyor.

Charles

MADAM AUPICK'e

Pazar, 5 Aralık 1847

Sağolun; hiçbir yardım böyle zamanında yetişemez. İnanın bu paranın kıymetini bileceğim. Mektubunuz benimkini bastırdı; beni de sizin kadar üzdü, üzüleceğinizi zaten tahmin etmiştim, biliyordum.

Birgün gelecek, umarım hepsini ödeyeceğim. Bununla kabaca para demek istemiyorum; paranızdan daha kıymetli şeyler vermek istiyorum size. Bana yazmak isterseniz, adresim: Babylon 36. Ne kadar yollarsanız o kadarla yetineceğim; çaresiz... Bu paranın değerini anlıyorum; yararlanmasını bilmeliyim.

Charles Baudelaire Defayis

Adresimi kimseye vermeyin.

MARIE DAUBRUN'e[1]

1847

Hanımefendi,

Sizi bir daha görmemek hiç elden gelir mi? Benim için

(1) Söylendiğine göre Baudelaire, Marie'yi ilk defa, 1848'de ölen ressam Emile Deroy'da görmüştür. Portresi için poz veriyordu. Marie, şaire ilham vermiş, «Le Beau Navire, L'Irreparable, Le Chant d'Automne, A une Madonne» ve daha birçok eserleri yazdırmaya neden olmuştur.

önemli sorun da bu işte. Zira öyle bir hale geldim ki, yokluğunuz gönlüm için büyük bir eksiklik oluyor.

Poz vermekten vazgeçtiğinizi öğrenince içimi tuhaf bir üzüntü sardı; farkında olmayarak bu işe ben neden olmuşum meğer...

Mektup yazmaktan hoşlanmam ama, yine de size yazmayı düşündüm; sonra insan çok kere pişman oluyor da... Gönlümü bir kere ölünceye kadar kaptırmışım; ne kaybederim ki...

Perşembe günü o uzun konuşmalarımız çok tuhaf geçti değil mi? Bu konuşmalar ruhumda yenilik yarattı; bu mektubu size yazmaya vesile oldu.

«Sizi seviyorum» diye yalvaran bir erkeğe, kadın, «Ben mi sizi seveceğim? Asla; gönlümü tek kişiye kaptırmışım, peşimden gelenin vay haline... Aldırış etmem, umursamam bile...» deyince, aynı erkek, gözlerinizi uzun uzun seyretmek pahasına sizi bir başkası için konuşmaya, düşünmeye, yanıp tutuşmaya bırakır. Bana gelince, ben bu içdökmelerden tuhaf birşey edindim; siz artık sadece arzulanan bir kadın değil, açık yürekliliğiniz, ihtirasınız, şuhluğunuz, gençliğiniz, çılgınlığınız için sevilen bir kadın oldunuz benim için...

Bu açıklamalardan ben çok şey kaybetmiş oldum; o kadar kararlıydınız ki, size hemen boyun eğmem gerekti. Ama hanımefendi, bu işde siz kazandınız; size derin bir saygı duydum; gözümde çok daha değerlendiniz. Sakın değişmeyin; sizi böyle güzelleştiren, mutlu kılan ateşi asla yitirmeyin.

Yalvarıyorum gelin; isteklerimi yumuşatacağım, alçak gönüllü olacağım. Size sevgi kırıntılarıyla yetineceğimi söylediğim zaman beni hor görmeliydiniz; hakketmiştim bunu ben, zira yalan söylemiştim. Ama bilesiniz o akşam ne kadar güzeldiniz... İltifata kalkışmam, bilirim adi şeydir. Ama şimdi gözleriniz, dudaklarınız, bütün benliğiniz, taze ve canlı olarak hayalimde öyle canlanıyor ki, bu işde ne kadar haklı olduğumu duyuyorum.

Geliniz, yalvarıyorum, dizlerinize kapanıyorum. Beni sevgisiz bulacağınızı söyliyemem ama gönlüm kollarınıza dola-

nacak, güzel ellerinizde gezecek, hayal dolu gözlerinizde, şehvetli, sevimli varlığınızda dolaşacak; beni bundan alıkoyamazsınız, bunu yapamazsınız. Ama sakin olun, telaşlanmayın, siz benim için tapınılacak bir varlıksınız; sizi kirletmek elimden gelmez; hep pırıl pırıl göreceğim sizi... O kadar iyi, o kadar güzel, o kadar tatlı bir havanız var ki... Siz benim için hayat ve hareket kaynağı oluyorsunuz; bu sadece hareketlerinizin çevikliğinde, doğanızın bazı sertliklerinden değil, daha çok şaire ölümsüz aşklar aratan gözlerinizden geliyor... Gözlerinizi ne kadar sevdiğimi, güzelliğinizin beni ne kadar sardığını anlatamam. Bu güzellikte, uyuşan ve çelişen bir hal var; sanki çocuklukla kadınlık bağdaşmış sizde. Bana inanın; can-ı gönülden söylüyorum: Siz harika bir yaratıksınız, sizi içten seviyorum. Sonuna kadar beni size bağlayan bu sevgi, bilin ki, çok temiz, çok derin kalacak. İsteseniz de istemeseniz de, siz benim artık uğurum, gücüm sayılacaksınız. Sizi seviyorum Marie, buna inanmalısınız. Size duyduğum sevgi, hıristiyanın tanrısına duyduğu sevgiye eştir. Çoğu zaman ayıp sayılan bu manevi, esrarlı ibadeti, istemeseniz de ruhumuzu birleştiren bu saf, tatlı çekiciliği, dünya ile ilgili sözlerle sakın anlatmaya kalkışmayın; günah olur sonra... Ölmüştüm, bana yeniden can verdiniz. Bilemezsiniz size neler borçluyum... Melek bakışlarınızdan, duyulmamış sevinçler tattım. Gözleriniz bana en mükemmel, en ince şeylerin ruh mutluluğunu sundu. Bundan böyle siz biricik baştacım, biricik güzelliğimsiniz; manevi bir cevherin yarattığı benliğimden bir parçasınız.

Sayenizde Marie, ancak ulu ve güçlü olacağım. Petrarque gibi ben de Laure'umu ölümsüz kılacağım. Koruyucu meleğim olun benim; İlham Perim, Meryem'im olun; güzelliğin yolunu gösterin bana.

Yalvarırım, birtek söz edin, birtek... Herkesin hayatında uygunsuz günler olur. Bir dostluk işareti, bir bakış, gelişigüzel bir karalama, insanı ya budalalığa ya da çılgınlığa sürükleyebilir; vallahi ben o durumdayım işte... Ağzınızdan çıkacak bir kelime, benim için kutsal sayılan, ezberlenen birşey olacak; ne kadar sevildiğinizi bir bilseniz... İşte ayak-

larınıza kapanıyorum, birtek söz edin birtek... ama biliyorum söyleyeceksiniz.

Ne mutlu ona, mutluların mutlusu derim o içimizden seçilene... Baştanbaşa bilgelik, güzellik, baştanbaşa gönül, zeka, yetenek dolu size ulaşmak ne mutluluk... Yerinizi hangi kadın doldurabilir? Gelip sizi görmeye cesaret edemiyorum; razı olmıyacağınızı biliyorum; iyisi mi beklerim.

Yıllar yılı bekliyeceğim. Saygıyla, yılmadan, hiçbir çıkar gözetmeden sevildiğinizi görünce, vaktiyle haksız davrandığınızı, bu hareketin iyi olmadığını kendi ağzınızla belki birgün söylersiniz bana...

Neyse, beni hor görmekten zevk alan sevgiliye boyun eğmemek elden gelmez. Beni kapı dışarı etmek hoşunuza gitti; ben de size tapmaya bayılıyorum; ödeştik.

Ch. Baudelaire
15 cité d'Orlèans

MADAM AUPICK'e

Cumartesi, 30 Ağustos 1851

Sevgili anneciğim,

Gerçekten seni yine üzüyorum. Sana her ay iki defa yazarım demiştim, söz vermiştim. Yerleşeli altı hafta olduğu halde yine yazamadım. İlk mektubuma iyi haberlerle başlamak gösterişine düşmüş, bu kadar zaman beklemiştim; oysa ortada birşey yok; hiç sayılacak kadar önemsiz birşey ancak. Herşeyden haberim olsun demiştin de, bildiriyorum: Ufak bir broşürüm oldukça para etti; sana gönderiyorum, benim olduğu için okursun; yoksa bence hiçbir değeri yok.

Verdiğim söze, yola çıkmadan önce güzel bir mektupla teşekkür etmiştin; bense yine sözümde durmamaya başlıyorum; M. Ancelle ile aramın düzeldiğine göre bundan sonra bana artık para gönderme demiştim sana ama, senin sonsuz hayırhahlığına bugün ben kendim sığınıyor, sana başvuru-

yorum; zaten ufacık birşey; açıklamam gerek: İlk iki ayı, Temmuz, Ağustos aylarını Neully'den aldığım parayla geçirdim; kazandığım paralarla da alacaklılara verdiğim sözü yerine getirdim (terziye elli frank, mobilyalara elli frank verdim); bazı ufak tefek borçlarımı da temizledim ve bugüne kadar da kendimi idare ettim. Evvelsi gün yeni ayın parasını almıştım ama, karikatür hakkındaki yazımın çabucak basılacağına güvendim, bu ikiyüz frankı hemen gerekli şeylere harcayıverdim. Alınan şeyler lüzumlu ama öteki aya da kalabilirdi; (Örneğin: Oturduğum evin fazla odalı arka bölümüne geçeceğim; bir yazı masasına, ufak bir demir karyolaya, birkaç sandalyeye ihtiyacım var). Elimdeki yazı işte hep böyle önleyemediğim olaylar yüzünden ancak onbeş gün sonra, belki de ay sonunda basılacak, parasını da o zaman alacağım. Sana bu mektubu yazarken avucumda yirmi frank kaldı, korkuyorum bu da eriyip gidecek... Az sonra, belki de onbeş güne varmaz yeniden zenginleşeceğim ama o zamana dek durumum ne olacak? Yine derbederlik mi? Yine birşey yazamamak mı? Yine dokuz yıl önceki yaşam mı başlayacak? Yazı parasından başka, öbür gün ödemek üzere matbaadan borç para çektim. Ne olursun bana çatma... İki gündür ne yapacağımı bilemiyor, arpacı kumrusu gibi düşünüyorum. En doğru yolu, budalalığımı sana açıklamakta buldum ve yazdım. Ama, Allah bilir, sen yanıtlayıncaya dek daha kaç gün geçecek; ya öfken? Ya para sıkıntın ne olacak?

İkiyüz frankı vermezsen, yüzelli olsun; o da çoksa yüz olsun; ne kadar istersen o kadar olsun. Yardımınla ayın sonunu, yahut ilk onbeşini geçirmeye çalışacağım; daha olmazsa geri dönmeden önce bana birkaç gün vakit kazandırmış olacaksın. Ricalarımı anlattım; şimdi buna bazı düşüncelerimi de ekleyeyim: M. Anoelle'in bu işe katiyen burnunu sokmamasını istiyorum; onun tarafını tutmana da razı değilim. Oysa ona gider, dalgınlığından yararlanabilirdim; ama sana yazmayı daha uygun buldum. Fransa'da olduğu gibi bilmem dış memleketlerde de posta havalesi kullanılabiliyor mu? Ama zaten sen bunu beceremezsin. Burada seve se-

ve görüşülecek iki insan var: M. Olivier ve M. Lenglet (adreslerini biliyorum).

Bugünlük seni yeter derecede tedirgin ettim. Bay Doktor Nacquart'ın, Matmazel Balzac'ın önünde bana oynadığı o iğrenç oyundan sana, gelecek mektubumda, 16 Eylülde söz açacağım. Yirmi yıldan beri yüzünü görmediğim bu kötü herif, ölümüm hakkında kehanette bulunmuş; beni işkencelere boğmak için yine neden pirelendi bilemiyorum; işi yeter derecede inceleyince sana yazarım.

Çok kederliyim; kuşku içindeyim, Alışkanlığın erdemlikte payı çok olduğuna göre, gerçekten insan güçsüz bir hayvandan başka birşey değil. Yeniden işe koyulmak çok zor geldi; hoş henüz koyulduğum da yok ya... Acayip şey, birkaç gün önceydi, elime Balzac'ın gençliğine dair yazılar geçti. Bu büyük adamın, gençliğinde ne kadar beceriksiz, ne kadar bön, ahmak olduğuna kimse inanmaz. Ama aslında, yüksek fikirler edinmesini, sonsuz nükteler yapmasını bildi; durmadan çalıştı. Çalışmanın sadece para sağlamayıp insana yetenek de kazandırdığını düşünmek çok teselli verici... Ama Balzac otuz yaşında, çalışma alışkanlığına çoktan erişmiş bulunuyordu. Benim ona benzer yanım sadece borçlarım, tasarılarım...

Gerçekten çok kederliyim, üzüntülüyüm. Gelecek ay göndereceğim bu koca eseri zevkle okuyacaksın; daha doğrusu anne olarak gurur duyacaksın. Herşeyden önce eser hınzırca bir eser oldu. Ama birkaç şaşırtıcı sayfası bir yana, gerisi çelişme, saçmalar yığını. Bilgi dersen belli belirsiz. Başka nem var? Şiir kitabım mı? Birkaç yıl önce olsaydı, bu kitap beni meşhur edebilirdi; ortalığı birbirine katabilirdi. Ama bugün şartlar değişti, durum başka. Kitabım şimdiden fiyasko; ya sonrası ne olacak? Ya dramım? Ya romanım? Hatta tarih kitabımın durumu? Kuşkulu, şüpheli günler ne demektir bilemezsin. Kimi zamanlar bakıyorum çok usçu olmuşum, açık yürekli saf şeyler yaratamıyorum; okuya okuya kafamı fazla doldurmuşum. Bilgiliyim ama çalışkan değilim. Belki de bilinmez, sekiz güne varmaz kendime güvenim

gelir, hayallerim artar. Bu satırları sana yazarken böylesine kime açılabilirim diye düşünüyorum.

Ama döneklik etmemeliyim, göstermeliyim kendimi: 1852 süresince yeteneksizliğimden silkinmeliyim. Söyleye söyleye bu sözleri ezberledim artık...

Balzac deyince aklıma geldi: «Mercadet de la faiseur»ün ilk gecesindeydim. İnsanlar bu zavallı yazara ömrü boyunca işkence etmişler; yetmemiş, öldükten sonra da kötülüyorlar. Fransız gazetelerini okuyan bu eserden iğrenecek; oysa övgüye değer bir eser; sana onu göndereceğim.

Bana hemen cevap ver; dikkatli ol, mektubun kaybolmasın. Ne şekilde mektuplaşmamızı istiyorsan yaz; gezini anlat; çokçası sağlık durumunu yaz. Mektuplarına tarih koymayı unutma. Ana-oğul arasındaki bağların asla kopmaması gerek; yeniden bağlanmasına nasıl sevindim bilemezsin... Gönlüme huzur doldu. Seni candan kucaklarım.

Charles

M. Charles Baudelaire'e (özeldir).
25 Marais-du-Temple Sokağı, Paris, Fransa.
Peşin ödemeli. Âdetim değil ama sebebi var.

C. B.

Bu mektup pek karalamaca oldu. Kabahat kalemin ucunda. Yolunu bulursan bedava tarafından İspanya tütünü göndermeye çalış.

Bir dahaki sefere sana J. Jacques'dan[1] söz edeceğim; selamlarını gönderiyor.

MADAM AUPICK'e

Cumartesi, 27 Mart 1852
Öğleden sonra saat 2

Saat iki. Mektubumu bugün postalamak istesem, yazmak için ikibuçuk saat zaman kalıyor. Oysa söylenecek, yazacak o

(1) Madam Aupick'in bir kuzeni.

kadar çok şey var ki... Sana şimdi bu mektubu büyük postanenin karşısındaki kahvelerden birinde yazıyorum; tavla, bilardo gürültüleri arasında... Nedeni: Kafam dinç olsun daha kolay düşüneyim diye; birazdan durumumu anlatacağım.

İnsan nasıl olur da annesine teşekkür etmek için dokuz ay içerisinde zaman bulamaz? Görülmüş şey mi bu? Üstelik bu anne, oğlunun hiç aklından çıkmaz, hergün ona yazmayı düşünürse... Günler boşu boşuna koşuşmalarla geçer, ya da beş - on kuruş kazanmak için ayak üzeri, pestenkerane makaleler karalanırsa...

Bu yazımda gerçekten hoşuna gidecek şeyler bulacaksın. Kusurlarım, çilemi fazlalaştırdı, ama bir yandan da zekamı arttırdı. Seni üzecek şeyler de bulacaksın bu mektupta. Ama herşeyi açık açık söylemeye beni sen alıştırmadın mı? Kime dert yanayım istiyorsun? Gün oluyor, yalnızlıktan çileden çıkıyorum...

Mektubum çok derbeder olacak; nedeni Bulunduğum ruh hali, zamanın yetersizliği... Söyleyecek çok şeyim var sana; kaç zamandır aklımda, günden güne de gelişmekte... En önemlilerini aklıma geldikçe sırayla, dizi dizi anlatacağım.

Mektubum yüklü olsun istemedim, gazeteden kestiğim birkaç makalemi birlikte gönderiyorum. Vakit buldukça okursun; tam anlamına varabilecek misin bilemem. Bu sözümü sakın küstahlık sanma; fazla Paris'e has şeyler de ondan, bazı çevreler arasında, o çevreler için yazılmış yazılar; dışardan anlaşılabileceklerini sanmıyorum. «Erdemli dram ve romanlar» adı altındaki eser kurşunkalemle: 0, 2, 3, 4, 5, 6 diye çizilmiş; «Paienne okulu»: 6 diye; «İki şafak» adlı eser ise 7, 8 diye çizilmiştir.

Hoşuna gidecek, beni de oldukça tatmin edebilecek daha başka eserler de yazdım. Bu ciltleri mektuba koyamıyacağım için Madrid'de «Revue de Paris» nin mümessili M. Monier'de bulabilirsin. 1 Martta Paris'te çıkan sayı ile 31 Martta yine Paris'te çıkacak bir başka sayı, herhalde Madrid'de 5 ve 6 Nisanda satılır. Amerikalı bir yazar buldum; üzerimde inanılmaz bir ilgi, sevgi yarattı; eserleri ve hayatı üzerine iki ma-

kale yazdım. Çok ateşli yazılar oldu; bu yazılar içerisinde görülmemiş heyecanda birkaç satır bulacaksın; acı içinde geçirdiğim hayatın sonucu bu yazılar. Gece yazdım; bazen gecenin onundan sabahın onuna kadar sürdüğü oldu; zira birlikte yaşadığım kadının dayanılmaz derdinden kurtulmak, sessizliğe kavuşabilmek için ancak geceleri çalışabiliyorum; bazen de başımı alıp evden kaçıyor, ya kitaplığa ya da bir okuma salonuna gidiyorum. Kimi zaman da bir meyhaneye, ya da bugünkü gibi bir kahveye sığınıyorum. İçimde öfke eksik değil; sürekli eserler de bu durumda yazılamaz sanırım. İngilizceyi birhayli unutmuşum[1], önceleri bu da işi güçleştirdi, ama şimdi iyice kavradım, sanırım artık işler yolunda gidecek.

Mektubumu yanıtlandırmadan önce, annelik zevkine kanılıp sakın bu kitapları okumaya kalkma; üç satırla da olsa önce bana cevap ver; vereceğin nasihatları, öğütleri ertesi güne, daha başka mektuplarına sakla.

Bu mektup 27 akşamı yola çıkar, 29'da Bayonne'a varır. Madrid'e ayın birinde geleceğini farzedelim (olacak şey değil ama neyse), sen de 2 Nisanda yazsan, cevabını ancak 7 Nisanda alabilirim.

Mektuplarının birinde bana posta işinden söz açmışsın; pek birşey anlamadım.

Asla bıkmadığım Racine'in bölük pörçük üç cildi ile zavallı dört mektubu, senden bana kalan biricik hazinedir. Neyse, postaneye gittim; baktım işime yaramıyacak; sana da uygun değil. Bundan böyle cevaplarını M. Ancelle'e değil Madam Olivier'ye yaz; yol parasını veririm ben. Onlar bana ancak iki gün sonra, belki de daha geç haber verebilirler; benim eve yaz demiyorum, zira Jeanne yazını tanır. Dahası var; Kilitli birtek çekmecem yok... Kafamda daha ne türlü yeller esecek? Nerelerde sabahlıyacağım? Hiç bilemem, zira başımı dinlemek için onbeş gün evden kaçtığım oluyor... Bayonne

(1) Londra'da dünyaya gelen, gençliği İngiltere'de geçen Madam Aupick, oğlu Baudelaire'e, Edgar Allan Poe'nun dilini, İngilizce'nin özünü, küçük yaşta öğretmiş bulunuyordu.

ile Madrid arasındaki posta servisinin çabukluğu veya yavaşlığı hakkında hiçbir bilgi edinemedim; posta parasını peşin ödeyemezmişim; üstelik, parası ödenmemiş diye sefaret mektubumu geri çevirebilirmiş. Bu işden hiçbir şey anlıyamadım; mektubum eline geçsin diye zarfın üzerine, «özel, kişisel» diye yazdım; C. B. harfini de ekledim; M. Aupick, sebebini anlayınca saygısızlığıma vermiyecek sanırım. Şimdi işlerime dönelim, kısaca anlatacağım; beni yakından tanıdığın için bu birkaç kelime, çok anlam taşımış olacak senin için.

Jeanne, sadece mutluluğuma engel olmakla kalmıyor bu önemli değil, sırasınca zevklerimi de feda edebileceğimi gösterdim-, kafamın gelişmesine de engel oluyor. Geçirdiğim bu dokuz ay benim için son bir deneme oldu; bu koşullar içinde ne borç ödeyebildim, ne servete, ne paraya erişebildim, ne de sana çektirdiğim acıları dindirebildim; kutsal ödevlerimin hiçbirini yerine getiremedim. Bu kadının bir zamanlar bazı meziyetleri vardı, ama şimdi hepsini yitirdi; benim ise gözüm açıldı. Düşünün bir kere: birlikte yaşadığınız insan hiçbirşeyinizden hoşlanmaz; durmadan hamlelerinizi gayretlerinizi kendi beceriksizliği ya da hınzırlığıyla baltalar; size sahip olur, uşak yerine koyar. Ne politikadan, ne de edebiyattan sözedebilirsiniz onunla. Öyle bir yaratıktır ki asla birşey öğrenmek istemez, kimseye hayranlık duymaz, çalışmalarımla ilgilenmez; yazılarınızın ocağa atılınca para kazanacağını bilse, onları yakar, bastırmaz. Biricik eğlencem olan kendimi kovar; yerine eve köpekleri alır; zira onları görmeye tahammül edemediğimi bilir. Biraz tutumlu olayım kafamı dinliyeyim, kitabımı tamamlayayım derim, anlamaz; anlamak istemez... Olacak şey mi bu? Söyleyin olacak şey mi?.. Size bunları yazarken utancımdan yerin dibine giriyorum, öfkeden gözlerim yaşarıyor, aklım başımdan gidiyor... Konsola çarpa çarpa başımı yardığım o korkunç geceyi düşünüyorum da deliye dönüyorum; evde silah bulunmadığına şükrediyorum. On ay öncesi sessizlik arar, dinlenmeyi düşünürken şimdi çektiklerime bakın... Düşüncelerimi birtek fikirle özetleyeyim, vardığım sonucu açıklayayım: Erkekle boy ölçüşen kadın, ancak çile çekeni, dünyaya çocuk getirenidir. Dişiye akıllıca bir

ahlak kazandıran, doğum olayıdır. Çocuksuz, mesleksiz genç kadın şuhluk, taşkınlık, zarif bir sefahat aletidir ancak. Herşeye rağmen, bir karara varmak gerekiyordu; dört aydanberi de işte hep bu kararı düşünüyordum... Ama elimden yine de birşey gelmiyordu; gösteriş hissim çektiklerimden üstün geldi: Bu kadını ancak dolgun bir para karşılığı başımdan atabilirim, dedim. Kazancım günden güne eridiğine göre para nerede? Nasıl biriktirebilirim? Kendisine yazmaya yüzüm tutmayan anneme gelince, o bu parayı nereden bulur? Görüyorsunuz kafam işliyor, aklım yerinde. Ama yine de alıp başımı gitmek, hem de dönmemek üzere gitmek istiyorum.

Kararım şu: İşi başından halledip çekip gideceğim. Ona toplu para vermediğime göre kısım kısım ödeyeceğim; bilirsiniz, kolaylıkla para kazanabilirim, çalıştıkça da kazancım artar; bu şekil pek işime gelecek, asla suratını görmiyeceğim o kadının... Ne hali varsa görsün, canı cehenneme... Ömrümün on yılını çekişmelerle tükettim; bütün gençlik hayallerim yokoldu; yerine belki de silinmiyecek acılar doldu.

Ya ben ne olacağım? Küçük bir daire döşeyip oturmak istemiyorum; çok değiştim ama yine de bu durum benim için tehlikeli olur; mobilyalı otelden de nefret ediyorum. İyi birşey buluncaya kadar şimdilik dostlarımın tanıdığı bir doktorun evine sığınacağım; güzel bir odası, masası, bahçesi var; günde soğuk bir banyo, iki duş yapabileceğim; başkaları için 240 frank ama bana yüzelli franka bırakıyor. Bu duş usulü Alman tedavi yoluymuş; şu sıradaki heyecanlı halime pek yarayacağa benzer.

Böylece işte 7 Nisandaki üç aylık kiralardan, taşınma işinden kurtulmak istiyorum; apartımanımızı şimdiden başkaları kiraladı; bundan yararlanarak başımı alıp gideceğim. Ama elimde beş kuruş kalmadı; yazılarım ancak önümüzdeki ayın onsekizinden sonra basılacak; işin korkunç yanını anlatabiliyorum değil mi şimdi? Ne yapmalıyım? Nasıl etmeliyim? Kendi kendime şöyle düşündüm: M. Ancelle, annemden hiç para almamıştır; belki annemin de parası yoktur; zira Paris'ten ayrılırken masrafının çoğaldığını bana yazmıştı; ama annem ne yapar eder, bir kelime ulaştırır, ben de gider M.

Ancelle'den çokça para bulurum; o sonra kendisine öder, benim de işim bir günde görülüvermiş olur, dedim. Bildiğin bütçe açığı bir yana, M. Ancelle'le aram iyi, ilişiğim yerinde. İşte sevgili anneciğim, böyle kararlı bir günümde senden istemeye cesaret ettiğim şey bu kadarcık. İki tane üçer aylık kira borcum var; bir de mahalleden ayrılırken ödenmesi gereken kasap; yani bakkal, şarap borçları... Tutsa tutsa dörtyüz frank tutar; doktoruma da ilk aylığı, yüzelli frankı peşin ödeyip girmem yerinde olacak. Biraz da kitap satın almak istiyorum; bilirsin, kitaptan yoksun kalmaya dayanamam; giyim eşyası da gerekiyor. Son mektubundaki bana yazdığın kişisel haysiyetle elbise arasındaki ilişkiyi anlayamadım; acılarımın arasında bile bu konudaki vaazın beni katıla katıla güldürdü; dokuz ay önce satın aldığın tek kat elbise bu mektubu yazan hayvanı halâ örtmekte, korumakta... Başıma iş açabilecek eski bir alacaklıyı da yatıştırmak isterdim. Bütün bunlar hayli para tutuyor ama, sevgili anneciğim, bil ki, kaç para olursa olsun kabulüm; yeter ki acele olsun. Ne yapalım, çoğu zaman olduğu gibi hemen elzem olmayan şeylerden de vazgeçebilirim...

İşte saat dördü yirmi geçiyor; acelem var; 7 Nisanda Matmazel Olivier'ye uğrayacağım. Rica ederim, yalvarırım, bu paranın kullanılışına dair M. Ancelle'e birşey söyleme; ben kendisine gereken şeyler için ancak açılıyorum. Sen ise M. Ancelle'i bir kardeş, bir baba yerine koyuyorsun, bu da hiç işime gelmiyor. Paranın yerinde kullanılacağına dair bu mektubum çok önemlidir. Gerekirse bin frank yeter ama sadece dört yüz frank da işi görür; ama bil ki özel masraflarım için kendime beş frank bile kalmıyor; o zaman, azar azar da olsa, alış veriş, hastane için Nisan aylıklarımı beklemek gerekecek.

Sana yarın yine yazacağım; kafamda öyle çok yazılacak şey var ki yirmi sayfa yetmez bile... Bana cevap vermek için ikinci mektubumu bekleme; hatta elinden gelirse düşüncelerini, öğütlerini başka sefere sakla; ilk önce, M. Ancelle'e götüreceğim mektubu hazırla. Yarın ya da öbür gün sana daha ferah, daha neşeli şeyler yazmaya çalışacağım. Bir sözüm

daha var: M. Ancelle bana «papillons» larından söz açtı; mübarek adam bunun ne olduğunu anlamamış ama ben anladım. Gözlerine dikkat et, baktır; birgün gelip yanıbaşında yaşayacağımı düşün; kör bir annenin durumu benim için hiç önemli değil ama hergün acılarımı bir kat daha arttıracağını unutma...

Politika olaylarından, üzerimdeki şaşırtıcı etkilerden başka birgün söz açarım. Allahaısmarladık, başımdaki çekilmez çileleri düşün de bana acı.

«Edgar Allan Poe» hakkında yazdığım iki yazıyı kitaplıktan sormanı istiyorum.

Charles

MADAM SABATIER'ye[1]

Perşembe, 9 Aralık 1852

Bu şiirleri yazdığım insandan, onlardan hoşlansın hoşlanmasın, onları gülünç bulsun bulmasın, haddim olmayarak kimseye göstermemesini kulunuz, bendeniz rica eder. Derin saygıların asla bozulmayan bir yanı vardır. İmzanın bulunmaması da işte elde olmayan bu utangaçlığın işareti değil midir? Bu şiirlerin yazarı, çoğu zaman kendisini düş alemine sürükleyen o ilham perisini hiç belli etmeden, için için sevdi; bu sıcak sevgiyi de gönlünde her zaman saklayacak.

Çok Neşeli Bir Kadına[2]

Yüzün, halin, edan
Bir tabiat parçası kadar güzel
Yüzündeki gülücük
Açık gökte oynaşan serin bir rüzgar gibi

---

(1) Meissonier'nin, Musset'nin, Th. Gautier, Flaubert gibi daha birçok şairlerin devam ettikleri, Frechot sokağında salonu olan Madam Sabatier'ye, Baudelaire uzun zaman tutkun kalmıştır; güzel Apollonie'ye yazdığı mektuplarında dört yıldan fazla bir zaman, imzasını gizlemiştir.

(2) Hüküm giyen, yasaklanan altı şiirinden biri.

A Une Femme Trop Gaie
Ta tête, ton geste, et ton air
Sont beau comme un beau paysage
Le rire joue un ton visage
Comme un vent frais dans un ciel clair.

MADAM SEBATIER'ye

Versaille, 3 Mayıs 1853

A. A.

Neşe dolu melek, bunalma nedir bilir misin?
Utanç, vicdan azabı, hıçkırık, sıkıntı nedir bilir misin?

A. A.

Ange plein de gaité, connaissez-vous l'angoisse
La honte, les remords, les sanglots, les ennuis.

MADAM SEBATIER'ye

Pazartesi, 9 Mayıs 1853

Gerçekten, hanımefendi, baştan aşağı çocukça yazılmış bu saçma, imzasız şiir taslakları için beni bağışlayın. Ama ne yapayım? Tıpkı çocuklar gibi, hastalar gibi bencilim ben... Acı çekerken sevgililerimi hatırlıyorum. Sizi çoğu zaman mısralarla düşünürüm; şiirlerimi tamamlayınca da, bunları size göstermek için can atarım. Ama gülünç olmaktan da çok korkarım; gizlenmem de bundan ötürüdür. Aslında aşkta gülünç bir taraf yok mudur? Hele buna tutulmayanların gözüyle bakılırsa...

Ama yemin ederim, bir daha size içimi dökmiyeceğim,

bu sonuncusu olacak. Size olan ateşli dostluğum bundan sonra da sürüp giderse tek kelime söylemeden bilin, ikimiz de ihtiyarlayıveririz.

Siz bunları ne kadar manasız bulursanız bulun, ama hayalinizi içinde yaşatan bir gönlün var olduğunu da unutmayın; insafsız olmadıkça onunla asla alay etmeyin.

Bir kere, biricik, sevimli, iyi yürekli bir kadının[1]
Nazik kolu koluma dayandı
Ruhumun ta derin karanlıklarında
Bu anı halâ silinmedi

Une fois, aimable et bonne femme,
A mons bras votre bras poli
S'appuya; sur le fond ténebreux de mon âme
Ce souvenir n'est point pâli;

MADAM AUPICK'e

Pazartesi, 26 Aralık 1853

Mektubunu iki gün masamda açmadan tuttuğumu söylersem, yüzüme bakmazsın sanırım. Şu bulunduğum ruh çöküntüsü içinde, gelen mektupları ancak üç ay sonra açar oldum. Bitip tükenmeyen istekleriyle beni durmadan öfkelendiren öteki insanlar gibi senin yazıların da beni korkutmaya başlıyor; ama yine de okudum mektubunu. Açıkça söyliyeyim mi? Hayatımda böylesine tuhaf yazı görmedim. Asla okumadığım bir yazar hakkında postayla bana gramer bilgilerini gönderten o annelik öfkesine şaştım; bütün derdim bir çift lastik ayakkabının eksikliğinde mi toplanıyor sanıyorsun? Hiç ilişiğim olmayan Allah ve cennet işi de ne oluyor? Aslında mesele başka seninle böyle, bu biçim konuştuğum için özür dilerim -. Hiçbirşey gözümden kaçmaz Sen anne-

(1) Bu şiirin tamamı «Les Fleurs du Mal»de «Confesison» adı altında yer alır.

liğin çocuk tarafını görmüyorsun; bense bu çocukça tarafın dokunaklılığını sende görmeden sana mektup yazmamaya karar vermiştim; zira bir önceki mektubun öyle canavarca, öyle kabaydı ki... sefaletteki insana bu, çok acı geliyor. Gönderdiğin o yüzon frank iki gün sonra elime geçseydi, dokunmadan hemen geri çevirirdim; ama yine söylüyorum, yazdığın o acayip şeyler içerisinde yine de iyi bir tarafın var; o zavallı işlerimle ben yine seni ilgilendiriyor, senden yardım istemeye kalkıyorum. Benden birşey saklama, dememiş miydin bana? En dokunaklısı da bu zaten...

İkramını kabul etmediğimi söylemeye lüzum yok; peşinde koşacak başka işler var. Sefalet içinde alçalmam konusundaki korkuna gelince, bil ki, yırtık pırtık da gezsem, üstüm başım temiz de gezsem, yine her gün iki saatimi temizliğime ayırırım. Bundan böyle mektuplarını bu gibi saçmalarla doldurma.

Kitabım hakkındaki yerinde ama mantığı olmayan sitemlerine gelince Örneğin, «kitapmış, ne zaman çıkacakmış bu kitap?» gibi sözlere cevabım şu olacak Bu gibi işleri de ancak benim yaşayışımda olanlar bilir, onlar anlar... İşte bir ay geçti; yani kitabı bitirmek için gereken zamanın iki katı; ay boyunca beş gün bile rahat yüzü göremedim

Hayırhahlığın tükenmediğine göre sana söyleyeceklerim şunlar sakin ol, söz konusu şey ne parayla, ne de kesenle ilgili beş kuruşun kalmadı, biliyorum.

Şayet bugün dolgun bir param olsaydı, örneğin 100 frank ne gömlek, ne ayakkabı satın alırdım; ne terziye ne de rehin işine koşardım. Bu parayı, kendime ödev bildiğim, yani avucundaki son meteliğe kadar ses çıkarmadan, sızlanmadan, bilhassa öğüt vermeye kalkışmadan bana harcamış bir kadının ölüsünü başka bir mezara nakletmeye harcardım; zira verilen mühlet dün sona erdi; belediye başkanına, polise durumu yazmalıydım. Mezarın toprağı 80 frank tutacak; bahşişleri, mezar kazıcının dolandırıcılığını da hesaba katmak gerekecek. Sanırım bu iş ayakkabıdan da önce gelir;

zaten beden acılarına öylesine alıştım ki... iki gömleği üstüste giyip pantalona yakıştırıveriyorum; rüzgarın fora ettiği yırtık pırtık elbiseleri pekala giyebiliyorum; delik pabuçların içine mukavva tabanlıkları öyle ustalıkla yerleştirmeyi öğrendim ki... Bana ancak manevi acılar kalıyor. Ama yine de fazla yırtılmasın diye hızlı hızlı gitmekten, uzun yürüyüşlerden çekinmiyor değilim.

Beş kuruş borç ödemek istemiyorum; kitabım bitinceye kadar alacaklıları savsaklıyacağım. Moniteur gazetesinde, üç ay önceki hoş karşılanışımı yeniden bulacağımı sanıyorum; yaşamım öyle şaşkınlık içinde geçiyor ki, tam tarihi bile hatırlayamıyorum, ama istediğim şu: Soğuktan donmamamak, hareketlerimi kontrol etmeden yürüyebilmek, onaltı gün kazasız belasız çalışabilmek için, yeteri kadar paraya sahip olmak... Beni günlerden beri düşündüren şey, bu işte...

Hadi elbiselerimi satıp yerine başkalarını alayım diyelim; 150 frank bu işleri gördü farzedelim, ama M. Ancelle'i yirmi franklık küçük hesaplarla tedirgin etmek asla hoşuma gitmez; az da olsa, senden habersiz, kendisinden para dilenmeyi, kapısını aşındırmayı istemem. Bu parayı posta ile yollayacağına, emanetçi eliyle, açık zarfla gönderemez misin? Zira mezar işi çok acele; adamı tekrar Neuilly'ye göndereceğim. Tekrar söylüyorum, M. Ancelle'in bana çok zaman kaybettirme işi bir yana, uzun, yollara çıkacak üstüm başım bile yok.

Anlattığım gibi, 100 frank harçlığıma, 100 frank da elbise ve geri kalan şeylere lazım; yemek parası için de 50 frank gerekiyor; bu para Ancelle eliyle birkaç ay içinde, altı, yedi, belki de daha geç bir zamanda ödenecektir. Allahım, ne korkunç yılbaşı... Gelecek ay işlerim iyi giderse seni şu kira işinden kurtarmaya çalışacağım. Sana bunları anlatmakla, kedimi ödevini yapmış bir insan sayıyorum. Başka bir karara varmadan önce, sakin sakin cevabını bekliyorum. Sana gam kasavetten söz açmak istemezdim ama biraz olsun seni üzmek hoşuma gitti. Ancelle'e vereceğim bir emir, beni kendisiyle üç saat çekişmekten kurtaracak. Bana

para göndermezsen ne yapacağımı halâ kestiremiyorum; bu işi gönlüne değil de açık görüşlülüğüne bırakıyorum.

Charles

Adam seni evde bulursa, yanıtın kısa olsun; eline birşey sıkıştırıver, zira benim verecek param yok. Adama söyledim, evde bulunmazsan bile mektubu bırakacak. Bu durumda, mektubu alır almaz hemen aynı gün bana cevabını yaz; bu lutfu esirgeme. Posta ile gönderilen mektup gecikir.

MADAM AUPICK'e

31 Ocak 1854

Sana kaç gündür uzunca bir mektup yazmak istiyorum; anlatacak çok şey var. Ama hergün öyle koşuşmalar, öyle sıkıntılar içindeyim ki, bu işi hep ertesi güne bırakmaya mecbur oluyordum. Neyse, önemli sonuçlar verebilecek iyi bir işe başladım, anlatırım. Ama yaşamda çok kere en güzel fırsatları kaçırdığım için bu sevince şimdiden kendimi kaptırmamaya bakıyorum. Ne olduğunu kısaca söyliyeyim: Odeon Tiyatrosunda oynanmak üzere benden büyük bir dram istiyorlar; konusu sefalet, sarhoşluk, cinayet olacak. İşin tuhaf yanı şu ki, ben henüz senaryomu direktörlüğe göstermiş değilim. Bu oyunu benden, kendisi oynamak üzere baş aktör istedi, ısrarla asıldı. Daha tuhafı, hiç ummazken, bu işin kolaylıkla içinden çıkıverdim ve şaştım. Ama yine de düş kurmaaylım; şimdi oturup oyunu yeniden gözden geçireceğim; arkadan direktör işi, sansür işi, en sonunda da hayvan 'nin işi kalıyor. Allahtan söz konusu aktör bu işe çok elverişli, yanılmıyorsam direktörle de arası iyi imiş; bana ayrıca, eserimin oturaklı olduğunu söyledi. Yalvarırım, adamı fazla alıkoyup bekletme, cevabını başka bir güne bırak; makalemi gazeteye göndermek için onu dört gözle bek-

liyorum; sonra da Neuilly'ye gitmek gerekiyor; -ne eksik, ne fazla- adamın eline 40 frank tutuşturuver.

Yarın görüşürüz, seni kucaklarım.

Charles

MADAM SABATIER'ye

Salı, 7 Şubat 1854

Sanmam ki hanımefendi, kadınlar iyilikte olsun, kötülükte olsun güçlerinin nereye kadar yeteceğini bilsinler. Şüphesiz hepsini bu konuda aynı derecede aydınlatmak akıl kârı değil; ama sizin için korku yok; ruhunuz iyilikle öylesine zenginleşmiş ki, bencilliğe, zalimliğe asla yer vermezsiniz. Zaten siz pohpohlanmaya o kadar doymuş, kanıksamışsınız ki, sizi ancak birtek şey doyurur: farkına varmadan da olsa, hatta uyurken bile olsa, yaşadıkça iyilik yaptığınızı bilmeniz.

Bu imza atmamak alçaklığına gelince, ne diyeyim? Suçumu nasıl hafifleteyim? İlk günahımın peşinden ötekiler geldi, sonra da huy edindim. Şöyle de diyebilirim Bazen sürekli bir acının etkisiyle avunmayı ancak size şiir yazmakta buluyorum; sonra da saflıkla onları size göstermek hevesine kapılıyorum; hoşunuza gitmeyecek diye de ödüm patlıyor. Alçaklığımın nedenini anladınız mı şimdi?

Peşinden koştuğum bu harika gözler
Çok usta bir meleğin çekici kıldığı gözler
Pırıl pırıl alevine bakışlarımı dikerek
Peşinden koştuğum bu ilahi kardeşler.

Ils marchent devant moi, ces Yeux extraordinaires
Qu'un Ange très savant a sans doute aimantés;
Ils marchent, ces divins frères qui sont mes frères
Suspendant mon regard à leur feux diamantés.

Gerçekten siz de benim gibi düşünmüyor musunuz? Dünyanın en harika güzelliği, en mükemmel, en tapınılacak yaratığı, örneğin siz... yaptığınız iyiliğe karşı minnettarlık duygusundan daha üstün bir iltifat bekleyebilir misiniz?

MADAM SABATIER'ye

Perşembe, 16 Şubat 1854

Arasıra kendilerine duyulan hayranlığa karşı bilmem kadınlar ne düşünür? Bazı kimseler, kimi kadının bunu pek tabii bulacağını, kiminin de gülüp geçeceğini söylerler; böylece kadınları ya kendini beğenmiş, ya da sinik sanırlar. Bana sorarsanız, sağlam ruhlar ancak iyi hareketlerinden ötürü övünç ve mutluluk duyar. Hayalinizin durmadan kafamın içine saçtığı ışıklarla, bana kazandırdığınız güçle, sizi benliğimde yaşatacak olan o ulu iyilik, günün birinde bana nasip olacak mı, bilemem. Ben sadece, size gizlice beslediğim aşkın ne kadar saygı dolu olduğuna bir kere daha yemin edebildiğim için mutluyum; sevgi dolu, saygımın gerektirdiği özen içinde size beslediğim bu gizli aşkı herkesten saklayabildiğim için mutluyum.

Söyle bu akşam, zavallı kimsesiz gönül
Söyle gönlüm, bir zamanların kırık gönlü söyle
O ilahi bakışlarıyla içinde çiçekler açtıran
O güzellerin güzeline, o iyilerin iyisine, o biricik
sevgiliye söyle

Que diras-tu ce soir, pauvre Ame solitaire,
- Que diras-tu, mon Coeur, Coeur autrefois flétri,
- A la très-Belle, à la très-Bonne, â la très-Châre,
Dont le regard divin t'a soudin refleuri?

MADAM SABATIER'ye

Pazartesi, 8 Mayıs 1854

Gene o zavallı alışkanlıkla, hayal etme alışkanlığıyla bu mısralar yazılalı epeyce oldu, hanımefendi, epeyce. Şu gülünç imza atma utancı mı, şiirlerimin kötü oluşu korkusu mu, yoksa yazı gücümün, duygularımın yüksekliğine ulaşamıyacağı korkusu mu beni böylesine ürkek, sıkılgan kılıyor? Sizden o kadar çekiniyordum ki, adımı hep sakladım; size kendimi belli etmeden tapmayı düşündüm. Günümüzün kaba, züppe materyalistlerine gülünç görünen bu hareketimin hiç olmazsa safça bir yanı vardı; yüreğinde başka biri bulunan, vazifeleri olan bir kadını ne rahatsız eder, ne de şaşırtırdı; gösteriş için yapılan sataşmalardan çok daha ahlaklıydı. Biraz övünerek söylüyorum, siz kadınlar bütün yaratıklar içinde sadece en sevileni değil, en çok saygı görenisiniz. Size bunu ispat edeceğim; isterseniz gülünç, hem de katıla katıla gülün, ama kimseye söylemeyin. Tutkun bir adamın, sevgilisinin o mutlu sahibinden, aşığından nefret etmesi pek tabii, pek olağan, insanca birşey değil midir? Onu kendinden aşağı görmesi, ona sinirlenmesi doğru değil midir? Epeyi oluyor, tesadüf o adamı karşıma çıkardı; şimdi size bunları daima şen olan şeytani yüzünüzü bana güldürmeden, gülünç olmadan nasıl anlatabilirim? Bukadar ince düşünmek belki de akılsızlık sayılır ama, hoşlanabildiğiniz o insanın nazik olduğunu görmek bilseniz beni ne kadar mutlu kıldı. Kısası, susuşumu, ateşimi, adeta kutsallaşan ateşimi anlatmam için size şunu söyleyeceğim: Kendimi içten gelen saçmalıkların hınzırlıklarına, kara düşüncelerine kaptırınca derin derin size dalıyorum. Bu uyarıcı, arınlayıcı düşten de çoğu zaman iyi şeyler doğuyor. Siz benim için kadınların sadece en çekicisi değil, inançlarımın en cana yakını, en değerlisisiniz. Bencilim ben, sizi kendime alet ediyorum; işte zavallı de-

ğersiz yazılarım. Aşkın bu yüksek görüşleri, eşsiz düşüncelerinizin bir köşesine sığınacağına güvenebilirsem çok mutlu olacağım. Ama bunu asla göremiyeceğim.

Sevgililerin sevgilisine, güzeller güzeline
Gönlüme nur saçana

A la très-Chère, a la trés-Belle
Qui remplit mon coeur de clarté

Beni bağışlayın, yeter.

MADAM AUPICK'e

14 Ağustos 1854

Tepeden düşme bu çeşit mektuplardan sonra insan nasıl rahatça şiir yazar, resim üzerine makale hazırlar, hatta çeviri yapar? Bu acayip mektubunu dün sabah aldım; ama saat 8'lerde beni uyandıran haince misafirlikleri düşününce bunu yine ehven buldum. M. Ancelle ile O'nun görüşmesi çok çetin olmuş; bunun acısını da yine ben çekeceğim. Birlikte gönderdiğim bu mektubu (yani kendisininkini) hemen M. Ancelle'e ver; zaten Marly dönüşü, Paris'e varmadan gidip kendisini göreceğim.

Revue de Paris'ye gidiyorum. Çoğu kişinin gönülleri hoş olsun diye hergün hem Pays'de, hem de Revue de Paris'de çalışacağım.

Mektubumu iyi okuyamamışsın; ara verilen yayının 5 Ağustostan bu yana onbeş yirmi güne kadar yeniden başlayacağını yazmıştım; bu boş kalan günlerden yararlanarak birazcık olsun başka şeylere bakabiliyorum.

Son ay Neuilly'den ancak seksen frank alabildim, yayına ara verilmesi yüzünden bu ay elime topu topu yüz frank para geçti; gazeteden de ikiyüzkırk frank çekmiştim; öte yandan ise iki gün önce yüz frank ödedim.

Para sıkıntını, elinin darlığını biliyorum; bütün yazdık-

larını dikkatle okudum; ama yine de bana rahat rahat yirmi frank gönderebileceğini düşünmüştüm; bu paranın beş frankını iş için Marly'ye gidip gelmeye harcayacağım; bu zahmete asla Arondel için katlandığımı sanma. Geri kalan onbeş franka gelince, hesabını vereyim: Bir kadına bir başka kadın için söz açılabilir sanırım. Öyle duygulu, öyle çileli, öyle namuslu ruhlar vardır ki, ufacık bir okşayışla acılarını içlerine atıp, avunup sabır taşı kesilebilirler. Marie'nin bugün doğum günü. Sana sözünü ettiğim bu kadın, anlamsız beş perde oynadıktan sonra gecelerini ölüm döşeğindeki ailesinin başında geçiriyor. Zengin olsaydım ona hediye alırdım; bu akşam göndereceğim birkaç çiçek ona karşı olan duygumu yeter derecede gösterecek. Kırk frankını istemiyorum, işime yaramıyacak; sende kalsın, bu hakkımı başka bir gün kullanırım; tabii haddimi bilerek, sınırları aşmamak şartıyla... Görüyorsun, işim başımdan aşkın; herşeyi önceden düşünüp hazırlarsam, bu kış her taraftan para yağacağını sanıyorum. Bugün senin o uğursuz pazartesi günün olduğunu biliyorum; özür dilerim. Seni candan kucaklarım.

Charles

MADAM AUPICK'e

Pazar, 22 Ekim 1854
Öğle, saat yarım

Mektubun beni çok korkuttu. Hastaysan yarın nasıl Md. Trolley'e gelmeye niyetlenirsin? Kolerin hastalığı da ne demek?

Ama ben yine tam öğle üzeri orada olacağım. Yarın sabah terzinin karşısında ne halt edeceğimi düşünüyorum; adamcağız hem elbiselerinden, hem de paradan oldu.

Yorgun ve ıstıraplı olduğun mektubundan belli, dalgın yazılmış...

M. Ancelle'e hemen yazacağım; daha iyisi Mad. Trolley'e

gideceğim; düşüneceğim durumu, başıma gelecekleri kendisine anlatsın.

Gazetelere gelince; sen zaten ufacık şeyleri büyütür, pireyi deve yaparsın. Pusulamı herhangi bir komisyoncuya verebilirsin; 12 sayının parasını ödeyince iş kolaylaşır.

Bu kolerin hastalığı da nereden çıktı? Ne yap et, yarın arabayla gelmeye çalış; sıkıca giyin.

Bu sitemler de ne oluyor? Bekleme işi, M. Aupick işi? Yine neler açtım başına?

Madem yarın öğleyin gelmeye niyetlisin, hiç olmazsa dikkat et, üşütme kendini.

Charles

EDEBİYATÇILAR KURULUNA

14 Kasım 1854

Sayın Başkan,

Komite üyeleri M. M. Godefroy eliyle bana altmış frank verebilirlerse pek mutlu olacağım. Altmış diyorum ama doğrusunu isterseniz daha çoğunu da seve seve kabul ederim. Hoş daha azına da razıyım ya... Sanırım sıkışık durum bundan daha iyi anlatılamaz. Godefroy size borcumun ne kadar azaldığını, 80 küsur franka düştüğünü söyleyecektir. Bu saygısızlığımın göze batmaması için size güzel bir öykü göndermek isterdim; ama basılma güçlüğü bir yana, ayırdığım bu öyküde 10000 harf fazla var; dün farkettim. Birkaç gün sonra, yani sekiz gün sonra demek istiyorum, yerine bir makale göndereceğim.

Kardeşçe duygularımı kabul etmenizi rica ederim Sayın Başkan.

C. Baudelaire

MADAM AUPICK'e

Pazartesi, 4 Ocak 1854

Hiç beklenmedik bir sırada hızır gibi yetişen yardımına teşekkür etmek için fazla gecikmiş olmama hiç şaşmayacaksın değil mi, sevgili anneciğim? Sürdüğüm acayip yaşamı bilyorsun; gündelik bir sürü öfkeler kavgalar, koşuşmalar, didinmeler arasında, ödevim olan mektuplarımı her seferinde böyle işte bir başka güne bırakır, haftalarca yazamam. Çok sıkışmış olmalıyım ki, senden bugün de yardım istemek kendiliğinden oluverdi; zira bana uygulanan bu acayip yaşam içerisinde kendi paramı istemek bile ağırıma gidiyor; dilenci sanıyorum kendimi. Bir iş için yalvarmak benim için ne demektir bilirsin... Çok acayip ama, bu zavallı yüz frank dokundu bana; ekmek param oldu; daha bir sürü iş kafamı kurcalıyor; bu parayı bunlardan birine harcasaydım elimde birşey kalmayacaktı; bu para, hiç olmazsa, oturduğum mahalledeki üçbeş kuruş borcumu kapattı. Büyük bir yardım saydığın bu zavallı birkaç kuruşa bakınca, katlandığın o sıkıntıyı düşünüyor, üzülüyorum.

Bugünkü derdim yine geçen aykine benziyor, yani ihtiyaçtan başka birşey değil. Bana iki kelimeyle bildir: Evet mi, hayır mı? Biraz olsun üstbaş yapabilir miyim? Sokaklarda kendime baktırmadan yürüyebilir miyim? Bütün bunlar bana vız gelir, aldırmam diyeceğim ama elbisesizlik yüzünden yataktan çıkamıyorum; hep böyle yatayım mı? Gerektikçe, biraz olsun özgürlüğe, sükunete kavuşamaz mıyım? Sadece gazete ile meşgulüm, her sabah tashihleri bekliyorum. Ufak tefek borçların ödenmesine bağlı bu huzura kavuşamaz mıyım artık? Madam Troley de dünyanın birçok yaratıkları gibi budalanın biri; ödünç verdiği parayı istemenin tam sırasını buldu; hem de soğuk bir şekilde. Bu para uzun zaman Neuilly'de kaldı, gelip almadı; ama kafasının

dikine giden M. Ancelle kadını önce o kadar bekletti ki, sonunda lanet ettirdi. Benim ise epeyi oluyor, sabrım tükenmişti, bir sabah bu parayı aldım, harcayıverdim.

İki-üç gün önce M. Ancelle'i gördüm; sana geliyordu, ayaküzeri bunları anlattım; bana yine geçen ay gibi davranılmasını istedim; bu iş için seni zorlamasını söyledim, ama sanırım, bunlardan hiç bahsetmedi sana. Onunla yıllık hesaplardan konuştuk; kesin hesap açılmasının gerektiğini, nasıl olsa yeni yıl ile azalacak olan bu hesapların anlamsızlığını kendisine anlattım; seni korkuttuğu için sitem ettim. Para koparamadığıma göre hiç olmazsa insan gibi giyineyim dedim, elinden terziye kredi yapması için bir mektup aldım...

Allahım, niye beni bu duruma sokup böyle küçük düşürüyorsunuz? Neden benim gibi bir insana bu çeşit üzüntülerle işkence etmekten hoşlanıyorsunuz?

Neyse, Ancelle'den aldığım bu mektubu daha kullanmadım, kullanmak da istemem. Aynı parayla daha iyilerini edinebilirim; maksadım terziye bir hesap açmaktı, dikilen öteberiyi elinden kurtarmaktı.

M. Ancelle'den alacağım paranın, geçen ay olduğu gibi üçyüzelli frankını yine otelci kadına ödeyeceğim; böylece fırsat bilip makbuzu elinden koparmış olacağım. Bu ayın parasıyla birlikte, yılbaşında Pays'den alacağım para, bu işlere harcanacak; zira kadın bana 9 Aralıkta yol veriyor; yeminliyim, karar verdim, bundan sonra asla otel sahiplerinin pençesine düşmeyeceğim.

Bundan böyle metres tutacağım; 9 Ocakta Mlle. Lemer'e taşınmazsam, bil ki öteki kadındayım. Ne dersen de, çalışmam ve az para harcamam için bana bir aile gerek, başka çarem kalmadı.

M. Ancelle, şayet önümüzdeki yıl kendisinden ikibindörtyüz franktan fazla para çekmezsem, memnun kalacağını söyledi; biliyorsun, niyetim sadece binikiyüz idi ama gel de kendisini inandır.

Binbir kuşku içindeyim; mesih gibi tashihleri gözlüyorum. Pays'den birkaç kere çağırdılar; gazeteyi zaman zaman

zor duruma düşüreceğimden korkuyorlar; hakları da var, benim gibi zavallı yaşamı olan bir insanın gel de sözüne inan.

Dostlarım bana, elimi çabuk tutmazsam yine başıma belalar geleceğini, kahrolup pişman olacağımı, dram projelerimin de tam sırası geldiğini söylüyorlar.

Kaç zamandır yine «Revue de Paris» yi bekletiyorum.

Kafam zonkluyor.

Aklıma gelmişken söyliyeyim: Son görüşmemizde kafandan geçenler gözümden kaçmadı: Hukuk mahkemesine başvuracağımı düşünüyor, kuşkulanıyorsunuz. Doğru; bunu yapabilirim; ama, kazanacağıma emin olmadan yapacak kadar da budala değilim. Açıkça söyleyeyim mi? Çok yazık, bu işde hiçbir şans göremiyorum; kısası, yaşamım peşin peşin lanetlenmiş, sonuna kadar da böyle gidecek.

Birşeyi daha unutuyordum: Dün ya da bu sabah ödenmesi gereken çok önemli bir borcum var. M. Ancelle'e verilmek üzere bana elden bir mektup göndersen bile bu parayı en tez yarın alabilirim; gidip gelmekle sokaklarda geçecek günüme de ayrıca acıyorum; M. Ancelle insanların en iyisidir, ama zaman ve söz konusunda en münasebetsizidir. Senden dileğim; herşeyden önce, hatta M. Ancelle'e göndereceğin mektuptan önce, zira mektuplarını bazen uzun uzun yazarsın şayet uygunsa bana 60 frank gönder; sana yarın hemen öderim; hangi saatte olursa olsun göndereceğin kimse beni evde bulacaktır; zira gece dokuzda bir yazı yetiştirmem gerekiyor; söz vermiş durumdayım, hemen şimdi masa başına oturacağım.

Biliyorum; bugün pazartesi, senin misafir günün; çok özür dilerim. Seni sinirlendirmemek için emanetçiye tembih ettim, yanıtım beklemeden mektubu bırak çık, dedim.

Seni kucaklarım.

Charles

Seni sık sık üzdüğümü söylüyorsun. Bil ki benim için en büyük ceza, bu içler acısı mektupları yazmak oluyor. Açıklamak, durmadan açıklamak, açıklamak... Bu kadar işkence yetmez mi bana?

FERNAND DESNOYERS'ye

1855

Küçük kitabınız için benden şiirler, doğa üzerine düzülmüş şiirler istiyorsunuz. Korular, kocaman ihtiyar meşeler, yeşillikler, böcekler üzerine, güneş üzerine olacak, öyle mi? Ama pek iyi bilirsiniz ki, bitkiler üzerinde duygulanmak elimden gelmez; bu acayip, yeni inanca karşı ruhum yabancı, asidir; bunu spiritüeller için shocking buluyorum. Tanrının verdiği ruhun bitkiler içerisinde yer alacağına asla inanamam; farzetsem bile aldırmam. Kendi ruhumun, ruhlandırılmış sebzelerden daha çok para ettiğine inanırım; hatta her zaman çiçek açan, gençleşen doğada, rahatsız edici, küstah birşey bulurum. Sizi tam doyuramamanın yetersizliği içinde ancak iki parça şiirimi gönderebiliyorum; güneş batarken beni tedirgin eden hayallerin tümünü azçok tanımlıyor bu şiirler. Koruların içerisinde, katedrallere, sakristilere benziyen bu ağaçların altında, acayip şehirlerimizi düşünürüm hep; tepelerinde yükselen müziği ise, bana sanki insanların iniltilerini, yalvarışlarını anlatır.

C B.

EDEBİYATÇILAR KURULUNA

29 Haziran 1855

Sayın Başkan,

Ekmek paramı çıkardığım gazeteden atılmış bulunuyorum; sizden biraz para isteyeceğim. Kurula başvuruşumda, onsekiz ay önceydi sanırım - isteğim kesinlikle geri çevrilmişti; neden olarak da, kurula 180 frank borçlu olduğum, ba-

silmaya değer romanlar yazmadığım ileri sürülmüştü. Kurulunuzdan para almak için biricik şart kitap basmak olsaydı, gösterdiğiniz neden akla uygun gelebilirdi. Ama bugün yarın, belki de pek yakında M. Godefroy için bir kitapçıdan ya da derginin birinden para almıyacağım nereden belli? Bugün parasız kalır, yarın kazançlı bir iş yaparsınız; bu hal herkesin başına gelebilir. Kurula borcumu elbette ödemem gerekiyor; kazancı tefrika romanlarına bağlı yazarlar takımından olmadığım için elimden ancak bu kadarı gelir.

Şu ufak borcum azaldı mı bilmem ama azaldıysa şaşarım...

Sayın Başkan, derin kardeşlik duygularımı kabul etmenizi, kurul üyeleri sayın baylara da bu duygularımı iletmenizi rica ederim.

Aman... az kalsın miktarı unutuyordum. 100 franka şiddetle ihtiyacım var; ama bana daha da az vermek zorunda kalabilirsiniz; elinizden geleni yapacağınıza inanıyorum.

C. B.

GEORGE SAND'a

Salı, 14 Ağustos 1855

Hanımefendi,

Siz benim adımı bile bilmezken ben sizden büyük bir yardım istemeye kalkışıyorum. Tanınmayan bir yazarın, ünlü bir yazardan dilekte bulunması kadar zor iş olamaz. Tanınmış birkaç dost yazardan, size tanıtılmayı sağlayabilirdim ama, bundan ne çıkardı? İşi size kendimin anlatması, en doğru yol olacak sanırım. Sonra, bir kadına, bir başka kadın için ricaya kalkışmak bence hiç küçüklük sayılmaz, hatta zevktir. Edebiyattaki yüksek yerinizi bildiğim halde size başvurmakla ne fazla sıkıntı, ne de çekingenlik duyuyorum; bunu açık açık söylemem bilmem hoşunuza gider mi?

Oyunumuzun Odéon'da provası yapılacak. Harika bir

oyuncu olan Rouvière en iyi dostlarımdan biridir; eserinizde baş rolü oynıyacak. Eserinizde, önceleri Mlle. Daubrun'a verilmesi tasarlanan bir rol daha var. (Rouvière'in karısı rolü). Bu kızı hatırlıyor musunuz? «Claudie» adlı bir başka eserinizde çok iyi oynamıştı. İş kararlaştırılmış gibiydi; Narrey razıydı; rejisör de bu kadının üzerinde duruyordu; M. Vaez de istiyor gözüküyordu; dostum Rouvière'e gelince, kızı benim kadar o da sever. Mlle. Daubrun, direktörü iflas ettiği için şu sırada İtalya'dan döndü, şimdi Nice'de, çok haklı nedenlerden, hatta övünülecek nedenlerden ötürü Mlle. Daubrun «Gaité» tiyatrosundan kaçmış bulunuyor. Hostein, Odéon Tiyatrosu hariç, bu kızı alacak herhangi bir bulvar tiyatrosuna dava açmaya hazır olduğunu söylüyor; M. Narvey ise bu zorluğu ortadan kaldırmayı üzerine aldığını söylüyor, böylece de mesele hallolmuş sayılıyor; zaten birkaç saatlik iş. Dün sabah saat 10'da M. Vaez'i gördüm; bana hararetle işlerin bitip bitmediğini sordu. Ben de kendisine, Mlle. Maubrun'ün bu işi sevinçle kabul ettiğini, ama aylığına ufacık bir zam istediğini söyledim. Bu istenilen zam o kadar az ki, size söylemeye bile çekiniyorum M. Vaez saat ikide gelip kendisini görmemi istemişti; oysa M. Narrey bu kötü haberi bana söylemeyi üzerine almış olmalı ki, saat ikide bana artık herşeyin bittiğini, herhangi bir görüşmenin gereksiz olduğunu, günlerin geçip gittiğini, uzun uzadıya anlattı... Buradan Nice'e gitmek üç gün sürer; Odéon da ancak 15 Eylül'de açılıyor sanırım.

Mlle. Daubrun'ün Paris'e eserlerinizle alnı açık olarak girebileceğini, kendine layık bir tiyatroda geçen yılın açısını çıkarabileceğini sevinçle gözönüne getiriyorum; bunları size tekrarlamama gerek var mı bilmem? O zamanlar, gelen teklifleri kendisine sormadan kabul ederdim; ama şimdi bu kapılar da kapanmış bulunuyor. Hanımefendi, şimdiye kadar bütün bu işler size sorulmadan, danışılmadan yapılmıştı. İşte bu basit düşünce bana bir kurtuluş yolu gibi göründü, bu mektubu yazmayı sağladı.

Düşüncenizin sadece lehte olmasıyla yetinmiyorum, nereden geldiğini kestiremediğim bilinmeyen bir başka bas-

kıyı lütfetmenizi sizden, yazar ve üstat olan sizden rica ediyorum. Daha önceden verilmiş herhangi bir kararınız yoksa size yalvarırım, birkaç kelimeyle bu beyefendilere, özellikle M. Roger'ye birkaç satır yazınız. Görüyorsunuz ya ben de tıpkı «Kadı»dan kaçarak «Sultan»ın iyiliğine, adaletine sığınan zavallıların durumuna düştüm. Dileğimi yerine getirseniz de getirmeseniz de, başvurduğum bu acayip hal çaresinden kimseye söz açmamanızı rica edeceğim. Size olan hayranlığımdan, şükranımdan sözetmek şimdi pek yersiz olacak. Yanıtınızı heyecanla bekliyorum.

En derin saygılarımın kabulünü rica ederim hanımefendi.

C. Baudelaire
27, Seine Sokağı

Bu mektubu size atmadan önce beni tam üç saat kararsızlık içinde bırakan olayı anlatıp birazcık olsun sizi güldürebilirsem belki gözünüze girmiş olurum. Adresinizi bilmiyordum, Buloz'un bileceğini de boş yere düşünmüşüm. Tashihleri gözden geçiriyordu, adınızı işitince bana fena çattı; üstelik size ne şekilde hitap edeceğimi de bilemiyordum; Mme. Sand mı? Mme. Dudevant mı? Mme. la Baronne Dudevant mı? Herşeyden önce hoşunuza gitmemekten korkuyordum. Son isim bana dehanız için bir saygısızlık gibi göründü ve yüzyılımızın gönlünde, düşüncesinde saltanat süren adı tercih edeceğinizi düşündüm.

C. B.

GEORGE SAND'a

19 Ağustos 1855

Hanımefendi,

Harika mektubunuzu 17 Ağustosta aldım. İyilikseverliğinize başvurmakta yanılmamışım. Hemen Mlle. Daubrun'e

yazdım; kendisine danışmadan yapılan işleri de bir bir anlattım; sayenizde bu beyefendilerle uzlaşacak olursa, gelip kime teşekkür edeceğini bilsin... Bana gelince: Biraz kaba ve tuhaf bir şekilde bozuştuğumuz için beni hatırlamamaları mümkündür. İyi yada kötü bir haber alacak olursanız, iki satırla bana bildirmek lutfunda bulunmanızı sizden rica ederim.

En derin saygı duygularımı teşekkürlerimle birlikte kabul etmenizi rica ederim.

C. Baudelaire
27 Seine Sokağı

MADAM AUPICK'e

Perşembe, 20 Aralık 1855

Sevgili anneciğim,

Anlatacağım çok şey var; mektubu getiren M. Ancelle de herşeyi biliyor. Allaha şükür, son zamanlarda, daha doğrusu son iki ay içinde onunla sık sık görüşüp tartışabildik.

Herşeyden önce sizi görmek istiyorum; oysa siz, bir yıldan çok oldu, bunu benden esirgiyorsunuz; sanırım bana olan öfkeniz hızını aldı, yatıştı. Size karşı davranışlarımda, sürüp gidemiyecek gerçekten anormal, gerçekten küçük düşüren birşey var. Bu yalvarmalarımla yetinmiyorsanız cömertlikte bulunun hiç olmazsa... Tam ihtiyar sayılmam ama kocamaya yüz tuttum. Aramızdaki bu durumu uzatıp sürüklemeniz, bu hususta direnmeniz olacak şey değil; her taraftan çeşitli hakaretlere uğruyorum; hiç olmazsa siz eksik olun. Söylediğim gibi bu uzlaşma hoşunuza gitmiyor, bana güvenemiyorsanız bunu hiç olmazsa iyilik diye yapamaz mısınız? Dün gitme hazırlığı ile bir sürü kağıtları düzene koyuyordum; ayrı ayrı tarihlerde, ayrı ayrı durumlarda yazılmış bir yığın mektuplarınız elime geçti; çoğunu okumaya çalıştım: Bu mektuplar baştan başa maddi çıkarlara dayanıyordu; dünyada sanki borçtan başka herşey önemsizdi; manevi haz, memnuniyet diye birşey yoktu sizce ama ne de olsa bu mek-

tuplar yine de baştanbaşa analık duygusuyla doluydu, acı acı düşündürdü beni... Bu mektuplar geçmiş yılları, hem de kötü geçmiş yılları gösteriyordu; öyle ki, biraz sonra onları okumaya dayanamadım. Bazı durumlarda insanın geçmişten nefreti kadar çirkin birşey olamaz. Düşünceden düşünceye atlarken kendi kendime: Durum sadece korkunç ve öfkelendirici değil, tehlikeli de olabilir, diyordum. Bu garip, acayip halime bakıp da sakın beni yalnızlıktan, anneden uzak kalmaktan, marazi bir zevk alıyorum sanmayın. Biraz önce de söylediğim gibi ihtiyarlayabilirim, daha beteri, ikimizden biri ölebilir. Birbirimizi görmeden ölmek gerçekten acı olur. Tumturaklı deyimlerden ne kadar nefret ettiğimi bilirsiniz. Size karşı olan suçlarımın da farkındayım. Birşeyi ta içten duymaya, yaşamıya göreyim, hemen mübalağalaştırmak korkusu ile onu soğuklaştırıveririm. Çekingenliği huy edindim; sözlerime tam bir arzu, tam bir sıcaklık katarak sizi aldatmaya kalkışmıyorum. Ama biraz önce söylediğim gibi, hoşlanmadığım maddi konuları bana zaten bağışlayacağınıza göre, sizden dileğim şu: Nice zamandır vücutça, kafaca tam bir gençleşme ihtiyacındayım, çünkü ruhça, vücutça hastayım; hemencecik de gençleşip tatmin olmak istiyorum; yıllar geçiyor, ortada birşey yok; gerçekten zor bir iş bu...

Size Ancelle isteğimden söz açacak; ama ben daha ileri gidip kararımı söyliyeceğim: İki aydan beri bir evi gözüme kestirdim, asla çıkmamak üzere oraya yerleşmeye kararlıyım. Ev ikibuçuk aydan beri tarafımdan tutulduğuna, parasızlık yüzünden taşınamadığıma göre, girerken kira borcum olacak. Meyhane köşelerinden, otel odalarından artık bıktım; bu hayat öldürüyor, zehirliyor beni; şimdiye kadar nasıl dayandığıma da şaşıyorum.

Nezleden, başağrılarından bitkin haldeyim; hele kar, yağmur, çamur demeden günde iki kere sokağa çıkmak yok mu, öldürüyor beni; M. Ancelle'e söylüyorum, aldırış bile etmiyor, emir almadan hiçbir isteğimi yerine getirmiyor.

Herşeyim eksildi; buyüzden her zamankinden büyük bir fedakarlık, daha fazla bir avans gerekiyor. Bu paradan pek

çok yararlanacağım, hem de kısa bir sürede. Herşeyden önce zamandan kazanacağım, zaman kaybetmiyeceğim. İşte içimdeki önemli acılar bunlar... İnsan kendinin yıprandığını görüp o biricik hazinesini uçurumun kenarında hissetmesi, sahip olduğu o umut kuvvetini, fikir duruluğunu, şiir hassasını, bu iğrenç yaşam içerisinde yitireceğini sanıp korkması nedir bilir misin?

Sevgili anneciğim, şairlerin yaşantısından sizler o kadar uzaksınız ki bu gösterdiğim nedenlerden birşey anlayamıyacaksınız; korkum da bu zaten. Karanlıklar içerisinde gebermek istemiyorum; düzenli bir hayat geçirmeden kocamak istemiyorum; asla buna razı olmıyacağım; kendi değerime inanıyorum, başkalarından fazla demiyeceğim ama yeteri kadar değerli olduğumu sanıyorum.

Taşınma işine gelince; herşeyim eksik; mobilya, çamaşır, elbise, hatta tencere bile... Ciltçilerde kaybolan kitaplarımdan tutun da daha birçok şeye ihtiyacım var; hem de acele olarak... Ancelle bu çeşit karışık, zor işleri üzerine almaz; ona da durumu anlatmaya çalıştım; zaten bütün bu masraflar birbirlerine bağlı, zincirleme gidiyor. Öteki eve taşınmam, şimdiki yerimden kurtulmama bağlı; kafamı dinlemem ise oraya yerleşmemin şekline bağlı. Eşyalarımın çoğunu ısmarladım, üç güne kadar hazır. Ya Seine sokağını yarın terketmem, ya da bütün işleri yüzüstü bırakmam gerekiyor. (Kitabımın yazılma işi; matbaa, kitapçı işi). Paranın bugün elime geçtiğini, geçeceğini farzetsem bile yine ikiüç gün ortalarda sürünmem gerekecek; neresi olursa orada çalışacağım; zira vaktim kalmadı artık...

Özellikle 18 numaralı bu evi, Temple bulvarında, Angoulême sokağında seçtim. Ev güzel, sakin; neyse adam gibi bir yerde oturacağım artık. Söylediğim gibi bu benim için gerçekten bir gençleşme olacak; bana artık gözden uzak, saf, kendi halinde bir yaşam sürmek gerekiyor.

İki cilt kitabım çıkıyor. Yeni yıl girince de «Revue des Deux Mondes» ile Ancelle'den alacağım para, beni insan gibi yaşatacak; kendi evimde olabileceğim artık; böyle cansıkıcı şeylerle de başınızı ağrıtmıyacağım. Bu yeni taşınma

işinde hiçbir aksilik çıkmaması için bütün tedbirleri almış durumdayım.

Hay Allah, az kalsın paranın tutarını söylemeyi unutuyordum. Binbeşyüz frank üç günlük bütün masrafımı karşılar; doğrusu bir şair yaşamı bu kadara değer; hesabı döne döne, tam elli defa yaptım; ne eksik ne fazla... M. Ancelle'i bilirim, korkaktır; çekinir, zorluk çıkarır, bu parayı azar azar vermeye kalkışır; bu yüzden önceden direndim ve kendisine, bu şekilde bir yardımın kıymeti olmayacağını, işe yaramıyacağını söyledim. Oysa zamanım o kadar az, işleri o kadar hızlı yürütmeye mecburum ki... Söylediğim gibi, bütün bu masraflar zincirleme gidiyor, birbirine bağlı... Onur, terbiye ve usul işine gelince, söylemeye lüzum var mı bilmem...

Boşuboşuna, gelişigüzel, hiçbir zevk almadan, elimde olmayarak harcadığım paraları düşündükçe deli oluyorum. Bu yıl sizden, Ancelle'den, Pays'den, Levy kitap evinden aldığım paraları hesapladım da şaştım. Çok para doğrusu... Yine de hayvan gibi yaşadım, köpekler gibi süründüm. Sözkonusu işi ele geçiremezsem bütün yaşamım yine böyle geçecek, kafam da bedenim de göçecek.

Daha bu sabah Ancelle'e akıllıca birşeyden söz açtım: Çoğu gurursuz edebiyatçılar gibi mi olmamı istiyorsun? dedim. Ben asla bu işi yapmadım, hiçbir idarenin, hiçbir bakanlığın devrinde kabul etmedim dedim. Oysa bakandan para istemek adet olmuş, fonlar icat edilmiş... Gururluyum, ihtiyatlıyım, bu işlerden uzak dururum hep. İsmim o iğrenç kağıtlar arasında asla yer alamaz. Herkese borçlanırım, sizinle çekişirim, sizi üzerim ama asla böyle şey kabul etmem.

Yeni çıkacak kitabım herkesten geç elinize geçerse alınmıyasınız. Size iyi bir nüsha sunmak istiyorum; üç nüshalık özel bir basım yaptıracağım.

Edebiyata ait küçük projelerime gelince; siz onlarla o kadar az ilgileniyorsunuz ki başka sefere kalsın. Zaten yeni yıl içinde yine eskileri uygulayacağım; zira bu korkunç yaşam beni bir çok işlerden alıkoydu. Bir cilt eleştirmem (yazılmış durumda); şiirlerim (yazılmış durumda) hemen hemen hepsi satıldı. Bir romanım, bir dramım da keza.

Sizi kucaklarım. Yalvarırım demiyeceğim ama size, cesur olun, bana güveniniz olsun, diyeceğim.

CHARLES

Yarın evi boşaltmalıyım; oysa daha bugünden mahalleyi terketmem gerekiyor. Yaşamımın en ufak şeyini bile M. Ancelle'den sakladığıma göre, düşündüm, ona bu mektubu göndermektense, sizin kendisine vermenizi uygun buldum. Umarım bunu hakaret saymayacaksınız. M. Ancelle, sizi görmeye can attığımı, ama özür dilemek için yeter derecede neden bulamadığımı ima etti bana. Oysa pişmanlıklarım olsun, özür dilemelerim olsun o kadar ortada, o kadar belli ki... Okumayıp geri çevirdiğiniz iki mektuptan da anlaşılıyordu. Açık açık ortaya konan şeyler vardır; sizi gücendirmekten zevk aldığımı nasıl söyleyebilirsiniz? Hakkımdaki yanlış düşüncenizi nasıl çoğaltabilirsiniz? İşte şimdi tekrar yalvarıyorum, sevgi bakımından bana cömert davranın; rahatlayacaksınız o zaman. Hele yaşamım bir düzene girsin, bakın o zaman her hafta görüşmemize, rastlaşmamıza kimseler karışır mı? Böylece yaşamımı da yakından izleyebileceksiniz. Yardımları Ancelle'den alacağıma göre, talaş,[1] sıkıntı da söz konusu olmayacak.

---

(1) Madame Aupick bu mektubu alır almaz aynı gün M. Ancelle'e şöyle yazıyordu: «Charles'ın hali içime işliyor. Lütfen kendisine, bu fedakarlığı da yapacağımı, 1500 frank vereceğimi yazın. Kendisi için esas olan budur. Başka herhangi birşey vaadetmeyin. Bana o kadar hakaret etmiştir, bana karşı hali tavrı gerektiğinden o kadar başka olmuştur ki, onunla yeniden ilişki kurmaya asla cesaretim kalmadı. Kendisine her ziyaretimden hep hoşnutsuzlukla döndüm; nasihatlerim onu sinirlendiriyor, bana karşı saygısız kılıyordu; ben ise buna dayanamıyorum. Onunla dargın durmama rağmen yine de bu zavallı terkedilmiş insanla ilgileniyor, durumunu düzeltmek için elimden geleni yapıyorum. Ama maalesef elimden gelen, ancak geçimimden ayırabildiğim birkaç para... Bu da hiçbir işe yaramıyor, onun o korkunç yaşamını değiştiremiyor. Ne talihsizlik... Ne umut kırıcı bir iş...»

MADAM AUPICK'e

9 Ocak 1856

Sevgili anneciğim,

Size birkaç satırla teşekkür etmeyi unutacağımı sandınızsa, hayır. Gerçekten bir sürü engeller ve işlerle bunalmış durumdayım. Daha doğrusu, kendi kendime aradığım avarelikler bana çok zaman kaybettirdi. Biraz kendime gelince de eksik kalan işlerime koyulmak gerekiyordu; sonunda ilk defa güven içinde çalışabildim. Az kalsın unutuyordum: Size yanıt vermekte gecikişimin asıl nedeni, bu mektubumla birlikte kitabımın birinci cildini de göndermekti. Ama her zamanki gibi yine geciktim. Bu ağır-aksaklığıma, başına çıkardığım masraflara matbaacı adeta kuduruyor. Ben ise hiç istifimi bozmuyor, hiç olmazsa edebiyat bakımından dediğimi yapabiliyorum; üç güne kadar ikinci cilde başlayabileceğim. Aslında bu sabah Ancelle'i görmem gerekiyordu, ama size yazmayı daha uygun buldum. Kapaklar hazır olur olmaz size hemen bir cilt göndereceğim; daha sonra da şayet güzel baskılardan birkaç tane edinebilirsem eskilerine karşılık yenilerinden göndereceğim. İkinci cilt biter bitmez bu iş dört ayımı değil de ancak bir ayımı alacak «Revues de Deux Mondes» da çalışacağım.

Ancelle'e yazdığınız o uzun mektubu okumamı istemişsiniz; okudum. Beni henüz tanımaya başlayan Ancelle alınacağımdan korkuyordu. Ama sağduyum umduğunuzdan da fazladır benim. Gönül isterdi ki. bu mektupta analık hislerinizi yirmi kat daha fazla olşun... Ben de daha derinden duygulanmış olmalıydım. Gerçek şairlerin özelliği olan bu gurur taşkınlığımı bağışlayın bana; kala kala elde bu kaldı: Benliğinden sıyrılıp kendini aşmak, başka başka yaratıkları anlamak...

Mektubunuzdaki bir yere cevap vermemi istiyorsunuz.

Hislerin gecikmiş olmaları kadar tuhaflıklarına da şaştım. Yani mektubunuzun kardeşimi ilgilendiren yerinden sözaçmak istiyorum. Erkek kardeşim iki şeyle beni derinden yaraladı. Birincisini siz biliyorsunuz, kincisinden haberiniz yok. Kardeşimin suçuna budalalıktan başka birşey denilmez; ama bence bu yeter... Bu konuda bana öğüt verebileceğinize asla inanmazdım. Yaptığını bilen kötü insanı, budala iyi insana değişirim. Ondan öyle tiksindim ki, kardeşim olduğunu düşünmek bile istemiyorum. Şairlerin düşünceleri ve hislerindeki şövalyelikleri kadar dünyada değerli bir şey olamaz. Onun bilim ve politikadaki değersizliği, kadınlar hakkındaki sinik düşüncesi bu yüzden onlara ihtiras değil de çapkınlık alametleri gösterir bunların hepsi, hepsi onu bana yabancı kılmaya yetti. Elime fırsat geçse bile ona fenalık etmek şöyle dursun, ufak bir üzüntü bile çıkarmıyacağım. Bu hareketim dostluk işi değil, sadece özlü bir terbiye işi sayılır.

En içten ve duygulu teşekkürlerimi tekrar sunar, sizi kucaklarım. Müsaadenizle.

Angoulême-du-Temple sokağında 18 numarada oturuyorum. Sözkonusu eseri gönderirken size mutlak birkaç satır da yazacağım. Kaleme almış olduğum, dostlarımdan birinin yaşamı ile beraber, size hakkımda yazılmış iğrenç bir makale de göndermiştim; oysa Ancelle hiçbirşey anlamadığınızı söylüyor. Tuhaf şey...

Charles

MADAM AUPICK'e

Cumartesi, 15 Mart 1856

Sevgili anneciğim,

Sizin için bu sabah Ancelle'e bir cilt kitap bıraktım; postayla göndermem daha iyi olacaktı, ama bir tane de kendisine vermem gerekiyordu, ikisini birden eline tutuşturuverdim. Kitap çıkalı üç gün oluyor, elime geçen ilk ciltlerden

biri de bu; ne yazık ki çok pis, çok çirkin bir hali var; hatta kapağın üzerini iğrenç şekilde karalamışım bile; seçme ciltleri istemekte gecikmişim; neyse pek birşey kaybetmiyeceksiniz, zira o kadar uğraştığım halde yine de baskıda bir sürü yanlış var; bu baskılar çabuk sürüleceğe benziyor, ikinci basımda size daha iyisini vereceğim.

Notu okuyun; bu beriki bildiğiniz değil; içinde öncekinden elli satır bile bulamıyacaksınız; bu sonuncusu, insanları kudurtmak için yazılmıştır; sanırım işi oldukça başarmış durumdayım; zira zaman zaman genç serserilerin saldırılarına uğruyorum.

Sizi kucaklarım.

Charles

MADAM AUPICK'e

6 Mayıs 1856

Bana acı bir üzüntü verdiniz, hem de çok acı... Sizden bir tek kelime bile alamamak hakareti söz konusu değil; içimden sizi kucaklamak geliyor, bunu söylemek istiyorum size... Ya beni gerçekten kederlendirmekti amacınız, ya da beni kederlendireceğinizi ummadınız. İsteğimi bir daha tekrarlıyorum; inşallah size karşı içtenliğime inanırsınız da bana Angoulême Sokağına (yalnız pazartesine kadar) iki kelime ulaştırırsınız.

Charles

Pazartesine kadar Angoulême-du-Temple Sokağındayım.

MADAM AUPICK'e

Perşembe, 15 Eylül 1836

Sevgili anneciğim,

Yalvarırım bana asla son cevabınız gibi bir mektup bir daha göndermeyin. Son zamanlarda öylesine eziyet, acı çektim, öylesine hakarete uğradım ki, sizin de gelip üzerine tuz-biber ekmenizin gereği yoktu. On gün kadar önceydi, Ancelle, Midi'ye gezmeye gitmişti; içimden geldi, kaç para olursa olsun, sizden para isteyeyim dedim. Paris'ten uzaklaşayım, dolaşıp oyalanayım, zaman geçireyim, dedim. Ama sonra size bir sürü açıklamalar gerektiğini düşününce, vazgeçtim. Ama şimdi üzerinden zaman geçti, birsürü olaylar kolumu kanadımı kırdı, çalışamaz hale getirdi, bu iş de eğlence konusundan çoktan çıktı; şimdi artık ihtiyaç, acele ihtiyaç şeklini aldı. Kendimi unutmak için yeniden çalışmaya koyuldum. Ama hayvan gibi insanlarla didişmek, onlara bağırıp çağırmak ne kadar sinir bozucu şeydir bilemezsiniz. Ancelle ancak sekiz gün sonra dönüyor; bu adam, evinde oturduğum bu adam ise ikiyüz küsur frank gibi yoktan şeyler için beni üzüyor, canımı çıkarıyor. Michel Lévy'ye gelince, üçüncü kontrat için, imza işini hergün biraz daha geciktiriyor. Masamın üzeri düzeltilmemiş prova tashihleri ile dolu; bu durumda kendisinden ödünç para da isteyemiyorum. Evsahibine yarın kira verilecek; yüz veya yüzelli frankla ağzını kapatabilirim, ama geri kalan para ile gelip sizi görmeyi aklıma koydum bir kere; sakın korkmayın, uzun zaman için değil, bir veya iki gün için; evinizde de değil, merak etmeyin, otelde kalacağım; siz geleceksiniz, kucaklaşacağız, sonra da hemen döneceğim. Zaten çok çalışmam gerekiyor, buradan uzun zaman ayrılamam. Parayı Ancelle'in dönüşünde almam gerekir, ama siz gönderebilirseniz işi daha denk getirebilirim; durumu kendisine anlatır ondan tekrar para istemiş olmam.

Biraz önce söylediğim gibi, o sıralarda size yazmaya can attığım halde yazamadım; sizi halâ Paris'te sanıyorum, anlatacağım şeyler sizi öyle sevindirecek, öylesine sizde bir analık sevinci doğuracaktı ki, buna dayanamazdım ben. Halime herkes acıyordu. Michel Lévy bile beni kâh üzüntü, kâh öfke içinde görüyor, ama birşey sormuyordu; kendi halime bıraktı, hatta çalış bile demedi. Jeanne ile olan ilgim, ondört yıllık ilişkim artık sona erdi. Bu bağın kopmaması için elimden geleni yaptım, insanca davrandım, ama olmadı. Bu çaba, bu kopuş onbeş gün sürdü. Jeanne ise bana hep geçimsiz bir insan olduğumu, birgün bu karardan, bu ayrılıştan kendisine teşekkür edeceğimi söyledi. Kadın milletinin o koca burjuva usu bu kadarcık işte. Bana gelince, ne kadar hoş avantürler geçirirsem geçireyim, ne kadar para, ün sahibi olursam olayım, bu kadını çok arayacağım. Belki beni yanlış anlıyacaksınız; size bu acım çocukça görünecek; ama açıkça söyleyeyim, tıpkı bir kumarbaz gibi bütün umutlarımı ben bu kadına bağlamıştım. Bu kadın benim biricik eğlencem, biricik zevkim, biricik arkadaşımdı, aramızdaki bağın bütün iç sarsıntıları biryana, bu bağın bir daha düzelemiyecek biçimde kopacağını asla aklımdan geçirmemiştim; halâ da iyice sakin olmama rağmen, güzel birşey, güzel bir manzara görünce, hoşuma giden birşey olunca, hemen kendikendime niye o yanımda değil, bunları beraber seyretmiyoruz, beraber satın almıyoruz, diyorum. Görüyorsunuz hiçbir acımı sizden gizlemiyorum. Çok sarsıldım; çalışmayla avunabilir, yeniden zevk duyabilirim sandım. Yapmak zorunda olduğum ödevleri hatırladım, ama bütün bunlar vakit geçirmekten başka bir işe yaramadılar. Kafamda hep şunu tekrarlıyordum: Hepsi boş, sonsuz. Gözlerimin üzerinde karanlık bir örtü, kulaklarımda sonsuz bir uğultu vardı. Bu hal oldukça uzun sürdü, ama neyse geçti. Bu işin gerçekten çaresi olmadığı söylendikçe deliler gibi öfkeleniyordum. On gün gözüme uyku girmedi; durmadan kusuyordum, ağladığımı belli etmemek için de herkesten kaçıyordum. Kafamdaki sabit fikir bencil bir fikirdi: Kendimi ne kadın, ne de erkek bir dosta sahip olmayan bir insan görüyor, ailesiz, gönlü

boş, yapayalnız, bitip tükenmeyen yıllar boyunca tesadüflerle yaşayan bir kişi tasavvur ediyordum. Gururum bile avutamıyordu beni; zira kendi kafamın cezasını çekiyordum; herkesi kullandım, kendime alet ettim, eziyet etmekten zevk duydum; ama sonra kendim çektim. O zaman işte içime bir korku girdi, evhamlandım, hasta olduğunuzu hayal ettim; evinize adam yolladım, evde olmadığınızı, sıhhatte olduğunuzu söyledi. Mektupla iyi olduğunuzu bana bir kez daha yazın; ağzınızdan duyayım da içim rahatlasın.

Size belki tuhaf gelecek bu öyküye devam etmek sanki ne işe yarayacak? Ruh acılarının böyle beden işkenceleri doğuracağını, onbeş gün sonra da hiçbir şey olmamış gibi tekrar işe koyulabileceğime asla inanmazdım. Ama işte çok yalnızım, yapayalnızım, sonsuza dek yalnız olacağım... Manevi bakımdan ne kendime, ne de başkalarına güvenebiliyorum artık; bundan böyle tek zevkim edebiyat olacak; para, şöhret ve kendi çıkarım olan işlerle uğraşacağım.

Ancelle'i, gitmezden önce göremedim, Bordeaux'dan geçeceğini bildiğim için kendisine «poste restante» ile yazdım. Borçtan başka birşey bırakmadığım bu zavallı yaratığa dönüşte yardım etmesini istedim. Bundan böyle sadece kendimden sorumlu olduğuma göre bu içler acısı cömertliği yapmak hakkım sanırım. Yanıtı hiç de elverişli olmadı, ama neyse bu konuyu bir başka güne bırakalım.

Poe'nin ikinci ve üçüncü cildi birlikte çıkacak.

Bana tez yanıt verin; görüyorsunuz ki ne kadar rahatsız edici de olsalar, sadece adi para konuları için mektup yazmıyorum size. Aksiliğe bakın, Ancelle'e vekalet eden noter de, Midi'ye gitmiş. Şimdilik ancak tembel tembel çalışabiliyorum, sıkıntıdan da patlıyorum. Halâ, herşeyi boş gördüğüm anlar oluyor.

Sizi içten kucaklarım.

Charles
Voltaire Oteli, Voltaire Rıhtım Caddesi

MADAM AUPICK'e

Cumartesi, 13 Eylül 1856
Saat 9,30

Sevgili anneciğim,

Size hemen yanıt vermeyi kendime ödev sayarım, beni büyük bir sıkıntıdan kurtardınız, Moniteur Gazetesindeki eserime devam edebilmeyi sağladınız bu parayla; size candan teşekkürüm sadece bu yüzden olmayacak, asıl bana ulaştırdığınız duygunun deyimine içten teşekkür ediyorum. Mektubunuz uzun; onu bu mektuptan daha uzun bir mektupla cevaplandırmak isterim. Öbürgün yola çıkacağınıza göre herşeyden önce size teşekkürlerimi sunmak istemiştim. Tekrar ediyorum, sizden bu kadarını beklemezdim, böylesine tatlı bir mektup ummazdım.

Sizi kucaklarım.

Charles

MADAM AUPICK'e

4 Kasım 1856

Sevgili anneciğim,

Birkaç satırla da olsa sizi böyle bir gününüzde[1] asla unutmadığımı göstermek istiyorum, size yazmadan edemiyeceğim. Ama ancak birkaç satır yazabileceğim, zira iki ayağımı bir pabuca sokan tembelliklerimi, avareliklerimi pek iyi bilirsiniz; işte bu durumdayım şimdi. Neyse, talihim yaver gidiyor; korkmayın, boşu boşuna da endişelenmeyin. Para işlerimin altından kalkmam zor olsa da, önemli olanı manevi yanı; o da mükemmel... Hayalleri fazla işlemeyenler

(1) Madam Aupick'in doğum gününü işaret etmek istiyor.

için çocuksu sayılan, ama benim için fazla çirkin sayılan olay önceleri fazla yıkmıştı beni, ama sonra kendimi toparladım, delice yaşama bağlanabildim. Şimdi ikinci önsözü yazmakla meşgulüm; yani birkaç güne kadar elinize geçecek olan «görülmemiş yeni öyküler»in başlıklarını hazırlıyorum. Üçüncü cilde gelince, Moniteur gazetesini aldığınıza göre günügününe okuyabileceksiniz.

Şu sizin beni herkes gibi görmek, isimlerini sıraladığınız sevgili dostlarınıza layık olmak isteğine gelince, bırakın da biraz güleyim. Ne yazık... benim o insanlarla aşık atamıyacağımı, kaderimin onlarınkinden bambaşka olduğunu bilmiyor musunuz? Her anne gibi siz de niye birazcık evlenme işinden bana söz açmıyorsunuz?

Açıkça söyliyeyim mi? Bu kız hiç aklımdan çıkmıyor; ben artık yalan dolan, boş vaatlerden başka birşey olmayan bu gibi işlerden öylesine sıyrıldım ki... İçinden çıkılmayan, hep birbirinin aynı bu gönül tuzaklarına asla düşmeyeceğim. Zavallı çocuk şimdi hasta, onu gidip yoklamadım bile. Hınzırlıktan, zorbalıktan hoşlanan kötü huyumu o pek iyi biliyordu, uzun zaman taun gibi kaçtı benden. Biliyorum, o şimdi Paris'ten ayrılmak zorunda, buna memnunum; ama açıkça söyliyeyim, benden uzaklarda ölebileceğini düşündükçe üzülmüyor da değilim.

Kısası, sevince, şöhrete, kuvvete dev gibi susadım. Bu duyguya arasıra (sizce pek arasıra olmasa da) size hoş görünmek isteği de karışmıyor değil sevgili anneciğim.

Ne olur bir daha böyle Tony gibi senatör kapıcısı kılıklı adamları başıma saldırtmayın. Hizmetçi yaverliği ile tam üç saat evimden gitmek bilmedi, ancak zorla dehleyebildim.

Sizi içten kucaklarım.

Charles

Sıhhatiniz nasıl? İki kelimeyle bildirin.

MADAM AUPICK'e

Çarşamba, 26 Kasım 1856

Sevgili anneciğim

Mektubunuz o kadar sert, gerçekten o kadar sert ki, bu yüzden size yanıt veremedim; us'tan, günün modası olan us'tan söz açmak ihtiyacındasınız hep.

Bugün bana acele olarak Ancelle eliyle hemen az bir para sağlamanızı sizden rica edeceğim. Yıllık para hakkımı harcamış durumdayım; size sormadan kendisine başvuramadım; seksen franklık bir iş ama, szi pusulaya yüz frank yazın.

Bu işde bilmem size güvenebilir miyim? Ama size yazınca hiç olmazsa endişem azalmış oluyor.

Teşekkür için size ancak 5 Aralıktan sonra yazabileceğim; kitabı da beraber göndereceğim. Yıl sonu ile en kötü şeylerin, dertlerimin, sıkıntılarımın birazının olsun tükeneceğini sanıyorum. Bu yıl hoş şekilde sona erecek; yeni yılın ilk üç ayında da edebiyatla uğraşacağım. İlkbaharda sanatla ilgili bir iş için İngiltere'ye gideceğim. Hatırlıyor musunuz, bana bir zamanlar Matmazel Mirbel eliyle bir iş yapacağınıza sözvermiştiniz. Bu iş de buna benzer birşey (Söz aramızda, aldatmıştı o zaman beni). Bu defa işlerimi kendi başıma göreceğim. Önümüzdeki ay mutlaka Bakanı görebileceğimi sanıyorum. Yalvarırım, bana cuma sabahına kadar iki kelime olsun yazın.

Sizi kucaklarım.

Charles

MADAM AUPICK'e

Cumartesi 27 Aralık 1856

Sevgili anneciğim,

Mektubunuza içten teşekkür ederim. Vazgeçemediğiniz sitemlerinizin arkasında yine de sevimli bir analık hissi saklı; gerçekten özlediğim bir duyguyu sezdim bu mektubunuzda. İşi fazla büyütüyorsunuz: Kitabım çıkmadı ama çıkacak; hazır durumda. Önsözü, bitip tükenmeyen parasızlık yüzünden sürüncemede kaldı; bu hususta gerçekten daha cömert davranabilirdiniz. Birkaç gündür Moniteur gazetesi için çalışmaya koyuldum. Haklısınız, bunu siz de farketmişsiniz, gazetedeki yerimi önce Germaine de M. About, sonra da başka bir makale aldı. Bu üçüncü cilt, üç gün önce başlaması gerekirdi; böylece kısa bir süre gecikmiş oldu.

Size tekrar söylüyorum, inandırıncaya kadar da tekrarlamak istiyorum; belki de söz ile söylemeyi mektuptan daha iyi becereceğim; mektubunuz bana çok dokundu. Geceleri çalışıyor, gündüzleri de uyuyorum. Beni (en uygun saat olan) onbirden üçe kadar evde bulabilirsiniz. Herşeyden önce bana iki kelimeyle sıhhatinizi, sonra da buluşacağımız günü, saati bildirmek iyiliğinde bulunun. Size tez cevap veremedim; başıma gelen bu Moniteur olayından sonra yine didişmeye başladım.

Sizi içten kucaklarım. Bana karşı olan endişelerinizi durmadan gözünüzde büyütmeyin. Hayatımın hiçbirşeyini saklamıyacak kadar sizi seviyorum.

Charles

MADAM AUPICK'e

Pazartesi, 9 Şubat 1857

Sevgili anneciğim,

Mektubunuzu tam saat üçte aldım, hemen yanıt veriyorum.

Önce bu işe karışmıyacağınıza dair kesin bir red cevabı bekliyordum ama demek ki yolumu fazla şaşırmamışım. Bu sabah gerekli olan beşyüz frankı yarın bir yerlerden bulmak çaresini Allah bana nasip etsin.

Ancellie'e mektup yazmak boşunaydı. Çok budaladır; bilirsiniz kendi başına akıllıca bir iş yapamaz. Bu yüzden size danışmadan kendisine hiçbir iş yaptıramam. Zavallıcık bilmeyerek de olsa beni tam bir iflasa götürdü; servetimi de, zamanımı da onun yüzünden yitirdim. Beni ne büyük zarar ziyana soktuğunu kendisi de asla bilemiyecek.

Size gelince sevgili anneciğim, açıkçası mektubunuzdan hiçbirşey anlamadım, ama hiçbirşey... Düzeltilecek düzensizliklerim yok değil, onu ben de biliyorum. Korkunç bir yalnızlık içerisindeyim, zaman zaman beni saran ıstıraplar içerisinde kıvranıyorum; bütün bunlar yetmiyormuş gibi bir de siz bana hararetli sözler yağdırıyorsunuz; doğrusu bu kadarı fazla artık... İnsan sakince: hayır, der; başka konulara geçer.

Mektubumdan birşey anlamıyacağınızı hissediyorum; tıpkı sizinkinden benim birşey anlamadığım gibi... Ben ise, sizden övgülü birkaç söz bekliyordum. Nice hakarete, hücuma, haksızlığa malolan, beni bir kurban yerine, belki de bütün Paris'in merak ettiği bir kurban yerine koyan cesaretimden, çalışmamdan ötürü tebriklerinizi bekliyordum; sizden teşvik edici, şefkat dolu birkaç söz istiyordum; oysa ne gezer... Kısaca söyliyeyim mi? Kafanızın nelerle beslendiğini, ne biçim bir hava içerisinde yaşadığınızı asla bilemedim, bilemiyorum. Ufacık şeyler üzerinde bazen öyle inatçı oluyorsunuz ki, o sırada size kızacağıma aksine yumuşuyorum, sizi affetmeye hazırlanıyorum.

Bu son satırlara ne kadar alınacağınızı biliyorum; onları anlamıyacak, hakaret sanacaksınız. Oysa ne kadar şefkatli olduğunuzu, bana karşı fedakarlıkla cevap vermeye borçlu olduğumu biliyorum, buna yemin ederim. Ama Allahım, bu sevginiz ne kadar da marazi... ne kadar da tehlikeli...

Ama yine de, arasıra da olsa, gerçeğin ortaya çıkması

gerekiyor. En güç durumlarda küfür yağmuruna tutulmak insana gerçekten zor geliyor.

Sonra, insan bir kere borçlanmak talihsizliğine düşmeye görsün... Bu borç durmadan büyüyor, harcanan para durmadan artıyor, bu acıklı durumu da artık hiçbirşey durduramaz oluyor. Bütün zavallı borçluların başına gelen bir gerçek bu... Borçlarımı baştan başa ödeyinceye kadar tam bir cehennem azabı çekeceğim; bütün bunlar sizin yüzünüzden olsa da, bilin ki, size olan sevgim asla azalmıyacak.

Yalvarırım, mektubum biraz acı olsa da beni affetmek için elinizden geleni esirgemeyin.

Ancelle'i görmek istemiyorum; işlerimizi mektupla yoluna koyacağız. Ona sataşmıyacağıma göre, kendisini desteklemenize lüzum yok. Bu budala herif zamanımı da, sinirlerimi de öylesine harcadı ve yordu ki, artık hiçbirşeye gücüm kalmadı.

İlk iş olarak kendisine şöyle yazacağım: Bu yıl sana binbeşyüz frank bırakacağıma göre, senden dörtyüzotuz frank, bir de benim için ödediğin yirmi frankı almış bulunuyorum. Aradaki farkı, yani üçyüzelli frankı bana hangi ay, hangi gün göndermeye niyetlisin? diyeceğim. Hepsi bu kadar; ama adetidir, bana yine cevap vermiyecek.

Sizi candan kucaklarım; beni gelip göreceğiniz günü bildirin.

Elli frank, annelik sevgisine yakışan birşey... Mendillere gelince: Harika, diyeceğim...

Charles

MADAM AUPICK'e

Çarşamba, 3 Haziran 1857

Sevgili anneciğim,

Valère'i bir çeşit sabırsızlıkla bekliyordum (size halâ yazamadığım için bunu bir sebep gösteriyorum sanmayın.)

Bu bekleyişimin sebebi sizce belli. Haklı olarak borçtan ürktüğünüzü bildiğim için satış sonucuyla fazlaca ilgileniyorum. Neyse Valère bu sabah geldi; bütün mobilyalar 25 bin franka satılmış. Valère tutarın yani (araba, at, koşum dahil) hepsinin 32 bin frank etmesi gerektiğini söylüyor. Aşağı yukarı istediğiniz bir para, fena bir rakam değil. Üstelik bu çekilmez süfli maddi meseleleri düşünmemek için yeteri kadar da bir para. Bana durumu açıkça bildirin, bundan böyle artık rahatlayıp rahatlamadığınızı söyleyin. Birkaç zaman önceydi; size karşı değişen davranışımdan ötürü bana hakaret dolu bir övgüde bulunmuştunuz. Her ne kadar anne olursanız olun, bu davranışınız beni yeterince tanımadığınızı gösteriyordu. Satış işi, borcunuz (geçici de olsa), sağlığınız, yalnızlığınız hepsi beni ilgilendiriyor. İster büyük ve önemli şeyler olsun, ister olağan küçük şeyler olsun, hepsine bağlanıyorum; inanın bana, bunu salt oğlunuz olduğum, ödevim olduğu için yapmıyorum; ihtirasla, içimden gelerek yapıyorum.

Üvey babamın ölümünden bu yana, size karşı duygu ve davranışlarımın iki satırla muhasebesini yapacağım; bu iki satır içerisinde hem bu felakete karşı davranışlarımın, hem de gelecekteki tutumumun açıklamasını bulacaksınız. Bu olay benim için ulu birşey sayılırdı; usule, ödeve davet sayılırdı. Zavallı anneciğim benim, size karşı arasıra çok kaba, çok sert davrandım. Ama ne de olsa bugüne dek mutluluğunuzla yakından ilgilenen biri vardı; bu ölümden sonra aklıma gelen ilk şey, bundan böyle bu işi benim yapmam gerektiği düşüncesi oldu. Şimdiye kadar kendim için hoş gördüğüm gevşeklik, bencillik, zorba kabalıklar hepsi yok olacak; düzensiz hayatta rastlanan birçok şey bundan böyle yasak olacaktı bana. Artık geri kalan yıllarınız için yepyeni ve özel bir mutluluk yaratmak istiyorum. Senin için insan gücünün yapabileceği herşeyi yapacağım. Projelerimin gerçekleşmesine bu kadar önem verdiğinize göre, bu iş hiç de güç olmayacak; kendim için çalışırken sizin için çalışmış olacağım. Bugüne dek kayıtsızlıkla yaptığım ne süfli borçlar için ne de ilerdeki şöhretim için asla tasalanmayın; başar-

ması zor olsa da bunlar için kendinizi üzmeyin. Yeter ki insan hergün yapacağı şeylerden biraz olsun yapabilsin, bütün güçlükler kendiliğinden hallolur. Sizden biricik dileğim (o da kendim için) sağlığınız, kendinizi kollamanız, uzun uzun yaşamanız, elinizden geldiği kadar uzun yaşamanızdır...

Valère pek nazik, zarif davrandı; hatta bir uşaktan beklenilmeyen bir söz etti: «Oraya yalnız dönmek annenize çok dokundu, çok kederlendi ama sağlığı ne iyi, ne de kötü» dedi.

Honfleur'e taşıdığınız koca bir araba dolusu eşyaya Valère şaşıyor, bunları koyacak yer bulamıyacağınızı sanıyor.

Hergün Moniteur Gazetesini kolluyorum. Şimdiye kadar hiçbirşeye rastlamadım; sabrım tükeniyor bu yüzden. Danıştay tarafından oya konulmuş bir kararın, İmparator'un imzasından daha çabuk geçmesi gerekmez mi? Acaba daha fazla incelenmesi mi gerekti? Ama yine de işi daha çabuk yürütebilirler, bir sonuca varabilirlerdi bence.

Şimdi ciltçiden dönüyorum. Siz de memnun kalacaksınız. Hepsi iyice beyazlaştı; yırtık sayfalar elden geldiği kadar derlenip toparlandı. Mahvolmuş sayılan bir kitabı tekrar yenileştiren sanata siz de şaşacaksınız. Sayfaları baştan toplama ve ciltleme işi için de ciltçi on gün zaman istiyor.

Allahaısmarladık sevgili anneciğim, bana etraflıca bir cevap yazın; sadece sizin, size ait olduğuma da inanın.

Önümüzdeki haftaya size, kendimin olan birşeyler gönderebileceğimi umuyorum.

Charles

Mezar hakkında anlattıklarınızı bana tekrarlayın; istediklerinizi harfi harfine yerine getireceğim.

Kararnamenin Moniteur Gazetesinde değil de 25 Mayıs 1857 tarihinde «Bulletin des Lois» Gazetesine sıkıştırıldığını şimdi öğrendim. İsminizin, Archenbaut diye yazılışına şaştım.

MADAM AUPICK'e

Perşembe, 9 Temmuz 1857

Gerçekten bana karşı hiçbir endişe duymanıza lüzum yok ama asıl siz beni meraklandırıyorsunuz, hem de nasıl... Şikayet dolu mektuplarınız bu endişelerimi herhalde önleyemiyecek... Şayet kendinizi böyle salıverir, hasta düşerseniz, durumunuz benim için üzüntülerin en kötüsü, endişelerin en çekilmezi olur. Sadece oyalanmanızı istemiyorum, yeni yeni eğlenceler bulmanızı arzuluyorum. Madam Orfila[1] gerçekten aklı başında bir insan.

Susmama gelince: Nedeni miskinlikten, uyuşukluktan başka birşey değil; ara sıra olur, beni rezil eder, hiçbir iş tutamaz olurum, en küçük bir ödevimi bile yapamam. Aslında size mektup yazmayı, ruhani kitabınızla birlikte kendi şiir kitabımı da göndermeyi ne kadar istiyordum...

Ruhani kitabınız henüz hazır değil; en akıllı işçiler bile budala... Üzerinde düzeltilecek ufak tefek bir yığın iş var halâ; bu yüzden yoruldum ama ziyanı yok, sizi memnun etmek bana yeter.

Şiirlerime gelince (çıkalı onbeş gün oluyor) bildiğiniz gibi önce size göstermemeye niyetliydim; iyice düşününce vazgeçtim. Bu kitaptan konuşulduğunu nasıl olsa işiteceğinize göre, göndereceğim kurul tutanaklarının utancı, sizin erdemlik özentiniz kadar saçma olacaktır. Kendim için onaltı tane adi kağıdı basılı, dört tane de «papier de fil» le basılı örnek aldım; bu sonunculardan bir tanesini size ayırdım, ciltletip göndereceğim; bu yüzden de henüz elinize geçemedi. Bilirsiniz ki, edebiyatı olsun, sanatı olsun ahlaka aykırı bir amaç-

---

(1) Tıp Fakültesi Dekanı Dr. Ofila'nın eşi; o zamanlar Paris'teki müzik salonuyla meşhurdur.

la asla düşünmedim; kavram ve üslup güzelliğini herşeyden üstün tuttum. Ama başlığı «Acı Çiçekleri» olan bu kitabım, söylendiğine göre soğuk ve uğursuz bir güzelliğe bürülü imiş; siz de göreceksiniz ya... Öfkeyle, sabırla yazılmış bir kitap. Hakkında söylenen kötü şeyler zaten değerini iyice ortaya koyuyor; insanları kudurtuyor bu kitap; dahası var: Yaratacağım dehşetten ürktüm, düzeltmeler sırasında içinden üçte birini çıkarttım. Bana herşeyi yasaklıyorlar; yeni yeni şeyleri bulmayı, hatta Fransız diline sahip olmayı bile... Ama bütün bu budalalar vız gelir bana; biliyorum ki aydın okurlarımın hafızasında bu kitap kusurlarıyla, meziyetleriyle yer alacak, V. Hugo, Th. Gautier, hatta Byron'ın en güzel şiirleri yanında yer tutacaktır. Sana bir çift sözüm var: Emon ailesiyle içli dışlısın, bu kitabı Matmazel Emon'un elinde sürünmeye bırakma. Evinizden eksik olmıyan mahallenin papazına gelince, ona bu kitabı gösterebilirsin; lanetli olduğumu düşünecek ama birşey söylemeye cesaret edemiyecek. Takip ediliyorum diye söz çıkardılar; bundan birşey çıkmayacak. Paris seçimi gibi korkunç birşeyi omuzlarında taşıyan hükümetin, böyle bir delinin peşinde koşacak vakti yok.

Bu çocukça gösterişler için bin defa özür dilerim. Honfleur'e gitmeyi ben de çok düşünmüştüm, ama size açamamıştım. Avareliklerimi deniz kıyısında, boş şeylerden uzak, sonsuz bir çalışmayla yenmek isterdim; bu çalışma Edgar Poe'nun üçüncü cildi mi olur? Ya da her ne bahasına olursa olsun, ortaya çıkması gereken birinci dramım mı olur? Bilemem.

Kitaplıksız, istampasız ve müzesiz yerlerde yürütemiyeceğim birçok iş var başımda. Herşeyden önce şu «Curiosités Esthétiques», «Poemes Nocturnes» ve «Confessions du Mangeur d'Opium» yazılarını bitirmeliyim. Bu sonuncusu Paris'te henüz tanınmayan harika bir yazardan yeni bir çeviridir; Monteur gazetesinde yayımlanacak.

Ama niye saklayayım; M. Emon'u[2] düşünmem gerekir-

(2) Madam Aupick'in Honfleur'deki çok sevip saydığı komşuları.

di; dostunuzdur, sizi gücendirmek doğru olmazdı. Ama o acı günde[3] onun küçüklüğünü, haşinliğini, kaba şekilde el sıkışını unutacağımı mı sanıyorsunuz? O gün, size sırf hoş görünmek için bunu hazmettim; yıllardır tarafınızdan bu kadar küçük düşürülmemiştim...

Ancelle iyi; sizden sonra ancak iki defa gördüm; yine her zamanki gibi dalgın, her zamanki gibi kavrayışı kıt. Karısını, kızını hiç yüzü kızarmadan sevebiliyor...

Bu tanımadığım bayın mektubunu size geri gönderiyorum; M. Durand kimdir, anlayamadım.

Üvey babamın mezarını[4] yoklamaya gittiğimde boş bir çukurla karşılaştım, şaştım. Mezar bekçisine sordum, başka bir yere kalktığını söyledi; elime de, rehber olarak bu küçük kağıdı sıkıştırdı. Devamlı yağmurlarla solan çelenklerimiz itina ile yeni mezara taşınmıştı; üzerlerine daha başkalarını da kattım.

Sizi içten kucaklarım sevgili anneciğim.

C. B.

MADAM SEBATIER'ye

Salı, 18 Ağustos 1857

Sevgili hanımefendi,

Sizi unutabileceğimi bir dakika olsun aklınızdan geçirmediniz, değil mi? Eserim basılır basılmaz en iyisinden seçme bir tane ayırmıştım; kitap size layık olmayan bir kaba bü-

---

(3) Baudelaire, General Aupick'in cenaze törenine geldiği zaman tuhaf bir duruma düşmüştü; zira ismi, ne gazetelere verilen listede, ne de General Aupick'in vasiyetnamesinde yer alıyordu.

(4) General Aupick, dul karısı Madam Aupick ve oğlu şair Baudelaire, Monparnasse'daki aynı kabirde yatarlar.

rünmüşse suç benim değil, ciltcinin; ben ona daha zarif birşey ısmarlamıştım.

İnanın alçaklar (sorgu savcısını, savcıyı v.b.'nı kastediyorum) kitabımdaki parçalar arasında, taptığım sevgilime yazdığım iki parçayı da suçlamışlar. Biri: «Tout Entière», öteki de «A Celle qui est trop gaie». İkincisine halbuki Sayın Saint-Beuve, eserin en güzel parçası, demişti.

İşte ilk kez size gerçek yazımla yazıyorum. Bir sürü işler, mektuplar içerisinde bunalıp kalmasaydım (duruşmam öbürgün) fırsatını kaçırmaz, bunca çocukluklar, çılgınlıklar için sizden özür dilerdim. Ama küçük kızkardeşiniz sizin yerinize benden fazlasıyla öç aldı. Ah küçük canavar, ah!.. Birgün ona rastlamıştım, yüzüme bir kahkaha salıverdikten sonra: «Ablama halâ tutkun musunuz? Hep ona güzel mektupla yazmaya devam ediyor musunuz?» diye sormaz mı! Donakalmıştım. Anladım ki gizlenmeyi istesem de beceremiyorum; o sevimli yüzünüzün gerisinde pek merhametli olmayan bir ruh taşıdığınızı da farkettim. Çapkın insanlar kadınlara tutulurlar; şairlere gelince: Onlar taparlar. Kızkardeşiniz bu ölümsüz şeyleri anlayacak yaradılışta değil sanırım.

Sizi eğlendirmek bahasına da olsa bırakın bu küçük çılgını güldüren şeyleri size de anlatayım. Hayal, sevgi, saygı ile karışık binbir çocukluk ve ciddi şeylerin biraraya geldiğini tasarlayın; birtürlü anlatamadığım samimi benliğimin ta kendisini karşınızda bulacaksınız.

Sizi unutmak elden gelmez. Bütün bir ömür boyunca, sevgilisinin hayali üzerine gözlerini dikerek yaşayan şairlerin bulunduğunu söylerler. Sanırım, bağlılık dehadan bir parça sayılır (bu fikir çok ilgilendiriyor beni).

Siz, sevilen, hayal edilen şeyden çok üstünsünüz bence. Siz benim inancımsınız. Bir budalalık yapmaya göreyim, hemen: Ya o duyarsa? derim. İyi birşey yapınca da işte o'na yaklaştım... derim (tabii ruh bakımından).

Son defa (elimde olmayarak) size rastlamak mutluluğuna eriştiğimde (sizden kaçmak için nelere başvurduğumu bilemezsiniz) kendikendime: Bu araba onu bekliyorsa yandım,

başka yola sapmam gerekir, diye düşünürken birden: «Tünaydın beyefendi» diyen, o içime işleyen, büyüleyici sevgili sesinizi işitmez miyim. Yol boyunca da hep: «Tünaydın beyefendi» diye tekrarladım durdum.

Geçen perşembe yargıçları gördüm; güzel değiller demek şöyle dursun, iğrenç derecede çirkin hepsi... Ruhları da suratları gibi olsa gerek...

Flaubert'i İmparatoriçe savundu. Benim de bir kadına ihtiyacım var. Birkaç gün önce aklıma siz geliverdiniz. Tanıdıklarınız çoktur; zor da olsa bir yolunu bulur, belki bu koca kafalılara meram anlatabilirsiniz.

Yargılanma oturumu öbürgün, yani perşembeye.

Canavarların isimleri şunlar:

Kırallık Savcısı : *Pinard* (azılı)

Yargıç *Delesvaux*

Yargıç *De Ponton d'Amecourt*

Yargıç *Nacquart*

Altıncı Cezada.

Bütün bu bayağı şeyleri biryana bırakalım. Sizi düşünen biri olduğumu hatırlayın. Düşüncesinde asla bayağılık olmadığını da bilin. Hatta sizin o alaycı neşenizi bile birazcık olsun özlemiştir o kimse...

Size candan bir ricada bulunacağım: Bundan böyle herşeyimi, her söylediğimi kendinize saklayın; siz benim arkadaşım, sırdaşımsınız. Bu senli benliliği, bu cüreti aramızdaki samimiyetten aldım; karşılığını da sizden esirgemiyorum uzun zamandır.

Allahaısmarladık sevgili hanımefendi; bütün bağlılığımla ellerinizden öperim.

84 ile 105'inci sayfalar arasındaki bütün şiirler size yazılmıştır.

Charles Baudelaire

MADAM SEBATIER'ye

31 Ağustos 1857

Masamda biriken bu çocukça coşkunlukları yok ettim. Bunları size yakışır ciddiyette bulmadım sevgili dostum. Mektubunuzun ikisini de yeniden gözden geçiriyorum, yanıtım da baştan yazıyorum.

Bunu yapmam için biraz gayret gerekti; sinirlerim çok bozuk, avazım çıktığınca bağıracak denli bozuk. Dünkü gece sizden getirdiğim anlaşılmaz bir ruh sıkıntısıyla uyandım bu sabah.

..... Baştan aşağı edep yoksunluğu.

Bundan ötürü benim için daha kıymetlisiniz ya.

İlk gördüğüm günden beri seninim sanırım. Dilediğini yapabilirsin, ben yine de vücudumla, ruhumla, gönlümle seninim.

Bu mektubu iyi sakla bahtsız yavrum; sahiden ne söylediğinin farkında mısın?

Antlarını yerine getirmedikleri için hapse sokulan insanlar vardır ama aşk, dostluk yeminlerini tutmayanları kimse cezalandırmaz.

Dün sana şöyle demiştim: Beni unutacaksınız, aldatacaksınız, hoşunuza giden insandan da birgün usanacaksınız. Bugün de sözlerime şunu ilave ediyorum; Gönül işini budalalık edip ciddiye alma, acı çekersin. Görüyorsunuz ya sevgili güzelim, kadınlar hakkındaki peşin fikrim hiç hoş değil. Kısacası inanmam onlara. Güzel bir ruh taşıyorsunuz ama ne de olsa bir kadın ruhu bu...

Bakın durumumuz nasıl birkaç gün içinde altüst oluverdi. Birinci neden: İkimiz de, aşkını sürdürmek mutluluğundaki namuslu bir adamı üzmekten çekindik. İkincisi ise: Kendi öz fırtınalarımızdan ürktük. Başta ben, ikimizin de çözülecek çok güç meseleleri olduğunu biliyorduk. Üçüncüsü de: Sen nihayet birkaç gün öncesine kadar güzel, kirletilemez,

İMPARATORİÇE'ye

6 Kasım 1857

Hanımefendi,

Benimki gibi böyle küçük bir olayla Majestenizin dikkatini çekmeye cesaret etmek ancak şairlere has bir seziş gücüyle olur. «Les Fleurs du Mal Acı Çiçekleri» adlı bir şiir kitabı yüzünden mahkum olmak talihsizliğine uğradım. Bu adın anlamındaki korkunç samimilik beni yeteri kadar koruyamadı. Büyük ve güzel bir eser, özellikle açık seçik bir eser yazmış sanıyordum kendimi. Ama öylesine körükörüne bir hüküm verdiler ki, kitabı baştan yazmaya, bazı şiirleri de içinden çıkarmaya (yüzde altısını) mecbur oldum. Şunu da söylemeliyim ki, adalet tarafından övgüdeğer bir nezaket gördüm; mahkeme kararı da yüksek ve temiz niyetlerimi kabul etmektedir. Ama akıl erdiremediğim bir sürü masraflarla kabaran para cezam, şairlerin dillere destan yoksulluk sınırlarını aşmış durumdadır. Yüksek mevkilerdeki dostlarımın bana gösterdikleri itibara güvenerek, bir imparatoriçe yüreğinin de maddi, manevi bütün felaketlere acımaya hazır bulunduğuna inanarak, on gün süren bir çekingenlik ve kararsızlıktan sonra majestelerinin iyilikseverliğine sığınmaya ve kendilerinin Adalet Bakanı beyfendi nezdinde nüfuzlarını kullanmalarını istirhama karar verdim.

Majestenizin çok sadık ve fedakar hizmetkarı, uyruğu olmak şerefine ulaşmış olan bendenizin derin saygı duygularını kabul buyurunuz efendim.

Charles Baudelaire

19. Quai Voltaire

MADAM SEBATIER'ye

17 Kasım 1857

Çok sevgili dostum,

Farkına varmadan üzerimde hekimin Tanrısal rolünü oynadığınız hayırlı ziyaretlerden birini bugün size yapmaya niyetleniyordum. Tam o sırada, elinde Bakanın mektubu, şeritli bir efendi çıkageldi. Bugün Bakan beni görmek istiyormuş; rahatım bozuldu, keyfim kaçtı.

Pazarlarınızdan ne zaman nasibimi alacağımı pek kestiremiyorum; artık ziyaretlerim kaçamaklı olmaya başladı; bu işi bile nadiren becerebiliyorum.

Okumanızı istediğim kitapları size gönderiyorum. «L'Ensorcel»nin çapı «La Vieille Maitresse» den çok daha üstündür; ama ne yazık ki sizinle bu noktada pek az anlaşabiliyoruz; siz kitabı bitirin, haklı olup olmadığımı bir kere daha tecrübe etmiş olacağım.

M. Mosselmann'a selamlar.

Candan dostunuz
Ch. Baudelaire

MADAM AUPICK'e

25 Aralık 1857, Noel günü

Sevgili anneciğim,

Ya bu akşam, ya da bu gece (eğer zamanım olursa) size uzun bir mektup yazacağım; nice zamandır sizin için hazırladığım bir paketi de beraber göndereceğim; «zamanım olursa» diyorum, zira birkaç aydanberi herşeyi yüzüstü bıraktıran korkunç bir mecalsizlik içindeyim. Aybaşından beri ça-

lışma masam tashihlerle dolu; elimi sürmeye bile cesaret edemiyorum. Ama birgün gelecek, bu gevşeklik uçurumundan büyük bir zorlukla da olsa kurtulmam gerekecek.

Bu körolası bayram günlerinin bir niteliği vardır: Bize zamanın uçup gittiğini acı acı duyurur; günlerin nasıl boşuboşuna, nasıl acılarla dolu geçtiğini gösterir.

Sizinle ilgilenmeye söz verdiğim halde nasıl oldu bilmem, birden bütün sırlarımı sizden gizleyiverdim; ama bu akşam size bunları anlatacağım; beni tam anlayamasanız bile hiçolmazsa affedilir taraflarımın bulunduğunu söyleyeceksiniz.

İşsiz güçsüz, sevgisiz geçen yalnızlık gerçekten korkunç birşey. Siz benden cesursunuz, yalnızlığa benden çok dayanabiliyorsunuz. Beden bakımından, ruh bakımından acınacak durumdayım ben; herkese gıpta ediyorum.

Size ayırdığım pakette son aylarda yayınlanan bazı makalelerim var (yine mahkemelik oldum, Mme. Bovary hakkındaki yazım için azkalsın kovuşturmaya uğruyordum; hani şu kovuşturulup da kurtulan kitap). Bir de «Les Fleurs du Mal» hakkında çıkan birkaç makale var (birkaç diyorum, zira bu kitabım hakkında o kadar yazı çıktı ki sonunda övülmekten de, budalaca sövülmekten de usandım; umursamayıp okumaz oldum). Bazı öfkelerimi, kara düşüncelerimi içine kattığım bu kitabın uğursuz şöhretini gözönüne getirebilirsiniz. Paketin içinde bir de, şu hani sizin acayip şekilde nefret ettiğiniz; heryandan gördüğü hakaret yetmiyormuş gibi bir de sitemlerinizin eklendiği, kitabım var.

Noel için size: «Edgar Poe» nun üçüncü cildini sunmak isterdim ama, açıkçası üzerimden silkip atamadığım miskinlikten birtürlü kurtulamıyorum; tashihler bir aydan beri masamın üzerinde sürüklenip duruyor.

Size ayırdığım nüshayı M. Fould'a verdiğime göre, bu gönderdiğim «Acı Çiçekler» kendime ayrılanıdır. Bu iki cilt de Hollanda kağıdı üzerine basılmıştı. Kendim için aleladelerden bir tane edinebilirim. Kitabın kanunen satılabilmesi için baştan aşağı yeniden basılması isteniyor; suçlandırılan altı şiirimin yerine de yenilerinin yazılması gerekiyor. Bunları düşünmekle iş gözümde büyüyor, adeta ürperiyorum.

Paketi ya akşama ya da en geç yarın sabaha, ayrıntılı bir mektupla birlikte göndereceğim.

Sizi kucaklar, bundan sonra da daha hoşgörürlü olmanızı dilerim; yemin ederim buna çok ihtiyacım var.

Tıbbı ilgilendirmeyen bir hasta varsa o da, bu dünyada benim.

Charles

MADAM AUPICK'e

30 Aralık 1857

Doğru; kendi kendimden şikayetçiyim; halime hem şaşıyor, hem kızıyorum.. Yer mi değiştireyim? Ne yapayım, bilemiyorum. Kafamı, irademi güçten düşüren acaba bedenimin hasta oluşu mu? Yoksa ruh miskinliğim mi beni yoruyor? Bilemiyorum. Ama şu var ki, sonsuz bir karamsarlık içindeyim; çekilmez bir yalnızlık, bilinmedik bir felaket korkusu var içimde. Gücüme güvenememek, bitip tükenmeyen bir isteksizlik, hiçbir şeyle oyalanamamak. Kitabımın uyandırdığı acayip ilgi ve kin beni bir zaman oyaladı ama sonra yine çöktüm. Görüyorsunuz ya sevgili anneciğim, mesleği hayallerini süsleyip üretmek olan bir insan için bu durum oldukça önemli. Spleen denen ruh hali bu olsa gerek; zira hep kendi kendime, «Ne oluyormuş sanki? Ne işe yarayacakmış?» diye sorup duruyorum. Ama buna benzer ben daha bir çok durumlar geçirdim; sonra yine kendime geldim; aldırmam pek ama bu kadar düştüğümü, bu kadar bunalım içinde sürüklendiğimi hiç hatırlamıyorum. Buna bir de fakirliğin bitip tükenmez üzüntüsünü, eski borçlar yüzünden çalışamamazlığı katın (tasalanmayın, sizi güçsüz kılmak için bu bir alarm başlangıcı değil; birçok nedenlerden ötürü sırası değil şimdi; asıl neden, açığa vurduğum kendi öz güçsüzlüğüm, tembelliğim); manevi şerefimle taban tabana zıt olan sefil, kararsız, utandırıcı ve iğrenç yaşamım, bir aydan beri süren acayip mide ve bağırsak şişkinliklerim, hastalıklarım... ne

yesem sıkıntı veriyor, karnım ağrıyor. Şayet ruhta bedeni iyileştirmek gücü varsa, sürekli sıkı bir çalışmayla iyileşebilirim; ama bunu istemek de zor... İrade gücün olmayınca işin içinden çıkamazsın.

Ocak ayımı kullanırsam Paris'teki işlerimi bitirebilirim. Şubatta yanınıza gelir, yeni şeylere çalışabilirim. Honfleur'de, ya da Havre'da bir eskrim hocası bulamaz mıyım? Kılıç kullanarak bedenime gerekli fizik çalışmaları yapmış olurum. Honfleur'de değil de Havre'da, soğuk duş yapacak bir hamam bulabilir miyim?

Kısacası, oraya yanınıza gelemememin nedenini değil de (Bu elimden gelmezdi), size cevap veremeyişimi anlatacağım. Anlaşılmıyacağımdan, sizi üzeceğimden korkuyordum. Çünkü, üvey babamın ölümünün daha ertesi günü sizi şerefsiz kılacağını söylüyor, yanınıza gelip beraber yaşamayı yasaklıyordunuz. (Bunu sizden istemeyi düşünmemiştim bile). Dahası var: Beni M. Emon'a karşı küçük düşürecek dostluk gösterilerine zorluyordunuz. Sevgili anneciğim, bilin ki, sizin o zavallı durumunuz yüzünden buna yumuşaklıkla, saygıyla boyun eğiyordum. Ama çok sonra, baştanbaşa azarlayıcı ve acı sözlerle dolu mektuplarınızdan sonra savunulur bir sanat yapıtı olan şu melun kitabıma yaptığınız sitemlerden sonra, beni, gelip sizi görmeye çağırdınız. Sanki ana ocağının kapısını M. Emon açar ya da kaparmış gibi, bana onun orada bulunmayışını, Honfelur'de kalabilmem için bir fırsat olduğunu yazdınız, beni yanınıza çağırdınız; Honfleur'de kimseye borç etmememi de sıkı sıkı tembih ettiniz. O zaman işte buna vallahi o kadar şaşmıştım ki size haksız davranmaya başlamıştım. O günkü mektuplarınız bakın nasıl bende yer etmiş, aklımdan çıkmaz olmuş... İşi ne çözebiliyor, ne de size yanıt verebiliyordum; mektubunuzu okur okumaz zihnim karışmış, aradan onbeş gün geçince de artık ne yapacağımı bilemez olmuştum. Sevgili anneciğim, sanırım siz benim bu usanç verici duygululuğumu asla anlayamadınız. Şu sırada şimdi ikimiz de yapayalnızız; kardeşimi saymıyorum, o benim için ha var, ha yoktur. Birbirimizi mutlu kılmayı bir kez daha denesek nasıl olur dersiniz?

Sizi üzecek birşey söyliyeceğim; benzeri yanlışlıkların tekrarı için bu bir işaret olmasa bunu sizden gönül rahatlığıyla saklardım. Bu işde yine M. Emon kazanacak. Anlatayım: Birkaç ay oluyor; bir satıcıda babamın bir tablosunu gördüm (rüyasında iki çıplak kadın gören uzanmış bir başka çıplak kadın). Pey verecek oldum, param yoktu; o günden beri de bir sürü işler bunu unutturdu bana; inanın böyle gafletlere çok düşerim. Babamın sanat zevki berbattı, ama bütün bu eskipüskü şeylerin manevi değerleri olsa gerek...

Alahasmarladık sevgili anneciğim, sağlığınız için ne düşünüyorsunuz? Orada kalmanız size yarayacak mı? Benim için uzun yıllar yaşamanız gerekiyor; siz buna taraftar mısınız, söyleyin.

Sizi kucaklıyorum; sizin de beni kucakladığınızı hayal ediyorum.

Charles

MADAM AUPICK'e

Pazartesi, 11 Ocak 1858

Sevgili anneciğim,

İyi bildiniz, işler sıkıntılar altında ezilip duruyorum; oysa size sözünü bile etmiyorum, boşuboşuna üzülmeyesiniz diye...

Bütün bunlar yetmiyormuş gibi bir başka dert daha çıktı başıma: Çok zorlukla yürüyebiliyorum; sağ bacağım şiş, bükülmüyor, acayip bir ağrı içinde. Kimi kramp diyor, kimi de nevralji.

İlaç için reçetelerinize çok teşekkürler; bir kenara koydum, kullanacağım. Midem, eter sayesinde, şimdilik daha iyice; karınağrıları da afyonla yok oldu; ama afyonun korkunç zararları var.

Hemen oraya git, diyeceksiniz ama bitirilecek yazılarımı, ödenecek borçlarımı hiç düşünmüyorsunuz. Söylediğim

gibi, zaten orada bitiremiyeceğim yazılarım var; bunları size anlatmaya kalkarsam uzun sürer, faydası da yok.

Tekrar ediyorum, Honfleur'e gidip yerleşmeye kesin olarak kararlıyım; umarım şubat başlarında bu iş olabilecek. Ocak ayından sonra da, size ufak tefeklerimle dolu paket ve sandıklarımı teker teker göndermeye başlayacağım. Paris'ten kurtulmam için çok para kazanmam gerekiyor. Vergi, mübaşir masrafları için ne kadar para harcadığımı bilemezsiniz. Balzac'ın ne cesareti, ne de dehası var bende; ama başımda, onu umutsuz kılan bütün musibetler de eksik değil...

Önce en gereklileri ödeyeceğim. Gaité Tiyatrosu direktörünün bin, binbeşyüz frankını, son başladığım dramıma mahsuben aldığım ödünç parayı da hesaba katıyorum. Bu paralar güçlüklerimi halledecek.

Honfleur'e yerleşmeyi düşündüğümü birkaç dosta açtım; bu fikri dahice buldular. Gerçekten böylece didişmelerim, boşuboşuna koşuşmalarım artık sona ermiş olacak; o sevdiğim sessizliğe kavuşacağım. Üstelik, Paris'te birsürü güçlükler içinde az çalışarak beş - altıbin frank kazandığıma göre, orada iyi şartlar ve huzur içinde çok daha fazla kazanabileceğim.

Çözülmesi gereken oldukça güç iki mesele daha kalıyor: Sıksık Paris'e gelebilmem, dergi, tiyatro direktörlerini görmem, birsürü küçük işlerimi yoluna koymam vb. Bunlar oldukça yüklü, sıksık yapılacak masraflardır. Tren işletmeleri indirimli biletlere karşı hasis davranıyor, pek hoşlanmıyor sanırım. Sonra size hiç olmazsa mutfak masrafı için yük olmayayım; bu hesabı aramızda görmemiz gerekir.

«Les Fleurs du Mal» eserimin içinde, sizi ilgilendiren, yani ima yoluyla eski hayatımızın samimi kıyı bucağını gösteren, bana acayip, kederli hatıralar yaşatan o dulluk çağınızı izleyen iki parçayı bilmem farkettiniz mi? Bir tanesi: «*Je n'ai pas oublié, voisine de la ville...*» (Neuilly), ötekisi: «*La servante au grand coeur dont vous etiez jalouse...*» (Mariette). Bu parçalar için ne başlık koydum, ne de açık seçik açıklamalarda bulundum; zira ailenin içyüzünü ortaya koymaktan nefret ederim.

Mektubum çok fena karalamaca oldu; görmeden yazdım. Yakında görüşmek üzere.

Charles

MADAM AUPICK'e

Cuma, 19 Şubat 1858

Sevgili anneciğim,

Senden çok sevimli bir mektup aldım (yıllardanberi bu çeşidini yazmamıştın bana); yirmi gündenberi halâ sana cevap veremedim; buna hem üzüldün, hem de şaştın sanırım. Ben ise, mektubunu okuyunca halâ sevildiğimi, birçok şeylerin düzelebileceğini, mutlu günler geçirebileceğimi anladım. Oysa sen bu sususumu, çeşit çeşit yorumlarken belki de hoşgörülü olamadın. Aslını ararsan, anne gönlünden kopan bu iyilik dolu mektubun bana kötülük etti. Yanıbaşında olmamı nasıl canıgönülden istediğini görüyorum; ama ben bu işe henüz hazır değilim; buna üzüleceğini düşünmekle de ayrıca dertleniyorum.

Gelemeyişimin nedenlerini sana açıklayayım:

Birincisi: Michel Levy'ye yeteri kadar güvenim yok; kitabımı basımcıların elinde sürüncemede bırakıp Paris'i terkedemem. Herşeyde nasıl kılı kırk yardığımı bilirsin; Paris'ten uzaklaşırsam haklı olarak merak içinde kalacağım; (Kitap sekiz forma, ben beşincideyim, geri kalanı sıkı çalışırsam belki on günde bitirebilirim). Geçirdiğim o korkunç hayatı da düşünmelisin: Çalışmak için pek az vaktim oluyor; gitmeden yapılacak yığınla işim var, (Aybaşında tutuklanmaktan korkarak saklanmıştım, tam altı günüm boşuna geçti; kitaplarım, yazılarım yüzüstü kaldı; bu anlattıklarım sürdüğüm yaşamın ancak binde biri).

Hey gidi dünya... Mutluluk iki adım ötende, avucunun içinde, sen ona yetişeme... Hem kendini, hem de mutlu kılmak ödevin olan bir başkasını mutsuz kıl...

Bu çektiklerimi sen pek anlayamıyacaksın, ama şu çilemi de ekleyeyim: Her sabah birsürü acılarla, dertlerle sinirlerimin zayıfladığını, iyi niyetlerimin yok olduğunu düşün; dahası var: Şeytan karşına dikilir: «Herşeyi unut, dinlen, işlerini gece yaparsın» der ve sen de buna kapılıverirsin. Gece olur, zihnin geciken işlerle zaten bunalmıştır; seni çökerten bu kederle hiçbirşey yapamaz olursun. Ertesi sabah yine aynı komedi yeniden aynı inançla, aynı güvenle tekrarlanır.

İçten söylüyorum, bu uğursuz kentten uzaklaşmayı geciktirmekle vakit harcadım, çile doldurdum. Huzur, mutluluk içinde orada dinlenmek zihnimi kimbilir nasıl tazeliyecek.

Kafamda yirmiye yakın roman, iki tane de dram var. Çok görülmüş, namuslu bir ün peşinde değilim. Byron, Balzac ya da Chateaubriand gibi, düşünürleri yıldırmak, şaşkına döndürmek istiyorum. Ama buna zamanım kaldı mı dersin? Allahım, zamanın, sağlığın, paranın değerini keşke gençlikte bilebilseydim... Hele yeniden ele alınması gereken şu «Les Fleurs du Mal» adlı eserim yok mu? Bu işi başarabilmek için dinlenmem gerekiyor; irade gücüyle yeniden şair kesilmem, tekrar kabuğuma çekilmem, sonu geldi sandığım bir konuyu yeniden ele almam gerekiyor... Bütün bunlar, bu çaba, başta Nacquart olmak üzere üç yargıca boyun eğmek için mi?

Hayal kurmuyorum, yalancıktan değil, ciddi söylüyorum, orada yanıbaşında iki yıl içinde bütün borçlarımı ödeyeceğim; yani, buradakinden üç kat fazla kazanacağım. Ama ne yazık ki, bu güzel durumu sen bana bir yıl önce sağlayacaktın; beni yanına böyle korkunç sıkıntılara düşmeden önce çağıracaktın.

«Les Fleurs du Mal» hakkındaki fikrine gelince: Artık

yeter, onu bana değerinden fazla övdün[1]. Tam olarak, Belçika'da yeniden basmak istiyorlar. Önemli bir iş ama, nasıl davranacağımı bilemiyorum, pürüzleri de çıkabilir bu işin.

«Rèvue Contemporaine» de yeni bir makalem çıktı, korkunç; sana okutacağım. Müthiş hergelelikte bulundum. «Revue Contemporaine», Monitor dergisinde yayımlanan bir övgüye karşı geliyordu. Dayanamadım, Devlet Bakanına gittim, şikayet ettim, tam öfkemi almak için de «Revue Contemporaine» den, hazırlamakta olduğum bir yazı için birkaç yüz frank avans aldım. Ama içim hiç rahat değil; zarar verdiğim insanlardan ilk defa borç para alıyorum. Ne yaparsın, o korkunç para sıkıntım bana hepsini hoşgösteriyor.

Neyse, mutluluk planlarımın öyküsüne dönelim:

---

(1) Madam Aupick, önceleri «Les Fleurs du Mal» eserini, çıkardığı rezaletten ötürü korkmuş, okumamıştı. Ama sonra okuyunca, oğlunun değerini bir mektupta şöyle anlatır: «Kardeşinin büyük ve güzel bir üne doğru yürüdüğünü biliyor musun? Edebiyat alanında büyük heyecan uyandıran, yazık ki bazen çirkin ve utandırıcı sahneler çizen «Les Fleurs du Mal» büyük güzellikler taşıyor. Temiz bir dille sapsade yazılmış olağanüstü bir şiir etkisi yaratıyor... İnsanı hayran kılan öyle kıtalar var ki içinde... Charles'da yüksek bir yazma yeteneği var; «Les Fleurs du Mal» şöyle böyle bir eser olsaydı, birçok yazarlarda olduğu gibi, farkına varılmadan geçilirdi. Artistik bir coşku ve yükseliş; fikir kısırlığından, şöyle böyle düşüncelerden çok daha usa uygun sayılmaz mı?

Edgar Poe'nun çevirilerine gelince: Üslup bakımından olağanüstü, hatta hayret verici. İngilizce'yi bu kadar mükemmel bilmesine şaşmadım. Böylece işte, kardeşinin geleceğine az da olsa güvenim artıyor; geçmiş senelerine bakarak günden güne çoğalan çalışma sevgisine, gündelikleriyle borçlarını ödeyeceğini söylüyor ama dört-beş yıl da sürse yine de başarı sayılır... Bu güzel doğada, beraberce geçireceğimiz günler, ona ilham verecek, buna inanıyorum. Başarılarından hoşlanacağınızı bildiğim için size Charles'den uzun uzun söz ettim; başaracak da...»

Böylece, orada işte hergün okuyabileceğim; durmadan okuyabileceğim; verimliliğimi bozmadan okuyabileceğim. Günlerim birşeyler öğrenmekle, bilmekle geçecek. Zira sevgili anneciğim, sana açıkça söyliyeyim: zavallı okuma çağımı, birsürü budalalıklarla, dertlerle, canavarcasına harcadım. Gençliğim gidiyor; bazen dehşet içinde yılların uçuşunu düşünüyorum da onların saat ve dakikalardan başka birşey olmadığını görüyorum... Bu boşa giden vakit içerisinde insan ne yazık ki zamanın toplamını değil de bölümlerini hesaplıyor.

İşte bunlar gerçekten güzel planlar; Honfleur'de hiçbir engelle karşılaşmayacağıma göre, gerçekleşmeyecek şeyler değil sanırım...

Mektubumu okurken beni bencil sanmanı istemem. Düşüncem şu: Annem asla beni tanıyamadı; bugüne dek beraber yaşamaya vakit bulamadık; birarada yaşamanın, az zaman da olsa, mutluluğunu tatmamız gerekiyor artık.

Bana yine Valère'den söz ediyorsun. Birkaç ay önceydi; hizmetçilerde asalet aramana gülmüştüm; ama bu iğrenç yanını, mücevher hırsızlığım bilmiyordum. Aşağı tabakadan gelen sıkıntıları duyacak kadar duyarlı insan, gözünü yumup unutmaya bakmalı...

Allahaısmarladık; saat dörtbuçuk; seni içten kucaklarım. Bu mektubum fena şekilde karalama oldu; gözlerin bozulmasın diye kocaman yazdım.

Charles

MADAM AUPICK'e

27 Şubat 1858

Üç günüm tam bir sevinç içinde geçti; bütün kazancım da bu oldu; zira sevinçli günlerim o kadar ender ki... Ne olursa olsun sana candan teşekkürler; ama yine de bu güzel bir düşden başka birşey değildi. Sakın Honfleur'e gelmek-

ten vazgeçiyorum sanma! Aksine günden güne isteğim artıyor; ama oraya kendi paramla geleceğim, işlerimi tek başıma düzelttikten sonra geleceğim. Yalvarırım bana kızma sevgili anneciğim, muhakkak geleceğim, ama ne zaman bilemiyorum; gelmek için elden geleni yapacağım. Senin o kadar karamsar mektubunu ise bu sabah aldım; böylece benim sana gönderdiğim, inceden inceye açıklamalarla dolu mektubum boşa gitmiş oldu.

Önümde aşılması gereken güçlüklerin içinden çabuk çıkmak zorundayım; bu güçlükler eskisinden de fazla; zira anlattığım gibi, gelecek hafta birçoklarına sözüm var, buluşacağız. Öte yandan, verilen paraları da geri çevirdim, almadım, deli olmak işten değil...

Ama durumum ne kadar korkunç olursa olsun, şükretmek, beterin beteri var demek gerek. Ancelle (ona muhakkak yazmışsındır) gelip yardımlarıyla benim canımı sıkacak, parayı almayınca da zorlamaya kalkacak; o tatsız konuşmalarıyla da beni yoracak. Oysa dinlenmeye öyle ihtiyacım var ki... Evime zorla girecek, işlerime karışacak, bana dert döktürecek; ziyaretini düşünmekle bile üzüntüm öfkeye çeviriliyor. Terslendiğimi gördükçe bana yararlı olmaya çalışıp, kötülük etmiş olacak. Düşünüyorum, ondan kurtulmak için Paris'i mi terkedeyim? Ama sanırım böyle daha kötü olacak; duruşmam sırasında duruşmaya nasıl zorla girdiyse, işlerime de öyle zorla burnunu sokacak; zaten herkesle tanışma budalasıdır; hep dostlarımla konuşmaya yeltenir; öyle ki, beni bukadar yakından tanıyan bu kellifelli efendinin kim olduğunu bana sorarlar... Gülünç duruma düşmemek için gözüm hep üstündedir, tetikteyimdir. Söyleyin, iyi ahlaklılık bu mu sizce?

Ne olursun, yalvarırım, Ancelle'e henüz yazmadıysan, yazma; yazdıysan tekrar yaz: Kararlarımı değiştirdiğimi, sözleşmelerimizin ortadan kalktığını söyle. Yaşamak istiyorum ben; Ancelle budalasının zamanımı da, huzurumu da harcamasına razı değilim.

Çalışmaya dalıp kendimi unutmaya bakacağım; durumum ilerledikçe de sana bildireceğim; şayet ilerlerse...

Yalvarırım, sevgili anneciğim, benim için iflas demek olan bu işe elkoyup beni cehennem hayatına sürükleme... Tefeci, bu iş için daha elverişlidir, ama iş işten geçti artık. Ancelle hiçbir işe karışmasın; bu hususta sana güvenebilirim sanırım. Parasını geri çevireceğim; yapmak istediği işleri reddetmek hakkımdır sanırım.

Onunla şimdiye dek aramızda asla önemli bir kavga olmadı; hakaret falan etmedim kendisine, ama bundan sonrasına karışmam; şayet böyle birşey olursa, iş işten geçecek, üzülecek, utanç duyacağım.

Honfleur'e geleceğim; en büyük sevinçlerimden biri de Ancelle'den kaçmak, kurtulmak...

Seni içten kucaklarım.

Charles

Ancelle'in bu işe karışmakla bana ne kadar vakit kaybettireceğini, en azından bunun bana elliye yakın geziye malolacağını hiç düşündün mü?

Bana iyilik etmek isterken, başımı ne tükenmez dertlere soktuğunu gör işte! Mektubunu şimdi aldım, olan oldu demektir... Ancelle'e yazdığın mektup ise eline bu sabah geçti. Ama ben bu başbelasını şöyle atlatacağım: Paris'te kalacağımı, hiçbir yardıma, hiçbir paraya ihtiyacım olmadığını kendisine yazacağım; böylece beni belki rahat bırakır...

Bir kere daha söz veriyorum: Yakın zamanda yanına gelmek için elden geleni yapacağım.

C. B.

Mektubumu iki nedenden ötürü üçtür tekrar açıyorum. Üzüleceğini biliyorum ama, bana hak vermelisin. Birinci neden: Yaptığımı bilirim ben. İkincisi: Doğru düşündüğüme eminim. Ancelle'i görmektense birsürü belalara çarpmayı göze alırım.

Honfleur'e gelmek, ondan kurtulmak için vallahi elimden geleni yapacağım. Sana yazdığım bu mektup çok açık, çok samimidir. Bütün bu olup bitenler beni öldürüyor. Bu işi burada keselim. Didişsem de, acı çeksem de, kimse beni iyi niyetlerimden alıkoyamaz, inanın.

MADAM AUPICK'e

Cumartesi, 27 Şubat 1858

Oturduğum otel sahibi M. Denneval'in dediklerini size aynen yazıyorum: «M. Ancelle iki gün önce gizlice gelip beni gördü, kiramı vermiyeceğinizi söyledi. Vereceğim deseniz bile size inanmam, zira ona söylediğiniz gibi bana da yalan söyleyebilirsiniz. Oysa M. Ancelle kiram için size 500 frank vermiş.» (Ben ise 18 aydanberi asla Ancelle'den 500 frank almadım.)

Dahası var

«M. Baudelaire kadın getirir mi Eve geç mi döner » gibi adi adi sorular da sormuş.

Ancelle alçağın, sefilin biri. Bu sabah başıma gelecekleri zaten biliyordum; işime karışmaması için size yazıp tembih etmiştim, ama tam o sırada, o, bu işleri becermiş bile. Üstelik benim de, kendisinin de kirayı ödemiyeceğini söylemekten geri kalmamış.

Ancelle bir sefildir. Onu KARISININ, ÇOCUKLARININ önünde TOKATLAYACAĞIM. (Şimdi saat ikibuçuk) saat dörtte TOKATLAYACAĞIM ONU. Bulamazsam da oturup bekleyeceğim.

Vallahi bu işin sonu çok kötü olacak.

Charles

MADAM AUPICK'e

Cumartesi, 27 Şubat 1858
Akşam saat 4

Otel sahibi bana açıkladığı şeylerden dolayı çıkacak olaylardan korktu, odama geldi. Zorbalık etmemem için bana rica ediyor (Aylığı suya düşecek diye korkuyor, oysa gelen parayı geri çevirdiğimden haberi yok.)

Evsahibinin söylediğine göre kendisine: «Ama M. Baudelaire bana çok, çok para ödedi» deyince Ancelle de cevap olarak: «Nasıl olur M. Baudelaire'in ödeyecek parası yoktur ki» demiş.

Ama yine de Neully'ye bugün gitmeyeceğim; öcümü almadan önce beklemeye karar verdim.

Sana soruyorum, tertemiz, lekesiz bir isim taşıyan M. Baudelaire'i, oğlunu lekelemek, hakaret etmek için Ancelle'e emir mi verdin?

Özür dilemesini istiyorum.

Hem de esaslı bir şekilde özür dilemesini istiyorum.

Onun ciddi bir şekilde cezalanmasını istiyorum.

Daha bir sürü yalanlar da kıvırmış (500 frank hikayesinden başka).

Haberim olmadan meğer beni ne biçim insanların eline düşürmüşsün?

Başına açtığım belalardan üzgünüm ama öcümü almak istiyorum.

Charles

Parlak bir tazminat koparamazsam, Ancelle'i döveceğim; olmazsa oğlunu döveceğim. Yaralardan ötürü de M. Ch. Baudelaire'i mahkeme huzuruna götürecekler.

MADAM AUPICK'e

Cumartesi, 27 Şubat 1858
Akşam saat 5

Bugün beş param kalmadı; yarın sabah sana posta masrafı çıkaracağım.

Sevgili anneciğim, durumumu iyice anlamalısın, sana güveniyorum.

Açık konuş, bu budalaya gidip hafiyelik etmesini sen mi söyledin? (Olay evvelki gün olmuş, ben ise bugün öğreniyorum). Ancelle alaya alınmaktan bile korkmamış; gelip uşak-

ların içine sokulmuş, geceleri eve dönüp dönmediğimi sormuş, âdetlerimi öğrenmeye çalışmış, beni beklemeye kalkışmış. (Ben ki otuzyedi yaşındayım, isim yapmışım, ancak bir anlaşmazlık yüzünden mutsuz olmuşum). Parayı ödemiyeceğimi, kendisinin de ödemiyeceğini ona sen mi tembih ettin? (Ama bilirim, sen ona muhakkak ödemesini söylemişsindir).

Sana verdiğim üzüntüden gerçekten dertliyim. Çalışacak yerde şimdi kalk, Ancelle ve oğlu ile çıkacak kavgalar için tanık ara... Oğlan kavgaya gelebilecek kadar büyüdü...

Özür dilemelerini istiyorum; pişman olduklarını herkese göstermelerini istiyorum; hem de seçeceğim iki ya da üç kişi önünde... Yoksa sertleşeceğim... Ama ağzı sıkı fedakar tanıkları nereden bulmalı? Öyle ki ben onlara: «Annemin rızası olmadan bir köşeye sıkıştırılıp hakaret edildim» diyebileyim. Ama dostlarımın çoğu evli, çoluk çocuk sahibi; böyle güç bir işi benden esirgeyebilirler. Ne olursa olsun işi sonuna kadar götüreceğim; tıpkı on yılda bir tutan gazap dolu öfkelerim gibi... Bu işin sonu gelmeli... Yardım istiyor, yalvarıyorum, ama kimse aldırmıyor; gerçekten herkes tarafından tepeleniyorum; yardım yerine kötülük görüyorum, olacak şey mi bu?

Ancelle sadece bayağı, çirkin konuşmakla kalmadı, işin içine yalanlar da kattı. Kaç zamandır masraflarımı kendi çalışmalarımla ödüyorum (Bunu sen de biliyorsun). Bana beşyüz frank vermişmiş... Nedir bu öğünmeler? Sanki şimdiye kadar ihtiyaçlarım için kendisinden hiç beşyüz frank almamış mıyım? Geçen yıl onbirbin frank elime geçti; bunun üçbin frankını Ancelle'den aldım; geri kalanını da kâh çalışarak, kâh eş dosttan aldığım borçlarla tamamladım.

Bunların hepsine düpedüz alçaklık denir. Özür dilemesini istiyorum. Ne üçbin frankta, ne de paranın sağlayacağı rahatlıkta gözüm var; vız gelir hepsi bana; sadece özür dilemesini istiyorum. Öfkeden gözlerim yaşarıyor, safram kabarıyor, kusacağımı hissediyorum. Ama işin sonu gelmeli artık; bunu sen de, kendin için de hakaret saymıyor musun?

Serseriye bu şekilde davranması için yoksa emir veren sen misin?

Hayat boyunca böyle kötülenmek alın yazım mı benim? Ancelle bu işi üç kişinin önünde tamir etmezse intikamımı alacağım. Bu üç kişiden biri de, işlere karıştığı için M. Jaquotot olacak. İnce fikirleri, zevke düşkünlüğüyle bana aklıbaşında biri gözüküyor; terbiye nedir biliyor; dostça sorduğu sorulardan belli oluyor...

Zavallı anneciğim, bilirim sinirlerin böyle şeyleri götürmez, sana ben çok çektiriyorum... Ama doğru söyle, kabahat kimde? Benden istedikleri nedir? Kimseden ne bir dileğim, ne de bir isteğim var; ben sadece özür dilemesini istiyorum; bunu onlardan zorla koparacağım.

Charles

MADAM AUPICK'e

Cumartesi, 27 Şubat 1858

Beni kimlerin eline düşürdüğünü bilmeni istiyorum; bu sabahki o önemli olaydan sonra işte size bir ikincisi:

Birkaç ay önceydi; edineceğim bazı şeyler için Ancelle'den bir tavsiye mektubu istemiştim. Mektup kapalı zarf içinde geldi. Bilirim, öteden beri Ancelle pek ince düşünceli bir kimse değildir. Zarfı sıcak suyla ıslatıp açtım, mektubu okudum. Ne göreyim? Mektupta, adama işi yapmamasını tembih etmiyor mu? Zarfı ustalıkla tekrar yapıştırdım, geri gönderdim. Ancelle'e de şöyle yazdım: «Âdetimdir, dostlarıma tavsiye mektuplarını daima açık olarak gönderirim; bu da bilinen bir usuldür; size ders vermekle özür dilerim.»

Bu çirkin olay demin, aklıma gelmemişti, yazmayı unutmuştum.

Mutlaka özür dilemesi gerekiyor; hırsım ancak o zaman geçecek, birazcık rahatlayacağım.

Charles

Bu iğrenç olayı M. Jaquotot'ya da anlatacağım; zira işe o da karışmış durumda. Bu hayvan Ancelle'i rezil edeceğim; bunca zamandır kimin kurbanı olduğumu herkese duyuracağım.

MADAM AUPICK'e

Cumartesi, 27 Şubat 1858

İşte sana bir mektup daha. Sabahtan beri haysiyetimi korumakla uğraşıyorum.

Mektuplarımı sıraya koymanın önemini anlayamıyacağından korkuyorum.

Dün akşam yazdığım ve senin bu sabah eline geçecek olan mektubum, salı akşamı senden aldığım mektuba karşılıktır. Sanki bu musibet adamın yapacağı kötülükler içime doğmuş gibi, senden onun işlerime burnunu sokmamasını rica etmiştim.

Bu sabah yazdığım birinci mektupta, yani senin yarın eline geçecek olan mektupta ise, bu budalanın işleri karmakarışık edeceğini sezerek, kesinlikle kendisinden hiçbir şey istemediğimi bildirmiştim.

Aradan iki saat geçmedi, herşeyin altüst olduğunu, tahkire kadar vardığını, hiçbir sezişin artık para etmediğini haber aldım.

Daha sonraki mektuplarıma gelince: Onlar sana bu alçaklıkları anlatmaktan başka birşey değildi.

Ne şekilde davranayım diye, daha şimdiden iki kişiye akıl danıştım. İhtiyar bir adamı ailesi önünde dövmek çok çirkin birşey. Ama bana özür dilenmesi gerekiyor; özür dilenmediği takdirde ne yapmalıyım? O zaman işte, gidecek karısının, çoluk çocuğunun önünde ne biçim bir adam olduğunu yüzüne vuracaktım. Ama ya bu sefer de o bana hakaret ederse?

Hey Allahım, ne çilelere soktun beni?.. Biraz olsun başı-

mı dinleyemez miydim? Her insanın hakkı olan şeylerden beni yoksun bırakmak için ben sana ne yaptım?

Tekrar söylüyorum, seni bu mektuplarla üzdüğüm için dertliyim. Gerçekten ben bu sefile ne yaptım? Onu başıma saldırtman için sana ne yaptım?

Hak gözetmeyen, inceliği, onuru olmayan, hayatımı tüketen bir adam varsa işte o da Ancelle'dir. Bir anne olarak içini dökmek, sana açtığım o ince hassas konularda yardımı dokunsun, dert ortağı olsun diye seçe seçe bu adamı mı seçtin?

Seni kucaklarım.

Charles

Ancelle, budalalıklarına tüy dikmiş... Söylediklerini bana anlatmasın diye bu adama üstelik yalvarmış da... Hey Allahım, bu ne aptallık...

MADAM AUPICK'e

Pazar, 28 Şubat 1858

Sevgili anneciğim,

İşte şu acıklı hikayem hakkında sana son mektubum, zira öfkelerimle seni bir hayli yordum. Herşeyden önce bütün bu olup bitenlerde senin hiç günahın yok.[1] Bu canavarca şeyleri sen nasıl yapabilirsin? Aldandın; ama sen de alda-

(1) Madam Aupick, Ancelle'i bu iş için görevlendirmemişti. Oğlunun istediği üçbin frankın Jeanne Duval'ın eline geçmesinden ya da Marie Daubrun'ün giyim kuşamına gitmesinden korkuyordu; hemen sadık dostu Ancelle'e bu işi yakından izlemesini, kendişine bilgi vermesini rica etti. Açıkçası, Ancelle bu işi ne kendi zevki, ne de merakı için yaptı, bu tatsız işe girişti. Beaudelaire kendi yazılarında da ancak kusma krizleriyle kendine gelebildiğini söylemiyor mu? Bu açıklamalar da kavgaların en gerçek nedenini, «pathologique» nedenini ortaya koymuyor mu?

tıldın. Bana gerçekten fenalık etmek istemedin; zira kararından pek memnun gözüküyordun. Yalnız, etrafın sırla dolu senin... Hiçbir şey anlamıyorum. Dün sabah sana yazdığım ilk mektuptan, yani red cevabımdan sonra kararım şuydu:

Ertesi gün yeniden başlayacak o korkunç haftaya aldırmayacak, dayanıklı ve sabırlı olmaya bakacaktım. Ama o azılı herif, eski çirkin adetlerini hiç bozmadı; bana gelip de: «Paranız bende ama, borçlarınızın bir kısmını kendiniz ödeyeceksiniz, geri kalanını da ben ödeyeceğim» deseydi neyse. Bu hoş birşey değildi ama, haklı birşeydi. Oysa ne yaptı bilir misin? Adeta iğreniyorum bu adamdan, öfkem başıma çıkıyor. Gitti, her bakımdan kendinden alçak insanların önünde beni küçük düşürdü. Ya o iğrenç konuşmaları? Hiçbirşey ödemeyeceğim diyerek onları korkutmaları? Bana birşey söylememeleri için gidip onlara yalvarmaları?

Bu durum karşısında yapılacak şey şudur: Hiçbir şey açıklamadan bundan böyle artık parasına ihtiyaç kalmadığını kendisine bildirmek. Belki de ben sana bu satırları yazdığım sırada sen bu işi yapmış durumdasın. Ne tuhaf değil mi? Kendi hakkım olan bu paraya «parasına» diyorum; ben ise mektuplarımda sana para sözü bile etmemiştim. Suçum bu tutulmuş adamı dost sanmak, kendisine güvenmek oldu. Tıpkı Valère öyküsünde olduğu gibi...

Umutlarımı tüm yitirdim. Tanrıya sığınarak yeniden bir başka işkence içine giriyorum; bakalım gerekli parayı nasıl ve ne zaman edinebileceğim?

Biraz olsun dinlenmeye kavuşayım, görün bakın ondan nasıl öcümü alacağım, hem de esaslı bir biçimde...

Hey Allahım, hey!... Çirkin dedikodular yapmak hevesiyle bu adam M. Chaix d'Est Ange'a da böyle yanaşmış, yerleşmek istememiş miydi? Ne uşaklık...

Tashihlerle geçirmeyi tasarladığım dünkü zavallı günüme acıyorum. M. Levy'deki üçüncü cildimi merak ediyorum; ne de güzel geçti günüm!.. Tıpkı bana tuzluya oturan Honfleure'e gidişim gibi... Bu işin sonu ne olacak?

Bunları sakın sitem sanmayın sevgili anneciğim. Yıllardan beri ben sana bu adam hakkında yazdım, çizdim, sen yi-

ne bana güvenmedin, ona güvendin; adeta inat ettin bu konuda. Kötü ruhların, beceriksiz kafaların insanı nasıl tehlikeye sürüklediğini şimdi anladın mı?

Ya bana kabaca suç yükleyişlerine ne dersin? Benim hiç yalan söylediğimi gördün mü şimdiye kadar? «Cynique» bir adam olduğuma göre, yalan söylemeye niye katlanayım? Beni kötülemek için seçtiği suç ortağına bakın hele...

Dün akşam ateşlendim, nevraljim tuttu, sabaha kadar sürdü. En sonunda bu sabah müthiş kusmalarla kendime geldim; bugün ılık bir gün, biraz hava almaya çıkacağım.

Ne mutlu çalışabilen insanlara... Onları imrenerek seyrediyorum.

Allahaısmarladık; bana yaz.

Charles

MADAM AUPICK'e

Corbeille,[1] *Nisan 1858*

Çakıldım kaldım buraya. Üç - dört günde işi bitireceğimi sanmıştım, ama ayın 19'undan beri burdayım. Sıkılıyorum, patlıyorum...

Bu düzeltme işi yarın öbürgün biter de Paris'e dönerim; işlerimi yoluna koyar koymaz da, yolculuk[2] hazırlıklarını yaparım.

---

(1) Mektuplarından anlaşıldığına göre Baudelaire «Aventures d'Arthur Gordo Pym» adlı eserinin baskısı için gelip «Corbeille» şehrinde kalmıştı.

(2) Madam Aupick, oğlunu sabırsızlıkla bekliyordu. Yürekler acısı saflıkla onun üzerinde kurtarıcı etkiler yapacağını sanıyordu. Gelinine yazdığı bir mektupta «Charles ile geçireceğim günlerin kendisi için yararlı olacağını dilemekte haklısın. Allahım onu ne kadar özledim... Bu kadar acayip, bu kadar kendine has bir yaratıkla uğraşmak ne güç, ne bitip tükenmez bir iş...» diyordu.

Aslında buraya gelmem fena olmadı; yoksa bu mahut üçüncü cilt işi asla bitmiyecekti. Ama ne kadar sıkıldığımı bir Allah bilir, bir de ben...

Edebiyat bakımından kılı kırk yarar, dikkat ederim, ama yine de eserimden tam memnun değilim; daha da iyi olabilirdi.

İkidir Paris'teki mektuplarımı buraya getirtiyorum; içinden bir tanesi beni M. Jaquotot'ya bir iş konusunda ricada bulunmaya zorladı.

Paris'e varır varmaz iki satırla da olsa sana geldiğimi bildireceğim.

Allahım, bu dostsuzluk, yuvasızlık, doğru dürüst döşenmemiş evsizlik içinde hayat ne mutsuz. Oteldeki hayatım, şimdiye kadar geçirdiklerimin yanında gerçekten saray hayatıydı...

Bunları düşüne düşüne sanki kafam uyuşuyor, saçmalıyorum, kahroluyorum.

Canım benim, kucaklarım seni.

Charles

MADAM AUPICK'e

Perşembe, 13 Mayıs 1858

Senin kadar boş yere telaşlanan insan görmedim. Yanına gelmenin yararı konusunda bana vaiz vermek de nereden aklına geldi? Sana hak vermiyor değilim ama, ben daha büyük işler peşindeyim.

Asla fikrimi değiştirmedim. Mektuplarında ne «Zavallı annen» diye imza at, ne de bana «Meraklanınca beni arıyor, meraklanmayınca da hiç oralı olmuyorsun» diye sitem et. Bütün bu işlerde haksızsın sevgili anneciğim.

Her zamanki gibi yine dertliyim; fikrimi de değiştirmedim. Sana işlerimden günü gününe söz açmamakla, Corbeille'den döner dönmez Honfleur'e gelmemekle suçluyum. Kita-

bım basılmadan önce üç - dört gün için Paris'e dönebilirdim; gözümde tüten senin yanındaki o sakin yaşama da bir an önce kavuşabilirdim. Gecikmemin nedenini anlatayım:

Satışa çıkan bu cilt beni birkaç gün oyaladı; sonra, inat ettim, «Mangeur d'Opium» adlı eserimi Paris'te bitirmek istedim... Maksadım gitmeden önce parasını alabilmekti. Bin frank Moniteur'den (Moniteur bir türlü razı olmuyordu, eserin acayipliği onları korkutuyordu), beş - altıyüz frank da küçük bir dergiden alırım sanıyordum; bazı küçük şeyleri ödemek için söylediğim gibi bu işde inat ediyordum. Üstelik, kendisiyle bir işim[1] olan M. Mérimée, daha önemli bir başka işim için o sırada Paris'te bulunmuyordu, İngiltere'den ancak dün sabah döndü.

Aslında fikrimi değiştirmedim; bunu nereden çıkarıyorsun? O büyük işe gelince, izin verirsen sırrımı birkaç gün daha saklıyayım. Çok şeylerde bana akıl öğretmen hoşuma gitmiyor; aklıma eseni yapmayı severim. Ama zararlı çıkarsam da sana oturur dert yanarım; ödeşmiş oluruz. «Opium» eserim için bir anlaşmaya varır varmaz sana yazacağım; oraya geleceğim günü de kesin olarak bildireceğim.

Hep aklımdasın, sözü çok edilen birkaç İngilizce kitabı sana göndermekle de bağlılığımı gösteriyorum, sanırım.

«Revue Contemporaine» de beni fazla hırpaladıklarını sen de farkettin. Bunlar zavallı birer budala, kaz kafalı, beyinsiz insanlardır, sevgili anneciğim. Kafamdan geçirdiğim proje ve plan dünyasına onların akılları ermez ki...

Laf arası söyliyeyim: «Revue Contemporaine» artık başıma bela kesilmeye başladı. Kasadan çektiğim üçyüz frank karşılığı makalemi elimden almak istiyor, durmadan haber yolluyor; keşki bin frank çekseydim...

Üç dört yıldır küfredilmeye öyle alıştım ki, bazen oyalanasın diye onları sana mektupta yazıyorum; ama sende aynı etkiyi yapmasa gerek. Aslında bana çullanan bütün bu insanlar kafamın ne kadar sağlam, ne kadar sıhhatli oldu-

---

(1) Baudelaire, tiyatro direktörü olmayı iyice aklına koymuş olsa gerek.

günu görmüyorlar. Kısacası, kudretimin pek azını gösterebildim ben. Ah şu menhus tembelliğim, hayallere dalmam olmasa... Düşüncelerimin sağlamlığıyla onların uygulanması arasındaki gevşeklik, acı bir çelişki oluyor benim için. Bu yüzden Honfleur'e gelmeliyim ben.

Kitabını istediğin Gustave Flaubert dostumdur; acayip şekilde çabucak ün yapmıştır. Aramızda hiçbir benzerlik yok ama, ikimiz de gazetelerden hakaret görüyoruz. Seni çok iyi tanıyor; Constantinople[2]'da sizlerden çok ikram görmüş, her zaman anlatır.

İmzasız[3]

MADAM AUPICK'e

Pazar, 22 Ağustos 1858

Sevgili anneciğim,

Yalvarırım mektubumu acayip ya da mubalağalı sanma; istersen buna düşüncesizlik de ama görüyorsun çok defa aklım sende.

Kaç gündür seni düşümde görüyorum. Açıkçası bu düşler hiç hoş değil en son seni hasta gördüm; başucundaydım, sana bakıyordum. Bu düşü göreliden beri gerçekten endişe içindeyim. Yarın günlerden pazartesi; iyi olduğunu bana yaz; ben de haberini salı günü alayım.

---

(2) General Aupick Fransa'yı Constantinople (Istanbul)da temsil ederken, 1850 Kasımında, Fransız Elçiliğinde Flaubert şerefine bir yemek verdiğinden bahsederler. Yemek sırasında General Aupick, Baudlaire için «Geleceği çok mutlu bir şair» diyecek olur ama çok geçmeden Flaubert'in alaylı bakışlarıyla karşılaşır.

(3) Bu mektup herhalde yarım kalmış, tamamlanmamış olsa gerek.

Beni azarlıyacaksın ama bu işi başka sefere bırak, şimdi sırası değil. Sana bir başka mektupta, bugüne kadar nelerle uğraştığımı, şimdi de neler yaptığımı yazacağım.

İşte Ağustosun 15'i, halâ nişan gelmedi. Bilmem sana yazdım mı? Bu iş geçen sene sözkonusuydu; ama «Les Fleurs du Mal» in mahkemesi yüzünden sonraya bırakıldı. Açıkçası bugünkü payeler öyle boş şeyler ki, öyle olur olmaz insanlara veriliyor ki, bu güruhun içine katılmadığıma adeta seviniyorum.

Allahaısmarladık; seni çok seviyorum.

Charles

MADAM AUPICK'e

Salı, 19 Ekim 1858

Sevgili anneciğim,

Yarın sabah 7,25 ya da 8,25 treniyle Havre'a gidiyorum; 7,25 trenine yetişirsem 3,30'da Havre'dayım; aksi halde ancak 4.30'da Havre'da olabileceğim. Bu iki trenin saatları vapurunkilere uyacak mı, bilmiyorum.

Ama ne olursa olsun ayın 21'inde oradayım. Seni kucaklamak, biraz konuşmak için geleceğim, sonra hemen döneceğim. Ay sonundaysa, temelli kalmak üzere tekrar geleceğim.

Yakında görüşmek üzere seni kucaklarım.

Charles

MADAM AUPICK'e

Çarşamba, 27 Ekim 1858

Evet üçyüz frankını aldım, bu bana çok dokundu.

Hazırlıklarıma, yeni odama dair mektubun da bu sabah elime geçti.

Bütün bunlar ne ustaca buluşlar... Ama ne kadar zaman sonra gerçekleşebilecek acaba?..

Küçük sandıklarla birlikte 23 tarihli mektubumu almadın mı?

Bu satırları acele karalıyor, seni kucaklıyorum; bir başka gün sana uzun uzun yazarım. Ayın 31'ine kadar mektuplarını «Reu Beautreillis» adresine gönderme.

En küçük işlerim için bile hayret verici zekanı kullanman adeta bana dokunuyor; utanıyor, yerin dibine geçiyorum...

Şu 23 tarihli mektubumu, kasayı alıp almadığını bana yaz.

Charles

M. Blanché'ye ödediğim paranın makbuzunu sana gönderiyorum.

MADAM AUPICK'e

31 Ekim 1858

Bana aynı adrese yazmaya devam edebilirsin. Yarından sonra odayı aylık olarak değil de, günlüğüne kiralıyorum.

Sana göndereceğim sandıklar şunlar:

İki kasa kitap sandığı.

Bir kasa kağıt ve kutular için.

Bir kasa da elbise ve çamaşırlarım için.

Bu sonuncusu tabii benimle birlikte aynı günde gelecek. Gönderdiklerimin eline geçip geçmediğini bana her seferinde yazarsın.

Kafanda kurduğun o subap fikrini bir kenara bırak. Yoksa buharlı bir gemi gibi patlayıvereceğimden mi korkuyorsun?

Kalıpların cinsine gelince, oynak cinsten olanları daha uygun.

Bana yardım için bu candan koşuşmalarına tekrar teşekkürler; adeta beni utandırıyorsun...

Elime gelince, günden güne beceriksizleşiyor; romatizma olduğunu sanmıyorum, zira hiç ağrımıyor. Seni içten kucaklarım.

Charles

MADAM AUPICK'e

Perşembe, 15 Kasım 1858

Sevgili anneciğim, açıkcası beni çok üzüyorsun...

Hayır, asla... asla... korkun boşuna... (Hep Şubatta diyorsun, yani Nisanda demek istiyorsun)

Şöminenin bittiğine çok sevindim. Elimde olsa hemen yola çıkarım, ama madem her şeyi bilmek istiyorsun, yapılacak işleri sana sıralayayım:

4 gün Paris'te (yazı işlerim ve ziyaretler için) kalmam gerekiyor.

1 gün Alençon'a gitmek

1 gün geri gelmek

1 gün Paris'te kalıp üç kasa hazırlamak

1 gün de Havre'a gidiş

9 gün eder.

Seni böyle vehim, endişe içinde görmek beni çok üzüyor; ne korkunç bir hayal kuvvetin var... Ne türlü ıstırap çekme hassasıdır bu...

Çeşitli işler için Alençon'a gideceğim; sabahtan sana bildiririm.

Bana yazdığın hakaretli yazıları silmekle iyi ettin; aşırı sitemlerinle orada geçireceğim zevkli günlerimi neredeyse berbat edecektin...

Şaştım kaldım; çeşit çeşit ilişkilerimin bulunduğunu, birsürü işler peşinde koştuğumu nasıl unutuyorsun?

Seni içten kucaklarım, yalvarırım meraklanma.

Ch. Baudelaire

MADAM AUPICK'e

Çarşamba, 17 Kasım 1858

Sen delisin... düpedüz delisin... O gördüğün kitapların daha üç misli kitap vardı bende; hem de ne harika kitaplardı... Parasız kaldım, yıl boyunca sattım; gördüklerin kırıntıları ancak... Castel ismi kasalara şu nedenle yazıldı: Ödünç aldığım yüz franka karşılık rehin olarak kendisine bir sürü kitap bırakmıştım; geri kalan kitapları da ona gönderdim, hepsini birden ambalaj yapmasını rica ettim, zira sıkışır, öteki kitapları da satarım diye korkmuştum, acele gönderdim; bir yerine üç kasa oluşu da bu yüzden işte. Bütün işler zincirleme gitti, şimdi meseleyi anladın mı? Hakkımda düşündüklerin bana çok acı geldi; boş düşünceler için üzüyorsun kendini; ne acayip yaradılıştasın sen? Durmadan kendine üzüntü arıyorsun...

Sana değerli bir eser olan «L'Ensorcelée» yi gönderiyorum; ağır ve karışık tarzı bir yana, sen de benim fikrimdesin biliyorum. Bu çocukça azarlamalarından artık vazgeç.

Çalışıyorum; işleri çabuk yürüteyim diye uyumamayı denedim ama olmadı; oniki saat uyuşukluktan başka birşey geçmedi elime. Söylediklerine göre eskiden kolaylıkla yazabildiğim şeyleri şimdi yorulmadan yazamıyormuşum.

Kitapları cinslerine göre yerleştirmen gerekiyor; yani, aralarındaki ilişiklere göre sıralamalısın; romanlar bir yana, İngilizce kitaplar bir yana; felsefe kitapları bir yana... vb.

Allahaısmarladık; artık birşey tutturmayacağına dair bana söz ver.

Charles

Yeter ki marangozun keski bıçkısı kitaplara bir ziyan getirmesin.

MADAM AUPICK'e

11 Aralık 1858

Sevgili anneciğim,

Sana bir yeni paket daha gönderiyorum; ne kadar gecikirsem gecikeyim, fikrimi değiştirmiş değilim.

Bana artık mektup gönderme, gönderirsen de «22 Beautreillis sokağına» gönder. Ama olabilir, mektubun geldiği gün ben Alençon'a gidebilirim.

Son kalan eşyalarımı yarın Voltaire Otelinden alıyorum. Sana gönderecek dört parça eşyam daha var. Alençon'da az kalacağım; hemen dönüp bu eşyaların sandıklarını, paketlerini hazırlayacağım.

«Opium» adlı eserimden çok endişeliyim; çok kötü bir iş yaptığımı sanıyorum. Ortaya daha değerli bir eser çıkarmadıktan sonra bunca zehiri tatmak neye yaradı?

Michelet'nin «l'Amour» adlı eserini aldın mı? Bu eser müthiş sükse yarattı... kadınca bir sükse... Okumadım ama sanırım iğrenç birşey.

«Fanny» adlı eser de sükseli geçti; o da iğrenç bir kitap, iğrenç mi iğrenç...

«Sonnets humoristiques» adlı esere gelince: tatlı bir eser.

Biraz para arttırırsam sana hediyeler alacağım.

Seni içten kucaklarım.

Charles

MADAM AUPICK'e

31 Aralık 1858

Sevgili anneciğim,

Sana Chartres'daki bir istasyon lokantasından yazıyorum. Elimde olmayan gecikmeler beni Alençon'da tam oniki gün

alıkoydu. Paris'e döndükten sonra da, bu sabah tekrar Alençon'a geldim. Sana birkaç güzel fayans gönderiyorum; içinden seçersin.

Pazartesi Paris'te olacağım.

Seni kucaklar, ikimize de iyi yıllar dilerim.

Charles

Şu hani içinde broşürler bulunan kocaman paketi almadın değil mi?

MADAM AUPICK'e

10 Ekim 1859

İşte seni ilgilendiren birşey daha; bütün gönderdiklerimle birlikte bunu da sakla.

Eline geçen o, «Salon» dergisinin sonu, bir tashih provasıydı; yayımlanmadı, bu küçük dergi ise zaten battı.

Büyük güçlükler içerisinde bocaladım durdum.

Şu sırada çok kederliyim, ama işlerim fena gitmiyor. Tiyatro yazarlığı benim için yepyeni bir iş; ilk perde fena olmadı, ama asla öteye gidemedim.

İnan ki, sana mektup yazmadığım zamanlar ancak kendimden memnun olmadığım günlerdir.

Seni oyalamak, avutmak için yazdığım zavallı bağlılık belgelerime hiç olmazsa ufak bir teşekkür gönderebilirdin.

«Revue Contemporaine» i istemiştin, gönderdim; aldın mı? Ayın biri ya da onbeşinde çıkacak; eksikler varsa bana yaz, (yazar olduğum için yarı fiyatla satın alabiliyorum). «Légende des Siecles» i aldın mı? Harika bir kitap.

Bu Victor Hugo da yorulmak bilmiyor...

«Paiens innocents» ı aldın mı?

Ya Thqophile Gautier'nin «Balzac» adlı eserini?

«Mormont» u?

Montégut'nün kritik kitabını?

Seni içten kucaklarım. Tiyatro işlerim için Allaha yalvarman çok gülünç, ama senden gelen herşey daima hayırlıdır.

C. B.

MADAM AUPICK'e

15-20 Ekim 1859

Mektubun bulundu; «Revue française» e gitmiş.

Çok sert bir mektuptu bu. Nasıl olur da benim, bu akıllı uslu projelerimden vazgeçeceğimi düşünebilirsin? Yanına gelmeyi istemediğimi, daha birsürü saçmalıkları aklına getirebilirsin? Aslında çok para harcıyorum, ama bütün bu banka, iskonto hileleri, düzenleri beni çok yoruyor; fahişce bir faiz sanki bütün bunlar... Ama ne de olsa birgün bütün bu işlerin sonu gelecek, gösterişli bir sonuca varacağım. Bu ayın sonunda iyi (belki kötü), kesin bir cevap alacağım. Kabul edilirse, eserim bahara oynanacak.

Beni nankör sanman anlamsız. Yıllarca haylaz, sefil gezdikten sonra şimdi de (acı hem de gülünç) baba, vasi rolünü takınmak zorundayım. Bu iş sadece para yardımıyla kalmıyor, bunamakta olan bir insanı düşünüp korumak gerekiyor.

Sana harika diye sözü edilen bir kitap göndermek istiyorum, ama bir dahaki sefere kalacak.

«Revue Contemporaine» e 30 Ekim ya da 15 Kasımda tekrar gireceğim.

Poe'nin (Evreka, felsefe kitabı) bir dördüncü ek cildini hazırlamaktayım.

Hugo'nun bir mektubuyla birlikte güzel bir baskı içerisinde, «Gautier» adlı bir broşürüm çıkacak. Kapağın arkasına tükenmek üzere olan eserlerimin bir de listesini koydum; içerisinde tam olarak tükenmişleri de yok değil...

Hoşuna gider diye, senin için seçtiğim eserlerde, sanırım zevk alacağın şeyler bulacaksın. «Légende des Siècles»

hakkındaki sözlerine pek şaştım. Çoğu zaman lirikten fazla epik olan bu şiirler, yer yer kopuk, kesik mısralarıyla seni yorabilirler; ama Hugo hiçbir eserinde ne «Ratbert» te, ne «Zim-Zizimi» de, ne «Le Mariage de Roland» ve ne de «la Rose de l'Infante» ta bu kadar pitoresk, bu kadar şaşırtıcı olmamıştır; kendisine has göz kamaştırıcılık, ancak bu eserinde görülüyor. Sana iyi kağıda basılmış olanlardan bir tane göndermeye çalışacağım, ama bilirim sen böyle şeylere pek aldırış etmezsin.

Giderayak bir takıntı çıkmasın diye, savrukluğuma, derbederliğime rağmen yine de otel masraflarımı oldukça düzenli bir biçimde ödemeyi becerdim. Şaşılacak şey değil mi?

Seni içten kucaklarım.

C. B.

MADAM AUPICK'e

26 Kasım 1859

Sevgili anneciğim,

Ayın 12'sinde sana göndereceğim bin franka güvenebilirsin; korkma, Honfleur'de bu yüzden asla bir rezalet çıkarmıyacağım. Daha şimdiden cebimde yediyüz frankım var; ayın birinde ödemek üzere ayrıca beşyüz frankım daha olacak; sana hepsini yarın trenle göndereceğim.

Gerçekten sen çok, çok iyi bir insansın; yaptığın iyilikleri nasıl ödeyeceğim, bilemiyorum; ama senden başkasına da böyle iyi davranacağımı sanma... Yarından tezi yok, sana, neler yaptığımı, daha da neler yapmak istediğimi uzun uzun yazacağım.

O cins havlulardan Paris'e altı tane götürmüştüm; bir tanesini otelde çaldırdım.

Seni içten kucaklarım; sen benden kat kat iyisin, hem de gençsin.

C. B.

MADAM AUPICK'e

8 Aralık 1859

Sen gerçekten pek haşinmişsin sevgili anneciğim; bu halinle de beni çok üzüyorsun. Son zamanlarda bana, «Ödeme konusunda beni kaçamaklara sürüklüyorsun» (kendi tabirinle) demiyor muydun? Dostum Malassis için de, «Bu adam hile kokuyor» dememiş miydin? Oysa bu adam, bana kayınbiraderinden, annesinden gizli dörtbin frank borç vermiş, benim için hapse girmeyi bile gözle almıştır.

Araba parası veremediğim için işlerim başımdan aşkın; bu yüzden de sana uzun mektuplar yazamıyorum.

Orada ödenmesi gereken bin frank için tasalandığını yazıyorsun ya; benim onsekiz yıldır çektiklerime ne diyeceksin?

Paris'ten ayrılamıyorum; zira yazdığım dram iyi olmadı; planı yeniden yapmam gerekiyor; yanına ancak Cirque Tiyatrosu ile bir anlaşma imzaladıktan sonra gelebileceğim. Bu çeşit eserlere borç para vermeyi meslek edinmiş birtakım insanlar var; onlardan üçbin frank edindikten sonra ancak dönebileceğim.

«Notices litteraires» cildi bitti. «Les Fleurs du Mal» de bitmek üzere; «Opium» ve «Haschiche» ise öbürgün bitiyor; «Curiosités esthétiques» de ay sonunda tamamlanıyor. «Evreka» (Poe'nin dördüncü cildi) o da sekiz gün sonra bitecek. Honfleur'de de «Machiavel ve Condorcet» yi tamamlıyacağım.

Benim gibi müsrif bir insanın vasi oluşuna, hastabakıcı bir hemşire durumuna düşmesine pek şaştın değil mi?

Sana tekrar yazacağım. Seni kucaklar, küçük yuvam için harcadığın çabaya ayrıca teşekkür ederim.

Ayın 11'inde (tren veya postayla) bin frankı alacaksın.

C. B.

Görüyorsun, vaktimi boşa geçirmiyorum.

JEANNE DUVAL'e

Honfleur, 17 Aralık 1859

Seni arayıp sormadan, gönlünü almadan, hemen Paris'ten ayrılmama sakın kızmadın, değil mi sevgili kızım?[1] Meraktan nasıl çatladığımı biliyordun; üstelik annem de beni sıkboğaz ediyordu: o korkunç beşbin franklık vadeli senetlerin ikibini Honfleur'de verilecek diye tutturuyordu; canı da fazla sıkılıyordu; Allahtan şimdi herşey hallolmuş durumda; ama bir gece öncesine kadar binaltıyüz frank eksikti. De Calonne çok cömert davrandı, bizi sıkıntıdan kurtardı. Yemin ederim, birkaç güne kadar yanında olacağım. Malassis'le anlaşmam gerekecek; zaten bütün kağıtlarım da otelde kaldı. Bundan sonra Paris'te uzunboylu kalamıyacağım ama sık sık gelip gideceğim oraya; böylesi daha uygun. Şu sıralarda belki bir hafta gecikebilirim. Seni bu halinle, bir gün bile sıkıntıya sokmak istemem: M. Ancelle'e git; bu yılın hesaplarını biraz kaçırmış durumdayım ama, bilirsin, mızıklansa da eli açıktır. Bu para az da olsa ben gelinceye kadar sana yeter, idare et; yıl başına kadar elime tekrar para geçebilir. Bu küçük pusulayı bir başka zarfa koy; adresini sol elinle yazamazsan, hizmetçine yazdır; sakın «Avenue de la Revolte, duc d'Orléan karşısı» demeyi unutma. Biliyorsun bu adam yerinde durmaz, binbir tarakta bezi vardır; ev adresine göndermek para etmez, meğer ki pek erken saatte ola...

Bu mektup pazar günü eline geçecek ama sen kendisine pazartesi gönderirsin; zira pazarları ailece kiliseye giderler. Mallassis de ancak çarşamba günü Paris'tedir, görüyorsun elimi çabuk tutmam gerekiyor.

---

(1) Bir sevgili ağzından bu «kızım» kelimesi tuhaf görülüyor ama, unutmamalı ki Baudelaire son üç ay içinde annesine yazdığı mektuplarda, artık hep hasta yatan Jeanne'a karşı rolünün «baba ve vasi» olduğunu gizlemiyordu.

Honfleur'deki evimi[2] değişmiş buldum. Bir dakika bile dinlenmesini bilmeyen annem, evi düzeltmiş, süslemiş (aklınca). Paris'e tekrar döneceğim; elime birkaç kuruş geçer geçmez de gelip seni oyalamaya, eğlendirmeye bakacağım. Kağıt yetmedi; mektubun sonuna, aynı kağıda Ancelle'e verilmek üzere birkaç satır yazıyorum. Sergi kağıtları arasında ressamın adresini bulamadım. Bu yazdıklarımın okunmasını istemiyorsan[3] kağıdı böl, pusulayı ayır; benim için farketmez. Ortalık çok kaygan, yanına birini almadan sakın sokağa çıkma; makale ve şiirlerimi iyi sakla, kaybetme.

Madam Duval'in, M. Ancelle'den aldığı kırk franka karşılık, makbuzdur.

Ch. Baudelaire

MADAM AUPICK'e

Çarşamba, 28 Aralık 1859

Bana birşey yazmadın ama, umarım hediyeler hoşuna gitti. Bu ödevi yerine getirebildiğim biricik insan sen oldun bu yılbaşı. Bu acayip adamdan ancak bu şarkvari deseni koparabildim; bu resim üzerine uzun bir makale yazacağım. (Curiosités esthétiques'in son parçası olacak).

Yeni birşey yok, sadece seni üzecek ufak bir olaydan başka:

Dün ve önceki gün «Opium» adlı eserimin üzerinde öyle uğraştım ki, vakit kalmadı, işçiler eseri ayın otuzuna yetiştiremiyecekler, öbür ayın onbeşine kalacak; ama bu eserimin hoşuna gideceğini sanıyorum. M. Mallassis Paris'e gel-

(2) Honfleur'de oturan ve sıksık Madam Aupick'e gidip gelen Madam Allais evi: «çok süslü bir ev, baştan başa acayip mobilyalarla dolu» diye anlatır.

(3) Jeanne bu mektubun okunmasında hiçbir sakınca bulmamış ki, mektup M. Ancelle'in elinde kalabilmiş.

di, anlaştık. Eser Şubat ayından sonra her ay bir cilt olarak çıkacak; böylece eseri bir yandan Revue dergisi basarken bir yandan da Ocak ayında biz çıkaracağız. Süsleme çiçekleri, fasıl sonu nakışları, «Les Fleur du Mal» in başlıkları, hepsi ısmarlandı. Düzeltme işlerini de Honfleur'de yapacağım; böylece önümüzdeki yılda beş cildin baskısı garantiye alınmış durumda. Allah yardım etsin de manevi durumumu da gözönüne alsınlar. Para işlerine gelince, başka şeylere güvenmem gerekecek. Michel Levy engeli, ancak sonraları ortadan kalkabilecek, zira «Notices Litteraires» cildinden sonra başka cilt çıkmıyacak. Malassis kitabevinin katibi bir geziden döndü; sözde herkes «Les Fleurs du Mal» in ikinci basımını bekliyormuş. Kehanet savuruyorlar doğrusu...

Dönüş gününü gerçekleştirmek için yeni gelen tiyatro müdürünün kararını bekliyorum; kararın iyi olacağından umutluyum; sonunda da oldukça toplu bir para var.

Birsürü ciddi düşünceler arasında bocalıyorum; eski yıllarıma bakarak kendi kendime: pek budalaca geçmeyen işte bir yıl daha... diyorum; ama önümüzdeki yıl yapacaklarımın yanında pek birşey değil yine de... Ama ya istediğim şeyleri yapamadan sakatlanırsam? Ya kafam işlemez olursa?

Yalvarırım, bana mektup yaz; sağlığın nasıl? Beni halâ seviyor musun? Talihime güvenebiliyor musun? Bildir bana.

Şimdi sevgili anneciğim, senden büyük bir yardım isteyeceğim; bana ikram ettiğin bu ikiyüz frankı acele göndermeni rica edeceğim (işlerim yoluna girer girmez öteki altmış frankla birlikte bunu da sana ödeyeceğim). Zarfı kapa, mühürle, üzerine paranın miktarını hem rakamla hem de yazıyla yaz; öyle hesapla ki ayın 30'unda elime geçebilsin. Bu parayı nelere harcıyacağımı anlatayım;

Yarısıyla, söylediğin gibi hazır çamaşır, mendil, çorap ve gömlek alacağım; korkunç derecede ihtiyacım var bunlara, çıplak kaldım, Honfleur'dekilere de güvenmemeliyim. Elbiselerime gelince, sonbaharda Paris'te diktirdiklerim henüz işe yarar durumda. Genève'den ya da tiyatro müdüründen gelecek para elime geçince, o zaman gardrobumu zenginleştireceğim; geri kalanla da hediyeler alacağım. Otel hizmet-

çilerine, aile gibi girip çıktığım, durmadan yemeğe davet edildiğim evlere hediyeler götüreceğim; böylece kimse fakirliğimi anlamıyacak, herkes kadar gurur sahibi olabileceğim.

Söylediğin lastiklere gelince, Allah göstermesin, asla... zengin de olsam giymem, hem çirkin, hem de tehlikeli şeyler...

Neyse, ayakkabı, kravat vb. için ikiyüz frank yetecek.

Seni içten kucaklarım; ünüme, başarıma güvensem de yine kederliyim.

Birsürü şiir yazıyorum, ama çoğu yarım kalmış durumda; nedenleri değişik:

Daha kârlı, daha acele işleri önce bitirmem gerekiyor.

İkinci neden: bu velut olmanın sonu gelmiyor.

Üçüncü neden ise! Honfleur'de başlayıp yarıda kalan üç piyesim var; önsözle birlikte (oldukça büyük bir iş) onları tamamlamam gerekiyor. Bu önsöz öyle olmalı ki, hınzırlık eden bu budala adalete bu sefer paçamı kaptırmamalıyım.

Çekinmeden söyle (tabii kendi öz fikrinse) Türk hanımının resmini fazla çirkin mi buluyorsun? Ama bilirim, güzel sanatlardan fazla anlamazsın; bu yüzden sana ne sevgim, ne de saygım azalacak sanma.

Charles

Sakın Honfleur'deki çamaşırlarımı bana göndermeye kalkma; burada o kadar az kalacağım ki değmez; üstelik gelirken yüküm artmış olacak; Orada yeniden çamaşır satın almak gerekecek, ama oradakiler de öyle az çeşitli ve kötü dikilmiş ki... Yolculukta hiç yük taşımasını sevmem; resim kartonları, tablolar bir yana, fazla elbiselerimi bile satarım.

MADAM AUPICK'e

15 Ocak 1860

Evvelki gün acayip bir kriz geçirdim. Evimde değildim, karnım da aç sayılırdı. Beyin kanamasına benzer bir şeydi

bu. İhtiyar bir kadıncağız, acayip usullerle beni kurtardı; ama kriz geçtikten az sonra bir ikincisi daha geldi. Bulantı ve başdönmesiyle beraber öyle bir bitkinlik çöktü ki üzerime, iki basamak daha çıkarsam düşüp bayılacağımı sanmıştım. Birkaç saat sonra hepsi geçti.

Dün akşam evime döndüm; tam anlamıyla iyileştim, ama sanki uzun bir geziden dönmüşçesine yorgun hissediyorum kendimi.

Bugün pazar; hiçbir bela gelmedi başıma. Seni kucaklarım. İnan, kabahat bende değil, öbürgün sana yazacağım.

Charles

Başıma gelen bu talihsiz işin gülünç tarafı da, bir dakika olsun aklım başımdan gitmedi; sadece, sarhoş sanacaklar diye korktum.

MADAM AUPICK'e

20-25 Ocak 1860

Teşekkürden, başına açtığım sıkıntıdan ötürü pişmanlıktan başka sana ne yazabilirim? Ama bil ki, böyle birşey ilk başıma geliyor. Honfleur'de binlerce frank ödediğimi hatırlarsın.

Sana karşı olan vaadime gelince, söz veriyorum, yerine getireceğim. Yalnız, bu günden itibaren başlayamıyacağım, zira bono ödemelerim henüz bitmedi.

Sağlığının benim için ne kadar önemli olduğunu belirtmem gerekir mi? Bunu ben fazlasıyla biliyorum. Günün birinde düşeceğim yalnızlığı, bazen ürpererek duyuyorum. Ne ün, ne şeref, o kadar arzuladığım, ama tadamadığım aile hayatının sıcaklığını asla bana veremez. Ne kadar derbeder yaşarsam yaşayayım, gençlikte anlaşılamıyan ama şimdi pek iyi bildiğim şu düşünceye varmış durumdayım: bir meslekte yükselebilmek için, insan herşeyini, hırsını, zevkini, feda edebilmeli. Ben artık bu işlerden büsbütün elime çekmişim.

Borçlarıma gelince, bana iki yıl süre vermiştin; daha önümde bir yıl var; bu sürenin de iyi geçeceğini şimdiden hissediyorum; işimin ehliyim, düşüncelerime hakimim, kafam nizamlı... Hele bir de çalışkan olmayı becerebilsem, artık kimse başaçıkamaz benimle...

Öfkenden, mektubunda «Opium» adlı eserimden hiç söz açmıyorsun. Sence akıllıca mı? Nasıl yazılmış? Birşey söylemiyorsun.

Gerekli korunma tavsiyelerine gelince, baştan aşağı yanlış... Bu iş hiç de sindirim işi değil... Kafamdan hastalandım ben; pek o kadar uzunboylu anlamadım ama, günün birinde başıma gelecek bela ya safradan, ya da kalpten gelecek.

Allasmarladık, seni içten kucaklarım. Şu anda, işte çocuklara verilen yazılı ceza gibi, ben de «Opium» adlı eserimin üzerine eğiliyorum.

Charles

RICHARD WAGNER'e

Cuma, 17 Şubat 1860

Beyfendi,

Kendi kendime hep şöyle düşünürüm: Büyük bir sanatçı üne ne kadar alışık olursa olsun, yine de candan bir övgüye duygusuz kalamaz; hele bu övgü bir sevinç çığlığı olursa... Bir Fransızın, yani kolay cezbeye gelemiyen, müzikden çok, şiir, resim sanatıyla bağdaşan bir ülkenin insanından gelirse... Herşeyden önce şunu söylemeliyim: bana, şimdiye kadar asla tatmadığım büyük bir müzik heyecanı yaşattınız, size teşekkür ederim. Ünlü kişilere yazıp çizme yaşını çoktan aşmış bulunuyorum. Dehanızı lekelemek için her çareye başvuran gülünç, çirkin makalelere hergün gözüm ilişmeseydi, size hayranlığımı mektupla bildirmeyi daha epeyi zaman düşünürdüm. Memleketim namına yüzümü kızartan, üzül-

meme sebep olan insan yalnız siz değilsiniz beyfendi. Kısası, uğradığınız insafsızlık beni size karşı minnettarlık duygularımı bildirmeye sürükledi; kendi kendime: ben bu budalalar arasına karışmıyacağım dedim.

Eserlerinizi dinlemek için «İtalyan Tiyatrosu» na gittiğimde, hiç de iyiniyetli değildim; peşin fikirlerle doluydum. Ama bunda benim suçum yok; o kadar çok aldatılmıştım ki... Büyük iddiaları olan şarlatanlardan öyle musikiler dinlemiştim ki... Oysa size bir anda kapılıverdim; duygularım anlatılır şeyler değil; alaya almazsanız bunları size anlatmaya çalışayım: Önce bu musikiyi tanır gibi oldum, sonra üzerinde durunca bu serabın nereden geldiğini anladım. Bu musiki sanki benimmiş gibi geldi bana; her insanın yaradılışına uygun şeyleri sevmesi gibi, ben de ona tutuluverdim. Anlayışlı kişiler bir yana, bu cümle herkese çok gülünç gelebilir; hele benim gibi musiki bilmeyen, ancak Weber, Beethoven'nin birkaç güzel parçasını (gerçekten büyük bir zevkle) dinlemek fırsatını bulan birinin ağzından çıkarsa...

Sonra, sizde ilk gözüme çarpan nitelik, ululuk oldu. Musikinizde ululuk var, insanı ululuğa sürüklüyor. Eserlerinizde baştan aşağı güçlü seslerin debdebesini, tabiatın ulu manzaralarını, insan ihtirasının şaşaasını duydum. Onunla insan kendinden geçiyor, büyüleniyor adeta... Bana yepyeni bir musiki tadı veren değişik parçalarınızdan biri de, dini bir vecdi tasvir edeni oldu. «l'Introduction des invités», «Fête nuptiale» parçalarının etkisi çok güçlü. Yaşantımızdan çok geniş bir yaşantının azametini duydum ben onlarda. Dahası var: acayip bir yaratığın duygusunu yaşadım; birşeyi anlıyarak, onun derinliklerine inerek yayılmanın gururunu duydum, şehvet dolu zevkini tattım... Havalarda yükselir, denizlere açılır gibi oldum. Bu musiki zaman zaman yaşama gururunu da canlandırıyordu. Bu derin armoniler, hayal gücünün nabzını hızlandıran iksirler gibiydi sanki... Söylediklerime güleceksiniz, ama ben bu müzikde, kafamın işleyişine, alışkanlığına uyan duygular buldum... Her noktasında yükselen ve yükselten, daha yükseklere çeken, aşırılığa, ululuğa kaçan birşey var bu musikide. Örneğin, resim sanatını ele

alıp bir benzetme yapalım: gözümün önüne sonsuz koyu bir kırmızılık getiriyorum; bu kırmızı rengin, ihtirası canlandırdığını farzediyorum; bu rengin pembeden başlayarak kırmızının ateş kızıllığına varan bütün nüanslarından derece derece geçmiş olması gerekmez mi? Bundan daha ateşli bir şeye erişmek güç, hatta imkansız... Ama beyaz bir fon üzerine çizilen daha açık bir çizgi, daha beyaz bir iz bırakır. İsterseniz buna ruhun en yüksek bir noktaya ulaşan çığlığı deyin.

Dinlediğim «Tannhaeuser» ve «Lohengrin» parçaları üzerinde düşüncelerimi yazmaya kalktım, ama duyduklarımın hepsini anlatamıyacağımdan korktum.

Bu mektubum böylece uzayıp gidebilir. Okuyabildinizse teşekkür ederim. Bir-iki sözüm daha var: musikinizi dinleyeliden beri durmadan kendi kendime: (kötü zamanlarımda) hiç olmazsa bu akşam biraz Wagner dinleyebilsem diyorum.[1] Kısası; sezişleriyle ukalâ gazetecileri kat kat aşan dinleyicilerinizin bulunması size yeter. Yeni eserlerinizle niye birkaç konser daha vermiyorsunuz? Bize yeni yeni zevkler tattırdınız; bunu devam ettirmemeye, bizi bundan yoksun bırakmaya hakkınız yok. Size tekrar tekrar teşekkür ederim beyfendi. Kötü anlarımda beni yükselttiniz, kendime getirdiniz...

Ch. Baudelaire

Sizden birşey isteyeceğimi sanmayasınız diye adresimi bildirmiyorum.

---

(1) Baudelaire'in Wagner'e olan hayranlığı «L'Art Romantique» adlı eserde görülür. Baudelaire son yıllarında bunu birçok kez açığa vurur; örneğin, Belçika'da Mme Victor Hugo'ya, Paris'te de Mme Paul Meurice'e. İnmeli yattığı doktor Duval'in Dome sokağındaki evinde, Lohengrin ve Tannhauser'den parçalar çaldırarak acılarını dindirmeye çalışırdı.

MADAM SABATIER'ye

4 Mart 1860

Pek sevgili dost,

Talihsizlik bu ya, dün size bu akşam için muhakkak gelirim diye söz veremedim; bugün de (çoğu pazar günleri olduğu gibi(birçok işler çıktı... Bazen yorgun argın hemen yatıvermek, bazen de çalışmak için vahşi bir hayvan gibi odama kapanmak istiyorum. Son pazar günü de (gülmeyin, kulağınıza söylediğim şeyi de kimseye söylemeyin) Feydeau'ya son kitabından söz açmam gerekecek diye ödüm patladı.

Sizi hiç düşünmediğimi sanıyorsanız, yanılıyorsunuz; bana öyle çirkin bakışlar takınmasaydınız bu sözü size daha sık tekrarlayacaktım. Dün, size ayırdığım bir şiir kitabımı getirmek istiyordum, ama biraz sonraya bırakmayı uygun buldum; zira güzel bulmadım, bu şiirleri bir daha gözden geçirmek, ya da yeni bir basımda eskilerinden iyi olanları seçmem gerekiyor.

Ne olur, Cristophe'a söyleyin, pazartesi akşamı, yarın, mutlaka «Hotel de Dieppe» e bana yemeğe gelsin.

Duydunuz mu? Zavallı Senora Martinez müzikli kahvelere düşmüş, birkaç gün önce de Alcazar'da söylüyormuş...

O kadar canım sıkılıyor, o kadar etrafı kara görüyorum ki, bütün eğlencelerden kaçıyorum. Hatta birkaç gün önce Wagner'in sevimli davetini bile kabul etmedim. Bütün bunların nedenini size sonra anlatacağım.

Müsaadenizle sizi candan kucaklarım.

C. B.

MADAM AUPICK'e

15 Mart 1860

Sevgili anneciğim,

Sen hep böyle yanlış düşünürsün; birkaç gündür öyle

acayip, öyle belalı bir hayat sürüyorum ki, vakit bulup sana ne teşekkür edebildim, ne de mektubuna cevap verebildim.

İyiliklerinle düşüncelerim biraz olsun yükseldi; zaten esas olan bu da değil mi?

Şalının hikayesini sana yarın anlatırım.

Alay edip harika dediğin Shakespear kitabının yerine sana sevgili Peckao-Souchong çayını gönderiyorum; kusurumu bağışlıyasın diye... Pekiyi bildin; bu Shakespear hiç de vaktiyle seçtiğim Shakespear'e benzemiyor; zira onu satın almış olsaydım, ne gömlek, ne de gerekli başka şeyler satın alabilecektim.

Bir sözüm daha var: bu fedakarlığınla beni mahcup ediyorsun; şaşırdım, hayran oldum sana... Ama iyiliği de dokundu bu fedakarlığının. Suçluyum: kendime geleyim de öyle yazarım, dedim; ama ne yazık ki, halâ kendime gelemedim... Bundan böyle işlerimin iyi gitmesi için daha ahlaklı, daha cesaretli olmam gerekiyor; ama ne gezer...

Seni sadece şefkatle değil, hayranlıkla da kucaklarım.

Ch. Baudelaire

MADAM AUPICK'e

26 Mart 1860

Haydi bakalım, yine seni üzecek bir olay daha anneciğim. Yarınki gün, yani 27 Martta ve 1 Nisanda, sana Honfleur'e iki yeni kağıt daha gelecek (bunlar sonuncusu olacak). İçten yalvarırım, benim yüzümden haraca kesilmeni istemiyorum. Son defa yazdığın mektubundaki «Charles, para da kazansan, bana karşı iyi de olsan, yine beni batıracağından korkuyorum...» deyişini ürpermeden hatırlıyamıyorum. Şimdi artık öğrendim; para üç-dört gün gecikse bile, bir rezalet çıkmaz bu yüzden. Sana namusum üzerine yemin edeyim, iki aydan beri gözlediğim ne dörtyüz frank, ne de beşyüz frank

geldi. Ama bu seferki param daha emin ellerde, Pdesse dergisinden geliyor. Yarından tezi yok, muhakkak sana yazacağım. Mübaşirin ya da söz konusu olan kağıdı getiren adamın adresini, ismini al; Presse dergisiyle sözleştik; parayı basımdan önce ödeyecekler.

Can ve gönülden yalvarırım, bana karşı hoşgörülü ol; büyük ıstıraplar çektiğimi, kafamın da yerinde olmadığını biliyorsun. Duygusuz sandığın oğlunu çok acı gelen sitem yağmurlarına tutma; senin o mide sancılarını çekmeni, uykusuz kalmanı istemem. Üç aydan beri sürüp giden bu öfke, patırtı, bu fırtına geçecek. Sözlerinin beni de sağlığın hakkındaki kötü haberlerden korkar oldum; elim ayağım titriyor, mektuplarını açamaz oluyorum; mektup karşısında asla cesaretli değilim...

Yapılacak işleri yapamadan ya göçüp gidersem? Beraberce tatlı tatlı, hilesiz düzensiz yaşadığım biricik insanı, seni, ya mutlu kılamadan kaybediverirsem? Bilemezsin, bunları düşünerek içim içimi yiyor... Biryandan da gece-gündüz işkencesini çektiğim vesayet altında bulunmamın dehşeti aklıma geliyor. Öte yanda ise, beterin beteri olan kötü huylarımdan vazgeçememe korkusu... Her sabah gözümü açar açmaz bu zavallı gerçeklerle yüzyüze gelmek, ismimi, fakirliğimi düşünmek...

Kararlıyım, Nisanın ilk haftasından sonra, yani Paskalyadan sonra, işlerim bitsin bitmesin, (inat ettim) göndereceğin sekizyüz frankı alayım almayayım, hemen yanına geliyorum. Orada da mutlu olup olmıyacağımı, pek bilemiyorum, ama biraz olsun huzura kavuşacağım: Gündüzleri çalışacağım, gecelerimi de seni eğlendirmekle, sana hoş görünmekle geçireceğim.

Atkından sözaçtığım mektubu (kısa bir mektup) aldın mı? Hoşuna gidecek o çay paketi de sanırım aynı gün eline geçmiş olmalı. Atkına gelince: o kadar duygulandım, o kadar dokundu ki bana, gönlüm razı olmadı, satamadım; ileride kurtarmak üzere rehine koydum. Elime geçen ikiyüzeli frankla da tepeden tırnağa giyindim.

Bu gönderdiğim yazılar, seri halinde çıkacak olan kri-

tik makalelerimden bir başlangıç; bitmiş durumda; bunları, Malassis Basımevi için hazırladığım dördüncü cilde katacağım. Sana bunlar gibi sekiz tashih provası daha göndereceğim.

1 Nisanda Revue Contemporaine'de yeni şiirlerim çıkacak. Presse'de de, peşipeşine güzel sanatlar üzerine dokuzon yazım yayınlanacak.

Allasmarladık. Yarın sabah dokuzda, mektubumu okuduğunu üzülmeden düşünemiyeceğim.

Charles

«Les Paradis» adlı eserim basılıyor; «Les fleurs» de peşimden gelecek.

MADAM AUPICK'e

18 Mayıs 1860

Borçlarım için altıbin frankı bırakıp yanına gelirim diye yazmıştım ama, elime geçenlerle borçlarımı azar azar ödemeye kalkışınca, burada kalmaya mecbur oldum; böylece de şimdiden dörtbin frank ödemiş bulunuyorum.

Kitabımın basılma işi de vardı; çıkan kitaptan bir nüsha sana gönderdim. Bilirsin, kitap dağıtımı da ayrı bir iştir: tıpkı tiyatroda önemli kişilere verilen davetiyeler gibi... Düşün halimi, 130 nüsha beklerken elime ancak 60 nüsha geçti...

Orada birkaç gün nefes alacağımı sanırım; sana biraz da para getireceğim; bir de hiç tanımadığın harika bir kitabı... Ben de görmemiştim; Chateaubriand'ın arkadaşı Joubert'in «Pensses et les Lettres» adlı eseri.

Üçyüz frankı boşuna merak ediyorsun; Marin kızacak ama, zaten yakında kendisini göreceğim.

Kitabı yeniden gözden geçirdim, büyüdü.

Sen nasılsın? Sağlığın yerinde mi? Benim için en önemli şey senin sağlığın.

Seni kucaklarım.

Charles

Kitabımın bir fiyasko yaratmasından müthiş korkuyorum. Hele bu yıl dört kitabımın daha basılacağını düşündükçe deli oluyorum.

Herkesle kavgalıyım, gırtlak gırtlağayım. De Galonne budalasıyla da az kalsın işi ileriye götürecektim...

MADAM AUPICK'e

Cumartesi, 4 Ağustos 1860

Evvelce yazdığım mektubumun üzerinde yaratacağı etkiden kuşkulandığım için sana tekrar bu mektubu yazıyorum; o mektubu düşündükçe de sana fenalık yapmış olmak korkusu içimde artıyor. Bu endişem, yaptığım kötülükleri tamir edemeyişim kadar büyüktür; böylece de insanların en terbiyesizi sayılmış oluyorum.

Bu fevkalade papazı, kederlerinden biraz olsun sıyrılman için yanına göndermemi, belki saygısızlık, hatta acayip bulacaksın. Ama ne söyliyeyim, bilmem ki? O zamanlar aklım başımdan gitmişti, senin sağlık durumunu bildiğim için, acın azalsın diye bu çareye başvurmuştum. Bu fikir, en tabii, en evlatça bir düşünceye dayanıyordu.

Midem de, uykularım da yine aynı kötü durumda.

Charles

MADAM AUPICK'e

5 Ağustos 1860

Tekrar yalvarıyorum, kararını iyice ölç de ondan sonra beni senden, son kaynağım olan annemden mahrum et.[1]

(1) Belki de Madam Aupick, bu yeni sadakatsızlıktan gücenmiş, oğlunu artık istemediğini söylemişti.

Sana karşı kötülükten başka ne işe yaradığımı tam bir hakem olarak kendi kendime soruyorum. Şimdi nasıl cesaret edip (şayet kurtulursam) ayın 14'ünde yola çıkarım? Bana karşı nasıl davranacaksın? Beni nasıl karşılıyacaksın?

Birazdan, şimdi, tersleneceğimden korksam bile, içimden gelmeye gelmeye yine bir hamle yapacağım. Belki de bu boşa çıkacak, işe yaramıyacak. Yalvarırım söyle; sarsılmadan, hastalanmadan gerçekten mektubuma dayanabildin mi?

Sana bir iyi haber vermek için zarfı tekrar açıyorum; ne yazık ki benimle ilgili değil bu haber: Kardeşimin sağlık durumu çok daha iyi, uzun bir mektubu elime geçti, yazısı hiç de okunaksız değil.[2]

MADAM AUPICK'e

7 Ağustos 1860

İşte sevgili anneciğim, gerçekten bir sürü gürültü patırtı üstüste geldi. Söz konusu madama gelince, biraz zevk alacaksın belki ama, geçici de olsa, başına yine dert kesilecek. Ben ise en geç ayın 11'inde orada olacağım; bu şamata içinde bir ikinci bela da ben kesileceğim. Toprak çöküntüsü işi çok önemli; ikibuçuk yıldan beri senden çektiğim paralar da korkunç; üstelik kötü havalar ve bu çöküntü olayı, gerçekten üzücü bir durum. Seni oyalayan o küçücük evin, başına tam bir para tuzağı kesilecek.[1]

---

(2) Kardeşi Claude-Alphonse-Baudelaire Temmuz ayında bir felç geçirmişti.

(1) «Maison Joujou» adı verilen evin küçük bahçesi denize inen bir felez'le çevriliydi. Bu toprak kayması olayı, Madam Aupick'in küçük bütçesi için her seferinde bir yıkım olabilirdi.

Mektubunu dikkatle okudum, tamir edilmez asabiyetlere gebesin.

Bana gelince, bildiğin şey bir yana, meraklanmak gereksiz. Sağlık durumum berbat, hiç hoşnut değilim; ama unutma ki vücut sağlığı, ruh sağlığına bağlıdır; bu ruh sağlığı da bende asla düzelmiyecek. Söz konusu bu kusmalarım, aç karnına da olsa, sinirlensem de sinirlenmesem de, korksam da korkmasam da yine oluyor, adet edindi bir kere. En kötüsü ise, hiçbirşeyden zevk alamamam, irade gücümün, umudumun gitgide azalması...

Başım dertlerden de kurtulmuş değil: dün sabah ödeme kağıdı geldi; hemen ilk işim M. Ancelle'e şöyle bir mektup yazmak oldu: «Bu sabah annemden çok acele bir iş için mektup alacaksınız; imzam ve paranın yatırılacağı adresler gerekecek. Sizinle borsaya, ya da kambiyoya gideceğiz. Gününüz doluysa sizi tedirgin etmeyeyim. Ben garın karşısında oturuyorum; sizin kapıya bitişik istasyonda, sizi bekleyeyim. Ayın 7'sinde ve 8'inde saat beşe kadar evdeyim.»

Öğle vakti geldi geçti, saat bir, Ancelle halâ ortalarda yok; içimi korku aldı, aym 9'unda paranın verilmesi şart, yarın ayın 8'i.

Ancelle'in, senin yazdığın mektuba karşı geleceğini sanmam, ama herşeyi küçümseyen, çenesiyle, zamanla işlerin düzeleceğini sanan Ancelle, başıma iş açabilir. Bankada olsun, kambiyoda olsun işler en aşağı 24 saat sürer; gitmeden önce biraz da çalışmak isterdim; birbirine bağlı şu iki düşünce içinde bocalıyorum: suçumu bağışlatmak, çalışabilmek için de, biraz huzura kavuşmak...

Sana karşı minnettarlığımı tekrar sunar, özür dilerim. Suçlarımı gözünde fazla büyütme. Savrukluk bakımından korkunç, ama sonu kötüye varmayan bu işi kaç defa yapmışımdır ben... Parayı boşuboşuna harcadıktan sonra, ödemek için gelişigüzel çareler arıyacağımı aklımdan bile geçirmemiştim.

Seni binlerce defa kucaklarım.

Charles

MADAM AUPICK'e

21 Ağustos 1860

Bu Becker denen herif bir hırsız, Adler ise kopuğun biri. Yirmi yıldan beri her çeşit hareketlerle öyle piştim ki, artık hiçbirşeyi duymaz oldum.

Kağıtlarıma dokunma. Honfleure'e gelmem şart.

Oraya gelmem için üçyüz frank gerekiyor; bu parayı Colonne bana vermişti, ama borçlularımdan biri elimden aldı. Bu sefer Malassis'ten üçyüz frank istedim, gönderdi; yine bir başka alacaklıma kaptırdım. Şimdi Constitutionnel'den istiyeceğim; orası da bana köpürüyor ama sanırım yine de verecek.

Hiçbir işe yaramadan göçüp gideceğim; borcum yirmibin frankken kırkbin oldu. Daha uzun yıllar yaşama mutsuzluğuna uğrarsam, borçlarım daha da artacak...

Kaç aydır hastayım; derdim, iyi olmıyan cinsten: alçaklık, zaaf... Vücutça ise, gitgide berbatlaşıyorum; uyku uyuyamıyorum, endişe içindeyim. Kah korkuya düşüyor, kah öfke saçıyorum.

Seni hasta etmekle de üzüntümü, hayata olan tiksintimi bir kat daha arttırıyorum.

İki güne kadar Constututionnel'e uğramalıyım.

Seni içten kucaklarım.

Charles Baudelaire

MADAM AUPICK'e

Pazartesi, 8 Ekim 1860

Sevgili anneciğim,

Korkunç derecede mutsuzum. Herhangi birşeyi anlatamıyacak kadar yorgunum. Öylesine mutsuzum ki buna çare bulacak bir dua biliyorsan (alay etmiyorum) benim için et,

hem de bütün gönlünle, kalbinle et... Buna çok ihtiyacım var. Bil ki, sana yazmadığım günler herşey fena gidiyor. Senden mektup almadığım günlerde ise, aklıma binbir felaket hastalık, keyifsizlik geliyor.

Hiç olmazsa iki-üç güne kadar dramımı (yeni plan başarılı oldu) kabul etseler, kurtuldum demektir.

«Les Fleurs du Mal» baskıda. 15 Ekime doğru (Artist dergisinde) yeni şiirlerimi göreceksin; sana yollayacağım.

Allahaısmarladık, baştanbaşa keder içerisinde seni kucaklarım.

Charles

MADAM AUPICK'e

11 Ekim 1860

Ne yazık ki, sana cevabım iki kelime olacaktır; İşi hesaplayıp kitaplayıp da süreli bir zamandan sonra borçlarımı iki katına çıkaranlar sayesinde, borçlar katmerlendi. M. Rrodelle'e onbin borçluyken birkaç yıl içerisinde onbeşbin etti. Bu parayı ödemek için yeniden borçlandım. İşte sana bir örnek: Onaltı aydan beri eserlerimin ikinci basımından elime geçen para ve Honfleur'e gelmek için aldığım üçbin frank, hepsi borç faizine yattı. Dahası var: bu sıkıntılar içinde çalışamayıp borçlarım artarken, masrafım su gibi gidiyordu. Sen ise «vesayet işini» hiç aklına getirmeyip binbir hayalle işi çözmeye kalkıyorsun. Bu korkunç hatanız yüzünden hayatım mahvoluyor; günlerim rezil oluyor, düşüncelerim hile ve umutsuzlukla yoğruluyordu; sen ise beni anlamıyordun.

Şimdi yapmacıksız, ciddi konuşacağım, oldukça üzüntülü şeylerden söz açacağım: Olabilir, çoğu zaman beni ayakta tutan bu şeytani cesaretim para etmez, senden önce ölebilirim. Zaten onsekiz aydır Jeanne için yaşıyorum; beni ayakta tutan odur; (mirasımı borçlarıma yatıracağına göre o zavallıcık nasıl geçinir, o da ayrı mesele). Başka nedenler de var: Seni yalnız bırakıp gitmek... Sadece kendimin içinden

çıkabileceği, arapsaçına dönmüş birsürü işi üzerine yığıp gitmek...

İşlerimi kolaylaştıracak peşin bir hazırlığı düşünmek bile en önemli ödevlerim karşısında bocalamama yetiyor. Açık söyliyeyim: beni ayakta tutan bir gururum, bütün insanlara karşı vahşi bir kinim var. Birsürü çocukluklarımla beraber, herkese hükmetmek, intikam almak, zararsız şekilde küstahlaşmak umudundayım. Neyse, seni herhangi bir maksatla ne korkutmak, ne kederlendirmek, ne de sana vicdan azabı çektirmek isterim. Ama bir sabah bakarsın, bir kriz alıp beni götürebilir. Bunu düşünmek hakkım değil mi? Gerçekten çok yorgunum, asla ne neşe, ne de güven denen şeyi tatabildim. Açıkçası: yaşadığım sürece sana fenalık yapmaktan çekinsem bile, ölümünden sonra bunu benden hiçbir şey alakoyamaz. Ancak ikinizin sevgisi, Jeanne'a ve sana olan acıma hissim, beni önlüyor. Kendi zevkim için yaşadığımı da söyliyemezsiniz... Olaya dönelim: Sonumu kimse bilemez; borçlarımın listesini hazırladıktan sonra birden göçüp gidebilirim; sen ise yaşarsın. O zaman işte, şimdi bir yığın külçe olan o ihtiyar güzelliği, o sakat insanı teselli için birşeyler gerekmiyecek mi? Bütün edebiyat kitaplarımı düzene koydum; gün gelecek, bütün yazılarım güzel güzel satılacak, buna inanıyorum. Usulen mirasçım sensin. Şükürler olsun ki vasi topluluğu bu seçme hakkını bana vermiş. Tekrar söylüyorum: kaza yüzünden, hastalık yüzünden, üzüntü ya da başka nedenden bu yaşama yükünden birgün kurtulacak olursam, borçlarımı hesaplı bir biçimde ödedikten sonra, kalan parayla bu zavallı insana yardım etmeniz gerekiyor. Azıcık da olsa şiirlerimin, tercümelerimin, nesirlerimin satış parasını bu paraya eklemelisiniz. Ama sen bu işleri nasıl becerirsin?

(Jeanne'ın evinde görüp konuştuğum bir kardeşi de ortaya çıktı; o da yardımına koşar sanırım; malı mülkü yok ama kazancı yerinde).[1]

---

(1) Acaba bu zat, gerçekten Jeanne'ın kardeşi midir? Baudelaire'in bazı mektupları bizi şüpheye düşürüyor bu konuda.

Yazdıklarımı bir daha baştan okuyorum; halini biliyorum, sana bu mektubu göndermek açıkçası çok çirkin, ama yine de cesaret edip gönderiyorum. Bu mektup sana hiç olmazsa dünyaya geleliden beri ne biçim düşüncelerle beslendiğimi gösterecek.

Gerçek havadislere dönelim:

Dramımdan ses seda yok; halbuki ben plammdan hoşnuttum, bu yepyeni zorlukları yenebileceğimi ben de ummazdım. Bu çeşit işlere pek önem vermem ama, sonunda beşbin frank var. Cirque Tiyatrosu direktörünün tek bir imzasıyla ayda üçbin frank çekebilmek ne demektir düşün birkere. Bulvarın gürültülü patırtılı mizanseni ile, edebi kaliteleri kaynaştırmak öteden beri rüyamdır bilirsin...

Portremle beraber biyografimde yayınlanacak. Bir başka üzüntüm daha var: zaten sana çirkin şeylerden başka ne havadis verebilirim? Senin şu okura değer verme fikrine gelince: bilirsin onlara aldırış etmem; komedya oynayıp edepli edepli mi ortaya çıkayım? M. Cardinne'e saygı gösterip sempatimi belli ettim; Paradis adlı eserimi gönderdim.

Artık bir daha otele ayak basmayacağım. Neuilly'de küçük bir daire tuttum, kırık-dökük eşyalarımı da taşıttım; onları yenilemek, karyola, masa vb. gibi eşyaları da eklemek için son bir cömertliğinize güvenmiştim...

Ama şimdi yine oteldeyim.

«Les Fleurs du Mal» baskıda. Korkunç bir iş. Savcılık yeniden el koymazsa her zaman için para getiren bir eser. Bu kitaba 34 parça kattım, daha da kalınlaştı, hepsini de biliyorsunuz; geri kalanı da «Artiste» dergisinde yayınlanacak. Ama çok şaşkınım. Nesir şeklinde bir önsöz yazdım korkunç derecede maskaralık; basıp basmamayı düşünüyorum, ama Fransa'yı kepaze etmekten de asla kendimi alamıyorum.

Davadan vazgeçip M. de Calonne'u rahat bırakıyorum. M. Buloz beni evine çağırıyor; Colonne'a yaptığım borçları ödeyip ödemiyeceğimi soracak.

Şu gülünç şeref madalyası halâ sözkonusu; «Les Fleurs du Mal» in önsözü, umarım, bu işi asla gerçekleştirmiyecek.

Arkadaşlara cesurca şu cevabı verdim: «Aradan yirmi yıl geçti; (saçmalıyorum biliyorum) vaktiyle olsaydı işe yarardı. Bugün ise ben, herkesten başka olmak istiyorum; benden gayri bütün Fransızlara bu madalyayı verin; ben ne adetlerimi, ne de üslubumu değiştirmek niyetindeyim. Madalya yerine bana para verilsin, para, sadece para... Nişanın değeri beşyüz mü? Beşyüz verilsin... Yirmi frank mı? Yirmi frank verilsin... Kısası, ahlaksız heriflere ahlaksızca cevap. Mutsuzlaştıkça gururum artıyor.

Üzüntü içinde seni kucaklarım. Seni içten severim, ama bunu sen asla anlamadın. Aramızdaki fark şu: ben seni ezbere bilirim; sen ise beni, o zavallı karakterimi asla çözemedin.

Charles

Bahçenin kayması konusunda yazdıklarını baştanaşağı dikkatle okudum; çok üzücü. Zavallı evceğiz. Başımdaki belalardan sonra sağ kalır, kuvvetim de yeterse, söz veriyorum, o küçük evi asla satmıyacağım, hatta ipotek bile etmiyeceğim.

Alçak gönüllülük edip o uzun mektubumun sonunu olsun dikkatle okumadın. Oysa ben kararına bıraktığım şeyleri uzun uzun düşünmüş, tartmış, ölçüp biçmiştim. Söz konusu mektup, alacaklıların benden nasıl para kopardıklarını anlatan mektuptu. O para ise, özel bir gaye ile bana teslim edilen paraydı.

Seni kucaklarım.

C. B.

MADAM AUPICK'e

14 Ekim 1860

Sevgili anneciğim,

Yarınki pazartesi günü, öğle üstü Havre'dayım. Nehri kaç saatte geçebileceğimi bilmiyorum.

Oraya ne seni üzmek, ne de ağlatmak için geliyorum. İşlerimden konuşmak, haklı olduğumu sana anlatmak için geliyorum. Bu iş üç ay önce[1] beni üzen o iş kadar önemli değil.

Artiste dergisine, bu nüshayı Honfleur'e göndermeleri için yazdım.

Dün akşam 11'de Cirque Tiyatrosu direktörüyle randevum vardı, gelmedi. Herhalde Honfleur'e yazar.

1 Ocak 1861

MADAM AUPICK'e

Ne olurdu sevgili anneciğim, yeni yılın ilk gününde hiç olmazsa geçmiş yılların karanlığını düşünmeseydim? Yeni yılım mutlu geçecek diyebilseydim?

Şunu da ekleyeyim: yalvarırım, sağlığın için, genç ve güçlü kalman için elinden geleni yapmalısın.

Onbeş gündür buraya, yani (4, Louis-Pilippe sokağına, Neuilly'ye) yerleştim. Her zamanki gibi yine çok mutsuzum. Yani vücutçadan çok ruhça iyi değilim, demek istiyorum.

Her ay, sekiz günüm bir yana, (zira işlerim var, Paris'i bütün bütün bırakamam) yine aynı şeyi yapmak istiyorum, yani Honfleur'e gelip gitmek istiyorum. Böylece masraflarımı da günüğününe ödemiş olacağım; zira sana anlatacağım nedenlerden ötürü bir daha gerçekten Neuilly'ye dönmiyeceğim.

---

(1) M. André Feuillerat «Baudelaire et sa mère» adlı etüdünde, Baudelaire'in Honfleur'e bir amaçla gidip geldiğini ve üç ay boyunca da çok hassas bir annenin hislerini hiç gözetmediğini yazar. 12 Ağustos 1860'da Baudelaire, Mallasis'e annesine borçlarını ödeteceğini, bu iş için zaman zemin hazırlayacağını, korkunç açıklamalarda bulunacağını, intihar edeceğinin haberini verip annesinin bu ruh halinden yararlanacağını söylüyordu.

Mektubuna cevap vermedim; ne yazabilirdim? Bedence, kafaca binbir işkence içinde olduğumu bilmiyor musun? Bunlar yetmiyormuş gibi, bir de bana kötü sözler ediyorsun. Bu hakaretlerinle deham artsa hadi ne ise, katlanayım...

Yalvarırım, vesayet işini düşün; onyedi yıldır beni kemiren bu işi düşün. Bu işin bana yaptığı kötülüğü sen ne görebilirsin, ne de bunu anlıyabilirsin. Söylediklerim belki hoşuna gitmiyecek, ama şimdilik başka çare göremiyorum.

Ambalajlarımı yapmadan önce (hayli yüküm var) ayın 10'undaki fırtınayı biraz olsun yatıştırmalıyım. Yolculuğum için gereken parayı sağlayacak iki makaleyi ortaya çıkartmalıyım.

Böylece işte, (şayet işlerim istediğim gibi giderse) yolculuğumu ayın 15'iyle 20'si arasına sıkıştıracağım; istesen de istemesen de, hediyelerini getireceğim.

«Les Fleurs du Mal» adlı eserim bitti; kapaklarla birlikte portremi de[1] yapmak hazırlığındalar. İçinde 35 tane yeni şiirim var; eskilerini de birer birer elden geçirdim.

Hayatımdan ilk kez biraz olsun hoşnut gibiyim. Kitabım da fena olmadı: herşeyden nasıl iğrendiğimi, herşeye nasıl kinlendiğimi gösteren bir kitap bırakıyorum.

Sen nasılsın? İyi olduğunu yazmakla bana en büyük zevki tattırabilirsin.

Falez ne alemde?

Seni içten kucaklarım.

Charles

MADAM AUPICK'e

5 Ocak 1861

İyi kalpli sevgili anneciğim; ben ki ağlamak nedir bilmem, mektubun ağlattı beni... Zavallı anneciğim benim, tekbaşına kaldın, seni üzmemek gerek. Ama yıl boyunca iyi şey-

(1) Bilindiği gibi «Les Fleurs du Mal» in ikinci basımı Bracquemond'un yaptığı Baudelaire'in bir portresiyle süslüdür.

lerin de olmıyacağını kim söyliyebilir? Acılar gibi, sevinçler de ansızın gelir...

Öfkelerimi de, üzüntülerimi de sana uzun uzun anlatacağım. Param olsa hemen yola çıkardım. Para sıkıntılarımdan başka çeşitli manevi üzüntülerim de oldu; ne yazık ki, daha hiçbiri tükenmiş değil...

Bana yazmakla çok iyi ettin, zira merak içindeydim. İşi başka zamana bırakmaktansa herşeyi hemen şimdi anlatmak istiyorum:

Bilirsin, tahmin edersin, insanın düşüncelerini, hayallerini kağıt üzerinde canlandırması için, elverişli bir ruh hali içinde bulunması, bir çeşit sevinç içinde olması gerekir. Büyük öfkeler, büyük endişeler bu ruh hali ile bağdaşamaz. Bundan ötürü de büyük acılar insana para kazandıramaz.

Sonra, biliyorsun ki, ben Neuilly'ye az para harcamak, hem de hasta bir kadının gönlünü hoş edebilmek için gelmiştim. Şimdi olup bitenleri dinle de onbeş gün öfkemi nasıl tutabildiğimi tasavvur et.

İnsan ondokuz yıl bir kadınla ve o kadın için yaşarsa kendisine hergün söyleyecek birçok sözü olur sanırım. Bir yıl oluyor, ben burada yeniden türeyen ve sabahın sekizinden gecenin onbirine kadar Jeanne'ın odasından çıkmayan bir kardeşiyle karşılaşıyorum. Jeanne'a içimi dökmeye bir dakika bile vakit bulamıyorum. Onu bu hasta haliyle üzmemek için uzun zaman kendimi tuttum; en sonunda, bir akşam, geceyarısı güzellikle, «buraya kendisi için geldiğimi, kardeşini kovmaya hakkım olmadığını, ama bir köşeye itilmektense, bana ihtiyacı olan annemin yanına gitmeyi tercih ettiğimi» söyledim; kendisini asla parasız bırakmıyacağımı da ekledim. Mademki kardeşi onu elimden alıyor, bir edebiyatçıdan çok daha fazla kazanabilen, faizleriyle birlikte benim gibi ellibin frank borçlu olmayan o adamın, hasta kardeşine koşması, bundan böyle gerekli masrafların hiç olmazsa üçte birini ya da yarısını yüyklenmesi gerektiğini anlattım. Jeanne'ın surat asacağını, kavga çıkaracağını düşünürken, sadece gözyaşlarıyla, ağlamalarıyla, durmadan ağlamalarıyla karşılaştım.

Jeanne, fedakarlığın ne demek olduğunu, üzüntülerimi, endişelerimi gördüğünü söyledi, bana hak verdi. Kardeşini tekrar işine dönmeye zorlayacağını, zira yıllardır bu adamın annesine bile bir kuruş hayrı dokunmadığını anlattı.

Gerçekten ertesi günü, kardeşini karşısına almış ve «bütün gün başımdasın. Charles ile bir dakika bile bizi yalnız bırakmıyorsun. Oysa o, içinden çıkılmaz belalara biraz da benim yüzümden girdi; aksi halde Charles aramızdan çekilir, alıp başını gidebilir; senin bana yardım etmeni, masraflarımın yarısını olsun ödemeni bekliyor» demiş.

Kardeşi ise, buna ne budalaca, ne barbarca cevap vermiş, biliyor musunuz? İyi ki bu sözleri yüzüme karşı söylemedi, yoksa herifin suratını bastonla paralardım. Jeanne'a şöyle cevap vermiş: «Mahrumiyetlere, sıkıntılara alışmalıymışım, bir kadının yükünü üzerime alınca altından kalkmasını bilmeliymişim; kendisinin beş parası yokmuş, ona güvenilmemeliymiş...»

İşin içinde birşey olduğunu, Jeanne'in kardeşine fazlaca borçlandığını, kardeşinin bu yüzden kendisine böyle kafa tuttuğunu düşündüm, Jeanne'ı yumuşaklıkla sorguya çektim «Ben otel hayatı sürerken sen kardeşinden kaç para aldın?» dedim. O da, «Topu topu ikiyüz frank» aldığını söyledi.

Anlıyacağın, bu adam rahatı bulunca işine dönmeyi düşünmedi, Jeanne'ın başına kaldı, Jeanne'ın yoksulca giyinmesine, doktorlarına bile verecek para bulamamasına şimdi hiç şaşmıyorum.

Bu ihtiyar kadının yüzündeki gözyaşları, bu dermansız hali, kararsızlıkları, şaşkınlıkları bana dokundu; öfkem yatıştı. Ama yine de hep sinir içerisindeyim; dışarıdaki borçlar, koşuşmalar bile bu hâlimi yatıştıramıyor. Bir tanesini söyliyeyim: Ayın 10'unda dörtbin frank bulmam gerekiyor; elimde ise ancak binsekizyüzaltmış frank var. Evdeki durumum da şöyle, Jeanne beni görmek isteyince odama geliyor; beyfendi ise yerinden kıpırdamıyor. Ben Paris'ten ayrılsam da adamın kardeşine bakacağı şüpheli. Çoğu zaman kendimi korkunç bir bencillikle suçlandırmıştım, ama o beni bastırdı.

Şu senin falez işine kaç para gidiyor? Bu iş beni kara

kara düşündürdü. Bu karışık durum içinde gel de para kazan...

Vasillik işini düşün de, beni sev ve koru... Kendine de iyi bakmaya çalış.

Charles

MADAM AUPICK'e

11 Ocak 1861 Akşam saat 6

En sonunda işte, yine 2 numaralı Amsterdam sokağındayım.[1] Felaketin felaketi... Ama şimdi bu konuda birtek söz bile etmek istemiyorum. Yepyeni masraflarla yeniden çileli bir hayata başlıyorum.[2]

Son yazdığın mektuptan sonra (uzun mektubumun karşılığı olan) bana başka mektup yazmadın mı?

Bana karşı iyi ve nazik davranmalısın; buna her zamankinden fazla ihtiyacım var.

Charles

MADAM AUPICK'e

29 Mart 1861

Bunca işlerim arasında günümü yine sana harcamak istedim, ama vakit bulamadım. Saat beşe geldi. Paskalya bayramını huzur içinde geçirmek istersen, acılarımın hikayesini başka bir güne bırakabilirim. Zaten bu acılar çok sürmeyecek; onları yenebilmek elimde...

---

(1) Belçika'ya gidinceye kadar Baudelaire bu «Hotel de Dieppe»te oldukça devamlı oturacaktır.

(2) Jeanne ile çaresiz bozuşma ve bu ayrılık yüzünden ortaya çıkan masraflar.

Sana birşey söyliyeyim mi? Son mektupların baştanbaşa çılgınlıklar, yanılmalar, anlamsız varsayımlarla dolu. İşkence çekiyorum, hepsi bu kadar. Birkaç kere hastalandım; Jeanne'ı da bir daha görmedim. Tekrar söylüyorum: Mektuplarının hepsi deli saçması...

İçinde şiirlerim bulunan Revue Contemporaine'den bir nüsha eline geçti mi? Sakın bunu, budalaca bir edebiyat gösterişçiliği için soruyorum sanma; hiçbir şeyimin kaybolmasını istemem de ondan. Birgün gelecek belki arkamdan yazılarımı toparlamak seni mutlu kılacak...

Bana yığınla çirkin şeyler gönderiyorsun; bunlara alışacağımı mı sanıyorsun?

Başlıyalı bir ay mı, iki ay mı oluyor; bilemiyorum; zira tarihini bile unuttum, pazar akşamı eline geçmek üzere sana bir mektup postalayacağım; yeter ki Honfleur'de mektuplar pazar akşamı dağıtılabilsin.

Contemporaine dergisi ile adamakıllı bozuştum; şimdi Revue Européenne'deyim.

İki yıldan beri çoğu zaman müzikle uğraşıyordum. Ayın 31'inde Richard Wagner hakkında kalın bir etüdüm çıkacak. Sana da göndereyim mi? Seni kucaklarım.

Charles

MADAM AUPICK'e

Şubat ya da Mart 1861

Ah sevgili anneciğim, pek inanamıyorum ama halâ mutlu olabilir miyiz biz? Pek bilemem... Yaşım kırk; vesayet altındayım; gırtlağıma kadar borç içindeyim. En kötüsü, ne iradem kaldı, ne de neşem; kafam da belki bozuldu; gayret denen şeyi ise yitirdim.

Sana her zaman açıklayamadığım, çoğu zaman görünüşe aldanarak gerçekten anlayamadığın birşeyi söylemek istiyorum: Sana olan sevgim günden güne artıyor... Ama bu sev-

ginin bana kalkınma gücü bile veremediğini söylemek pek utandırıcı. Eski yıllarıma, o korkunç çirkin yıllarıma bakıyorum; hayatın kısalığını uzun uzun düşünüyorum; irademin gün geçtikçe körlendiğini görüyorum. Çok genç yaşta «spleen» ve «hypocondrie» illetine tutulan biri varsa o da benim; ama yine de yaşamak istiyorum, biraz olsun huzur, ün'kendimden hoşnut olmak istiyorum. Korkunç bir ses bana; «bunu asla göremiyeceksin» diye cevap verirken, başka bir ses de «dene bir kere bakalım» diyor.

1 Nisan 1861

Sana bu bir önceki sayfayı yazalı bir ay mı, iki ay mı, altı hafta mı, oluyor pek hatırlayamıyorum. Sonu gelmeyen asabi bir korku içindeyim. Uykularım berbat, uyanışlarım perişan, hiçbir iş yapamıyorum. Basılan nüshalar bir aydır masamın üzerinde sürünüyor; onları zarflarına koyacak hâlim bile yok. Jeanne'a mektup yazmadım; üç aydır ne aradım, ne de gidip gördüm. Elimde avucumda birşey olmadığına göre, beş para da gönderemedim. (Dün o bana geldi, düşkünler evinden çıkıyormuş; güvendiğim kardeşi ise, o yokken eşyaların çoğunu satmış; kalanları da borç yüzünden şimdi kendisi satacakmış). Bu korkunç durum içinde, bu çaresizlik ve hypocondrie hisleri içinde, yine aklıma, canıma kıyma fikri geldi, bütün gün peşimi bırakmadı; kurtuluşu ancak ölümde buluyordum, ama şimdi geçti. Öyle oldu ki, üç ay süren acayip bir çelişmeye düştüm; günün her saatinde (Ama kime? Hiç bilemiyorum) iki şey için dua ediyordum: Kendim için yaşama gücü; senin için uzun ömürler... Sırası gelmişken şunu da söyliyeyim: Senin o ölüm isteğin pek anlamsız, hem de pek merhametsizce bir iş... Zira senin ölümün, benim için son bir felaket olur; ölünceye kadar beni mutsuz kılar.

Neyse ,mecbur olduğum bir iş kafama takılan bu sabit fikri yok etti; basımevlerinin birine, Wagner hakkında üç gün içinde bir makale yazarak bu işi unutuverdim. Şunu da söyliyeyim ki, basımevi zorlamasaydı, bu işi yapacak kuvvette değildim. Bu yazıdan sonra tekrar kolum kanadım kırıldı;

dehşet ve korku içine düştüm. İki-üç kere de, gerçekten hastalandım; ama en kötüsü, en dayanılmayanı, uyurken olsun, uyku arasında olsun kulağımda belirli şekilde duyulan sesler. Bu seslerin günlük işlerimle hiçbir ilişkisi yok; fazla alelade, fazla bayağı şeyler...

Mektupların geldi; hiç de avutucu cinsten değiller. Herkesle bir olup, beni taşa tutmaya nasıl da hazırsın? Çocukluğumdan beri zaten sen hep böylesin. Para işi bir yana, nasıl oluyor da oğluna dostça davranmıyorsun? Bu huyun bir yandan açık elli, bir yandan ise düşüncesiz olduğunu göstermiyor mu? Zararı da sana dokunuyor. Fihriste, sana yeni parçalarımı işaretlemiştim; hepsini bir plan üzerine düzenledim, gördün mü? Bu kitaba yirmi yıl emek verdim, ama yine de sahibi değilim: Yeniden basılmasını istemiyorum ve buna engel olamıyorum.[1]

Mösyö Cardienne'e[2] gelince, çok önemli bir iş ama sandığın anlamda değil, bambaşka bir açıdan... Bunca dertlerimin arasında papazın biri ihtiyar annemin kafasına girip, benimle uğraşsın... Olacak şey mi? Elimden geldiği, gücümün yettiği kadar işleri ben düzenleyeceğim. Bu adam, akıl ermiyecek kadar korkunç bir ahlakta... Kitapları yakma işine gelince: Modası çoktan geçti... Kağıt alevinden bugün ancak deliler hoşlanıyor... Ben ise budala gibi, bu kıymetli nüshaları kimselere vermeye kıyamadım da, hoşuna gider diye tuttum o adama verdim. Bilirim, beni hep birinin ocağına düşürmek adetindir senin; bir zamanlar M. Emon'du; şimdi de bu papaz... Bu adam, kitabımın bir katolik fikre bağlı olduğunu anlayamadı bile... Ama bu anlayış onunkinden bambaşka bir anlayıştı tabii...

---

(1) Söz konusu, Şubat ayındaki «Les Fleurs du Mal» in ikinci basımıdır. «Les Fleurs du Mal» deki bazı parçaların anlamı Madam Aupick'in katolik zihniyetini zedelemiş, bu yüzden de bu esere, karşı koymuştu. Hatta oğlunun ölümünden sonra bile, Banville ve Asselineau'dan «Le Flèurs du Mal» in üçüncü basımında, «Reniement de Saint Pierre» adlı parçanın kitaptan çıkarılmasını istemişti.

(2) Madam Aupick'in Honfleur'deki müdürü.

Sence çocukça sayılan iki düşünce yüzünden canıma kıymadım; birincisi borçlarımın ödenmesi için, arkamda yeteri kadar not bırakamadığım için; kendimin de içinden zor çıkabileceği bu notların bulunduğu yere, Honfleur'e gidemediğim için. İkinci nedene gelince: Dramlarımdan (bir yenisini tasarlıyorum), romanlarımdan, iki yıldan beri hayal ettiğim ve bütün öfkelerimi içine alan «Mon coeur mis à nu» adlı kitabımdan vazgeçsem bile, eleştirici eserlerimi yayınlamadan göçüp gitmek benim için çok zor olacaktı. Ah bu eserim bir ortaya çıksa, J. J.'ın «Confession» unu gölgede bırakır... Görüyorsun ya halâ hayal ediyorum...

Yazık ettim, bu acayip kitabı meydana getirmem için, gerekli bunca insanın yığın yığın mektuplarını saklamadım; yirmi yıldır, onları şuna buna dağıttım ya da yırtıp attım.

Neyse, söylediğim gibi, en sonunda bu güç iş, beni uyuşukluktan, günde tam üç defa musallat olan bir hastalıktan çekip kurtardı; ama bu hastalık peşimi asla bırakmayacak, tekrarlayacak sanırım...

Vasi topluluğuna dair söylediklerin beni yine hayallere sürükledi. Bu işe, beni tam bir iflasa götürmeyen, bol bol vakit bırakan, ikisi ortası bir çare buldum. Zira az da kazansam, senden alacağım para yarıya ineceğine göre, gelirim bereketlenecek. Anlatayım: Bu kahrolası icat, parayı fazla düşünen bu annelik icadı, bu vasilik işi, beni onursuz kıldı, borca soktu, nezaketimi yoketti; hatta sanatçı ve edebiyatçı yönümü köstekleyerek yarıda bıraktırdı. İşin gerçeği şu ki, bu durum fazla sürmeyecek; çıldırmıyacağım ama toplum düzenindeki aykırılıklarımdan ötürü deliden beter sayılacağım.

Mektubunu okur okumaz Ducreux'ya yazdım: Seni üzmek istemediğimi, parayı ödemenin benim işim olduğunu, ancak ay sonunda kendisine haber yollayabileceğimi söyledim. Oysa yeni ay girdi, elimde yine birşey kalmadı. Senden para istemeyi düşünmiyecektim ama (yirmiüçbin frank borcumu unutmadım) yine de ikiyüz frank göndermeni rica edeceğim. Açıkça söyliyeyim: Elli veya altmış frankını ya otelime göndereceğim (zira kendi rahatım uğruna senin rahatını da

bozmak istemiyorum, fırsat bulup Honfleur'e gelinceye kadar otelciyi desteklemek istiyorum) ya da bazı çok gerekli özel eşyalarıma harcayacağım.

Bana ait borç ya da herhangi birşey için, senin kendi elinle para ödemen tehlikelidir; bu hareketinle insanları bana karşı azdırabilirsin.

Bana gelince, onüçbin frankı M. Calonne'a ait olmak üzere, yirmibin frank yüzünden, savcılık beni kovuşturuyor. Bana karşı çok ayıp şekilde hareket eden Calonne'la da kavgalıyım. Revue Européenne'deki bütün yazdığım ve yazacaklarımın parası Calonne'un cebine giriyor. Haklarımdan hiçbirşey alamıyorum; doğrudan doğruya benim olan yediyüz frank bile ona veriliyor. Görüyorsun ki, cesur olmam gerek; zira hiçbir şey çıkarıma işlemiyor. Honfleur'a dönmem için en az bir ay, otuz gün, durup dinlenmeden çalışmam gerek; eski yıllarımın ilk budalalıkları bana çok tuzluya maloldu...

Sana söyleyecek başka şeyler de vardı, ama ne vakit, ne de kağıt kaldı. Bana iyi davran. Beni sana karşı sevgisiz görmekle çok defa farkında olmayarak haksızlık ettin. Sitem etmediğin zamanlarda, sana yazdığım mektupların baş taraflarını saklamakla bunu ispat etmiş olabilirim.

Charles

Bilemezsin, projelerimde kaç defa kendi öz hayatımla seninkini birleştirmişimdir.

Contemporaine'i aldın mı? Sana Européenne'i göndereceğim. Mektubumu baştan okumaya vakit kalmadı.

MADAM AUPICK'e

3 Nisan 1861

Bugünlük sana sadece teşekkürler, teşekkürler, teşekkürler...

Önce ikiyüz frankı bile kabul etmemeyi düşünürken üç-

yüz rakamını görmek beni çok şaşırttı; kendi kendime «Zavallı fakir anneciğim bu bitip tükenmez parayı bana nasıl buluyor?» diye düşündüm.

İşte sana saçma bir makale: Her yerde her şeyde ahlak arıyorlar... Kitaplarımda, güzellikle ahlakın hiç ilişkisi olmadığını o kadar yazıp çizmek ne işe yaradı?

Wagner üzerine olan yazımı da gönderiyorum; okur okumaz bana yolla. Gördüğün gibi, üzerinde düzeltmeler var; sonuna koyacağım bir «ek yazı» ile, broşür halinde hemen yeniden basılması gerekiyor. Bu ek yazı henüz hazır değil; halbuki bugün için yetiştirmem gerekiyordu.

Yalvarırım, bana artık Cardinne'in sözünü etme; özür dilemesini de istemiyorum.

Mektubun çok üzdü beni; sana uzun uzadıya cevap vermeliydim. Emin ol ben mahvolmuş, iyice kaybolmuş bir insanım. Yaşayacağımı farzetsem de, önümde daha nice uzayıp giden tatsız tuzsuz, işsiz güçsüz, huzursuz yıllar var.

Bugünlük sana bu kadar kısa yazmama sakın gücenme; sebebini biliyorsun.

Seni kucaklar tekrar teşekkürler ederim.

Charles

MADAM AUPICK'e

6 Mayıs 1861

Sevgili anneciğim, gerçekten annelere has dehaya sahipsen, benden bıkıp usanmadıysan Paris'e gel, beni gör, hatta alıp götür... Zira binlerce korkunç sebeplerden ötürü ben yalnız başıma Honfleur'e gelemiyeceğim; o kadar özlemini duyduğum bana vereceğin o cesarete, okşamalarına kavuşamıyacağım.

Mart ayının sonunda sana «Acaba birbirimizi bir daha görebilecek miyiz?» diye yazmıştım. Nedeni: O sırada korkunç gerçekleri görebilen krizlerden birini geçiriyordum.

Hayatımın bağlı olduğu biricik insanın yanında bir haf-

ta, üç gün, hatta birkaç saat geçirebilmek için ben neler vermezdim...

Mektuplarımı yeteri kadar dikkatle okumuyorsun; dertlerimden, sağlığımdan, hayata karşı tiksintimden söz açtığım zaman, yalan söylediğimi, ya da herşeyi gözümde büyüttüğümü sanıyorsun. Bir daha söyleyeyim: Honfleur'e kadar gelemem; seni görmek istiyorum; mektupların birsürü yanlış düşünceler, yanılmalarla dolu; kafandakileri yığınlarca mektup silemez; karşılıklı konuşmamız gerek.

Durumumu önüne sermek için kalemi her elime alışımda korku geçiriyorum. Senin o zavallı zayıf varlığını yokedeceğimden, seni öldüreceğiden ürküyorum. Sen farkında değilsin ama, ben her an canıma kıymak üzereyim. Beni ihtirasla sevdiğini biliyorum. Körükörüne giden bir kafayla birlikte ne yüksek bir karakterin var. Bense, seni ancak çocukluğumda ihtirasla sevebilmiştim; sonraları, haksızlığın yüzünden - sanki bir ananın haksızlığı evladını saygıdan yoksun kılarmış gibi saygıda kusur ettim ama, çok kere de pişman oldum; kuruyasıca huyum yüzünden de, belli etmedim. Ben artık o nankör, vurup kıran cins oğullardan değilim. Kaderimin, karakterimin üzerinde uzun uzun düşündüm: Bu hem benim suçlarımı, hem de senin cömertliğini ortaya çıkardı. Ama yine de senin tedbirsizliklerin, benim de hatalarım yüzünden, olan oldu bir kere. Kaderimiz artık birbirimizi sevmek, birbirimiz için yaşamak, en namuslu, en tatlı bir şekilde hayatımızı sona erdirmektir. Ama, yine de içinde bulunduğum bu korkunç durum, ikimizden birinin ötekisini yok edeceğini, böylece birbirimizin katili olacağımızı gösteriyor. Ben ölünce senin de yaşayamıyacağın artık gerçek; seni hayatta tutan biricik şey benim. Sen ölürsen şayet, hele sebep de ben olursam, artık hiç yaşayamam, kendi elimle canıma kıyarım. Çoğu zaman diline doladığın senin ölümün, benim durumumu hiç değiştirmez, beni adam etmez. Vasi topluluğu yine başımda kalır (niye kalmasın); borçlarım yine ödenmez; acılarımın üstüne bir de korkunç yalnızlık çöker. Canıma kıymam sence anlamsız olacak ve bana «İhtiyar anneni tek başına mı bırakacaksın?» diyeceksin.

Vallahi buna hakkım olmasa da, otuz yıldan beri çektiklerim beni haklı kılar. Sen, «Tanrıyı düşün, işlediğin günahı düşün» diyeceksin. Bütün gönlümle (ne kadar candan söylüyorum bilemezsin) görünmeyen bir dış varlığın, kalkıp benim kaderimle ilgilenmesine inanmayı ne kadar isterdim. Ama inanmak için ne yapmalı bilmiyorum; (Allah deyince aklıma o lanet papaz geliyor. Bu mektuptan sonra, acı etkilerle sakın gidip o adamı görmeyesin; bunu istemiyorum, saçma ama bu papaza düşman oldum.)

Cana kıyma işine gelince: Bu bir musallat fikir değil, ama, belirli bir zaman içinde gidip gelen bir düşünce. Ama sakın telaşlanma; işlerimi düzene koymadan canıma kıymam ben. Bütün kağıtlarım Honfleur'de; karmakarışık halde; orada yapılacak büyük işler var daha. Oraya gelirsem de, bir daha senden ayrılamam; evini böyle iğrenç bir olayla kirletmek istemem. Zaten böyle bir işe kalkarsam, sen aklını kaybedersin. «Bu cana kıyma olayı, borçların yüzünden mi?» diye sorarsan, sana «evet» diyeceğim. Ama bu borçların altından çıkabilirim de ben. Asıl neden, bu zor durumun uzayıp gitmesi ve bu yüzden doğan korkunç yorgunluğum... Her geçen dakikam, bana hayattan tad almadığımı gösteriyor. Gençliğimde çok tedbirsizlik ettim; bu tedbirsizlikler şimdi suçlarımla birleşince, beni boğuyor adeta, durumum dayanılmaz oluyor. Beni pohpohlayan, sayan, hatta belki de bana imrenen çok insan var; edebiyat alanında hiç fena değilim: İstediğimi yapabiliyorum; bütün yazılarım basılıyor; popüler olmayan bir düşünüşe sahibim; para kazanmasam da büyük ün bırakacağım; güvenliyim, yeter ki yaşama cesaretine sahip olayım...

Manevi sağlığıma gelince: Berbat, belki de onu yitirdim; ama yine de projelerim eksik değil: «Mon coeur mis à nu» eserim, bir sürü romanım -, Théatre Français için yazacağım iki dramım. Ama bütün bunları acaba başarabilecek miyim? Hiç sanmam... Şan ve şeref bakımından da korkunç durumdayım; asıl derdim de bu... Huzur nedir bilmiyorum; birsürü onur kırıcı şeylerle, hakaretlerle, akla gelmedik kötü davranışlarla karşılaşıyorum. Bütün hayalleri-

mi yitirdim, hepsi felce uğramış durumda. Az çok para kazanmıyor değilim; borçlarım olmasa ve servetime güvenmesem zengin bile olabilirim (bu söz üzerinde iyi düşün); sana para verebilirim; Jeanne'a korkmadan yardım edebilirim birazdan sana ondan sözaçacağım, bunu sen istedin, avuç açtın Bütün paralarım ahlaka zararlı, müsrif bir hayat uğrunda (zira çok kötü bir hayatım var) su gibi harcanıyor; eski borçlarımın kapanmasına, mübaşir, pul paralarına gidiyor.

Birazdan olumlu işlere, yani günlük işlere geçeceğim; zira artık kurtarılmam gerekiyor; beni de ancak sen kurtarabilirsin. Bugün sana içimi dökmek istiyorum; Hayatta yapayalnızım; derdimi dinleyecek ne bir dostum, ne metresim, ne köpeğim, ne de bir kedim var. Olanbiten babamın bir portresi; o da karşımda susup duruyor...

Senin için, kendim için, ödevlerim için elzem olan sağlık durumuma gelince: O da ayrı bir konu; fazla ilgilenmesen de anlatmam gerek. Gündengüne beni yıkan, yeise düşüren kusmalar, uykusuzluklar, kabuslar, bayılmalar gibi asabi hastalıklardan sana söz edecek değilim; bunlardan fazla konuştum; utanmayı, sıkılmayı bir yana bırakalım, seninle konuşurken buna lüzum yok. Biliyorsun, çok genç yaşta frengiye tutuldum; sonraları da artık geçti sandım.

Dijon'da, 1848'den sonra, bu illet yeniden başgösterdi; sonra tekrar yokoldu. Şimdi ise, deri üzerinde lekeler, mafsallarımda acayip yorgunluklar başladı; acayip, değişik bir hal aldı. Kendimi tanırım, bana inanabilirsin; düştüğüm kederli durum, korku, belki hastalığı gözümde büyütebilir ama, bana yine de ciddi bir rejim gerekiyor; hayat tarzım ise buna hiç elverişli değil.

Bütün bunları şimdi bir yana bırakıyor, tekrar hayallerime dönüyorum. Sana projelerimi açmadan önce içimi gerçekten bir sevinç kaplıyor ve şöyle diyorum: «Asla tanıyıp değerimi bilmediği içimi, bütün kalbimi, bir kere daha ne olur anneme açabilsem?» Bunların gerçekliğine, içtenliğine o kadar inanıyorum ki, hiç düşünmeden hemen sana yazıyorum:

Çocuktum, sana ihtirasla tutkun bir çağ geçiriyordum; dinle beni, korkmadan oku, asla sana bu kadar içimi dökmedim.

Hatırlıyorum, bir araba kiralamış, seninle gezintiye çıkmıştık. Bir sağlık yurdundan, tedaviden dönüyordun. Oğlunu, beni düşündüğünü ispat için, elinle çizdiğin resimleri gösteriyordun bana... Hafızam yaman değil mi? Sonraları ise, Saint-André des Art meydanı... Neuilly... Oralarda uzun uzun gezintilerimiz... Sonsuz sevgi, şefkat çağları... Hatırlıyorum: akşamları, boydan boya uzanan rıhtımlar insana kasvet verirdi... Ama sıcak sevginle dolu o günler ne de güzel bir çağdı benim için... Özür dilerim: Senin için gerçekten kederli olan o döneme ben «benim çağım» diyorum; zira biliyorum, o zamanlar gönlünde sadece ben vardım; sadece bana aittin... Hem tapınak, hem de bir arkadaştın benim için sen...

Bu kadar uzak günlerden böyle ihtirasla söz açabilmeme belki de şaşıyorsun, ben de, kendim de şaşıyorum. Bu hatırlayış, belki de ölümü, bir kere daha bu kadar candan arzulamamdan, hatıraların kafamda bu kadar canlı kalabilmesinden ileri geliyor...

Sonraları, ise sen de bilirsin, kocan ne gaddar bir terbiye vermek istemişti bana. Kırk yaşıma geldim, halâ koleji, üvey babamın korkusunu, üzülmeden hatırlıyamıyorum. Onu yine severdim. Bugün ona hak verecek olgunluktayım. O, bu terbiye tarzında, bu münasebetsizlikte inat etmiş, vazgeçmemişti. Neyse, bunu hemen geçelim, zira göz uçlarındaki yaş damlalarını görür gibiyim.

Neyse, kaçtım, kendimi kurtardım; ama sonra da iyice terkedildim. Zevkten başka birşey düşünmez oldum; hep tahrik edici şeyler aradım: geziler, güzel eşyalar, kızlar... Bugün ise hep onların günahını çekiyorum.

Vasi kuruluna gelince, sana tek sözüm şu: Bundan sonra paranın kıymetini bileceğim, herşeyin önemini anlamış durumdayım. Becerikliliğine, iyiliğim için çalışmana hak veriyorum; ama birşeyi, bir sorunu asla çözemiyorum; affedemiyorum; nasıl oldu da hakkımda şöyle bir düşünceye va-

ramadın: «Oğlum her bakımdan dikkate değer bir insandır, ama ahlak bakımından bana çekmemiş. Elimden bir şey gelmiyor; onu ikili, zıt hayatına bırakacak mıyım? Bir yandan namuslu, öte yandan çirkin, aşağılık bir hayatta süründürecek miyim? O, bu acı damgasıyla ta ihtiyarlığa kadar bocalayıp sürünecek mi?»

Haklısın; bu vasi kurulu olmasaydı, paramın hepsi yenecekti. En önemlisi, benim çalışma zevkine erişmemdi; baş-ı ma vasi kondu ama yine de param yendi; üstelik ihtiyar ve mutsuz da oldum...

Yeniden gençleşebilir miyim acaba? Sorun burada işte...

Bütün bu eskilere dönüşümü kendimi haklı çıkarmak için yapmıyorum. Yazdığım şeylere sitem etsen de senin yüce kalpliliğine yine hayranım; fedakarlığına minnettarım. Hep kendini harcadın; fedakarlık dehası var sende, analıktan çok iyilik, merhamet hissi var sende. Şimdi istiyeceğim şey ise daha güçlü bir iş: senden yol göstermeni, dayanağım olmanı istiyorum; işlerin içinden çıkabilmem için karşılıklı anlaşmamızı istiyorum. Yalvarırım gel, yanıma gel; sinir gücümün, cesaretimin, umudumun son kertesindeyim; bitip tükenmeyen bir korku içindeyim. Edebiyat hayatımın da kösteklendiğini görüyorum; bir felaketin geleceğini seziyorum. Dostlarımda, örneğin Ancelle'de bir hafta konuk olabilirsin; seni görmek, kucaklamak için herşeyi vermeye hazırım. Bir felaket korkusu duyar gibiyim; ben senin yanına şimdilik gelemem. Paris ise beni sıkıyor; bana hiç yaramıyor; senin daha ciddiye alacağın bir tedbirsizlik suçunu, ikinci defa işledim; sonunda çıldırmak işten değil...

Mutluluğu tadabilecek durumdayız henüz; ikimizin de mutlu olmasını istiyorum...

Projemden söz açmamı istedin, dinle: Senden bir yarı tedbir istiyorum; örneğin, onbin frankı geçmeyen büyük bir paradan ikibinini hemen bana ferağ etmeni istiyorum; ikibin frankımı da, bir yıl süreyle, belirli ya da belirsiz ihtiyaçlarım için, elbise vb. için, elinde tutmanı istiyorum. (Jeanne hastaneye yatacak, gerekli ihtiyaçları ödenecek). Birazdan Jeanne'dan söz açacağım; zira buna fırsat veren yine sensin.

Altıbin frankı Ancelle'in ya da Marrin'nin eline bırakırsın; bu paraları azar azar harcarım; böylece Honfleur'de çıkacak telaş ve rezaletlere fırsat vermemiş olurum.

İşte önümde bir yıl başımı dinlemek için bir fırsat... Bu durumda da yeniden gençleşemez, bundan faydalanamazsam, budalanın budalasıyım; alçağın alçağıyım... Bu süre içindeki bütün kazancımı (belki onbin - - beşbin frankı) eline vereceğim; hiçbir işimi, hiçbir kazancımı senden saklamıyacağım. Bu paralar eksiklerime değil de borçlarıma yatmış olacak; senelerce de bu böyle gidecek... Belki de böylece, ana paramdan onbin eksilmeden (geçmiş senelerin dörtbinaltıyüz frankını hesaba katmıyorum tabii) bütün borçlarım ödenmiş olacak. Ev[1] de, satılmaktan kurtulacak; bu ev meselesine çok önem veriyorum, hiç aklımdan çıkmıyor...

Bu mutluluk projemi kabul edersen, ay sonunda, belki de hemen tekrar evime yerleşirim; gelip beni alırsın. Bu işlerin içinden mektupla çıkılmıyacak incelikleri bulunduğunu sen de görüyorsun. Sözün kısası: bütün paralar, senin arzunla, aramızda olacak aklı başında tartışmalardan sonra harcansın istiyorum; bir kelimeyle, sen benim gerçek vasim olasın istiyorum. Bu çirkin kelime, vasilik kelimesi, tatlı analık anlamıyla nasıl bağdaşır bilmem ki? Durum böyle olunca, ne yazık ki Paris'te, şuradan buradan kazanılan 100-200 frank gibi küçük paraları gözden çıkarmak gerekiyor. Ama o zaman da büyük paralar, spekülasyonlar ortaya çıkacak; uzun vadelerle ödenebilecek. Bu işler için kendi kendine sen karar vermelisin; vicdanına sormalısın. Allahına danışmalısın; zira inanma gücüne sahipsin, ne mutlu sana... Düşüncelerini Ancelle'e ancak ölçülü şekilde açıklamalısın; iyi adamdır ama kafası sınırlı, dardır. Eline düşmeyesin, bir kere, önemli kişi de olsan, ne olursan ol, dinlemez... İnatçılığıyla çatlatır insanı... Sadece parayı düşünme; biraz da ünümü düşün, huzurumu, hayatımı düşün...

---

(1) Madam Aupick, Honfleur'deki evini satmayı mı düşünüyordu? Baudelaire'i bu fikre götüren şeyi bilemiyoruz.

Bu durumda Honfleur'de sadece onbeş gün, bir ya da iki ay kalmakla yetinmiyeceğim; arasıra beraberce Paris'e inmemiz bir yana, oraya temelli yerleşeceğim; tashih işlerini de postayla yöneteceğim.

Durmadan kalemimin ucuna takılan yanlış bir düşünceni düzeltmem gerekiyor: Yalnızlıktan asla sıkılmam ben; senin yanında kalmaktan, hiç sıkılmam. Beni sadece dostların sıkar; onlara da boyun eğeceğim.

Bazen aklıma esiyor, aileyi toplayayım ,ya da mahkemeye gideyim ve onlara; «en kötü durumlarda bile sekiz cilt yazı çıkarabildim; hayatımı kazanabilirim; ama beni yıkan, öldüren hep o gençlik borçlarımdır» diyeyim diyorum ama sana saygımdan, senin o korkunç duygululuğunu düşünerek bu işi yapmıyorum. Sen de alçak gönüllü ol, bana hak ver. Tekrar söylüyorum, bu işleri yapmamak için kendimi çok tuttum; sadece sana başvurdum.

Kalan ana paranın gelirini, önümüzdeki yıldan sonra Jeanne'a harcayacağım. Böylece başını sokacak yeri olacak; yalnızlıktan kurtulacak. Zavallının başına gelenleri sana anlatayım: Erkek kardeşi, onu başından atmak için, bir hastaneye tıkmış; Jeanne eve dönüşünde, çoğu eşyalarının, elbiselerinin satıldığını görmüş. Ben ise, dört aydan beri, Neuilly'den kaçtığımdan beri, ona ancak yedi frank verebildim.

Sana yalvarıyorum, dinlenmemi, çalışabilmemi sağla. Biraz sevgi, şefkat göster...

Elimdeki işler içerisinde korkunç derecede acele olanları var: Banka dalavereleri yüzünden, kendimin olmıyan birkaç yüz frankı harcamak suçunu işledim. Borçlarım arttı; zorda kaldım; zararı hemen yerine koyacağımı sandım. Bir yandan da, Londra'da bulunan bir kimse, dörtyüz frank borcunu vermekten kaçınıyor; 300 frank alacağım olan bir başka kimse de geziye çıkmış... İşte hep akla gelmeyen nedenler bunlar... Bugün yüzümü kızarttım, o insana suçumu açıkladım; bakalım işler nereye varacak? Hiç bilemem... Sana bunları içimi dökmek için anlatıyorum. Allah vere insan, ismimi, ünümü düşünür de bir rezalet çıkartmaz; inşallah beklemeye razı olur...

Allahaısmarladık; elim ayağım kesiliyor. Sağlık durumumu sorarsan üç günden beri ne uyudum, ne yedim, ne içtim. Boğazım tıkanıyor sanki; yine de çalışmam gerekiyor.

Sana veda etmiyorum; zira seni tekrar göreceğimi umuyorum. Ah ne olur, mektubumu dikkatli oku, beni anlamaya çalış.

Biliyorum, bu mektup sana çok dokunacak, seni üzecek; ama içinde gerçekten pek az işitebileceğin bir sevgi, hatta umut bulabileceksin.

Seni seviyorum.

Charles

MADAM AUPICK'e

7 Mayıs 1861

Sevgili anneciğim,

Seni belki bu sabah fazla telaşa düşürdüm; ama nasıl oldu bilmiyorum, ateşim de, bunalmam da, titremem de kesiliverdi; yemek yiyebildim.

Ama yine de bütün zorluklar, endişeler tükenmiş değil. Ne dayanılmaz krizlermiş bunlar...

«Wagner» adlı eserimin sonunda, şimdiye kadar hiç basılmamış bir kısım vardı; farketmedin mi? Birinci sayfadaydı, işaretlemiştim.

Eleştirici makalelere gelince, bu çeşit yazılara alışmak gerek; yıllardan beri kendini alıştırmalıydın; bu çeşit yazılar daha da sürüp gidecek...

Misafirliğinden korktuğum zat geldi: amma da küçük düştüm...

Sana bunu hemen yazmakla iyi ettim sanırım.

Charles

FRANZ LISZT'e[1]

1 ile 20 Mayıs arası 1861

Beyefendi,

Bugün Madam Wagner'i gördüm; bana, Wagner üzerine yazdığım bir yazının elinize geçtiğini, beni görmeyi arzuladığınızı söyledi. İşlerim çok fazla; beni evde bulamıyacağınızdan korktum, durumu haber vermek istedim. Ayın 20'sinde yola çıkacağınızı biliyorum, tekrar ziyaretinize geleceğim. Karakterinizin, sanatınızın üzerimde uyandırdığı sempatiyi, senelerdir size göstermek fırsatını kolluyordum.

Ch. Baudelaire

MADAM AUPICK'e

21 Haziran 1861

Sevgili anneciğim,

Dün gönderdiğim eşyaların haberini sana ulaştırırken o güzel mektubuna hem güzel, hem de gülünç olan mektubuna cevap vermeyi unutmuşum. İnsana bir yandan hürmet ve şükran duyurmak, öte yandan da güldürmek, annelerin şanındandır.

---

(1) Şair Baudelaire'le hem piyanist, hem de besteci olan ünlü Wagner'in dostluğu hakkında elimizde pek az şey kalmıştır. Guy de Pourtales «Franz List» adlı eserinde şöyle der:

«Gounod'da bir öyle yemeğindeydik. Liszt, Richard Wagner müziğinin yeni bir müridi olan Baudelaire'den söz etti. Şair Beaudelaire bu sıralarda Tanhauser üzerinde cesaret dolu bir yazı yazmıştı; bu yazısını da şiirleriyle beraber Liszt'e sunmuştu.»

Wagner «Memoir de ma vie» adlı eserinde, Liszt'in Baudelaire'i koruduğunu anlatır, «Liszt onu para kazanma şansı olan heryere götürürdü..» diye yazar.

«Acele bir işi yarına bırakma; sözünü tut, kazanırsın» diye yazdığın mektuptan söz açmak istiyorum.

Şefkatli olman bana dokunuyor; bildiğim şeyi bana öğretmen ise, beni güldürüyor. Ömrüm, kendi kendime büyük yeminler etmekle geçiyor. Bu yeminler biraz işe yarasa, beni yola getirse neyse... Ben geçmişte de, şimdi de bir yandan aklıbaşında, öte yandan sefil bir insandım. Belki de beni çocuklar gibi, esirler gibi kırbaçlamak gerekiyor...

Hemen hemen bütün işlerim bitti, ancak iki - üç şey üzerinde durmadan çalışıyorum.

Durumuma şöyle sakince göz atıyorum: Hiçbirşey kaybetmemişim. Büyük bir insan da olabilirim; acayip bir nam da bırakıp gidebilirim. Hepsi alışkanlık işi...

Seninle daha uzun uzun konuşuruz. Seni kucaklarım; işlerimle böyle candan uğraşmana ayrıca içten teşekkürler ederim; hak etseler bile ben bu hissi kimseye karşı duyamadım.

Bu mektubu sana ciddi bir anımda, kendi kendime açıldığım sıralarda yazıyorum.

C. B.

MADAM AUPICK'e

Çarşamba, 10 Temmuz 1861

Sevgili anneciğim,

İşte sana gecikmemin, ağıraksaklığımın, işi sürüncemede bırakmamın nedenleri:

1 — Toplayacağım birsürü para.

2 — «Reflexions sur mes centemporains» adlı eserimin tashih provaları öylesine karmakarışık basılmıştı ki, içinden ancak ben çıkabilirdim.

3 — Yılbaşına kadar olan bölük pörçük işleri güvene almak.

4 — Londradaki bir iş için (gelecek yıla ait) bir bakanlıkça uzun bir tartışma işi (anlatması uzun). Bu işe sahip olmak için «Revue Européennes»de kalmak gerekiyor; oysa «Revue des deux Mondes» a geçersem, bu işi elden kaçırmış olurum.

5 — Babamın iki Greuzes tablosuyla, Boilly ve daha başka desenlerin tamiri vardı; bu işi gözümün önünde yaptırmak istedim; bitti ama kurumadı; ambalaja giremez.

6 — Düzeltilecek daha birsürü tashih provalarım var. Basımevi riske girip, tanesini 25 franktan «Les Fleurs du Mal» in üçüncü basımını yapacak. Kitap başlığını, portremi, süsleme nakışlarını, fasıl sonu süslerini yaparken, başlarında durmam gerekiyor. Bu üçüncü basım işi hiç de hoşuma gitmeyen bir iş oldu; «Les Fleurs du Mal»i hangi anne çocuğuna hediye eder? Hatta hangi baba?

Mektubumun arasına sıkıştırdığım bu küçük kukla resmi, fotoğrafçının gravürcüye yardım ederek yaptığı resimlerden henüz birincisi. Ne bu işe, ne de bunu yapacak artiste güvenim var.

Madam Baton hakkında söylediklerin hiç de usule uygun şeyler değil.

İşlerim yolunda gidiyor; pek yakında görüşeceğiz.

Akademi adaylığım için, şu sıradaki tatilden, ya da gelecek tatillerden yararlanmamı, çoğu kişi söylüyor. Ama vasi topluluğunu kimse düşünmüyor. Yemin ederim ki, bu mukaddes sarayda bile, bu vasilik işi hiç hoş kaçmıyacak.

Seni severim, kucaklarım.

Charles

MÖSYÖ .....[1]

11 Temmuz 1861

Mösyö, eserlerime gelince bu bir zevk işidir; herkes iste-

(1) Bu mektubun yazıldığı kişi, Baudelaire'in o dönemde ilişkisi olan yazarlardan biri olsa gerek ve «Richard Wagner» adlı yazısından ötürü şairi kötülemiş olmalı.

diği gibi yargılar, serbesttir; üzerinde tartışmam bile. Eserlerimi sevmemek hatasına düşenlere, onları okumaktan sıkılanlara aksini söyleyecek de değilim.

Oysa mesele bambaşka: Ünlü bir müzikçi hakkında düşündüklerimi yazıyorum; bu yazımla da eleştiricilere cevap veriyorum; fazla ileri gittiysem, cevabı vermek onlara düşer

Allahtan iftiracıları yola getirmek yasak bir iş değil; böyle gereksiz ve çekiştirici yazılar yazanları açlık bile adam edemez.

Yazılarımı Alman gazetelerine sattığımı, şurda burda okurken, bunu haysiyet işi yapıp kendimi savunmaya kalkmıyacağım. İmza sahibi yabancı olsaydı, onun kötü yürekli oluşu bana vız gelirdi; ama iyilğim dokunmuş kimseler olunca, çok üzülürüm doğrusu...

Sanatlar çoğu zaman bir kavga meydanıdır, ama müziğin bir savaş meydanı olması acayip bir paradoks.

İşte bu kadar mösyö.

Ch. Boudelaire

MADAM AUPICK'e

25 Temmuz 1861

Sevgili anneciğim,

Ayın 27'si öbürgün; hemen ödemek üzere acaba bana postayla 500 frank gönderebilir misiniz? Bu parayı ya beraber getireceğim ya da Ağustosun ilk haftasında sana ödeyeceğim. Çekmecemde 200 frank var ama, bu para Amsterdam sokağına ödenecek. Son üç ödeme kağıdı için 700 frank gerek. Şayet 500 frankın yoksa, veremiyeceksen, varsın peşimde koşsunlar, ne yapalım iki hafta sonra ödenir.

Bu durum ne hayat düzensizliğimi, ne de projelerimde yeni yeni engeller çıkabileceğini gösterir. Ancelle'le anlaş-

mamız üzere, 400 frank olduğu gibi harcandı. 500 frankını ay sonu için ayırışım, burada uzun süre kalacağımdan ötürüdür.

«Revue Fantaisiste»in direktörü Bordeau şehrinde. Dönüşünde, birçok bitmiş yazılarımın parasını, 1500 frankımı ödemesi gerekir. Evvelki iki gün ihtiyatlı davrandım, kendisine «Paramı hemen vermek istemezseniz, Ağustos başında ödemek üzere bana borç para verebilir misiniz?» dedim. Peki, dedi; kabul etti.

İşlerime geçelim:

Gerçek bir edebiyatçı için, Akademi üyesi olmak, bence biricik yüz kızartmayan payedir. Kritik edilen, alaya alınan, ne yaparsan yap, oyunu alamıyacağınız akademi üyelerine gelince, evlerine ancak, yüzdeyüz kendilerini bulamayacağınız bir sırada gitmelisiniz. Bana yazdığın şeylerde, iki bakımdan yanılıyorsun;

1 — Ben sana, adaylığımı hemen koyacağımı söylemedim; ancak yakınlarda koymak niyetindeyim, dedim. M. Scribe'in sandalyesi boş; belki başka boş olanlar da var; emin değilim.

2 — Bu işde iki üç kez geri çevrilmeyi göze almalı; sıraya girmeli. İlk seferinde alınan oy sayısı, gelecekte şansın olup olmayacağını gösterir. Birkaç yıldır bütün seçimler, çoğu zaman yanlış, ama zemine zamana uygun bir politika güdüyor. Yani insan, kendisine oy veren arkadaşların rengine göre, ya emperyalist ya da muhalif bir aday oluyor. Bu işin, ne kargaşalıklar doğuracağını tahmin edersin. Muhalif partiden de olursun, emperyalist de olabilirsin; her iki partiden de dost edinebilirsin. Bu durumda, dostlarının yarısı sana aleyhte oy verebilir. Ne yazık ki, işte ben bu durumdayım; her iki yanda da dostlarım var; üstelik, adaylığıma hiçbir politik renk vermeyi de düşünmedim.

Sırası gelmişken sana söyliyeyim: Yakında imparatorluğun çökeceğine inananlardanım. Bu işin gizlisi kapaklısı kalmadı; herkes biliyor. İmparatorun sağlık durumu iyice tehlikede. Böyle bir durumda ise, kimse ne Constitution'un, ne de Régence'ın sağlamlığına güvenebilir. (Tedbirlerin de pek işe yaramayacağını söylemek gerek). Ama ister yeniden Or-

léans prensleri beklensin, ister kargaşalıksız bir cumhuriyete inanılsın; ya da imparatorluğun anayasasına saygı gösterilecek sanılsın, (pek nadir olur bu iş) herkes bu işe razı olur sanırım. Yeter ki tam bir hürriyete kavuşulsun; zira nice zamandır bundan yoksunuz.

Bütün bu konular belki de seni sıktı; ama insanoğlunun bu eski saçmalarıyla yine de ilgilenmek gerekiyor.

Biraz önce söz konusu ettiğim 1500 frankı açıklayayım: «Revue Fantaisiste», «Revue Européenne» belki de «Revue de Deux Mondes» dergileri arasında paylaşılacak, elimde dört yazı var.

Sana şu söylediğim iş (Mayıs ayında Londra'da uluslararası sergi işi), bana ancak resmi bir dergide kalırsam, örneğin Européenne de kalırsam verilecek. M. Buloz beni temelli olarak çağırıyor. Ama zavallıcık bir yandan da benim kötü bir eleştirici olduğumu kafasına koymuş, benden sırf hayale dayanan eserler yazmamı istiyor. Öte yandan ise, öylesine hasislik ediyor ki, Londra Sergisi için bakanlığın bana verdiği (ayda 1000 ya da 1200 frankı) esirgeyip, sergiye zengin bir edebiyatçı gönderiyor.

Bu gibi durumlarda ben, bu hükümetin hatta bütün hükümetlerin, verdiği iş ve lutufları feda etmiş gibiyimdir. «Revue de Deux Mondes» a roman yazarı olarak gireceğim; ilerde de, Londra işini kendi hesabıma yapacağım.

Kendi kendime şöyle düşünüyorum: «Revue Européenne» e sadık kalmayayım; «Revue Fantaisiste» e şöyle diyeyim: size işte dört yazı, birkaç aya bölün, yayınlayın; ama parasını hemen şimdi verin. Kabul.

Honfleur'de gerçekleşecek edebiyata dair hayallerimden sana söz etmiyorum; çok uzun sürer; karşılıklı görüşmemiz daha iyi. Kafamda yirmi roman, iki de dram konusu var. Bir de, kendime dair uzun bir kitap tasarlıyorum: «Mes Confessions» adlı.

Para hayallerime gelince: onlardan daha az konuşacağım, zira fazla uzun sürer. Kağıt üzerinde birsürü hesap kitaplar, evirip çevirmeler bunlar... Borçlarım, masraflarım, senin 23000 frankın için, hatta zengin olabilmem için bir sü-

rü buluşlar, hayaller... Ama hayat öylesine çabuk uçup gidiyor ki, bu para hayallerini kurarken şimdiden ihtiyarlık alametleri seziyorum.

Bütün bunları aramızda tartışıp bir karara bağlayacağız. Oraya yerleştikten iki ay sonra, kasadarım olacağına göre, sana paramın hemen hemen hepsini vermeye başlıyacağım; peşin peşin söz veriyorum, caymıyacağım. Ama kuru hayallerimi, kılı kırk yarmalarımı da çekmeye şimdiden hazır ol.

Ancelle bu ayın sonunda gidiyor.

İkinci yük sandığını da gönderdim; hoşuna gidecek çerçeveleri daha sonra göndereceğim.

«Revue Fantaisiste» in son sayısını herhalde aldın. 1 Ağustos sayısında «Reflexions» adlı bir yazımın son bölümü var.

Yalvarırım bana çabuk cevap ver. Aym 27'sinde 200, 30'unda da 300 franka ihtiyacım var. 1 Ağustostan 15 Ağustosa kadar birçok kişiden, alacağım olan 1500 frankımı toplamam gerekiyor.

Orada kalacağım ilk iki ay içinde, elime beş para geçmeyecek. Üç cilt kitabımı yeniden elden geçirmeli; zira basım için üç yıldır bekliyorlar.

Seni içten kucaklarım.

Charles

Sandığı açma; kasalar öyle güzel yapılmıştır ki, zemin katta olsalar bile bozulmaz.

Seni tekrar kucaklarım.

C. B.

«Les Fleurs du Mal» in o güzel basımı hiç de iyi gitmiyor; zaten tahmin ediyordum. Artist, büyüklü küçüklü fotoğraflarla işin içinden çıkamıyacak; ayrıca çirkinleştirecekti bile... Hele «Squelette» «Fleurs veneneuses» isimli şiirlerimin süslerinden çok korkuyorum; onları kendim çizmeliydim.

Soğuk su duşları için bir abonman aldım. Biraz yorgunluğum var, ama yine de kendimi fena hissetmiyorum. Ciddi söylüyorum, ihtiyarlığı sezmeye başladım; bundan ürküyorum; zira yapılacak çok işlerim var...

O tuhaf dostun madam, sende mi?

MADAM AUPICK'e

Pazar, 1 Eylül 1861

Sevgili anneciğim,

Sana yazmaya cesaret edemiyordum, hergün kendikendime: beni hırsız yerine koyacak, üstelik, yanına da dönmeyeceğim sanacak, diyordum. «Revue Fantaisiste» işinde, tahminin doğru çıktı; para sıkıntısı içindeymişler, benden saklamışlar. Bu genç Bordeau'dan yeni döndü, neyse biraz para koparabildim; Yarısını sana trenle gönderiyorum; yol parasını ödedim. Geri kalan borcumu da, sana bu ay göndereceğim. Zaten bilirsin, eskiden de niyetim buydu: fazla aralık vermeden ödemek. Proje, proje üstüne... Acaba ömrümüz vefa edecek mi?..

Yarın ya da öbür gün, tabloların, desenlerin bir üçüncü kasasını yapıyorum. (Bir dördüncüsü daha var). Sonra da yamna dört-beş gün için geliyorum. Daha bir sürü iş ve sıkıntı var başımda; ama ne kadar güçlük çıkarsa çıksın, hayatım bu sefer düzene girecek. Sana yola çıkar çıkmaz yazarım. (Ayın 4'ünde ya da 5'inde). Doğrusunu ararsan, bu yolculuğumun nedeni, seni gelip görmekten başka birşey değil (Merak içindeyim, yerimde duramıyorum). Sonra, biraz da başımı dinlemek, bir yere mıhlamak, işlerimi yola koymak istiyorum.

Elbiselerimi, kitaplarımı, Paris'te bırakacağım. Senin o oyuncak evine sığmaz; son tabloyu getirmiyorum.

Bu kadar çok deseni gerçekten nereye koyacağımı bilemiyorum; sanırım üçyüzü geçti; geri kalan eşyalarımı da son gelişime bırakıyorum.

Son beş günümü orayı burayı dolaşarak, biraz da çalışarak geçireceğim. Dün gece iyi uyumuş olsaydım, bu akşam, ya da yarın yola çıkabilirdim. Soğuk almışım, gözlerim, dişlerim, kulaklarım berbat. Dün geceyarısından beri bu hal devam ediyor. Bugün işe, Louvre'daki desen müzesine, araştır-

malar için gitmem gerekiyordu. Gözlerimin halini sorma, birer kan çanağı...

Paranın tutarını sana söylemeyi unuttum: 200. Kızma, azarlama beni. Ben de aldatıldım. Sadece 500 frankın yarısını sana ödemekle kalmıyacağım, iyice budalalaşmazsam geri kalan borcumu da ödeyeceğim.

Charles

Kaç zamandır senin için dergiler arasından iki nüsha ayırmıştım. Biri «Revue de Deux Mondes»; içinde Pentmartin'in modern şiir üzerine bir makalesi var. Şairlere, konularını seçmeyi bırakmayan budalanın biri. İkincisi, «Revue Fantaisiste»; içinde «Pierre Dupont» ve «Lecomte de Lisle» başlıkları altında iki yazım var. Gönderdiğim Levavasseur ile Banville kitabı eline geçti sanırım.

Bu delinin dönmesini beklemeden sana yazmaya cesaret edemiyordum; o yüzden de, dergileri gönderemedim. Ona sözünde durmamanın cezasını çektireceğim. Bugün de posta saatini kaçırdım.

Demiryollarından bir makbuz almayı unuttum; mektubu alır almaz bana yaz.

C. B.

Posta parası ödenmiştir.

MADAM AUPICK'e

13 Kasım 1861

Yarın sana uzun uzun yazacağım. Seni sevmediğimi sanarak beni çok bahtsız kılıyorsun. Seni kucaklarım.

C. B.

İşler başımdan aşkın; para işi, bitirilecek yazılar, Honfleur'e dönüş hazırlığı, Akademi işi vb.

MADAM AUPICK'e

Noel, 25 Aralık 1861

Nice zamandır hatırını sormadığım benim zavallı sevgili anneciğim,

Son mektubun beni çok üzdü. Seni mektupsuz bıraktığım o uzun günlere aldırış etmiyor gibi gözüküyorum öyle mi? Paris'e yaptığın o küçük gezi seni bu kadar etkiledi mi? Sen ki can sıkıntısı nedir bilmezdin, canın mı sıkılıyor şimdi? Mektubun beni çok şaşırttı; zira senin her zaman için büyük bir enerjiye sahip olmana çok alışmıştım; o derece ki, sana olan sevgimde bunun büyük payı vardır. Seni övmek istemem ama, ben de herkes gibiyim: bende olmayan şeylere gıpta ederim; üstelik hayran olmadığım kimseyi sevemem de... (Söylemeden geçemiyeceğim: kardeşime olan soğukluğum bu yüzdendir; kendisine olan hıncım bir yana, o senin yaptığın gibi büyük bir feragatla, asla beni yatıştırmaya çalışmamıştır).

Ben ki senin herşeyinim, sana teşekkürden, seni haberlerimle oyalamaktan başka elimden birşey gelmez; nasıl olur da, seni bu kadar uzun zaman mektupsuz, tesellisiz bırakabilirim? Cevabım şu:

Önce birkaç kere hastalandım; sonra (bu en önemli, en zavallı cevabım olacak) ödevimi bir kere aksatınca, ertesi gün onu yerine getirmek, bana çok güç geldi; gün geçtikçe de bu ödev ağırlaştı, yerine getirilemez oldu. Bu halim ise, daima ıstırap, asabi korkular içinde yaşayışımdan ileri geliyor. Bu suçu en küçük, en kolay ödevlerime karşı, hatta o tabii, o tatlı ödevime, anneme mektup yazma ödevime karşı bile işliyorum. Zor durumlarla karşılaşınca, bu sefer ancak bir patlak vererek altından kalkabiliyorum. Ama görüyorsun, hayatta çektiğim şeyler anlatılır gibi değil. Kasım ayında üstüste yine iki bela geldi başıma, sanki dert azmış gibi, şimdi de bu adaylık derdi çıktı ortaya. Ah bilemezsin...

ne işkence, ne yorgunlukmuş meğer... Bu heves bana ne sıkıntılara, ne mektuplara, ne öteye beriye başvurmalara mal oluyor... Akademi üyelerinden ancak birkaçını görebildim; şimdiden sinirlerim bozuldu. Ama bir bakımdan bu yorucu günler bana fena gelmedi: ilgilendim. İnsanoğlu birşeyi tutturmadan yaşayamıyor; ona bir oyuncak gerek... Ben ise, senelerdir düştüğüm karışıklık içinden, ancak birtek çareyle; canıma kıymak çaresiyle çıkabileceğimi sanmıştım. Çoğu zaman kendi kendime, yaşarsam lanetli olarak yaşayacağım; ecelimle ölüp gidersem, bu sefer ihtiyarlamış, yıpranmış, modası geçmiş, borç ve vesayetin utancı altında ezilmiş bir insan olarak göçeceğim. Oysa, yeterli enerjiyi bulup, hesaplarımı düzenleyip, kendi elimle canıma kıyarsam, servetimin kırıntıları, arkamda bıraktığım borçları ödemeye yetecek. Hayatın kendisine gelince, borçsuz da olsam artık tatsız benim için.

Bazen de şöyle diyorum: ortada annem var, onu düşünmem gerek; birtakım sevinçlerle onu mükafatlandırmam gerek. Kafamdaki bitmeyen bu savaş beni yoruyor; içimdeki melankoli ise benliğimi kemiriyor. Buna bir de çoğu zaman bana haksızlık edildiğini, budalaların ise işlerinin yolunda gittiğini katabilirsiniz.

Bana verdiğin biricik iyi haber (zira çok merak içindeyim) sindirim işinin yoluna girişi. Benim sana verebileceğim tek haber ise, kafamı toplamış oluşum; bunca endişelerimin içinde yine de çalışabilmem; uzun bir etüdü, sevinç içinde bitirebilmemdir. Ama, şu sırada ise, Akademi işi üzüntüsü yüzünden çalışamaz durumdayım.

Sana söyleyecek şeylerim o kadar çok ki, birbirine karıştırıyor, karmakarışık ediyorum. İster inan ister inanma, bu kafa tutma suçunu senin yüzünden işledim. İlgilendiğim tek şey ise, ne kadar olduğunu bile bilmediğim maaş işi... Bu kocamış hayvanları takdir etmek bile içimden gelmiyor (Kendi aralarında, bazılarının kullandıkları tabiri aynen kullanıyorum). Ama sonra kendi kendime, senin kamuoyuna fazla önem verdiğini, bu işi mucize şeklinde başarabilirsem, senin çok sevineceğini düşünüyorum. Bundan böyle, o zaman

işte, artık şerefsiz şekilde yaşıyamıyacağımı anlayacağını, elbirliği ile bu işe bir çare bulacağımızı düşünüyorum. Ama benden o kadar nefret ediyorlar, etrafımı öylesine kötü insanla sarmış ki, bir sabah kalkınca külüstür gazetelerin birinde, şunları okumak işten değil: «Ne zamandan beri cezalılar, kurumlarda yer alabiliyorlar?» ya da: «Bu çocuk bunaklar arasında, bir de cezalının bulunması pek tabii». Şükür, henüz daha böyle birşey olmadı. Bu körolası vasilik işi, beni hep böyle çekingen, beceriksiz kıldı. Üzerimde sanki utanılacak bir yara taşırım; herkesin gözü üzerimde sanırım. Onyedi yıldır bu yüzden çektiklerimi tasavvur edebilirsin...

Buluştuğumuz zaman, ziyaretlerimden bazılarını, sana anlatınca gülmekten katılacaksın. Kaleme alsam koskoca bir cilt tutar. Lamartine beni bu işten caydırmaya çalıştı; bu yaşta (onca genç görünüyormuşum) bu iş bir sille yemeğe değmezmiş... De Vigny, tanışıklığımız yok ama, benimle yalnız kalabilmek için, kimseye kapı açmadı; beni üç saat yanında alıkoydu. İşimle ilgilenen tek insan olduğu belli. Dün, bana birkaç üyeyi görmemi söyledi; haklarında ne düşündüklerimi, bana davranışlarını, on gün sonra kendisine uğrayıp söylememi istedi. Oysa, o da Lamartine gibi, önce beni caydırmak istemişti; ama ben kendisine, Sainte-Beuve'ün öğüdü üzerine, sekreteryaya resmen adaylığımı yolladığımı söyleyince, olan olmuş dedi; sonuna kadar yürümemi istedi. Dostum olan Mérimée ise, beni kabul etmedi, kaçıncı (Chateau ile çok dost, emperyalist bir adayı kafasına koymuş, bu aday için çalıştığı belli). M. Villemaine'e gitmem bir komedi oldu; yazmaya kalkışsam bir cilt tutar. M. Villemaine hademe kılıklı budalanın biri; şahane bir maymun, ömrüm vefa ederse, insan nasıl karşılanır, ona göstereceğim; kendisine bu pahalıya malolacak... B. Patin için dikkatli ol demişlerdi ama, beni çok sevimli karşıladı. Bu işin daha başlangıcında, öfke, tiksinti, yeis dolu bir haldeyim. Vaktim heder olup gidiyor. Ama çok parlak bir fikir geldi aklıma: doktorların yaptığı gibi yapacağım; bu ziyaretlerimi hastaların değil de okurların ödemesini isteyeceğim; ya-

ni günügününe kaleme alıp hiciv dolu bir kitap yazmayı düşünüyorum; tam seçim sıralarında ya da seçimden sonra bastırmak istiyorum. İşin sonu neye varır tasavvur edebilirsin: Önce üzerime Akademi kapısının kapanışı; sonra da namussuzluk suçundan ya da önceden tasarlanıp insanları komik duruma düşürmek, evlerine girmek suçundan, cezalandırılmak... Küstahlık ettim, Alfred de Vigny'ye bu güzel projemden söz açtım; bana «Bu işi düşünen sadece sen olmadın; bir zamanlar Victor Hugo da denemek istedi; ama seçimi kazanınca bu kitabı bastırmaktan vazgeçti...» dedi.

Sonuç: adaylığım korktuğum kadar rezalet çıkarmadı; çoğu kişi bunu tabii karşıladı; hatta cesaretimi öğenler oldu.

İki sandalye boş: biri Scrib'in, öteki Lacordaire'in. Aday sayısı çok; söylediklerine göre onyediyi buluyormuş. Aklımda kalanlar şunlar: Dufaure, avukat; De Carné, siyasi yazar; De Brogli, Revue de Deux Mondes'un mini mini kuklası, eski bakanlardan olan Akademideki babasının yanında yer almak hevesinde. Paris piskoposu... vb. vb. Edebiyatçı adaylara gelince: Gozlan (sanırım şansı yok); Jules Lacroi, bibliyofil Jacob'un kardeşi; Cuvilier-Fleury, Debats'nın yazarlarından. Arkadaşım Octave Feuillet (şansı büyük). Camille Doucet (iğrenç komedyaların yazarı, Bakanlıkta şube müdürü) vb. vb. Seçimiyle Akademiye şeref verecek tek adam Théophile Gautier'dir; ama adaylığını koymuyor. Ne entrikalar dönüyor... Ne gizli kapaklı işler beceriliyor... Ben ise, gözü kapalı, bu güruhun içine katılmış bulunuyorum bir kere...

(M. Lebrun'le aran nasıl? Kendisine, hakkımda bir-iki satır yazabilir misin? Yazarsan, mektubu görmeliyim).

Sana iki küçük ricam, daha var: Bütün bu ziyaretlerimi, üstüm başım paramparça, yayan yapıyorum, (Aldırış bile etmem). İstediklerine dağıtsın diye, Malassis ve Michel Levy'nin eline, birkaç kitabımı tutuşturmak için canım çıkıyor; söz konusu kişiler edebiyatçı akademisyenler. Oysa politika adamlarını. Thiers'ler, Guizot'lar, daha birçok nankör kişileri, içimden gidip görmek bile gelmiyor...

Suçum büyük: birkaç ay öncesi, M. Mérimée'yi benden

yana çekmeye uğraşabilirdim; zira o, meslektaşlarını çok etkileyecek durumdaydı; bana beklememi söyleyecekti; başka seçimde yardım edeceğine dair belki de söz verecekti.

Aman, başka şeylerden konuşalım. Sana, bak şimdi Kasım ayı destanımı anlatacağım; gör bak ne zavallı bir destan...

Sana Kasım başında sanırım yanına gelebileceğimi söylemiştim; şu çok eski projelerimi de artık yerine getirebileceğimi bildirmiştim. Örneğin: eve kapanıp son derece verimli olmak; işleri yakından izlemek için arasıra Paris'e gelip gitmek. Ama bir de baktım, birkaç gün içinde en güvendiğim Fantaisiste ve Européenne dergileri kapanıverdi. (De Calonne güçlü, bakanlardan, hazineden yardım görüyor; Européenne dergisini harcayıverdi; yanına varmak istemem, kanlı bıçaklıyız; bilirim, para da vermez, parayı yiyecek; ya da karısı, 1400 frankı süsüne püsüne harcayacak). Ben ise, şimdi elimde yazılar kalakaldım. Önceleri pek o kadar şaşırmadım; ama şu mahut şalını geri almak için, ne çarelere başvurduğumu da sana anlatmadım; hoş görünmek için senden sakladım. Kendi kendime şöyle düşünmüştüm: İşte elimde bin frank para var; bu kadar parayla insanları nasıl olsa bekletebilirim, dedim; böylece işte, işi yavaş yavaş punduna getireceğimi, ziyaretlerimi bitirip çalışmaya koyulacağımı, yeniden değişik ilişkiler kuracağımı, sonunda da alıp başımı gideceğimi düşünmüştüm.

Revue de Deux Mondes'a gittim; çok iyi karşılandım (Sana anlatmıştım, zira bundan önce bu dergiyle aramız bozuktu, hırslanınca yazmasını pek iyi bildiğim bir mektup, işin üzerine tuz-biber ekmişti).

İşte şimdi de elimde şal, dolaşıp duruyorum. Kumaşın cinsi çok iyi imiş ama, desenlerin eski oluşu yüzünden satılamıyor imiş. Ben de şöyle düşündüm: ne çıkar, 300 frank 300 franktır, dedim; ilk seferinde rehine koyduğum büroya giderim, 300 frankı alırım, gün kazanırım, dedim; gittim; bu sefer 100 frank demezler mi? Anlaşılır iş değil; nedenini sordum: yılbaşı yaklaştığı için, büroya yığınla kaşmir getiriyorlarmış; onlar da insanları yıldırmak, büroya bu kadar

eşya taşıtmamak için böyle yapıyorlarmış... Borsa oyunumun kesin sonucu: 200 frank ziyan...

Bu 100 frank, ayrılışımızdan beri elime geçen yegane para. Gazete de elimden gitti. Yılbaşında büyük bir kriz beni bekliyor. Oysa yaşamak zorundayım. Şu körolası adaylığımın sonucu beni yorgun düşürdü. Üstelik benden yardım, teselli bekleyen bir kadın da var başımda; bu da başka bir üzüntü... Bu kadına ben ancak Paris'ten uzaktayken yardım edebilirim. Ama ne olursa olsun, yeminliyim, asla tekrar o korkunç durumlara düşmeyeceğim, birçok şeye karşı gelmeye çalışacağım. Bu iş nasıl olacak? Orasını Allah bilir...

Belki, senden yine para yolacağımı sanırsın, ama asla. Ancelle'e baskı yapacağımı düşünürsün, hayır. Huzurum ve özgürlüğüm için bütün servetimi seve seve vermeye hazırım; ama böyle hiçbir iyi sonuç almadan, başkenti kemirip aşındırmak ise olamaz...

O da neymiş? diyeceksin bana ama, sana soruyorum: Şal spekülasyonuna yeniden başlamak üzere (daha verimli bir şekilde) evde başka şeyler var mı? Şartım şu: işine yaramıyacak şeyleri istiyorum; ne bir kimsenin ne de sana ait bir hatıra taşımıyacak cinsten olsun... Bana değerleri konusunda tahminler yapar, biraz bilgi verirsin; zira benim bilgim ancak kitaplara, tablolara, gravürlere yarar... Sana gülünç teşebbüslerimin safhalarını (hep Akademi işi) sonra anlatacağım. Beni tutan Vigny'den başka iki-üç akademisyeni daha kurcalamam gerekiyor. Hiç görmemiş olduğum Vigny fevkalade idi. Gerçekten insanlar doğuştan erdemli oluyorlar; büyük istidatlar, büyük iyiliklerle atbaşı gidiyor. Bana gelince, iyiliğe yönelmek için çok mutsuzum; ömrüm vefa ederse, sonunda öyle gaddarca bir kitap yazacağım ki, bu pis Pays gazetesinden beni kapıdışarı edecekler...

Lamartine bana karşı, öyle kocaman, dev gibi bir iltifatta bulundu ki sana tekrarlamaya cesaret edemiyorum. Onun bu güzel sözlerine kanmamak gerek. Biraz kahpece, kancıkça görünüyor (seni sordu; terbiye icabı; toplum adamı bir kişi, ne de olsa...)

Sevgili mektubun beni çok duygulandırdı; şefkat dolu

oluşu da bana ayrıca hüzün verdi. İnsanın sevdiğini yatıştıramaması, onu avutamaması, ona kuvvet vermek için elinden birşey gelememesi, çok büyük acı, bil... Gerçekten dayanılması güç bir keder... Hele bu durum kötü zamana düşerse...

Saat dört; gece yarısına kadar birçok mektup yazmam gerekiyor. Herbir çareye başvurmalıyım; birçok kimselere ayın 30'undan önce mektup göndermeliyim. Çaresiz, birkaç gün olsun ziyaretleri kesmem gerek.

İhtirasımı yitirmeden çalışıp, Ocak ayına kadar kendimi toparlarsam ziyaretlerimi bitirir bitirmez yanındayım. Sanırım seçim, ya Ocak ayı sonunda, ya da Şubat başında. Seni kucaklarım. Bana sefillerin sefili, deli, herşey de ama, sakın nankör ya da sevgiden yoksun deme...

Charles

MADAM AUPICK'e

17 Mart 1862

Öğütlerine ne dürüstlük, ne de vicdanım için ihtiyacım var. Hayatımı, düşüncelerimi, ıstırabımı özellikle herkesten, hatta senden bile saklarım.

Dertlerimi ne anlatabilirim, ne de anlatmak isterim. Birinci neden: en aşağı elli sayfa tutar; ikinci neden ise: elli sayfa süresince işkence çekerim.

Şunları söylemekle yetineyim:

Huyumu biraz olsun bildiğine göre, yani duygulu, eli açık, hiddetli, gururu herşeyin üzerinde bir insan olduğuma göre, sırf hasislik yüzünden nasıl barbarca bir davranışta bulunurum? Hasislik... Onyedi yıldan beri ona bakmaktan, onu affetmekten başka ne yaptım? (Açıkçası, kadın güzel olduğu sürece, hoşgörüm bir amaca bağlı sanılabilir). Ama hastalık, ihtiyarlık gelip çattığından beri, üç yıldır ona kim

bakıyor? Ben ona, genellikle erkeklerin bencillikle yaptıklarından çok başka şeyler yaptım sanırım. Hatta taşkın bir gurur duyacak kadar merhametli, insaniyetli davradım.

O felaketten iki gün sonraydı; doktoru dinlemeyip, kapıcı sözüyle ilaç satın alan entrikacı, küstah bir hizmetçiyi kapıdışarı etmek istemiştim. Jeanne ise, bana bu kızı alıkoyacağını, onun yerine benim evi terketmemi söyledi. Ben de vurup kapıyı çıktım. Ona para bulmak için de halâ kaldırımları sürtmekteyim.

Başka bir örnek daha: Üç yıl oluyor; Honfleur'deyim; birgün Jeanne'dan bir mektup alıyorum. İçinde, sağlık yurdunun parasını ödemediğimi, kapıdışarı edilmek tehlikesinde olduğunu yazıyor. Öfkeleniyorum; parayı sağlık yurduna ödemiş olan Malassis'e yazıyorum. Bana cevap veriyor; ödediği paranın makbuzunu da içine koyuyor. Bu sefer posta idaresine yazıyorum; onlar da bana, paranın alındığına dair, sağlık yurdu müdürünün makbuzunu gönderiyorlar. Rezaletin rezaleti işte... Jeanne o zavallı çocuk kafasıyle bu parayı iki defa ödetmek usulünü bulmuş, bu yalanın doğuracağı kavgaları, hiç mi hiç hesaplamamış.

Kadınların, çocukların, hayvanların durumu budur işte... Ama hayvanların ne kitabı, ne felsefesi, ne de dinleri vardır; bu yüzden onurları da yoktur; daha az suçlu, daha az sorumludurlar onlar...

Neuilly'ye yerleşmek için, senden ve Ancelle'den para çekeli onsekiz ay oluyor. Oraya gidince, onsekiz yıldır kızkardeşinin hiçbir yardımına koşmamış bir ağabeyle karşılaştım. Baktım, eve çökmüş, fakirliğime bile aldırış etmiyor. Ben de, alıp başımı gittim.

Şu son Ocak ayında, beni hasta eden bir korkunç olay daha; bunu kimselere açmadım; zaten birşey de söylemek istemem bu konuda. Bunu düşündükçe sanki gırtlağıma basıyor...[1]

Birkaç gün oluyor, Malassis bana, Jeanne'nın gelip ki-

(1) Bu «korkunç olay» dediği şey, Jeanne'ı, ağabeyim dediği adamın kolları arasında bırakmak değil miydi?

tap, desen, satın alması için kendisine yalvardığını söyledi. Malassis sahaf değil; yeni kitap basar. Oysa Paris'te eski kitap satan yüzlerce bukinist var... Onun Malassis'i seçişi, sırf beni küçük düşürmek, onurumu zedelemek için... Uzun zaman düşüp kalktığı erkeklerin hatıralarını varsın satsın; karışmam, hiç aldırmam. Ama kitapçıma beni küçük düşürmek niye? Bu durum karşısında ben de kitapçıma, bugün sana anlattığım üstünkörü bilgileri vermek zorunda kaldım.

Mektubunun baş tarafına bakılırsa, az kalsın o, seni de kandırıyormuş. Sen benden fazla açık elli olmak hevesindesin. Vaktiyle Jeanne'a «Benden gayri herkese güvenebilirsin» dediğim zaman, dehama, yıldızıma güvenmiş, elimde avucumda ne varsa ona vermiş bulunuyordum. Ama şimdi, sen de benim gibi yaparsan iş felaket olur; her hafta, her ay durmadan senden yardım ister; sonu da gelmez bu yardımların[2]... Malassis'den onun bu musallat oluşlarını duyunca kendi kendime «ona biraz para toplar gönderirim» demiştim ama bunu öyle tuhaf, öyle dolambaçlı bir şekilde yapacaktım ki, asla bu paranın benden geldiğini bilmeyecekti; zira bilseydi, zaafımı imtiyazlı bir hak, bir teşvik sanacaktı.

Görüyorsun ki ben asla vahşi bir hayvan değilim.

Sana gelince, saflığın, aldanma kabiliyetin, çocukluğun, duygululuğun güldürüyor beni. İstesem seni kolayca iflasa götürebilirim, yaşlılığında sefalete düşürebilirim. Bunu becerebilmek için oldukça kurnazım; çenem de kuvvetlidir. Ama kendimi tutuyorum; her yeni krizde, «Hayır, asla diyorum; annem ihtiyar ve parasızdır, onu rahat bırakmalısın; işlerin içinden çıkmak için gerekli malzemeyi kendinden bulmalısın» diyorum.

Kadınlara, çocuklara has olan, sırf duygululuk kadar

---

(2) Madam Aupick, oğlunun ölümünden sonra, onun bu fikrine hak vermişti. Madam Aupick bir mektubunda şöyle der: «Kara Venüs ona, oğluma, her şekilde işkence etti. Ah bilseniz ne paralar yuttu... Oğluma yazdığı yığınla mektuplarda bir kelime bile aşk göremiyorum... hep para, hep para... hem de çok acele istiyor...»

budalaca birşey olamaz. Hisler, çocuğu bir kavanoz reçel için baba katili edebilir; onsekiz yaşında ise yavuklusuna danteller satın aldırabilir. Kadını ise, mücevher almak ya da dostunu kayırmak için koca katili eder; tıpkı köpeğin bir et parçası için herkesi itip kakması gibi... «Kaprislerin veya ihtiyaçların doyumu, kimsenin özgürlüğüne dokunmaması» düşüncesine gelince, bu ancak erkeklerin işidir.

Sana ukalaca, merdümgirizce davrandığım için özür dilerim. Bütün söylediklerime inanıyorum ben; korkunç bir terbiye aldım; kendimi değiştirmem, kurtarmam çok geç. Şunu anladım: Kadınlar ancak yaşlılıklarında ilginç olabiliyorlar.

Bu düşünce bana Madam Bâton'u hatırlattı. Üç bakımdan mutlu olduğu halde, o bu mutluluğun kadrini bilemiyor. İhtiyardır; budalaca ihtiraslardan kurtulmuştur. Yalnızdır; kimseye hesap vermeyecektir. Zengindir; kafasını yükseltmek için daha çok kolaylıklara sahiptir. O, ilim ve insaniyet gibi erkekçe ihtirasları benimseyebilir. Bana gelince: Hayali ıstıraplara ayıracak, gerçekten, vaktim yok.

Matmazel de Montherot'ya gelince, Illustration'un müdürü, onun bana Honfleur'de olduğunu söyledi; odamı ona buna verdiğini bildiğim için, önce ürktüm; ama bana Matmazel de Montherot'nun, o çapta bir kadın olmadığını, kitap ve gravürden birşey anlamadığını söyleyince, içim rahat etti.

Şimdi Jeanne'a bir mektup yazdım; sakın ona cevap vereyim deme. Kendimden, işlerimden konuşmayı, başka bir güne bırakıyorum.

Honfleur'e dönmek isteğimden asla vazgeçmedim; ama önce yapılacak çok işlerim var.

Akademiye başvuruşum fena olmadı. Sana anlatacağım birsürü değişik olaylar geçti başımdan. Nisan ayına bırakılan Scrib'in seçimiyle, tabii hiç ilgilenmiyorum. Hıncım ancak M. Willemaine'e; ona herkesin içinde, haddini bildireceğim. M. Boit öldü; yerine M. Littré geçecek.

Sana havadisleri ulaştırmakta gecikiyorum: Locardaire'in seçiminden önce gönderdiğim red mektubu, Akademide

bir çeşit heyecan uyandırmış; hiç de fena cinsten değil bu heyecan...

Seni kucaklarım.

Charles

MADAM AUPICK'e

29 Mart 1862

Sevgili anneciğim,

Yalvarırım, elindeyse bu ayın sonunda hemen imdadıma yetiş. Öbürgün için otelcime 300 frank vaadetmiştim (herşeyden önce huzurum gerek). Presse'den elime geçecek 375 frankı bu işe ayırmıştım. (L'esprit et le style de M. Villemain» isimli ısmarlama üç makalem, bitti; yerine gönderildi). Meclis çatışmaları gazeteleri öylesine doldurmuştu ki, edebiyata uzun süre yer kalmamıştı. Neyse bu yazılar üç seferde çıkacak. Bu işi yapabilirsem otel sahibine ayırdığım parayı sana göndereceğim (söz arası, 500 frankını sana en kısa zamanda göndermeliyim; zira ödemiş olduğum öteki 200 frankı, sene başında yeniden bana göndermiştin). Bu işi yanma geldiğim zaman konuşuruz.

Vallahi hayatımda bir düzensizlik yok. Gün geçtikçe daha düzene giriyorum. Kederliyim; herşeye boyun eğeceğim; sonuna kadar ıstırap çekmeye, vasi kuruluna, hepsine razı olacağım; ama yine de, vasi kurulunu yıkmak için elimden geleni geri koymıyacağım. Bu yıl basılacak dört cilt kitabım var; ama kimse farkında bile olmayacak; çok haksızlık ediyorlar bana, hakkımı yiyorlar. Bu ciltlerin pazarlığını bitirip (makalelerim kimi bitmiş, kimi bitmemiş durumda) onları dağıtır dağıtmaz hemen yanına döneceğim. Oraya gelmek için yazılarımın paralarına ihtiyacım yok; bu işi, yani paraları toplamak, alacaklılara dağıtmak işini bir başkasına bırakıyorum. «Poemes en proses» adlı eserim de, Presse gaze-

tesinde yayınlanacak; 1000 frank kadar para getirecek ama ne yazık ki henüz bitmedi. «Les Dandies littéraires», belki de «les Peintres philosophes» adlı eserlerim de, Presse'de yayınlanacak. Bütün bunları bitirebilmem için, Paris'te kalmam gerekiyor. Hetzel, «Poemes en proses»larımı yeniden basmak için, sanıyorum cilt halinde hepsini birden satın alacak.

Bütün bunların paraları ise, önceden dağıtılmış durumda.

Başka iki para kaynağım daha var; ama bunlar çalışma durumum kadar güvenilir şeyler değiller. En sade gerçeklerin, örneğin çalışmanın ıstırap çekmemek, hayattan az acı duymak için, biricik çare olduğunu, ne kadar yorulduktan, ne kadar cezalandıktan sonra öğrendim bilemezsiniz...

Ancelle'e, tahvil işi için, ne şekilde olursa olsun, 1000 franktan fazla vermek gerekiyormuş. Can sıkıcı bir iş; satış yapıp, bir başka yatırım yeri arayabilirdi. Bu iş için yine senin yardıma koşmanı istemiyorum.

Böylece çok geçmeden oradayım; bu gelişim (kabaca yüzüme vurduğun gibi) asla ekonomi yapmak için değil; sırf yanıbaşında bulunmak, iyi bir çevreye kavuşmak için... Sana söyleyeyim: Yaşadıkça, gün geçtikçe, her topluluk, her çeşit konuşmalar bana yorucu ve usandırıcı geliyor.

Bu mektubumu ötekilerden daha az kederli bulacaksın. Hayattan tad alacak durumda da değilim ama, bilmem bu gayreti nereden edinebiliyorum?..

Son günlerde Flaubert'in, yakında çıkacak romanından birkaç bölüm okudum. Takdire değer; gıpta ettim; bana kuvvet verdi. Hugo, on ciltlik «Misérables» adlı romanını yayınlayacak. Benim zavallı Eureka, Poêmes en proses, Reflexions sur mes contemporaines adlı eserlerimin arada kaynaması için bir neden daha...

Ancak vodvil ve dans seven bir memlekette, kırk yaşından sonra edebiyatla borç ödemek, para kazanmak ne acı bir kader...

Son mektubunda, sana karşı şefkatli davranmadığımı söylüyor, sitem ediyorsun. Ama sevgili anneciğim, Jeanne

hakkında sorularınla çekilmez hatıraları canlandırdığını hiç düşünmüyorsun... Her zaman için hoşgörülü ol ve bu hoşgörünün hiç de boşa gitmiyeceğini bil...

Çin işi perdelere ihtiyacın var mı? Tanesini beş franktan buldum; pahalı mı dersin? Satın alamadım henüz...

Chateaubriand'ın «Mémoire d'outre-tombe» adlı kitabını istiyorsun; senin için buldum; teşekkür etme, bedava aldım.

Bu son günlerde kötü, çok kötü şekilde romatizma ağrıları çekiyorum; fazla sıcaklar bastıktan sonra ancak nefes alabileceğim.

Paris'te onbeş gün, ya da bir ay daha kalmamın nedenini şimdi anladın mı? Honfleur'de ben nasıl hakkaklar, ressamlar üzerinde araştırma yapabilirim? Kritik makalelerim için sürü sürü kitapları nereden bulurum? İnşallah, bütün bunların bir sonu gelecek; umarım, Honfleur'de sırf hayale dayanan eserler yazabileceğim...

İşime gelsin gelmesin, mektubun öbür sabah elime geçmeli. Bu adam beş parasız; saat 10'da bir yere para yatırması gerekecek. Azbuçuk bağlı bulunduğum böyle düşük bir yaratığın bana tavır takınmasından fena ürküyorum.

İş elverişli olursa bilesin Villemaine'in geliri senindir; her sayının (üç sayı olacak) makale başına olan parasını sen alacaksın.

Tablo ve gravürle dolu bir yeni yük sandığını daha, herhalde Nisanın üçüncü haftasında alacaksın (Bunlar benim biricik eğlencelerim).

Seni kucaklarım. Yakında uzun uzun gevezelik ederiz...

Charles

Chateaubriand'ın kitabını hemen mi istiyorsun? Yoksa bekler misin?

Can sıkıcı bir konu daha:

Monde Illustré'ye yolladığım iki makalemin basılmasını iki aydan beri halâ bekliyorum.

Illustration'dan tashihlerimi onyedi haftadır hep pazartesiye diyerek atlatıyorlar. Bu önemli yazımı resimli bir ga-

zeteye verdiğime üzgünüm; bu çeşit gazetelerin okunduğu yok; ama o sıralarda yazılarımı nereye sokuşturacağımı bilemiyordum:

Gün olacak, beş - altı yerde birden yazılarım çıkacak; ne yorucu iş... Tashihlerimin hepsi birden başıma yığılacak...

Ödüm patlıyor; bütçe tartışması gazetelerde çok yer alacak; neyse ki arada birkaç zaman vakit var.

(Presse'ten bana avans vermiyorlar; sana bunu açıklamam gerekiyordu.)

MADAM CL. ALPH. BAUDELAIRE'e

Sevgili yengeciğim,

Umarım senelerden sonra nihayet gelip sizi görebileceğim. Ama herşeyden önce sizden özür dilemem, acayiplikten de öteye varan davranışlarımı açıklamam gerekiyor. Size yazmadım, M. Ancelle bana durmadan: «Fontainebleau'ya, ya pazartesi, ya salı, ya perşembe ya da cumartesi gideriz» deyip duruyordu.

O kötü haberi aldığım sırada[1], iki ödev arasında kalmıştım; tıpkı, ailesinden birini kaybeden tiyatro artistlerinin, sahneye çıkıp rollerini oynamaları gibi. Sabahtan akşama kadar günümü bir basımevinde geçirmem gerekiyordu; üstelik, o çekilmez romatizma ağrılarım da tuttu. Size söyliyeyim mi: Hayat çok güç...

Son yıllarda kardeşimi bu kadar az görmekten ötürü, vicdan azabıyla karışık bir his duydum. Ama inanın, durumun ciddiyetini hiç kimse açıklamamıştı bana. Ödevlerini ertesi güne bırakmak çok korkunç bir kusur. Hep vakit var sanırsınız, ama derken o önüne geçilmez ölüm gelip çatıverir...

---

(1) Bütün meslek hayatını Fontainebleau mahkemesinde geçiren Claude Alphonse Baudelaire, inmeyle birlikte bir beyin kanamasından ölmüştür. (14 Nisan). Beş yıl sonra kardeşi şair Baudelaire de, aynı şekilde ölecektir.

Annemden, sizinle ilgili çok sevimli bir mektup aldım; nereye koyduğumu bilsem size hemen gönderecektim. Zaten ben Honfleur'deyken, sizden çok söz ederdi. Annemin öyle faziletleri vardır ki, utandırır insanı...

Bundan böyle, erkek kardeşlerinizden biriyle oturacaksınız sanırım. Annem, biraz da bizim yanımıza gelip oturmanızı bekliyor. Haziran ayının başında ben de oraya yanına gideceğim.

Çok kederliyim, kötü karşılamayın beni. İçten sevgiyle ellerinizden sıkarım.

Charles Baudelaire

MADAM AUPICK'e

Cumartesi, 24 Mayıs 1862

Sevgili anneciğim,

Yarın pazar. Son iki mektubuna ayrıntılı cevap vereceğim; gecikmiş şeyleri yazacağım; sana en uzun mektuplardan birini göndereceğim.

Ne kadar iyi bildin, işler ağır gidiyor; gerçekten sessizliğe kavuşup yeniden kuvvet bulmak istiyorum. Aslında, etrafımdaki avaneden kaçmak için Paris'i terkediyorum. Böylece Honfleur'de, Paris'in işkencesi üzerimden kalkmış olacak; orada hiçkimseye, ne belediye başkanına, ne mahalle papazına, ne M. Emon'a, ne de ismini hatırlamadığım birçok kimselere karşı kendimi alçaltacağım.

Fontainebleau'ye yaptığım ziyareti sana yarın anlatacağım; yengem bana karşı iyi davrandı, ama bu iş bana yine de çok güç geldi. Koca bir günü Ancelle'le geçirmek ne demektir bilirsin. Hem deli, hem de aptal bir adamla...

Vasi kurulunun hayali, zabıt katibinin önünde, noterin önünde, davavekilinin, daha bilmediğim birçok kişinin önünde, tam üç defa karşımda hortladı. Ancelle ise, benim bu küçük düşme durumumun karşısında, mutlaka zevk alıyor-

du; haber vermeden beni oraya sürükledi. Ben hiç kötü adam olmadım ama, sanırım bundan sonra olacağım...

Yarın görüşürüz. Seni kucaklar ve severim.

Charles

Chateaubriand kitabı bende.

Yeni çıkan Misérables ciltlerine gelince: Onları kendilerinden istemek gücüne sahip olamıyacağım, Hugo ailesi ve çömezlerinden nefret ediyorum.

MADAM AUPICK'e

Pazar, 11 Temmuz 1862

Canın sıkılıyor belki de değil mi sevgili anneciğim? Hem de çok sıkılıyor değil mi? Geleceğim; şimdiden işler bozuldu; yani kendikendimi, ay sonunda yola çıkamıyacak duruma soktum.

Hayatını, sanırım, benimki gibi israf eden insan pek azdır. En tuhafı da bu hayattan hiçbir zevk duyamayışımdır. Kendikendime, görülmemiş cenkleşmelerimi, hayallerimi sana burada anlatacak değilim (zaten vakit yok). Senin, yeryüzünde ilgi duyduğum tek varlık olduğunu, yüzüncü defa da söyleyecek değilim. Bana inanmış olman gerekir sanırım. Şimdi ise, yaptıklarımın tam tersini yapacak durumdayım; bir kriz geçiriyorum; yani sadece ünü sevmek, durmadan çalışmak, hatta para beklemeden çalışmak, bütün zevkleri bir tarafa atıp, büyük insan denen şeye ulaşmak istiyorum. Birazcık da para-yapabilmek... Parayı seven insanlardan nefret ederim, ama ihtiyarlıkta kul-köle olmaktan, sefaletten ödüm patlar.

Evime, yani evimize ayın 31'inde geleceğim, ya 1'inde, ya 2'sinde ya da 3'ünde oradayım. Beni çok sevdiğine, hoşlandığım şeylerle ancak ilgilenmeye çalıştığına göre, seni mükafatlandırmayı bileceğim; seni anladığımı, seni sevdiğimi, anne kalbi nedir bildiğimi, ona değer verdiğimi göstereceğim.

Hele şükür, nihayet aysonunda insanların iğrenç yüzünden kurtulacağım. Paris halkının ne kadar alçaldığına inanamazsın. Bu insanlar artık bir zamanların o tanıdığım sevimli, nazik insanları değiller. Artistler birşey bilmez, edebiyatçılar ise birşey anlamaz, hatta doğru imla yazmasını bile beceremez oldular. Ne alçalıştır bu... Aurevilly, Flaubert, Sainte-Beuve bir yana, kimseyle anlaşamıyorum. Resimden sözaçınca beni ancak Th. Gautier anlayabiliyor. Hayattan iğreniyorum; tekrar söylüyorum: İnsanların, birçok Fransızların, suratlarını bile görmek istemiyorum.

Sana getirecek çok güzel bir de kitabım var; bu kitabın hazırlığı büyük bir iş oldu; içinde: «Second tableau de Paris par Sebastien Mercier», «Paris pendant la revolution de 93 jusqu'à Bonaparte» gibi olağanüstü şeyler var.

Yolladığım «Misérable» adlı eseri herhalde aldın; (belki yanıldım) ancak Paskalyadan sonra, roman okuyabileceğini düşünerek bu kitabı gönderdim. Biri benim, ötekisi de Aurevilly'nin olan, iki makaleyi de aldın mı? İğrenç, aptalca bir yazı. Bu konuda, yalancılık sanatına da sahip olabileceğimi gösterdim. Bu yazıma karşılık, Hugo bana baştanbaşa gülünç bir teşekkür mektubu gönderdi. Bu mektup, büyük bir adamın da budala olabileceğini gösteriyor.

Senin için ayırdığım Chateaubriand'ın kitabı, büroda duruyor.

Presse, les Débats, le Monde Illustré, la Revue Britannique vb. dergileriyle anlaşma yapabilmek için, daha önümde yirmi günüm var; bu paralarla, ben burada olmasam da, borçlarım ödenebilecek...

Seni sever, kucaklarım. Bana, sıhhatim iyi, de yeter (doğruysa şayet); daha çok uzun yıllar benim için, sadece benim için yaşayacağını söyle... Sevgimin vahşetini, bencilliğini görüyorsun ya...

C. B.

Yarın bütün günümü Fontainebleau'de geçireceğim. Ne gaddarca bir angarya!...

MADAM AUPICK'e

Pazartesi, 22 Eylül 1862

Sevgili anneciğim,

Sana kaç zamandır yazmak, durumumu açıklamak, bunları, bir bir anlatmak istiyordum.

Niye gitmedim; şimdi ne yapıyorum; yola ne zaman çıkacağım?

Ama günlerim o kadar kısa, o kadar çeşitli aksilliklerle dolu geçiyor ki, bir iki sayfa yazı, şuraya buraya koşuşma, günümü dolduruveriyor... Üstelik sana oturup yazabilmem için mutlu ve huzur içinde olmam gerekiyor; oysa öfkesiz geçen günüm yok. Sana bu mektubu, bugün Presse dergisinin bürosundan yazıyorum (onbir aydır yersiz yurtsuzum). Buraya yerleştiğimi sanıyordum; ama işte burada da işkence, gerçek işkence çekiyorum; öyle ki, belki onbeş tefrikalık «Poémes en proses» adlı eserimin son kısmını yayınlamaktan bile vazgeçeceğim.

Ama para kaynağını nereden bulacağım? Asıl mesele burada... Honfleur'e kadar yayılacak, birsürü güçlükleri arkamda bırakıp gitmek istemem.

Kafam yerinde olsa, sana düşündüklerimi sayfalar dolusu yazardım. İzin ver de, sana ancak içimden geldiği birgün yazayım.

Honfleur'e dönüş planım hazır; ama, önceden kestiremediğim birçok olaylarla köstekleniyor.

Söz veriyorum, sana bu hafta içinde yazacağım; bugün yazmak için gerçekten kafam yerinde değil.

Yengem seni övüp duruyor, buna hiç şaşmıyorum.

Seni içten kucaklarım.

Sana gönderecek çeşitli şeylerim var; ama paketi ne zaman hazırlayacağımı bilemiyorum.

Charles

MADAM AUPICK'e

13 Aralık 1862

Nasıl olur da insan annesine bu kadar güç, bu kadar seyrek yazar? Aslında bu iş ne kadar sade, ne kadar tatlı... Ama bil ki, iyi olan şeylerle ödev olan şeyleri baştansavma yapmak çok zor... Yaşımla çoğalan birsürü gaile, insanı ödevlerinden, hatta zevk duyduğu ödevlerden bile alıkoyuyor.

Neyse sevgili anneciğim, sen nasılsın? Önemli olan senin sağlığın. Düşündüklerimi uzaktan duyabilseydin, «Bak oğlum beni hiç unutmuyor» derdin. Ama bütün bunlar şairane olmaktan ileriye gidemiyor; faraziye ve kelimeler halinde kalıyor. Bunların yerine, biraz daha gayretli olmam, çok daha yerinde olurdu sanırım.

Son mektupların birinde, bana ne kadar sert davranıyorsun? 500 frank sözü çok acı... Mektubunun en ciddi tarafı falez konusu. Senin birçok şeyleri tahmin etmen gerekiyordu. Tam gitmeye hazırlanırken kafama bu kadar taşın yağacağını, belalar geleceğini hiç sanmıyordum. Örneğin, Malassis'in iflas işi kulağına çalınmıştır. Az kalsın beni de bu işe karıştırıyordu; 500 frank borçlu çıkmak, ne de olsa bir sarsıntı yarattı üzerimde. İlerde Malassis'e yada annesine ödemek üzere, bu işi adliyeden gizlemeyi düşünüyorum. Sonra, «Les Fleurs du Mal» ve «Paradis» adlı eserlerimin gelişigüzel kısaltılması... Ama sen bu dertlerden birşey anlamazsın ki.

Dalgındım, mektubu kağıda ters yazmaya başlamışım; rahat okuyasın diye şimdi sayfaları numaralıyorum. Batıl inancım olsaydı bunu iyiye yormayacaktım.

Sana, vakit geçiresin diye kitap gönderdim; güzel kitaplar bunlar: «Les lettres sur les animaux» tabii bu hayvan doktorun önsözü hariç -, «Le Neveu de Rameau» adlı bu kitaplar harika şeyler... «Les Poêtes Français» adlı eseri sana niye göndermediğimi bilemedin. Senin zannettiğin gibi ni-

yetim asla antika taraflarımı sana göstermek değildi; niyetim, benimle ilgili Jan Gautier'nin makalesini sana okutmaktı; yani, şiir tarihinde bana ayırdıkları yeri sana göstermekti... Ama belki de farketmedin bile bunu sen... Ah o hafiyeler... O budalalar... Benim şen olduğumu sana söylediler öyle mi? Asla. Nasıl şen olurum ben? Ama hakları var: İnsanları korkutacak derecede, başımdan savacak derecede neşeliyim... İyi giyindiğimden de bahsetmişler sana: Üzerimdeki partalları atalı henüz bir hafta oldu... Sağlığıma gelince: İlletlerimin hepsi üzerimde; ne romatizmalarım, ne kabuslarım, ne hafakanlarım, ne de herşeyin mideme vuruşu geçmiş değil. Ölüm korkusu, birdenbire ölüvermek, ya da uzun zaman yaşamak korkusu, seni kaybetmek korkusu, uykuya dalma korkusu, sonra tekrar uyanma kabusu, hiçbiri geçmiş değil. Bu uzayıp giden, en acele işlerimi bile sürüncemede bırakan uyuşukluğum, herkese karşı öfkem, bütün bu acayip hallerim halâ sürüp gitmekte.

Ama sen şimdi bana asıl kendinden bahset, sağlığından sözaç.

Çok zaman önce, o mahut 500 frank borç sıralarında, hatırlarsın Versailles'a yalnız başıma giderdim. Versailles'a, Trianons'a bayılırım. Yalnızlığa gömülmek ne güzeldi oralarda... Yol boyunca seni düşünmeden edemezdim; zira birkaç yıl önce bir defasında, Amsterdan sokağından Sainte-Cloud'ya kadar, bu yolu beraber yürümüştük. O sıralarda, sen Madrid'ten ya da Constantinople'dan yeni dönmüştün. Senin her zamanki o tumturaklı edanla, «Ah ne güzel!...» diye bağırdığın yerleri birer birer tanıyordum; sonra da «Sen tabiat güzelliğini duymuyorsun, henüz duyacak yaşa gelmedin...» diye devam ettiğini işitir gibi oluyordum. Trianons'un üslubu beni çok etkilemişti; beraber olduğumuzu sandım; seni adeta yambaşımda hissettim. Sen çok alışık olduğun bir tavırla, «Yavrum, bunlar çok güzel ama bahçemi hiçbirine değişmem...» diyordun. Seni biraz güldürmek istedim sevgili anneciğim.

Neyse, sevgili anneciğim, bana kendinden sözet, iyice anlat.

Başımı büyük işlere soktum, sonu iyi olacak mı bilemem[1].

Gırtlağıma kadar borçluyum, herkes biliyor; boğulup gideceğim birgün. Sana sekiz güne kadar yazarsam, bil ki işler yolunda. Ancak o zaman yaşadığıma, hoş bir hayata kavuştuğuma inanabilirsin.

Neler çektiğimi, gözönüne getirecek kadar hayalin kuvvetliyse, genişse, vasilik durumumu düşünmelisin. Benim bu iş içinde boğulup gitmemi mi istiyorsun?

Seni kucaklarım.

Charles

MADAM AUPICK'e

3 Haziran 1863

Sevgili anneciğim,

Oyuncağın hoşuna gitmesine çok sevindim; titizlikle yapılmış bir oyuncak bu; sana hediyem olsun. Birçok şeylerde olduğu gibi hediye göndermekte de geciktim. İngiliz gazetesi Spectator'daki makaleyi sakın kaybetme.

Küçük salonu yeniden değiştirmişsin; önce üzüldüm buna, zira oraya harika birşey almaya niyetlenmiştim; ama böylesi daha iyi; bu odaya konacak kumaş, güneşten harap olmaya mahkum. Elin değer değmez, bana tren yoluyla, tek paket olarak Edgar Poe'nun öbür üç cildini gönder; sırtı çizgili, yeşil marokenden olanı; kitaptaki yerini bilirsin; bir tanesini bana daha önce göndermiştin. Paketleri iyi yap; bu nüshaların bana ne kadar pahalıya malolduğunu hatırlarsın. Sürtüşme olmasın; posta ödemeli ya da adi olsa da, farketmez; zira sen çoğu zaman yeşil pullarla, 4 metelik olan mavi pulları birbirine karıştırırsın.

---

(1) O sıralarda Baudelaire, yardım gören büyük bir tiyatro direktörlüğünün hayalini kuruyordu.

Büyük temizlik iki odamda da oldu mu? Kitaplarım, dosyalarım yerinde mi? Rutubet hasar yaptı mı? Bilgi verirsen sevinirim.

Sana niye mektup yazmadım diye, kim bilir ne kadar düşündün, kafa patlattın. Gerçek ve tek sebep, kendimden hoşnut olmayışımdır. Ama bunu tahmin eder gibi olmuşsundur sanırım. Sana, ancak, kaç zamandır üzerimdeki bu uyuşukluğu atınca yazabilirdim. Nasıl oldu da, artık bir daha doğrulmıyacağımı sanacak kadar düşebildim? Hastalığımı, nasıl yorulmadan, durup dinlenme bilmeden, kudurmuşçasına çalışarak, birdenbire yenebildim? Hiç anlayamadım. Bildiğim tek şey, gerçekten bu hastalıktan kurtuluşum. Tembellikle, hoyratlıkla yoğrulu zavallı varlığımı, mizacımın kötü huylarını, birtakım alışkanlıklarla dengeleyebilmişim... İşgüç yapmamak, bana o kadar acı geldi ki, edebi yetersizliğimi düşünmek o kadar korkuttu ki beni, hemen kendimi çalışmaya verdim. O zaman işte, kendimde, hiçbir hassanın henüz kaybolmadığını, zihni uykuya dalmanın büyük bir tehlike olacağını anladım. Çok kimse, «Kitabınızı ne zaman bastırıyorsunuz?», «Artık bir şey yazmıyor musunuz?» demekle, akla gelmez fenalığı yapmış oluyorlardı bana.

Şimdi durum şu: Beni her zamankinden fazla anlaman gerekiyor. Yardımınla Ancelle'den 1000 frank istemeye gerçekten mecburum; böylece biraz nefes almış olacağım; hayatımı değiştirecek o devreye, rahatça erişebileceğim; zira edebi borçlarımdan kurtulmadıkça, ya da çalışma alışkanlığına dönmedikçe, Honfleur'e gelemem. Orada da boş gezeceğimden korkuyorum. Kaç zamandır içimi saran sıkıntı beni orada da yakalayabilir; bu yüzden beni ne Paris, ne de Honfleur çekiyor...

Edebiyatla ilgili şeylerime gelince: Nice zamandır hazır olan birçok yazılarım, dergi ve gazete direktörlerinin budalalığı yüzünden basılmadı. Hepsi hazır durumda, benim için önemli olanı da bu zaten...

Henüz edebi makalelerimi toptan satın alacak kimse çıkmadı. Yakında basılacak eserlerimin yankısı, bakalım ne olacak? İş burada; ondan sonrası kolay... Elimdeki eserler

Ekim ayına kadar bitseydi, bu kış hepsini yayımlayabilirdim. Şimdi elimi çabuk tutmam, onları yayın mevsimine, Eylül ya da Ekime kadar, yetiştirmem gerekiyor.

Hetzel yayınevine «Les Fleurs du Mal»i beş yıl için sattım; böylece ilaveli olarak üçüncü basımı çıkıyor. «Spleen de Paris» yi de, cildi 500 franktan, her basılış da 2000 olarak, beş yıl için devrettim. Beş yıl içinde her biri için beş basım yayımlanacak.

«Spleen de Paris» bitmedi; zamanında yerine teslim edilmedi; sıkı çalışırsam onbeş günde işi hallederim. Çalışmayı elden bırakmakla kötü ettim; beni ancak bu çalışma ayakta tutuyordu. Biten kısımlardan hoşnudum; sonunda acayip bir kitap olacak.

«Edgar Poe» ları çoğaltmak amacıyla, Levy Basımevine iki yeni cildimi daha sattım; dördüncü de bitmiş gibi; birkaç günlük çabayla ortaya çıkar.

«Les Paradis Artificielles»i henüz satmadım.

Birkaç ay önceydi, kendikendime, aylarca süren bu bölük-pörçük yazar haklarından vazgeçsem de, eserlerimi birkaç bin franka önüme geçene satıversem, dedim. Fikrimi Ancelle'e açtım, ipotek işi için yol göstermesini istedim. Onun bu işi ne kadar korkunç bulduğunu tahmin edemezsin. Alacaklarımı sakin sakin beklemeliymişim; birkaç bin frank için peşin peşin faiz ödemem gülünçmüş... Ama ben zengin bir yazar olsaydım tabii adamcağıza hak verir, bekleyebilirdim.

Bu iş için, karşıma üç-beş kişi çıkmadı değil. Bir yazarın sırtından geçinmek isteyen çok olur. M. Namslauer adında bir banker var; yayın işlerinden biraz anlıyor, bana, «Size istediğiniz parayı veririm; ama bütün sözleşmelerinizi bana gösterin, (Honfleur'dekileri gelip almalıyım); kitapçılarınız da hesaplarınızı bana göstersinler, ben de ona göre gelirinizi hesaplıyayım. Ayrıca, yazılarınızın bitmiş olarak teslim edilmeleri de şart» dedi. Şimdilik iş bu safhada. Bana gelince: Hemencecik ferahlamam gerek. Edgar Poe çevirilerime ise, bu adam sadece ödünç para vermekle kalmadı, belirli bir para karşılığı, bütün haklarımı da satın almak istedi. Edebi değerlerden anladığı belli; bu işe razı olur gi-

biyim, ama kendi özel eserlerim için buna asla razı değilim.

Bu işler bittikten sonra şu işlere geçeceğim:

Bu para 10000 mi, 20000 mi tutacak? Yarısını Ancelle'e bırakacağım; o da, isterse kendi hakkını alıp, kalan parayla göstereceğim alacaklıların ağzını kapatsın. Geri kalan paraları da, biz birkaç dost arasında paylaşırız (Sen başta geleceksin). Sonra da Honfleur'e dönerim, altı ay kalırım. Orada Jean-Jacque'ın «Confessions» undan büsbütün başka «Mon coeur mis à nu» adlı eserimi tamamlayacağım. Daha sonra da, sana birkaç yıl önce sözünü ettiğim, büyük bir işi bitirmek için, Paris'e döneceğim. Tiyatrodan öylesine nefret ediyorum ki, piyes yazmaktansa, tiyatroda kumanda etmeyi tercih ederim. Paris'te, yegane iflâs etmeyen, dört yılda 400.000 frank kâr getiren bir tiyatro var; bu tiyatroyu tutmak istiyorum. Şayet M. Fould Devlet Bakanı olursa, dostlarım Pelletier, Sainte-Beuve ve Mérimée sayesinde, pekala bu tiyatroya sahip olabilirim. Paris'ten ayrılmadan önce de, harcanacak paralar, tavsiyeler hakkında notlar edinebilirim; şimdiki müdürün kontrat sonunu da öğrenebilirim. Bu tiyatro işini aklıma koydum, ona sahip olacağım. Yıllar geçiyor, artık zengin olmak istiyorum. Ama kafamda tasarladığım zenginlik karşısında, bu iş çok küçük. Bu durum karşısında, tutumlu olsam da, yine de Paris'te küçük bir ev döşemem gerekiyor; yılın birkaç ayını da, seninle başbaşa geçiririm; zira tiyatronun üç ay tatili var. Tiyatro müdürü sanırım konturatını daha iki-üç yıl uzatmış durumda ama kendisine 100.000 ya da 150.000 frank verirsem, pekala hakkından vazgeçebilir. İşte koskocaman bir rüya, ama peşini bırakmayacağım. Belki de patırtı gürültüsü içinde bile kafamı işletmekten vazgeçmiyeceğim.

Not halinde olan «Mon coeur mis à nu» adlı eserimin, bir isteklisi var. Ama yine ödeme şartı, okuyucuların isteklerine bağlı: Her tirajda, şu ya da bu kadar para verecek. Bu çeşit işlerden bıktım; lafını bile etmek istemiyorum. Bundan böyle, kitaplarım için toptan bir fiyat isteyeceğim.

Senin aracılığınla, Ancelle'den 1000 frank almam gere-

hiyor. Devir işini bitirir bitirmez, bu parayı kendisine ödeyeceğim; 2000, belki de 3000 frank vereceğim.

Bilirim, Ancelle surat asacak; zaten onunla işler hep ağır gider. Seçim işlerinde, Ancelle çok yorgun düştü; görev aşkıyla, oyunu, sevdiği insanlara karşı kullandı. Belki de ortada başka bir neden vardır. Parası olmayabilir; yalvarırım, kabilse bana havale yoluyla 500 frank gönder; iki güne kadar sana öderim.

Rica ediyorum, eserlerimin ciro işi hakkında, bana vaiza kalkışma. Kafamda başka eserler olmasaydı, bu iş tedbirsizlik olurdu. Kararım karardır; çaresiz kalırsam, bundan sonraki eserlerim için de, aynı şeyi yapabilirim.

Yalvarırım; herşeyden önce bana cevap vermeyi düşün; paket işi öbür güne de kalabilir. Dördüncü cilt vaktimi çok alıyor; dört beş gün sonra da beşinciye başlayacağım.

Yirmi gün, bir ay sıkı çalışırsam, artık kurtuldum sayılır; hatta birkaç ay dinlenmek için param bile olur.

İşte senin için en güzel mevsim, bahçe mevsimi başlıyor. Temmuzda gelir bahçeni görürüm. Bu ay ancak, maalesef birkaç kağıt, dosya almak için, oraya gelebileceğim. Kabuslarımı hatırlayan, bana hatırlatan sen oldun; zaten hiçbir şeyi unutmazsın ki... Tek başına yaşaman, karakterini, kafanı uyanık kılıyor. O çekilmez illetim geçti; nedenini inceledim, iki şeye bağladım. Birincisi, korkunç bir mide tahrişi; ikincisi ise bir çeşit zihin hastalığı; yani manevi bir neden. Önemli işleri geri bırakmaktan, ihmal etmekten doğan bir korku, bu... Hayallerde büsbütün artan bir korku bu...

Ne karışık işler değil mi?

Seni kucaklar, yorduğum, meraka düşürdüğüm, sinirlendirdiğim için, özür dilerim.

Sana zevk ve sükunet vermeyi ne kadar isterdim...

C. B.

Söyleyecek çok şey var ama, yazmaya vakit yok.

İstediği özeti Namslauer'e gönderdim; durumu sonra bildirim.

MADAM AUPICK'e

5 Haziran 1863

Sevgili anneciğim,

Gönderdiğin 500 frankı, üç cildi ve babamın mektuplarını aldım. Bu eski kağıtlarda sanki büyüleyici bir özellik var... Beni duygulandırmak için bundan daha iyi birşey seçemezdin. Ama hiç ihtiyatlı davranmamışsın, onları iyi bir yerde saklayamamışsın; zira paket, zarflarıyla birlikte bir köşeye atılabilirdi...

Çok iyisin... Sen her zaman iyisin... Ben ise biraz umutsuzum; Ancele işinde de, sen haklısın, nasıl istersen öyle olsun[1]. Biraz işkence çekmem gerek.

Mektubunun geri kalan yanı acıydı.

Bu işin pratik olan tarafı yok, diyorsun; göreceksin, var. Peşini bırakmayacağım[2]. Sonra, sen kitapçılık işlerinden de anlamıyorsun (Edgar Poe kitabı bana ait değil) yarın sana hepsini baştan anlatacağım.

«Spleen de Paris» nin tashihlerini şimdi aldım; aman allahım ne iş var, ne iş...

Arabanı, altı haftadan önce satmaya kalkışma[3]. Seni binlerce defa kucaklarım.

Charles

---

(1) Madam Aupick, kendi harçlığından ayırarak oğluna 500 frank göndermiş olabilir, ama asla M. Ancelle'e yazıp, ana paradan bir miktar sızdırmaya yanaşmamıştı.

(2) Baudelaire, bir önceki mektubunda, sözkonusu ettiği bir tiyatronun müdürlüğü meselesi.

(3) Madam Aupick'in bir arkadaşı şöyle anlatır: «Maison Joujou»nun ahırı, iki geçit töreni arabası barındırırdı. Madam Aupick dul maaşı ile geçinmek zorunda kalınca, arabaların atlarını satmak gerekti.

Beni büyük bir kurulun başkanı görmekten duyduğun nefret kadar, «Mon coeur mis à nu» eserim için söylediklerin de hoş değil.

Evet, bu kadar hayal ettiğim bu kitap, kinimi gösteren bir kitap olacak; ama içinde annem, hatta üvey babam bile asla saygısızlığa uğramıyacak. Bu kitapta ben, yetişme arzımı, düşünce ve duygularımın nasıl yontulup yönetildiğini anlatacağım; bunları anlatırken de, dünyaya ve onun düzenine nasıl yabancı kaldığımı belirteceğim. Gerçek küstahlık sanatımı, Fransa için baştan aşağı kullanacağım. Yorgun insanın banyo istemesi gibi, benim de intikama ihtiyacım var.

Senin Edgar Poe'e olan hayranlığın, sanırım kişisel çalışmalarımı sana biraz, unutturuyor; onları bastırınca, bu çabamı daha iyi ortaya koymuş olacağım. Bana çektirdiğin acıları sana asla belli etmeyeceğim. Aileler olsun, ana-babalar olsun, evlatlarını pohpohlamayı beceremezler. Bu çok eski bir görüştür[4].

Tiyatro işine gelince, bir ay ya da altı haftaya kadar herşeyi öğreneceğim; yardımları kollayıp inceleyeceğim. Bu gidişle, bir yıla varmaz, vasi kurulunun gözü önünde, kağıt çemberden atlayan bir cambaza döneceğim.

Tabii, «Mon coeur mis à nu» adlı kitabımı, gerekirse Fransa dışında, beni koruyacak bir memlekette ve ancak elime birkaç para geçtikten sonra bastırabileceğim.

Demiryoluyla 10 ya da 20 metelikle göndermek dururken, niye postaya 42 metelik harcadın?

MADAM AUPICK'e

Pazartesi, 10 Ağustos 1863

Sevgili anneciğim,

Bir sürü dertler, koşuşmalar içindeyim; kısa kısa cevaplarımdan alınma sakın.

---

(4) «Tıpkı ailelerde olduğu gibi, milletler arasında da istemeseler de yine büyük adamlar yetişebilir.» C. F. Fusée'ye göre.

O büyük iş suya düştü; daha doğrusu ertelendi. Kopilerin eline düşmüşüm; işlerimi Michel Levy ile görüşmeyi tercih ederim; ayın 25'inde dönüyor.

Halk konferanslarım işi[1] de Aralık ayına kaldı. Meclis ve artistler kulübü başkanı M. Vervout'dan mektup aldım: Teklifimi Aralık ayı kararnameleri arasına koymuş.

Sanırım cuma veya cumartesi Belçika'ya gidiyorum. Orada, yarı kalan kitaplarımı bitireceğim; «Indépendance Belge» de makaleler yazacağım. Fransa ve Paris'ten nefret ediyorum; sen olmasan oraya ayak basmam.

Şayet cumaya yola çıkabilirsem. Paris'e ancak, Belçika'daki işlerimi yoluna koyduktan sonra dönerim. Michel ile «Poe» işini bitirdikten sonra da Honfleur'e geleceğim ve Aralık ayını orada bekleyeceğim.

Yalvarırım, bana sitem etme. Söylediklerine göre, yengemin karakteri zayıfmış... Hangimizinki kuvvetli? Herkesinki bir çeşit...

Cumartesi Brüksel'e varırsam, ilk işim sana mektup yazmak olacak. Şimdilik seni uzaktan kucaklarım.

Charles

MADAM AUPICK'e

31 Ağustos 1863

Sevgili anneciğim,

Dün sana cevap veremedim, özür dilerim. Buna imkan bulamadım; yengemin davetine bile gidemedim; bütün günümü bir gazete idarehanesinde geçirmek zorunda kaldım; bugün de işte, sana oradan yazıyorum.

Demek sevgili anneciğim benim için mutluluk sayılan, o yalnızlıktan çok sıkılıyorsun öyle mi? İşkence mi çekiyor-

(1) Asselineau'ya göre, Baudelaire'e bu fikir, Thackeray'dan, Dickens'den, Longfellow ve Edgar Poe'den gelmişti. Bunlar İngiltere ve Amerika'da verimli turnelere çıkmışlardı.

sun? Benim, yüzünü bile görmek istemediğim o Paris şehri için can mı atıyorsun?

Nasıl istersen öyle olsun; bu işde kârlı olan benim: seni görmüş olacağım. Ama beni hep dertli, kuşkulu homur homur göreceksin; halbuki Paris'te kaldığın sürece, kendimi sana vermeyi, vaktimi sana harcamayı, seni gezdirmeyi, eğlendirmeyi ne kadar isterdim; buna elverişli bir durum içinde olmayı ne kadar arzulardım...

Üstelik, küçük düşeceğim; böylece seni sıkıntıya sokmuş olacağım. Kaç aydan beri en iyi kurduğum projeler bile birer birer yıkıldı: sana ikram edecek 1000 frankım, 500 frankım, hatta daha azı bile yok. Bu iş tabii böyle yürümez, düzelecek ama bakalım ne zaman...

Bruxelles'le sadece bir işim karara bağlandı; ama henüz anlaşma imzalanmadı. Aralık başında halk konferanslarım var; on tane kadar; herbir konuşmama 200 frank verecekler; belki başka şehirlerden de isteyecekler. Tasarladığım geziye gelince, amacım resim galerilerini gezmek, Independance Belge gazetesinde yazı yazmak; ama henüz, gazeteyle bir anlaşmaya varamadım, geziye çıkamadım.

Honfleur'e dönüş işine gelince, bu iş Michel Levy ile (şimdi kendisi burada yok) anlaşmama bağlı; ilerideki yazar haklarımın, karşılığı olan paraya bağlı. Korkunç kopillerin eline düşmektense, Michel Levy tarafından soyulmaya razıyım. Bilirim, o, fakirliğimden yaralanacak, böyle güzel bir fırsatı kaçırmıyacak. Bir başka işim için beklediğim kimse ise, ayın 8'inde geliyor. Bütün bu işler sanırım ay sonuna kadar beni burada alıkoyacak. Umudum, Ekim ayını baştan başa Honfleur'de geçirmek; Aralıkla Şubat ayını da, Belçika'da faydalı bir şekilde kullanmak.

İşte herşeyi etraflıca anlattım; kararı sen ver.

Beraber olduğumuz zaman, işlerimi inceden inceye sana açıklayacağım. Şaşılacak şey: henüz ölmemişim, halâ çalışma gücünü kendimde görüyorum.

Seni kucaklarım.

Charles

Eugène Delacroix'nın ölümünü duymuşsundur.

MADAM AUPICK'e

6 Eylül 1863

Sevgili anneciğim,

Senden salı veya çarşamba günü için, bir mektup bekliyordum; buraya gelme konusundaki kararını bildirecektin. Hasta mısın? Yoksa mektubumu almadın mı?

Seni kucaklar, bana yazman için içten yalvarırım.

Charles

Mektubunu aldım, hiç iç açıcı değil...

MADAM AUPICK'e

11 Eylül 1863

Sevgili anneciğim,

Ne acı! Sanki pek uzaktaymışız gibi birbirimizi göremiyoruz.[1]. Vallahi kabahat bende değil. Dün akşamı, hatta bu akşamı, seninle başbaşa geçirmeyi ne kadar isterdim... Görülmemiş iyiliklerinle, hoşgörünle çoğu zaman utandırırsın beni. Sana karşı haksız davrandığım günler oldu; Sana şefkat, ihtimam göstererek bunları ödemek istiyorum. Ama insanın başında bu kadar iş, dert olunca, sonu gelmiyen koşuşmalar, ziyaretler çıkınca çalışmaya bile vakit bulamıyorum...

Beni çok sev, usanmadan sev. Zira buna çok ihtiyacım var. Bu canavar. Michel bana hergün, «Bu işi bu günlerde ele alacağız» deyip duruyor ama, günler de uçup gidiyor...

Gazetelerden biri bana, çok güzel, çok eğlenceli ama tehlikeli bir iş teklif etti. Swift ve Voltaire'vari bir iş... 2000 ya da 3000 frank peşin para istiyeceğimi henüz bildirmedim; ama bu iş, hem Honfleur'e dönüşümü, hem de bitirmeye canla başla koyulduğum kitaplarımı köstekliyecek.

Yarın cumartesi; saat 6'da seninle olmazsam, 8'de oradayım. Asla yemek işiyle uğraşma; bir dilim ekmek, biraz şarap bana yeter.

Charles

---

(1) Madam Aupick birkaç gün geçirmek için Paris'e gelmişti.

MADAM AUPICK'e

Çarşamba, 28 Ekim 1863

Sevgili anneciğim,

Bu sabah mektup bekledim. Paris yolculuğun nasıl oldu? Kazasız, belasız geçti mi? En önemlisi, sağlığın yerinde mi?

Evet, Levy işi halloldu. On gün içinde ödeyecekleri 2000 franka karşılık, bütün yazar haklarımı onlara bırakıyorum. Bu para, ihtiyacımın yarısını bile karşılıyamıyacak. Geri kalanını da Belçika ödesin... Bir anlaşma istiyorum, onlara peşin peşin yazacağım (zira Belçikalılara güvenim yok): her dersin ücretini bildiren, derslerin sayısını, haftada kaç ders vereceğimi bildiren bir anlaşma isteyeceğim.

Poe tercümeleri bana yılda 500 frank gelir getiriyor.

Michel bu işde bana, bakkal dükkanı satın alır gibi davrandı. Bana gelirden sadece 4 yıl para ödeyecek.[1]

Seni kucaklarım. Bana yaz.

Charles

MADAM AUPICK'e

Kasım sonu 1863

Sevgili anneciğim,

Sana kaç zamandır oturup uzun uzun, usturuplu bir mektup yazmayı, 3-4 saatimi bu iş için ayırmayı, ne kadar isterdim. Ama günler o kadar kısa, öğle ve akşam yemeklerinden sonra, o kadar işkence çekiyorum ki... Işıklanmamış odamda öylesine canım sıkılıyor, dostluklardan, lüksten uzak olmaktan öyle ıstırap çekiyorum ki... Yalnızlıktan, ten-

(1) Bu sözleşme, şairin belirttiğinden de korkunçtu. Baudelaire kendisine sadece ilk üç cildi satmakla kalmıyor, çıkacak olan dördüncü ve beşinci cildi de terkediyordu. Baudelaire bu iş için hep pişmanlık duymuştur.

bellikten çöktüm adeta; ödevlerimi, canla başla bağlandığım ödevlerimi bile, durmadan ertesi güne bırakıyorum.

Sabah, akşam, vakit vakit, günde kaç defa, «acaba annem nasıl? Canı sıkılıyor mu?» diye, hep kendi kendime soruyorum. Belki de beni eğlencede sanıyor, diyorum.

Hayatımın biricik amacı, en büyük amacı çalışmadır; dünyanın en sıkıntılı, en güç işi olan çalışma, alışkanlığı olana adeta bir zevktir. Kendimi, yirmi yıl rüyada yaşamakla, hayatımı, yeteneklerimi, sağlığımı tüketmekle, suçlu görüyorum. Bu yüzden de işte, günü gününe çalışan bir sürü budalalardan geri kalmış durumdayım.

Hayır; M. Levy'nin 2000 frankı üzerinde, bana sitem edemezsin. Bu paranın 20 frankı bile elimde kalmıyacak. M. Levy beşinci cildin son sayfasını ele geçirir geçirmez, bu parayı bana vermiyecek, alacaklılarıma dağıtacak. Bu işi üzerine aldı; cilt bitmek üzere.

Sanırım dördüncü cilt basıldı ama, dağıtma işi ile uğraşacak vakit bulamıyorum.

Sana bir nüsha göndereceğim; sırf bu korkunç kitabın bittiğini göstermek için... Zira içinden iki sayfasını bile uyuklamadan okuyamıyacaksın. Fransa'da bu kitaba kıymet verecek on kişi ya çıkar ya çıkmaz...

M. Emon yanılmış; umarım Bruxelles'de, altı haftadan fazla kalmıyacağım (bu bile çok), Ocak başlarında buradan ayrılacağım; buna işaret olarak da, son bir sandık eşya göndereceğim. Zira oturmadığım bir odanın kirasını, boşu boşuna vermek istemiyorum. Amsterdam sokağındaki odamı da, boşaltacağım.

Şimdiden yolculuğumun kötü geçeceğini anlıyorum. Derslerime verecekleri para az değil, ama bu gazetenin amacı bambaşka. «Misérables» adlı eseri, satın alan kurula, üç çift kritik kitabımı satmak niyetindeyim, gezimin amacı da buydu ama herkes, bu insanların çok budala ve hasis olduklarını söylüyor. Belki de dönüşte, Paris'te bunları yok pahasına satıveririm. Ama derslerin parası pek yabana atılır gibi değil. Sözde gazeteler şimdiden geleceğimi ilan etmeye başlamışlar; herkes beni bekliyormuş...

Sana gönderdiğim parçalar, sözkonusu olan üçüncü cilde aittir.

Delacroix adlı makalem, hem tahkir gördü, hem de öfke yarattı.

Sana birinci sayısını gönderdiğim esere, ayrı bir önem veriyorum (G. B. imzalı); ilandan hiç memnun kalmadım.

Benim için en büyük, en önemli olan şey, senin sağlığındır; bunu hiç aklından çıkarma; bana ondan sözaç.

Seni içten kucaklarım.

Charles

MADAM AUPICK'e

25 Aralık 1863

Sevgili anneciğim,

Bitip tükenmeyen şefkatına iki kelimeyle olsun teşekkür ediyorum.

Beden sağlığı tarifene de, ayrıca teşekkürler.

Yazımın bazı bölümlerinde, mübarek cinsin övgüsünü yapıyorum sanmışsın. Hayallerini kırdığım için özür dilerim.

Hepsini ters anlamışsın.

Figaro'da çıkan Delacroix adlı makalemde, sanırım şimdiye kadar bu kadar acı şeyler söylenmemiştir. Ama bu sözüm anne olan kadınları asla ilgilendirmez; onlara değil bu sözler...

Seni kucaklarım.

Charles

Başımda ne karmakarışık, ne güç işler var bilemezsin.

MADAM AUPICK'e

31 Aralık 1863

Benim iyi kalpli sevgili anneciğim,

Bil ki, insanın annesine, gözü saatte mektup yazması kadar kötü birşey olamaz. Sen ne dersen de, ama ben yine de

sana yarın sevgi dolu birkaç satır ulaştıracağım; birkaç iyi vaatte bulunacağım. Ne yapayım? Bütün ödevlerimi, en zevklilerini bile yarına bırakmak, kötü bir alışkanlık oldu bende. Böylece yıllardır, en önemli işlerimi bile salladım durdum; şimdi ise bu acayip duruma, yaşıma, ismime yakışmayan bu gülünç, acı duruma düştüm; doğrusu bu yılım çok şahane sona eriyor... Kısa da olsa, şu sözlerimle beni anlamaya çalış: Sağlıklı olmanı, kendine bakmanı, elinden geldiği kadar uzun yaşamanı, birkaç süre daha, bana hoşgörülü davranmanı senden rica ediyorum, yalvarıyorum.

Önümüzdeki yıl (1864 yılı) yapacağım, yapmak umudunda olduğum işleri, pekiyi bu geçirdiğim yıl içinde yapabilirdin, yapmam da gerekirdi. Ama bu yıl'ki kadar beni yıkan bir hastalığa asla tutulmamıştım: hayallere dalma, iç çöküntüsü, kararsızlık ve çaresizlik hastalığı... Bu çeşit illetten, yakasını kurtarabilen insanı, doğrusu ben savaşa giden askerden, düelloya koşan insandan daha cesur bulurum... Bilmem ki illetten yakayı nasıl kurtaracağım? Çaresizlikten mutluluğa nasıl erişeceğim? Alçaklıktan iradeliliğe nasıl geçeceğim? Mesele burada işte. Dahası var: Bendeki bu hastalık gerçek mi? Yoksa hayali iken gerçeğe mi döndü? Yoksa vücutça zayıflamanın bir sonucu mu? Ya da bocalamalarla, fakirlikle, yalnız ve tesellisiz geçen senelerin doğurduğu felah bulmaz bir melankoli mi? Hiç bilemiyorum; bildiğim birşey varsa, o da herşeyden, kısacası her zevkten iğrenişimdir (bu da hastalık sayılmaz). Beni ayakta tutan biricik duygu ise, şöhret, intikam, servet hilelerini az da olsa arzulamak.

Ama şimdiye kadar ufak da olsa, gördüğüm işlere karşı, çok haksız davrandılar.

Eureka adlı eserimi okumak cesaretini, ancak birkaç kişi gösterebildi. Bu kitap para etmiyecekti, bunu biliyordum; bu sonucu zaten bekliyordum; Fransızlar için fazla bir kitap zira...

Karar verdim, gidiyorum; burada ancak daha birkaç gün, en fazla sekiz gün kaldıktan sonra gidiyorum; gazetelerden paralarımı toplayıp, birkaç kişinin borcunu ödedikten, am-

balajlarımı yaptıktan sonra, gidiyorum.

Allahvere de, Belçika'ya ayak basar basmaz, o memlekete karşı da bende nefret başlamaya... Ama oradaki işim oldukça önemli. Az paralı dersler, (1000, 1500 ya da 2000 frank olan konferanslarım) bu kaba insanlara hoşgörünmek için hazırladığım konferanslarım bir yana, asıl amacım başka: Belçikalı yayıncı Lacroix'ya, Variétés adlı üç cilt eserimi satmak: hem de iyi parayla satmak...

Belçika'daki hayatımı düşündükçe tüylerim ürperiyor. Dersler (konferanslar), Paris'ten gelecek baskıları düzeltmek işi, gazete tashihleri, Michel Levy'nin tashihleri... Bütün bunların arasında «Poëmes en prose» adlı eserimi de bitirmek. Ama sanırım, yer değişikliği bana iyi gelecek, çalışma gücümü artıracak.

Kendimden çok konuştum; bilirim hoşuna gider bu... Ama sen de biraz kendinden sözaç; sağlık durumunu, manevi durumunu anlat...

Hugo'nun bu işde bana yardımcı olmasını istemiştim; M. Lacroix'nın da, Gverseney'de, ancak şu ya da bu gün bulunacağını biliyordum; bundan ötürü Hugo'ya, bu işte aracılık etmesini rica etmiştim. Hugo'dan şimdi bir mektup aldım.[1] Manş denizinin fırtınaları işi bozmuş, mektubum ancak Lacroix gittikten dört gün sonra eline geçebilmiş; sözde Hugo, bir mektupla işi halledecekmiş ama yüzyüze konuşmak, çok daha başka olacaktı tabii...

Seni içten kucaklarım.

C. B.

Gitmeden önce sana birkaç paralık bir hediye göndereceğim: zevkine uygun bir kitap, seçtim bile...

---

(1) Victor Hugo ile Paul Meurice arasındaki 1865 mektuplaşmalarında şunlar yazılı: «M. Ch. Baudelaire'den gecikmiş bir mektup aldım. Benden kendisini Lacroix'ya ve Belçikalılara tanıtmamı istiyor, orada edebi konuşmalar ve yazılar yazacakmış. Bana karşı düşman olduğunu söylerler ama ben yine bu işi yapacağım; siz de böyle düşünüyorsunuz sanırım. Cevabımı size de gönderiyorum, okuyun ve lütfen M. Baudelaire'e mektubu iletin».

MADAM AUPICK'e

3 Mart 1864

Sevgili anneciğim,

Seni bundan sonra mektupsuz bırakmıyacağım; zira merak edip üzülüyorsun. Hayalin manasızca işliyor; halbuki sebep çok daha basit; kısacası: şiirlerim herkesi sıktığı için, (gazete direktörlüğünün fikri) onları yayınlamadılar.

Allahın belası bir uyuşukluk içindeyim. Geciken yazılarım sadece vaad ettiğim, parasını peşin aldığım hikayelerim değil; sürü sürü acele işler de var aralarında; üç tanesi Belçika'da. Öte yandan, seni asla görememekten çok üzgünüm. Biraz acele edip, kendimi toparlayıp, birkaç yerden paramı koparabilirsem, gelip bir süre yanında kalacağım. Sonra da belki Brüksel şehrine yollanacağım. Orada, biliyorum yepyeni üzüntüler beni bekliyor; ama belki de çok para kazanacağım.

Seni kucaklarım; yalvarırım, budalaca hayaller kurma; kendi üzüntüm bana yetiyor.

Honfleur'de, ayın 10'undan 15'ine kadar kalabilirsem, benim için iyi olacak.

Charles

MADAM AUPICK'e

Çarşamba, 6 Mayıs 1864

Brüksel, Grand Miroir Oteli
Montagne oteli

Sevgili anneciğim,

İki günümü yazlıkta, bazı hanımefendilerin yanında ge-

çirmek zorunda kaldım. Ayın 3'ünde, akşam üstü gelen güzel mektubunu, ancak dün akşam alabildim; böylece sen de bu mektubumu (bu akşam postalayacağım) yarın akşam, alabileceksin; yani bir gün bir gece sonra eline geçebilecek.

İlk konferansım hakkında bir yazı çıktı. Konuşmalarımın çok başarılı olduğunu söylüyorlar. Ama söz aramızda, herşey yine kötü gidiyor. Buraya çok geç geldim; Belçikalılar fazla hasis insanlar; herşey ağır yürüyor; birsürü boş kafalar; sözün kısası; buradakiler Fransızlardan da budala...

Burda kredi adeti yok; kimse hesap açmıyor; belki de benim için böylesi daha hayırlı. Önümüzdeki çarşambaya, bir yeni konferans daha vereceğim. Söylediklerine göre, Cercle'in kış ödeneği tükenmiş. Benim asıl amacım Lacroix Yayınevine üç cildimi satmaktı. Ne yazık ki, bu Lacroix denen adam Paris'te. Her konferansı (100 veya 200 frank yerine) 50 franka verdim. Lacroix'nın dönüşünde de üç konferansımı bedava vermeye şimdiden razı olmuş durumdayım. Asıl amacımdan kimseye sözaçmıyorum tabii.

Anvers, Bruges, Liege, Gand bürolarına, burada bulunduğumu bildiren mektuplar gönderdim; henüz cevap almadım.

Davam yürüyor; beni ençok üzen şeylerden biri de bu.[1] Taşralarda vereceğim konferanslar, 80'le 100 frank arası olacak.

Hiç olmazsa amaçlarıma erişeceğim; elimden geleni yapacağım; böylece de, kendime karşı söyleyecek bir sözüm kalmıyacak.

Amaçlarım şunlar

---

(1) 1862 yılı Baudelaire 5000 frank borcunu dört yıl içinde Malassis'e ödemediği takdirde «çıkmış ve çıkacak bütün edebi eserlerinin basım hakkını» terkediyordu. Altı ay sonra da Hetzel'e, 5 yıl için «Petits Poémes en prose ve Fleurs du mal» eserlerini devrediyordu. Bunu duyan Poulet Malassis, hemen Hatzel'e bir zarar ziyan dâvası açmış ve «asla Baudelaire'in herhangi bir eserini basmamak» şartını koşmuştu.

Konferanslarla (mümkün olduğu kadar) para kazanmak. Lacroix yayınevi ile anlaşmaya varmak.

«Spleen de Paris ve Contemorains» adlı eserlerimi bitirmek.

Görüyorsun ki işim çok. Taşralarda konferanslar verecek olursam, tabii buradaki günlerimi, Haziran sonlarma kadar uzatacağım.

Sen Paris'e git; ama yalvarırım arabalardan da kendini koru.

50 franklık ikramını kabul ediyorum; zira burada kimsenin kimseye güveni yok, yaşayabilmem için herşeyi peşin ödemem gerekiyor. Ancelle işini fazla düşünme; üç cildimi iyi parayla satabilirsem, hem onun parasını ödeyeceğim, hem de bir hamlede bu sürüncemede kalan borcu temizliyeceğim.

Kasayı aldığına dair birşey söylemiyorsun; makbuz elimde.

Havale yerine 50 franklı bir mektupla göndermek (ekonomi bakımından) daha kârlı olacak sanırım; zira havale masrafı oldukça tuzlu; üstelik, karşılıklı olmak üzere. Fransız havaleleri, Belçika postahanelerinde de ödenebiliyor, (şimdi 50 franklık banka kağıtları da çıktı).

Bütün gönlümle seni seviyorum; seni üzdüğümü hissettikçe de, sevgim artıyor. Söz veriyorum, sana sık sık yazacağım.

Charles

EDOUARD MANET'ye

27 Mayıs 1864

İçten mektubunuza teşekkür ederim. Annenize ve eşinize selamlarımı söyleyin. Tablolarınızın ilerdeki durumu hakkında güzel haberleriniz varsa bana bildirin. Tebriklerinize cevap veriyorum.

Belçikalılar hayvan, yalancı ve hırsız insanlar. En hayasız bir yalanın dolanın kurbanı oldum. Burada insanı aldatmak adet olmuş; hiç de haysiyet kırıcı birşey sayılmıyor. Buraya gelmemin asıl amacı olan o büyük işe, henüz girişemedim. Dahası var: burada beni Fransız polis teşkilatına kayıtlı sayıyorlar. Belçikalıların söylendiği kadar saf olduklarına, sakın inanmayın. Kurnazlık, itimatsızlık, yalancıktan yüze gülme, kabalık, alçakça aldatmaya dek, hepsi var bunlarda...

Selâmlar.

C. B.

Lacroix yayınevine güvenip güvenmiyeceğimi, ancak ayın 15'inden 20'sine kadar olan günlerde öğreneceğim.

MADAM AUPICK'e

Cumartesi, 11 Haziran 1864

Sevgili anneciğim,

Asla ihmal edilmiyorsun: kadınsın, sinirlisin hepsi o kadar... Bana gelince, anlatacak acıklı şeylerden başka birşeyim yok; buyüzden de sana mektup yazmaktan nefret ediyorum. Üstelik işim de başımdan aşkın; geleceğim için, Paris için, ben yokken basılmakta olan bir kitabımın tashihleri için, merak edip duruyorum. Üzüntülerim bir yana, altı haftadan beri durmadan bedence, ruhça hastayım.

Mektubundaki meseleye, hemen evet, diyerek sana cevap veriyorum; zira bunun hoşuna gideceğini biliyorum. Ama baştanbaşa budalaca bir iş olduğunu da bilmelisin. Dosyalarıma kimse el sürmesin. Kağıtlarımı, edebiyat ve iş kağıtlarımı nereye yerleştirdiğimi bilmiyorum; anahtarlarımı da nereye koyduğumu hatırlamıyorum. Honfleur'e biraz geç geleceğim; hepsi bu kadar. Yengemi istemiyorum sanma; açıkçası biraz kafamı dinlemek zorundayım, bu da hakkım

sanırım; aksi halde çok rahatsız olacağım. Yengem ne zaman geliyor? Ne kadar kalacak?

İşlerim beni, sanıldığından da fazla alıkoyacak durumda. Ayın 20'sinde gitmek istiyorum; oysa şimdi hayatımı kazanmak gerekiyor; ötekine berikine olan borçlarımı dağıtmadan Paris'ten geçemem; gezimden bir kitap çıkarmayı düşündüm; serilere bölünmüş mektuplar halinde, Figaro gazetesinde yayınlıyacağım. İşte cesaret istiyen bir iş; Anvers, Gand, Liège, Namur, Audenard ve Bruge şehirleri arasında, durmadan koşmak gerekiyor; oraları görmek, sorup soruşturmak lazım geliyor. Bilsen ne kaba adamlarla uğraşacağım bu işler yüzünden...

(Fakir bütçeni altüst etmeden, acaba bana, yine 200, 100, hatta 50 frank gönderebilir misin?)

Biraraya geldiğimiz zaman, talihimi değiştirmek, kendimi kurtarmak ve bunun için elimden geleni yapmak istiyorum; zira artık üzerimdeki vesayetten bıktım... Hayatımı çalışmayla, eğlenceyle geçirmek istiyorum; sefalet içerisinde ölüp gitmekten korkuyorum.

Acıklı destanımın hikayesini anlatayım da (şimdiyedek hep acıklı geçti), kabahat kimde gör:

Kitapçının birini görmeye gelmiştim; ona 5 yıl vadeyle üç cilt verecektim; 20000 frank para istiyecektim; ya da, seri halinde çıkacak her basım için, yüksek bir fiyat alacaktım.

Konferanslarımdan beşi bu kitapçı için ayrılmıştı; kendisine beş davetiye verdim, hiçbirine gelmedi.

Konferanslar (sonuncusu ayın 23'ündeydi) korkunç derecede uzun oldu; herkes bir saat konuşurken, ben iki saat konuşuyordum; ama yine de eşine rastlanmadık büyük bir başarı yarattı. Başlangıçta tokgözlülük gösterdim; şartlar konuşulduğu zaman kendilerine «Para hususunda nasıl isterseniz öyle tertipleyin bu çeşit işlerden ben anlamam» demiştim. Bana müphem şekilde, konferansların yüzer frank olacağını söylemişlerdi; Liège, Gand, Anvers ve Bruge'deki, kurula bildireceklerini ilave etmişlerdi. İşi o kadar geciktirdiler ki, mevsim geçti; ayın 24'ünde kurulun kapıcısı, elinde 100 frank (500 yerine), bir de mektup çıkageldi. Benim pa-

raya aldırış etmeyişimin üzerinde iyice durmuşlar ki, mektupta, «Mevsim sonu geldiğinden, kasada paranın tükendiğini ama seneye, paramı ödeyeceklerini, ve beni asla unutmayıp her zaman anacaklarını» yazıyorlardı. İşte size avukatların, artistlerin, hakimlerin, görünüşte terbiyeli geçinen efendilerin, bir yabancıya karşı resmen işledikleri bir hırsızlık hikayesi...

Elden ne gelir... Yazılı anlaşma da yapmamıştım. Bu memlekette dürüst olmamak suç değil; aksine beceriklilik sayılıyor. Parayı alıp fakirlere dağıtmak ise, kurulu tahkir sayılacaktı; herkesi darıltmış olacaktım. Paraya da çok ihtiyacım vardı; böylece ayın 24'ünde bu parayı otelime yatırdım, 3 metelik daha da borcum kaldı.

Çilelerimin bu kadarla dolduğunu mu sanıyorsun? Dahası var: Ortalığa Fransız polisinden olduğum haberi yayılmış... Açıkçası, bu haber Paris'ten gelmiş. Biliyorum, bu haber Belçikalıların budalalıklarını, bönlüklerini bilen Victor Hugo avenesinden geliyor; bu haberi onlardan biri ortaya çıkarıyor. Birara, Paris'te, şu meşhur Shakespear ziyafetinden sözettiğim bir mektup yayınlamıştım; işte bu haber bu yazımdan öç almak amacıyla ortaya yayıldı. Sen belki bu işlerden anlamazsın ama, bu sözkonusu olan kitapçı, Victor Hugo'nun kitapçısıdır; sanırım konferanslarıma da, kışkırtıldığı için gelmedi.[1]

---

(1) Baudelaire 1863'e Hugo'ya, kitapçı Lacroix'ya tanıştırılması için ricada bulunmuştu. Dört ay sonra ise, Figaro gazetesinde açık bir mektup yayınlıyordu: Komitenin nasıl bir hünerle Shakespear'in üçüncü yüzyılını bahane ederek, Victor Hugo'nun Shakespeare üzerine yazdığı kitabının reklamını yaptığını anlatıyordu. Bu mektup Hugo hayranlarını çok kızdırdı, üzdü, skandal yarattı. Ama ne Hugo'yu, ne avenesini bu «polis ajanı» yalanını uyduracak kadar alçaltmadı. Baudelaire'in kendisi birara; sıkıntı içinde bulunduğu sıralarda, Madam Meuric'e gururla: «Beni burada polis ajanı sanıyorlar...» diye yazmıştı.

Ama işi uzatmak doğru değil; borsacının biri, salonu ba na veriyor; orada kendíbaşıma bir konferans düzenleyeceğim.

Lacroix kitapçısına şimdi bir davetiye gönderdim; bu altıncı davetiyem...

Kraliyet Nâzırı beni çok iyi karşıladı; ona da bir davetiye gönderdim. Bu konferansıma asil insanların gelmesini istiyorum. Bu budalaca küçük düşme olayını, gösterişli bir şekilde telafi etmek niyetindeyim.

Sana bütün bunları yazıp anlatmak, çok zoruma gidiyordu. Seni kucaklar ve severim.

Son mektubunu doğru pullamamışsın; beni kapıcıya borçlandırma.

Bu mektubum yarın akşam, pazar akşamı, eline geçecek; sende pazartesi, beşten önce yaz ki, salı akşamı cevabını alayım.

Charles

MADAM AUPICK'e

Perşembe, 16 Haziran 1864

Benim sevgili, iyi yürekli anneciğim,

Taahhütlü mektubuna teşekkür ederim. Mektubun salı akşamı gelmiş, benim elime dün sabah, yani çarşamba sabahı geçti. Burada taahhütlü mektuplar için posta müdürü bir kart gönderiyor; mektubunuzu merkezdeki bürodan kendi elinizde alıyorsunuz.

Sana cevap vermekte bir gün geciktim; zira yeni yeni haberler berebileceğimi sanmıştım.

Şimdi Lacroix, Verboekóven yayınevinden dönüyorum; hiçbir haber yok; sonucu ancak önümüzdeki perşembeye öğrenebileceğim; haberin hiç de iyi çıkmıyacağını şimdiden kestiriyorum. Hergün 9'da yatıp, 5'te kalkacağım; gezim hakkında bir kitap çıkaracağım.

İçimden Lacroix'yı görmek gelmedi. Bu adam tam altı defa davetiyemi aldığı halde konferansıma gelmedi; sonra da özür bile dilemedi. Biraz önce önünden geçtim; selam bile vermedim. Belçikalı meşhur ressamın oğlu Verboekoven, kendisiyle ortaklaşmış, onunla konuşmakla yetindim.

Ya o mahut geceye ne dersin? Çok tuhaf geçti; anlatsam gülmekten katılırsın...

Mübarek talihime güvenerek çalışıyorum... Engeç yarın akşam sana tam dört sayfalık bir mektup yazacağım; kafam dinç olarak, ağır ağır yazacağım. Artık şüphem kalmadı, şuna inandım: Lacroix denen zat, Paris'ten emir almış olmalı; düşmanlarım çok... benim için bu ne şeref değil mi?... Ama Allahım, bunu hakketmek için ne yaptım ben ..

Bu cömertliğinle ne kadar akıllıca hareket ettiğini bilemezsin...

Seni kucaklarım.

Charles

Karnım ve uykularım hep bozuk gidiyor. Ya sen nasılsın

MADAM AUPICK'e

Cuma, 17 Haziran 1864

Sevgili anneciğim,

Saat altı; sana bu sabah yazmakla hatâ ettim. Artık herkese cephe aldım: kimseyi görmüyorum. Bu pis Belçikalıları beraber alaya aldığımız Fransız dostum da gitti[1]; yalnız kaldım. Erkenden kalkıp, bütün gün çalışıyorum.

Perşembeye akibetim belli oluyor...[2]

---

(1) Poulet Malassis, bir ay için oradan ayrılmıştı.

(2) Lacroix'nın cevabı söz konusu

Sana şimdi o meşhur geceyi anlatayım:[3]

Ben konferansıma 15 kişi davet etmiştim; bunlardan ancak beşi geldi; bunlar en seçkinleri, ama en az etkili olanlarıydı. İçlerinden iki tanesi, yani nazırla İndependance Belge'in direktörü, gelmediler, mektupla bana özür dilediler.

Evsahibinin davet ettiği 15 kişiden de, ancak beşi geldi.

Gözünüzün önüne şamdanlarla aydınlatılmış üç tane kocaman salon getirin. Harika tablolar... İsraf derecesinde bol pastalar, şaraplar... Bütün bunlar 1 - 12 kişi için... Ne yazık değil mi?

Gazetecinin biri birara, bana: «Kimse farkında değil, eserlerinizde Hıristiyanvari şeyler var...» demez mi?

Salonun öbür ucunda ise, kanepede oturan borsa ajanlarından biri, beni göstererek «Bizlere budala diyor...» diye fısıldıyordu.

İşte anneciğim, Belçika aklı ve kültürü...

Baktım, herkesi sıkıyorum; okumayı kestim, yiyip içmeye başladım. Bu halime dostlarımın beşi de şaşakaldılar; yerin dibine girdiler; ben ise gülüyordum... Tekrar söylüyorum; akıllılık ettin, para gönderdin. 100 frank otelime verdim, 50 frank da, başımın etini yiyen ayakkabıcıma (burada hiç borç etmeye gelmiyor); geri kalan 50 frankımı da günlük masraflarıma ayırdım.

Dayanılmaz şekilde sinir içerisindeyim; önümdeki o korkunç geleceği düşündükçe, Allah yardımcım olsun diyorum...

Seni kucaklarım.

Charles

Sahi, unutuyordum; Lacroix Yayınevinin bir hissedarı konferansıma gelmişti; bana, Verboekoven ile bir görüşme sağladı; dünkü perşembe günü bu görüşmeyi yaptık, ama Lacroix baskın çıkacak diye de ödüm kopuyor.

Belçika üzerine yazdığım etüdü iyi yürütürsem, içinde çok tuhaf şeyler bulacaksın. Kimse cesaret edip yazamadı bunları...

---

(3) M. Prosper. Crabbe'in evindeki suare.

MADAM AUPICK'e

31 Temmuz 1864

Sevgili anneciğim,

Honfleure.e yerleşmeden önce, onlara Belçika'da bir ay daha kalmayı teklif edeceğim. Zira bu lanet kitaba başladım, bitirmeliyim. Brüksel üzerine olan bütün notlarım hazır. Beş bölümü de, yola girmiş durumda. Ama taşralarda dolaşmak gerekiyor; bu iş 15 gün sürer. Liège, Gand, Namur, Anvers, Malines, özellikle Bruges'a gitmek eğlenceli olacak; yorgunluğum gidecek... Hesapladım: bu geziyi ucuza çıkaracağım, 150 frank yetecek. Şimendiferle gitmek biraz pahalı ama, Allahtan mesafeler yakın.

İmkanı varsa yine ocağına düşeceğim (karşında yüzü kızaran bir çocuk durumundan halâ kendimi kurtaramadım).

Eylül içinde, mektupların parasından bir kısmını sana getireceğim; bu iş için, elimden geleni yapacağım. Şayet yardımıma koşamazsan, projelerimi bozmayacağım; masraflarımı karşılamak için birşeyler yapmaya çalışacağım. Şimdilik üç büyük ihtiyacım var

1 — Otelime biraz para ödemek,

2 — Çeşitli acele işler için Paris'e gitmek,

3 — Bana kök söktüren bir alacaklının, parayla ağzını tıkamak,

Paris'e gitmeyi düşündükçe tüylerim diken diken oluyor.

Son günlerde bazı ihtiyaçlarım için, Brüksel'in Le-Monde-de-Piété'si ile, tanışmaya mecbur olmuştum; şimdi konu peşindeyim. Taşra turnesine çıkmak gerekiyor, ama bu iş en az acele olanı... Zira Brüksel hakkındaki notlar üzerinde daha on günlük işim var.

Mektuplarım bana şimdilik para getirmez. Düşündüm taşındım, bir Fransıza da danıştım, eser bitse de, burada

bulunduğum sürece, bu mektuplar asla basılamaz. Zira bu mektuplar Belçika için yüzkarası, alçaltıcı şeyler. Benden bambaşka bir şöhrete sahip olan M. Proudhon'u bile burada, gazetelerin birinde masumca bir şaka etti diye, taşa tutmuşlar. Yirmidört saat için Paris'e uzanmak iyi olacak sanıyorum. Kurdun ağzına yem olup, Figaro ile mektuplar işini halletmeliyim, yeniden basılmak üzere başka bir kitapçı aramalıyım. Satmak üzere Belçika'ya getirdiğim üç cildim için de, başka bir kitapçı bulmalıyım. Görüyorsun bunlar çok önemli işler. Bakarsın ismime aldırış etmezler, bu meraklı üç cildim de satılamaz. Ama bu olamaz. Yine de bazan o kadar yılıyorum ki, buna inanasım geliyor... Ah, kafaca, bedence bir kendimi toparlasaydım... O zaman görün şu kaba milletten nasıl hıncımı alacağım... Fransa hakkında bile düşündüklerimi söyleyecek kırata hele bir geleyim...

(İşim hakkındaki olumsuz haberi, 23 Haziran günü M. Lacroix'nın ortağından duydum. Yalan olduğunu sonradan farkettiğim bu haber, bana öyle terbiyelice, mantıklıca söylenmişti ki, üstelik bu zat benden bir de roman istiyordu... Ve romanım olmadığını da pekala biliyordu... Ne riyakarlık!...)

Paris'e gitmek beni korkutuyor, ama en mertçe, en güvenli olanı da budur. Mektuplarıma halâ cevap yok... Böyle düşman bir çevrede, tecrit edilmiş, hiçbir laf etmeden, hiçbir zevk almadan yaşamak ne öfkelendirici... İki aydan beri kafaca, bedence bu durumdayken, az da olsa bu işleri nasıl başardığıma şaşıyorum. (Örneğin, notlar almak, ilk bölümleri hazırlamak, Paris'te basılmakta olan bir kitabın tashihlerini hazırlamak). Asla bu kadar sıkılmamış, kendimi bu kadar kuvvetsiz hissetmemiştim. Zaman zaman aylarca süren kabızlıkla karışık diyare, insanı kafaca pek parlak kılmaz sanırım. Çarpıntılara, mide sancılarına gelince, bilmem nasıl oldu, hepsi geçiverdi. Zaten bu hastalık pek yaygın: Benim gibi, bu diyareye tutulan kaç tane Fransız tanıdım; sebep bu memleketin havası, faro denen içkisi sanırım.

Burada herkes çok geçmeden, ya İngiliz birasına ya da Fransız şarabına dönüyor. Faro'nun sürahisi 2 sol; İngiliz birası 30 sol; Bordeaux şarabı ise 3 frank. Bana gelince, hastalığım geçmedi; buyüzden de kanaatkâr olmayı öğrendim. Yemekler o kadar lezzetsiz, o kadar çeşitsiz ki, sofraya iğrenerek oturup kalkıyorum. Bilirim, bana şimdi bir reçete göndereceksin; ama Eylülde hiçbir şeyim kalmayacak.

Paris'e gitmek cesaretini gösterseydim iyi olacaktı. Vie Parisienne'e makaleler gönderdim; oradan da cevap yok. Opinion Nationale'den, Monde Illustre'den de keza. Aslında, beklenen haberi alamamak, iç sıkıcı bir milleti narasında işkence çekmek ne demektir, bunu az kişi bilir...

Bu mektubumun sonunu, sana başka birgün göndereceğim; zaten pek de hevesli değilim buna... Seninle hoş şeylerden konuşmak isterdim...

İnşallah Paris'e gitmeye mecbur olmam; zira bu iş çok canımı sıkıyor.

Buradan geçen dostlarımdan biri, bana Figaro ile konuşmayı vaadetti; hatta dönüşte mektuplarımın basılmasını sağlayarak, para bile koparabileceğini söyledi.

C. B.

MADAM AUPICK'e

8 Ağustos 1864

Paris'ten hiç cevap yok, hiç mi hiç... Ayın 3'ünde akşam oldukça geç saatte, bir kart aldım : Bana ait taahhütlü bir mektup varmış, gidip almamı bildiriyordu. Burada taahhütlü mektup usulü böyleymiş. Para için kimseye birşey yazmamıştım, bu yüzden de mektubun nereden geldiğini büroya söyleyemedim; sonuç mektubu bana vermediler. Görüyorsun ki ben olmasam da, mektupların asla kaybolmayacak.

Düşündüm taşındım, hayatta senden başka bana istemeden para gönderecek birini göremedim; yanıma eski mektuplarından birini aldım, postaneye yollandım. Yazıların aynı yazı olduğunu görünce, parayı verdiler.

Bu 50 frankın bana sonsuz iyiliği dokundu, çok duygulandım... Sana cevap verip vermemek için niye bu kadar düşündüğümü anladın mı şimdi? Sana başladığım mektupları yırtıp yırtmamayı düşünüyordum hep: Bu göndereceğin 50 frank belki de bir mahrumiyet olacaktı senin için, ihtiyaçlarından kısıp gönderecektin... Ne olursa olsun dedim, sıkıntılarımı sana açmaya karar verdim. Beni hoşgörür, affeder dedim; zaten senin de niyetin Ancelle'e olan borcumu azar azar ödemek değil miydi?

Sonra sanırım buradaki durumum seni daha ilgilendiriyordu; zira Honfleure'e gelip yanına yerleştiğim zaman, Ancelle parasını daha kolaylıkla çekemiyecek miydi?

Odamı ne kadar özlediğimi bilemezsin... Kağıtlarımın, gravürlerimin arasında olmayı ne kadar isterdim. Bazan öyle kötümser oluyorum ki, Honfleur'e, yanına bir daha gelemiyeceğimi sanıyorum... Sakın bunu kötü bir alamet sanma; bunlar ancak kötü günlerimde aklıma gelen şeyler...

Mektubuma devam ediyorum; uzadıkça da uzuyor... Seni bu kadar ihmal edişimin nedeni, sana kara düşüncelerimi açmak istemeyişimdi. Sonra, sen yalnız da değildin; yengemin yanında olduğunu biliyordum; bu senin için büyük teselliydi. Akıllı bir kadındır o, başkalarına uyacak kadar da kıvrak zekalıdır. Bende hiç bulunmıyan şey...

Ben ki tarihten nefret eder, bir kelime anlamam, bu rezil milletin tarihini biraz olsun öğreneneyim diye, demir leblebi bir kitabın tam 2400 sayfasını bir çırpıda okuyuverdim.

11 Temmuz'dan beri burada bir kaynaşma var. Meclis feshedildi; yeni seçime hazırlanıyorlar; çirkin bir manzara. Paris'in işçileri bu memleketin prensleri yanında, daha asil kalır. Nefret ettiğim şeydir ama, birçok seçim topluluklarına ben de katıldım; M. Lacroix'nin adaylığının, gümbürdediğini görmek zevkine ulaştım. Kulübün birinde kendisini tam üç saat Flaman usulü tahkir ettiler, ben de düş-

manlarıyla beraber onu yuhaladım, bu alçaklığı gösterdim. Bütün bunları hazmedebildikten sonra, doğrusu milletvekilliği çok özenilecek, çok şeref verici iş!

Sokakta birkaç el silah patlamasını bekliyordum, ama bu Fransızvari bir düşünceydi; bu millet, faro'nun ya da patatesin fiyatı yükselince ancak döğüşür.

Sana M. Malassis'le barıştığımı söylemiştim sanırım. Bu adam da bir başbelası... M. Hetzel'le aram düzeldi; buradan geçiyordu, görüştük; bana Honfleur'de tamamlayacağım «Les Fleurs du Mal» ile «Spleen de Paris» adlı eserlerim için, Eylül sonuna kadar süre verdi. Ah bu işi bir bitirebilsem, ne kadar sevineceğim bilemezsin. O kadar yorgunum, kendimden, herşeyden öylesine bezginim ki, bazan yarım kalan bu sevgili kitabımı asla bitiremiyeceğimi sanıyorum.

«Histoires grotesques et sérieuses» adlı eserime gelince, iyi gidiyor; Eylülde basılacak; onda altısını düzeltmiş durumdayım.

Bu sabah ayın 10'u; mektubumu bitirmek istiyorum; bu uzun sususumdan herhalde birşey anlamadın.

Hemen bugün, Paris'e tekrar yazacağım; birinci mektubum bir edebiyat ajamna olacak; Paradis ve Contemporains adlı eserlerimi satması için. İkinci mektup ise, dostlardan birine: Vie Parisienne'e bıraktığım makalelerin parasını alması için; bu parayı çok ürktüğüm bir alacaklıma verecek, ama bu işi becerebileceğini pek ummuyorum.

Basacağım MEKTUPLAR'a gelince, sanırım bu işi kendim halledeceğim.

Yengeme selamlarımı söylemeyi unutma; kendisine karşı hiçbir sevgi taşımadığımı sanıyor (herşeyi benden umarlar); hiç olmazsa seni oyalaması, acılarını dindirmesi bakımından ona borçluyum; bunu bilsin.

Mektuplarının birinde, 200 frankına teşekkür ettiğim mektubumun karşılığı olan mektubunda, para harcamam bakımından meraklanıyorsun; işte durumum:

Aldığım paralar	
Cercle Artistique'den aldığım para	100
Senden aldığım para	50
Senden aldığım para	200
Senden aldığım para	50
Ancelle'den aldığım para	200
	600
Hergün harcadığım para	
Odam için	2
Öğle yemeği için	2
Akşam yemeği için (Şarapsız)	2,50
Şarapla	3
	9,50

Ama günlük masrafım 7 frankı geçmiyor; zira ya şarap içiyorum, ya yemek yiyorum.

Bu hesapla 7 kere 115 (şimdiye kadar 115 gün oldu), yâni 805 frank harcamalıydım.

Ama yine geçen Temmuzda, ayın 7'sinde 115 frank borçlu durumdaydım; o zamandan beri de, otele hiç para vermedim.

Burada fayans ve porselenden çok güzel şeyler var; hep seni düşündüm. Ne mal olduğumu bilirsin; bu kadar sıkıntı içinde yine alışveriş düşünürüm... Ama Belçikalı satıcılar bütün satıcılardan da hırsız...

Paris'teki temsilcim üç cildimi satabilirse, yıl boyunca çok rahat edeceğm.

Şimdilik «Belçika Mektupları» işimi halledecek; hatta sana biraz para bile getireceğim.

Seni kucaklarım; sadece anne olarak değil, hayatta beni seven biricik insan olarak da...

Charles

Mektuplarını yeteri kadar pullamıyorsun.

MADAM AUPICK'e

Pazar sabahı, 14 Ağustos 1864

Ama sevgili anneciğim, bu iş umduğumdan da fazla oldu... Demek o üç şeyi almaya param bol bol yetecek... Sana binlerce teşekkürler.

Bahsettiğin bu rejim, sana göre bir rejim; bana, şaraptan gayrı herşey dokunuyor. Ekmek dokunuyor; etin kendisi değil ama, pişiriliş tarzı iyi gelmiyor. Ev ekmeği yiyenler daha rahat yaşıyorlar; ama otelde, lokantada, İngiliz tavernalarında yersen yandın. Herşeyden tiksinir durumda olduğum için de, hepsi bana kötü geliyor...

Malassis ahçısına yemek pişirmeyi biraz öğretmiş; uzak oturmasam, gider yemeklerimi ondan parayla yerdim.

Laudanum'lu soğuk lavmanlara başlayacağım.

Bu mide-bağırsak hastalığının en kötü yanı, vücutça zayıf düşmek, ruh bakımından kedere boğulmak.

Galiba Perşembeye Paris'e gitmeye karar vereceğim; sana ya Paris'ten, ya da dönüşümde buradan yazarım.

Bütün bu resim ve şiir hakkında bunca zorlukla yazdığım makalelerimin, gerçekten para etmeyeceğine inanayım mı?

Birsürü süprüntü, boş şeylerin kapışıldığını görüyorum da şaşıyorum.

Makalelerimin «Opinion», «la Vie Parisienne», «Monde Illustré» de niçin yayınlanmadığını öğrenmek istiyorum. «Vie Parisienne»in, gönderdiğim adama niye 400 frankı ödemediğini de bilmek istiyorum.

Dört gözle Paris'ten beklediğim adam nihayet geldi. Mektuplarımın memnuniyetle kabul edildiğini söylüyor; zaten bundan şüphe etmemiştim. Bu konuda pek birşey bilmiyorum Her mektup kaça gidecek? Gazete ancak birkaçını mı satın alacak? Parayı peşin mi verecek? Yayını Fransa'ya dönüşüme bırakmıya razı olacak mı? Bütün bunlar hiç görüşülmemiş.

Charles

MADAM AUPICK'e

Pazartesi, 22 Eylül 1864

Benim iyi kalbli sevgili anneciğim,

Seni bu kadar üzdüğüme göre, Belçika'daki sağlık durumumdan sözetmekle büyük bir suç işledim. Senin yaşında bir ana, iklim yüzünden bağırsakları bozulan oğlu için yollara düşsün, görülmüş şey mi?.. Hiçbir hastalık geçirmediğime göre, sağlığım mükemmel sayılır. Romatizma, nevralji v.b. gibi ufak tefek hastalıklardan ne çıkar?... Herkese ayrı bir piyangodur sıhhat, ben de kendiminkine razı olur otururum. Bu diyare hastalığına gelince, söylediğim gibi, bu hastalığı iklime alışamayan birçok Fransızda gördüm. Burada şimdiden soğuklar başladı. Birkaç sıkıcı, bunaltıcı gün oldu, ama arkasından yaz mevsimi hemen bitiverdi. Zaten burada günüm de kalmadı. Paris gezimi ayın onuna kadar geciktireceğim; birlikte ne kadar çok yazı getirirsem o kadar çok para kazanacağım. Görmeye gideceğim beş-altı şehre gelince, bu iş için bir hafta yeter de artar. Kitabın bu kısmını Paris'te ya da Honfleur'de bir düzene sokacağım. Kitabın baş bölümünü buradan ayrılmadan önce yayınlamaya karar verirsem, sana haber veririm; bunu tekrarlamak gereksiz.

Malines'i gezdim; küçük, acayip bir şehir. Çok dindar, çok şairane; baştanbaşa sessizlik içinde... çayır çimenle dolu; durmadan çan sesleri işitiliyor...

Ay sonunda sana iyi haberler verebilirsem, kendimi çok mutlu sayacağım.

Seni içten kucaklarım.

Charles

«Belgique», «Paradis artificiels», «Contemporains» adlı eserlerim için, kontrat yapmadıkça kuşkudan kurtulamıyacağım; aksiliğim de üstümden gitmiyecek.

Sağlığın nasıl? Bana yaz. Yardımların çok büyük; tekrar teşekkür ederim.

MADAM AUPICK'e

Cuma, 26 Ağustos 1864

Sevgili anneciğim,

Bu (bembeyaz) buz gibi odada bilemezsin nasıl canım sıkılıyor... Vaız ve sitemlerle dolu mektuplarından hem korkuyor hem de onları dörtgözle bekliyorum (Bazan ben de kendime bu sitemleri yapıyorum); ne kadar çirkin şeyler söylersen söyle, yine de hoşlanıyorum onlardan. Nasılsın? Bahçenle yine her zamanki gibi oyalanabiliyor musun? El-yazını görebilmek bile bana iyi geliyor. Biliyorsun, Eylül lün 1'inde ya da 2'sinde Paris'e gidiyorum. Kitapçılardan birini kitaplarımın satışı için ödevlendirdim; Paris'e dönmek benim için cehenneme dönmek gibi; ama gideceğim...

Seni kucaklarım; hayal etmediğim gün yok seni...

Charles

MADAM AUPICK'e

3 Aralık 1864

nın cevabına göre, Figaro'dan habersiz, ben kitabı bitireceğim; ya da inadıma, Figaro'ya, «Hemen basın» diyeceğim. (Zira Belçika'da bulunduğum sürece, önceleri bu memlekete dair hiciv dolu bir eser bastırmayı, istememe rağmen).

İşte sevgili anneciğim işin içyüzü bu. Sana yazmayışımın nedenine gelince, Paris'ten önemli haberler bekliyordum, sana müjde vermek istiyordum.

İki gün önce sana, «M. Ancelle'e yazma» deyişimin nedeni ise şu idi: Bu olağanüstü adamcağız, bu işi yaparken bana karşı çok iyi davrandığını sanıyordu; iyi niyeti yüzünden de, biraz beceriksizlik etmiş oldu...

Sen nasılsın? Benim için, mektuplarında aradığım en önemli şey, sağlığındır. Bana gelince, herkes buraya artık alıştığımı söylüyor; uzun bir süreden sonra neyse iyileştim. Bu memlekette ağız tadıyla yenecek birşey bulsam, iştahım yerine gelecek; şimdi de romatizma mevsimi başladı...

Neyse, «Histoires grotesques et sérieuses» adlı eserim basılıyor; ama o kadar güvendiğim «Spleen de Paris» eserim yarıda kaldı. Ah bir kere memleketime dönebilsem...

Birkaç işi bir arada yapmak, herşeyi sürüncemede bırakmak kadar tehlikeli şey yok; çok defa fikir zincirinizi kaybediyorsunuz; eseri bıraktığınız sıradaki havanıza tekrar giremiyorsunuz.

Mektubum Saint-Charles bayramı günü eline geçecek; ne yazık ki, birlikte yaşamak dileğinden başka birşey gönderemiyorum sana... Birlikteyken birbirimizden asla sıkılmamıştık... Sanırım mutluların mutlusu olabiliriz ikimiz de...

Charles

MADAM AUPICK'e

Pazar, 1 Ocak 1865

Sevgili anneciğim,

Seni hatırlamak, yıllardır yerine getirmediğim ödevlerimi hatırlamak için, yılın en tumturaklı gününü, yılbaşı gününü herhalde seçmezdim. En esaslı ödevim, hatta biricik ödevim, seni mutlu kılmaktır; bütün düşüncem de budur; ama bu bana nasip olacak mı, bilmem. Bazan Allah bu imkanı benden birdenbire alıverirse diye düşünüyorum da, tüylerim diken diken oluyor. Önce sana şunun için söz veriyorum: Bu yıl asla senden yardım istemeyeceğim; şimdiye kadar seni nelerden mahrum ettiğimi düşündükçe yüzüm kızarıyor, hatta bu yıl sana para bile vermeye çalışacağım. Söz veriyorum, yılın hiçbir gününü çalışmadan, boş yere geçirmeyeceğim; mükafatını da elbet göreceğim. Kafam kara düşüncelerle dolu... Hergün ödevini sektirmeden yapmak

ne zor iş... Bir kitabı derleyip toparlamak kolay; asıl onu hergün yılmadan yazıp ortaya çıkarmak zor... Hesapladım, nice zamandır kafamda biriken şeyleri ortaya çıkarmak için onbeş ay çalışmak, durmadan çalışmak gerekiyor. Kaç defa kendi kendime, «Gayret, sinirli de olsan, hava kötü de olsa, alacaklıların üşüşse de, yalnızlıktan bunalsan da, yılmamalısın; böylece kazancın da belki düzelir...» diyordum. Allah bana çok kere yardım etmedi mi? Aylarca zaman vermedi mi? Ben ise işlerimi hep sürüncemede bırakmadım mı? Bugünedek, bütün projelerimi geciktirmedim mi? Şimdi bütün bu kaybettiklerimi yakalayabilecek miyim? Buna zamanım olacak mı? Ömrüme güvenebilir miyim? Şimdi de tutturdum, hep ölümü düşünüyorum. Ama bu düşünce korkularla dolu değil... O kadar ıstırap çektim ki, o kadar cezalandım ki, birçok şeylerimin affedileceğini sanıyorum. Ama ben bu ölümü istemiş değilim, nefret ediyorum ondan; bütün projelerimi altüst edecek; zira yapabileceklerimin henüz daha üçte birini bile yapamadım...

Paris'ten parasız geçmekten korkarım; birtakım alacaklılarıma, sağlam bir garanti vermeden, o cehennem memlekette bir hafta bile kalamam. Fransa'ya ancak şan ve şerefle, başarılı bir durumda dönmek isterim. Gurbet bana nice eğlencelerden vazgeçmeyi öğretti. Ah bir kere de çalışmak için, yeter enerjiye sahip olsam! Buna eriştiğim gün alnım açık gezeceğim; huzura kavuşacağım...

Çok umutluyum, Paris'teki edebiyat işlerim için birisini buldum; gelecek mektubumda sana bundan sözaçacağım. Sanırım, artık benimle ilgilenmeye başladılar. Yayınlanacak eserlerimi tanırsın; ne yazık ki hepsi bitmiş durumda değil.

1 — Histoires grotesques et sérieuses. (Bu eserimin yayın işi yılbaşı gürültüsünden sonraya kalacak).

2 — Les Fleurs du mal (İlâveli şekilde).

3 — Spleen de Paris (Sana gönderdiğim «Revue de Paris» dergisinde gördüğün gibi bu eseri yeniden ele aldım).

4 — Paradis artificiels.

5 — Mes Contemporains.

6 — Pauvre Belgique. (Paris'ten beklediğim cevap bu son üç eserle ilgili).

Dizi halindeki «Nouvelles» ve «Mon coeur mis à nu» adlı eserlerimi de, senin yanında yazmak istiyorum. Analık şefkatin oradaki günlerimi aydınlatacak, dolduracak... Yeter ki vakitsiz ihtiyarlamıyayım...

Yalvarırım, bana sağlığından sözet, inceden inceye anlat. Nezlen nasıl? Son günlerde yazdığın bu bacak dermansızlığı, böbrek hastalığı da nereden çıktı? Bana iyice anlat; yeni birşey olsa gerek; ilk defa söz açıyorsun bundan. Aimée[1]'den halâ: memnun musun?

Sevecek, annesinden başka kimsesi olmayan bir çocuk gibi seni kucaklarım. Sana hoşuna gidecek iki-üç kitap getireceğim.

Charles

MADAM AUPICK'e

Cuma, 3 Şubat 1865

Sevgili anneciğim,

Müthiş bir nezleye yakalandım; günlerce düşünemedim, yazamadım.

Ocak ayı başında yazdığın mektup beni acayip şekilde duygulandırdı; senin bir tehlikeden kurtulduğunu işitmekle neler duydum bilemezsin... Hastalığını, öte yandan da iyileştiğini işitmek, beni de sanki büyük bir tehlikeden kurtarmıştı. Senden bu duygumu saklamıyacağım, utanarak söylüyorum; çok bencil bir histi bu: Adeta hastalığını benden sakladığına memnun olmuştum; aksi halde çok ıstırap çekecektim. Gerçekten şimdi iyileştin mi? Emin misin? Bana etraflıca yaz. Nice zamandır sahip olmadığın bir sağlığa yeniden kavuştuğunu yazıyorsun; yürüyebildiğini, yiyip içebildiğini söylüyorsun. Sevinmek için bu bana yetti... Ama hastalık tekrarlayabilir, sağlığın için elden gelen tedbiri alıyor musun?

(1) Madam Aupick'in hizmetçisi.

Sıkıldığını tahmin etmiştim ama, sabrına ve cesaretine güvenim vardı; emindim. Ama sonra, birdenbire öteki mektubun geldi: Sıkıldığından, yeise düştüğünden, yalnızlığından, hatta Paris'ten öyle korkunç bir şekilde söz açıyordun ki, beni çok üzdün. Bir bakıma iyi de oldu; kafandan geçenleri, kötü de olsa öğrenmek hoşuma gider. Seni avutmak, seni oyalamak bana düşer; bunu yapamamakla çok bahtsızlaşmıştım, utanmıştım adeta. Hemen kalkıp yanına gelmeliydim. Ama nasıl yapabilirdim? Param çok da olsa, gidemezdim... Neden sadece Brüksel işi değildi; Paris meseleleri, işlerim, edebiyat işlerim vardı ortada... Ama içime doğuyor, bu ay önemli haberler alacağım, sana satılan kitaplarımdan söz açabileceğim. Sen de, «İşte oğlum Paris'e dönmek üzere» diyebileceksin, hele Paris'ten mektubumu alınca, «İşte yanıma gelmek üzere» diye sevineceksin...

Can sıkıntısının, öz tecrübemle, ne müthiş birşey olduğunu bilirim. Kendimi burada hapiste, cezalı sanıyorum; bu cezadan bir an önce kurtulmayı bekliyorum. Benim Belçika'daki bu durumum, senin Honfleur'dekinden çok daha beter. Sen güzel bir evde oturuyorsun, kimseyi görmüyorsun. Benim ise, ne kitaplarım yanımda ne de oturduğum yer güzel; üstelik param da yok; terbiyesiz, nefret ettiğim insanlar içindeyim; Saçmalıklarla dolu insanlarla yaşıyorum... Her sabah kapıcıya yüreğim çarpa çarpa iniyorum; mektup soruyorum; dostlarımın benimle ilgilenip ilgilenmediğine bakıyorum; makalelerimin yayınlanıp yayınlanmadığına, paramın, kitap havalelerimin gelip gelmediğini soruşturuyorum; sonra artık herşey bitiyor; yapılacak iş kalmıyor... Ancelle'e havale ettiğim üç önemli işimden bir aydan beri halâ haber alamadım (sakın bunu kendisine yazmaya kalkışma). Havre veya Honfleur meyhanelerinin birisinde, bir gemici ile, hatta bir suçlu ile kadeh tokuşturmayı ne kadar isterdim... Yeter ki bu insan Belçikalı olmasın. Annemin o neşeli evine, kitaplarıma, koleksiyonlarıma dönmeye can atıyorum; ama bu mutluluğu hayal etmeye bile cesaret edemiyorum.

Sıkıntılarımın biri de, Paris'teki alacaklılarımın mektup-

ları... Zaten onlardan başka bana kim yazar?..

(Koleksiyonlarımla ilgili bir soru: Bana ait orada kaç tane açılmamış kasa var? Bir tane mi? İki mi? Üç mü?)

Duvarlar rutubet alıyor mu?

Senin o üzücü mektubunda beni en çok şaşırtan şey, Paris'i tekrar görmek isteyişin. Bir bakıma bu acayip düşüncen sağlığının yerinde olduğunu gösteriyor, beni teselli ediyor. Ama bu ne müthiş bir delilik; hele böyle bir mevsimde, bu sel gibi yağmur, çamur, kar deryasında... Paris ancak güneş altında, güzel bahçeleriyle hoştur, harikadır. Dahası var: Beni biraz olsun düşünmen gerekmez mi? Seni böyle bu kargaşalık içinde, yapayalnız, yaşlı bir halde görmekten üzülmiyecek miyim? Bundan böyle artık gözüme uyku girmeyecek.

İşte saat beşe geldi; sana hiç mektup yazmamaktansa, yarım yamalak yazmak daha hayırlıdır dedim. Seni içten kucaklarım. Sana haftada iki defa yazmaya çalışacağım. «Revue de Paris» dergisi tepetaklak oluyor; bir para kaybı daha... Sadece kendimi düşünmüyorum, bu derginin böyle az sürmesine de acıyorum.

Charles

MADAM AUPICK'e

Cumartesi, 11 Şubat 1865

Sana cevap vermek için sallanıp durdum; zira Paris'ten önemli bir haber bekliyordum, bu haberi de sana ulaştırmak istiyordum. Şimdilik kötü bir ikinci haberden başka, hiçbir şey yok... İyi gitmeyen !Revue de Paris» hikayesinden gayri, 400 frank para beklediğim bir başka Figaro öyküsü daha:

Figaro gazetesi, gönderdiğim yazıları okurlarının çok üstünde bulmuş, geri göndermiş. Bu cevap sanırım «çok sıkıcı bulduk» demenin, bir başka terbiyelice şekli... İşin kötüsü, «Revue de Paris» ye ve «Figaro» ya gönderdiğim fık-

ralar, «Edgar Poe» çevrilerinin, beşinci cildinden seçilmişti. Bu eseri bastıracağıma göre, bunları sonra ben nereye yerleştirebilirim?

Sana anlatmıştım: İşlerimi kendibaşıma beceremiyeceğime göre, satış üzerinden biraz para vererek, başka birisini edebi işlerim için ödevlendirmiştim. Kendisinden evet ya da hayır diye hiçbir haber çıkmadı; ne de yüzde şu kadar, isterim diye birşey yazdı. Razıyım demediğine göre, benimle ilgisini kesmiş olmasa gerek. Umarım, işleri bitirdikten sonra, şartları bildirecek. Acaba bu adamı iyi seçebildim mi? Asıl mesele burada. Kendisi uzun zaman edebiyatçılarla çalışmış, mesleği de kitapçılık; ama işleri iyi gitmeyince, bu mesleği bırakmış; onu seçişimin nedeni de bundan. Bu iş, sanırım kendisine kâr sağlayacak. İnançlıyım, belki beni fazla gururlu sanacaksın ama, bırakacağım eserler, sayıca az da olsalar, ben öldükten sonra para edecek. Yazar haklarıma gelince, senden önce ölmezsem, kimseye kalmayacak. Bu da kitapçı için kârlı bir iş...)

Artık servet düşündüğüm yok; borçlarımı ödemeyi, yirmi cilt eser yazıp sık sık bastırmayı, belirli bir gelir sağlamayı istiyorum. Ortalık karışırsa, iş değişir tabii; ama, aksiyon ya da herhangi bir yatırım kadar buna da güvenilebilir sanırım. 2000 frank peşin alacağım diye, çevirilerimin hakkını gülünç bir paraya satmıştım; buna çok pişmanım; o paradan bir kuruş bile kendime harcamadım. Bu beş cildin yazar hakkı, küçük de olsa, yılda 400 - 500 frank sağlayabilirdi. İşte kitapçılar yüzünden sürüklendiğimiz bir sürü budalalıklar. Bundan böyle, muazzam bir para vermezler, ölünceye kadar bir gelir sağlamazlarsa, asla böyle bir pazarlığa girişmeyeceğim.

Yedi yıl işine gelince, evet haklısın, yerden göğe kadar haklısın. Ama Ancelle 1400 frankla asla borçlarımı ödeyemezdi. «İkimiz de iyi günler geçirebilirdik» diyorsun; ah senin bu acı cümlelerin...

Anlattığın bu talihsizlik teorisini ben iyi bilirim; kendimi de iyi tanırım.

Zararlı erdemliği ben, şöyle tanımlayabilirim: Hemcins-

lerinden, arkadaşlarından, kısacası, güruhtan, çok daha duygulu, çok daha yüksek, çok daha ince bir zekaya sahip olmak.

En tehlikeli kusur ise, alçaklık, cesaretsizlik, işini ertesi güne bırakıp yılların uçup gitmesine alışmak. Oysa, geciktirdiğim işler içerisinde bunaldığım zaman hemen cesaretleniyorum; bu da, kuvvetimin baştanbaşa yok olmadığını gösteriyor. Devamlı değil de, kuvvetli cesarete sahibim ben. Halbuki insan yaradılışından yüksek bir zekaya sahip olursa, daha sabırlı, daha sebatlı, daha fazla çalışkan olması gerekmez mi? Hayat ilmini biliyorum, ama onu uygulayacak kuvvetim yok. Birsürü ortanın altındaki yazarların, başarıya ulaşması, para kazanması işte buyüzden. Başarı için, önce orta derecede yaratılmış olmak, sonra da muntazam çalışabilme şanslılığına sahip olmak gerekiyor.

Bana kaç defa, kolaylılığımdan söz açmıştın. Bu söz, satıhtaki zekalar için kullanılır. Kavrayış kolaylığı mı? Yoksa ifade kolaylığı mı? Ben asla ne berikine, ne de ötekine sahip olabildim. Az sayıda da olsa, ortaya çıkardığım bu eserler, işkenceli bir çalışma ürünüdür; bu görülüyor, besbelli.

Vakit vakit mensur şiirlerime koyuluyorum; onları bitirmem gerek. Biliyorum kitapçı, «Les Fleurs du mal» adlı eserimi «Poêmes en prose» dan sonra basacak. Tekrar tekrar basılmayan eserler unutulur; para kaybıdır. Ama, fikirleri, betimlemeleri, kelimeleri, bir araya getirebilmek için de, insanın kafası dinç olması gerekmez mi? Nerede bende bu huzur...

Hiç kimseye dostluk göstermediğimi hayal ediyorsun. Bu dostluk işine seni karıştırmıyorum; zira sana karşı sadece dostluk gösterseydim, bu duyguyu besleseydim, alçağın biri olurdum. Ama, Paris'te bana dostluk gösteren üç -dört kişi vardır ki, onlara ne yapsam azdır; haklarını ödeyemem.

Honfleur'deki eğlencelerden söz açıyorsun; keyfin yerinde olmadığı için bunlara katılmadığını yazıyorsun. Yalvarırım, bunlardan yararlan, hiçbir eğlenceyi kaçırma. Çok

şeyde, parada, ödev konusunda, iş başarmada, geri kalmış durumdayım ama henüz umudunu kesme.

Geçirdiğim hastalığa nezle denemez; zaten tam geçmedi, avluya inmeye bile cesaretim yok; krizler içinde, durmadan tekrarlayan bir baş romatizması olsa gerek. Birkaç defa, artık geçti, kurtuldum sandım ama ertesi gün durup dururken yeniden başladı. (O metruk evde, sanırım bana ait başka kasalar da vardı).

Seni kucaklarım; beni unutma; korkunç derecede sıkılıyorum.

Charles

Ateşime gelince, çok şükür düştü. Ama yalvarırım, bu marizliklerim yüzünden aklını yitirme. Hayatımdan memnun olabilsem, bunların hepsi geçecek.

MADAM AUPICK'e

15 Şubat 1865

Benim sevgili, iyi yürekli anneciğim,

Hemen hemen iyileştim sayılır; sana anlatılacak fazla birşeyim yok; söyleyeceklerim ancak bu zavallı başımın hastalığına dair... Bilirim, işi sen kafanda büyütür, kurarsın... Dün akşam ilk defa, tıpkı arabacılar gibi, başımda mendil, sokağa çıktım; sanki uzun zaman perhiz eden çocuklar gibiydim; yarım şişe şarap, bir biftek, midye ile kendime şöyle küçük bir ziyafet çektim. Meğer fazla kaçırmışım, bu sabah yeniden sancılandım. Ama sana mektup yazabildiğime göre, korkma, iyiyim; ne de güç hastalıkmış bu...

Neyse, Paris havadislerine geçelim:

İki arkadaşımın peşine, bir üçüncüsünü saldım (onbeş gün önce). Bunlardan bir tanesi, iş adamı olan bir başka arkadaşıma «Revue de Paris» ve «Figaro» daki yazılarımı teslim edecekti. Bu yazılar oldukça para eder cinsten, ama beş

para alamadım. Bu arkadaş bana, böyle bir yazının kendisine teslim edilmediğini, edilseydi, herhangi bir yerde yayınlanacağını, bildirdi. Neyse, hiçbir haber alamamaktansa, kötü bir haber almak iyidir; susmak beni deliye döndürür; bu konuda hemen kendisine bir mektup yazdım. O da bana; önemli işlerimle ciddi şekilde ilgilendiğini, cevap vermek için, kendisine vaadettiğim yazıları beklediğini söyledi. Biri çok tanınan Amyot ile, genç ve toy ama çok cesur bir başka yayımcı arasında karar vermeye uğraştığını ekledi; ama eğilimi daha çok ikincisine imiş. Bu eğilim, hangi çıkara bağlı? İsmim, seviyem, yaşım bakımından ben hep kitaplarımı yetkili yayımcılara vermeye alışığım. Neyse, bütün bunlara bir hal çaresi bulacağım. Merak ediyorum bu işin sonunda kaç para elime geçecek? Bu işi peşin peşin konuşsaydım daha iyi olacaktı.

Sen nasılsın? Biliyorsun,.fırsat buldukça eğlen, diye sana yazmıştım.

Charles

M. M. Lavroix ve Verboechoven (Belçika'ya onları görmeye geldim ve üzerime kara attıktan sonra, beni başlarından acayip şekilde savan zatlar), şimdi de, benim fikirlerim olan bir eseri, başka birisine ısmarladılar. Ah bu Belçikalılar!.

MADAM AUPICK'e

Perşembe, 9 Mart 1865

Sevgili anneciğim,

Sabırsız oluşun, meraklı oluşun beni üzüyor, öldürüyor; sabırsızlık bakımından ben de senden aşağı değilim.

Işte sana bütün bildiklerim: Dostlarımdan birisi, sözkonusu olan M. Julien Lemer'i, gidip Boulevard des Italien'de görmüş; Julien Lemer de, iki yayımcıdan biriyle kontrat yapacağını kendisine söylemiş (biri yeni, henüz tanınmamış,

ötekisi Amiot, Lapaix sokağında oturan eski ve tanınmış bir yayımcı); ama bana işin tam olarak bittiğini bildirmek için, «Mes Contemporains» adlı eserimin sonunu bekliyormuş. Benim Honfleur'e gidip, aynı kitabın baş tarafını almamı istemekle işi büyütüyorlar. Kendilerine, ancak üç tane parçanın eksik olduğunu, bunların, «Cahteaubriand et dandysme litteraire», «La peinture didactique», «Les fleurs du mal jugé par l'auteur lui même» adlı eserler olduğunu bildirdim. O zamandan beri de, bazı durumlar yüzünden, o eserime: «J. Janin'in Henri Heine et la jeunesse des poetes» üzerine yazımı ve «le Préface de la Vie de Jules César par Napoléon III» adlı red ve cerhimi ilave ettim. Bu parçaları herhangi bir gazeteye göndermeyi pek düşünmüyorum; belki de yanılıyorum ama, gazetelerden çok usandım, canım yandı. Bir fikir adamının asla bir gazete direktörü tarafından anlaşılamıyacağına inanıyorum. Söz konusu bütün parçalara başlamış durumdayım; ama henüz hiçbiri bitmiş değil. Bu korkunç şubat ayı, kış mevsimi, bana öyle bir oyun oynadı ki... Hastalığı atlattıktan sonra da, sağ kaşımın üzerinde bir ağrı belirdi; ama yine de aldırmıyor, çalışıyorum.

Evet, «les Poêmes en prose» lara devam ediyorum; zira iki yıldan beri bu sözümü yerine getirememiştim; mecburum. «Les Fleurs du mal» adlı eserim de ancak bu «les Poêmes en prose» dan sonra basılabilecek. Ama işleri çok ağır yürütebiliyorum; bu memleketin atmosferi bana ağırlık veriyor; yayınlanan 40 - 50 tanesini okuduktan sonra, bu küçücük şeylerin yorucu bir zihin çabasına malolduğunu anlıyacaksın. Ama umarım ki, «Les Fleurs du mal» den daha acayip bir eser, daha iradeli, daha azimli, korkunçlukla soytarılığı, hatta şefkatle kini, bir araya getiren acayip bir eser olacak.

Sana büyük bir havadis: Artık Ancelle'e hiç borcum kalmadığını öğrendim; kendisiyle temastayım; bütün bunları sana borçluyum; başıma gelen her iyi şey gibi, bunu da sana borçluyum... Sana bunları nasıl ödeyeceğim?

Yeni bir kitabım yok; Edgar Poe'nin (Marie Roget et Habitation imaginaires) parçalarına gelince, hiçbirşey bil-

miyorum. Bu parçalar bir yere teslim edildi mi? Yoksa 600 ya da 700 franktan vaz mı geçeceğim? Bilmiyorum. İnsan paraya ait haber bekleyip de hiçbir mektup alamayınca, ne kadar işkence çekiyor bilemezsin...

21 Şubatta, Michel Levy'den bir mektup aldım: Artık beklemekten usandığını, kitabı satışa çıkaracağını yazıyor. Böylece bu iş de elden gidiyor demektir. «Revue de Paris» den alacağım şu menhus 100 frankı da alamadım; sanıyorum bu dergi, Mart ayından öteye gidemiyecek... Geleceğe dair kafamda büyük bir iş tasarlıyorum; M. Julien Lemer'e bildireceğim.

Lacroix Yayınevinin bana oynadığı oyunu sana anlattım değil mi? Sözkonusu, Matmazel Judith'e (Th. Gautier'nin kızı olanı değil) verilen bir tercüme işi; oysa bu fikri ortaya çıkaran benim.

Bu işe yılımın iki ayını feda edecektim; iyi para da kazanacaktım. Hem de haklı olarak öcümü de alacaktım.

Bu konu hakkında sana ancak, öbür hafta sonunda birşey yazabileceğim.

Karmakarışık, arap saçı olmuş edebiyat işlerime, Ancelle'in burnunu sokması için, herhalde sen birşeyler söyledin; bu anneliğe has beceriksizliğin için, seni daha çok seviyorum.

Seni kucaklarım.

Charles

MADAM AUPICK'e

Perşembe, 4 Mayıs 1865

Benim iyi yürekli, sevgili anneciğim,

Yıl başında, bir daha yardımını istemiyeceğime dair sana içten söz vermiştim, ama yine ocağına düştüm; mümkünse tekrar yardım etmesini dileyeceğim; bir aydır hep bunu düşünüyor, buna mecbur olmakla karşında küçülüyorum...

Bu işten sadece nefret etmekle kalmıyorum, üstelik bu Paskalya duaları arasında, seni rahatsız da etmiş oluyorum...

İşimi kendim halletmem için Paris'e gitmeliyim. Honfleur'e gelip, eserlerimden birinin baş tarafını bulmalıyım (on kısım yanımda). Sonra tekrar Paris'e dönüp sonucu anlamalıyım (tekliflerden pek memnun kalmadım, daha fazla koparmak niyetindeyim). Sonra da, on günden fazla kalmamak şartıyla, tekrar Belçika'ya dönmeliyim.

Bu gezim en aşağı bir hafta sürecek. Ne yapacağımı şaşırdım; otelci kadın başımın etini yiyor; bilmedim, para konusunda kendisine pazartesi günü için söz verdim. Herşeyim tükenmiş durumda: Başta çamaşırlarım. Ancelle'e de başvuramam; vurmak da istemem. İlkin, gereksiz olur; sonra da. dört aydır aramız pek ciddi; bu durum bozulsun, yüzgöz olalım istemiyorum.

Bana gelen teklifleri kabul edebilirim ama, bu mektupla alışveriş usulü daha ne kadar sürecek? Bana binbeşyüz frank teklif ediyorlar (Belçika üzerine yazdığım eser dahil değil); bu para Belçika'dan kurtulup Fransa'ya dönmeme ancak yeter; zira Paris'teki alacaklılara çok daha fazlasını borçluyum. Nasıl yapmalı da, taksitlerden kaçıp, hiç olmazsa bir hafta yok olmalı? O zaman da beni hırsız sanacaklar...

Kasım, Aralık, Ocak ve Nisan aylıklarını ödemedim; Şubat ve Mart aylarında da, ancak açıkları kapattım.

Hongleur'a ilk gelişimde, sana para getiremiyeceğim. Paris'te ancak birtek gün kalabileceğim; bir sonuç almak için tabii bu kadar kısa zaman yetmiyecek; ancak bir dahaki gelişimde işleri bitirebileceğim. İlk işim ise borçlarımı ödemek olacak, bu basireti göstereceğim; bırak da buna inanayım; zaten güzel mevsimdeyiz; bu parayı ödemezsem o kadar arzuladığın, hayalini kurduğun Paris gezisini nasıl yaparsın? Paris beni çok korkutuyor ama, işi tekbaşıma halletmek ayrıca bana kuvvet veriyor. Gerçek bir ruh miskinliği içindeyim; Honfleur'de yirmidört saat kalmak bile beni ferahlatacak; zira ne Belçika hakkındaki kitabıma, ne de «Poêmes en prose» adlı eserime çalışmaya gücüm var.

Yolculardan birini arabaya eşya yükler görmiyeyim; hemen, «Ah ne mutlu ona, istediği yere gidebiliyor!..» diyorum. Önceleri hoşuma giden birkaç Belçikalı bulmuştum, ama şimdi onlara da dayanamaz oldum.

Otelim ve alışverişlerim için para göndereceğini farzetsem de, yine dört bilet parasına daha ihtiyacım var; zira Paris'e bedava bilet bulacak ne vaktim var, ne de hünerim.

Kendime birkaç gömlek, ayakkabı ısmarlamam için beş-altı gün yeter. Bu durumda en geç, ayın 15'i pazar günü buradan ayrılacağım; 16'sını Paris'te geçireceğim; 17'nci akşamı da, Honfleur'de bulunacağım. Işlerimi öyle ayarlamalıyım ki, ayın 21'inde tekrar Brüksel'de olmalıyım. Ayın son on gününü burada geçirmek istiyorum. Burada görülmeye değer birçok güzel şeyler var ama, ahalisinden öylesine iğreniyorum ki, asla bu işe girişemiyorum.

Söylediklerine göre, mektupla anlaşıp, eleştirici eserleri pahalıya satabilmek zormuş. Her baskı için, cilt başına 500 frank gerekiyor; istediğim parayı açıkça bildirmiş durumdayım. Paris'teki alacaklılarım için çok para gerek; dört cildi, beş yıl için satmak zorundayım; yani beş yıl süresince, bütün baskı paralarını alacaktım. Kitapçı için bu bir kumar oyunuydu; ya batacak, ya çıkacaktı. İşim roman yazmak olsaydı, kolaydı; ama eleştiri kitabı yazmak bambaşka... Neyse, bu işi gidip kendim çekişeceğim; birkaç bin frank olmasa da, verdiklerinden biraz daha fazla koparmaya bakacağım.

Sana geçenlerde gönderdiğim makalelerden de budala, iki makale daha gönderiyorum. Bu tür yazılardan daha başkaları da çıkmış olmalı ama, ben göremedim. Bilhassa, «Revue Germanique» de upuzun bir tane basılmış; gençken, hakkımda bu türlü yazılar beni ilgilendirir, heyecanlandırırdı ama, şimdi vız geliyor,..

Sevgili anneciğim, son mektuplarında bana güzel şeyler, iyi şeyler yazıyorsun; bunlara teşekkür edip etmediğimden şüpheleniyorsun. Dünyada en ilgilendiğin insan için, yani oğlun için, para mutluluk ve çalışma bakımından, onu en olgun, en muhakemeli, en makul bir insan sayabilirsin.

Ama onun öylesine zayıf bir iradesi var ki, bütün bu yetkin şeyleri vaktinde gerçekleştirip ortaya koyamıyor. Bildiğim birşey varsa, o da artık çok çalışmam gerekiyor (Burada olanaksız); yalnızlığa alışmam, çalışma zevkinden başka bütün zevklerden elimi çekmem (Bu da zor bir iş değil, zaten çoktanberi hiçbirşeyden zevk almıyorum) gerekiyor; düşünce mükemmeliyetine, üne önem vermem gerek. Birçok kimseler, üne boş gözle bakar, ya da öyle gözükürler; ama bence ün dünyadaki şeylerin en sağlamı, en olumlu olanıdır; aynı zamanda da ulaşılması en güç olanıdır.

M. Lacroix'nın ölümünü işittin sanırım; geçen yıl, gazetelerin arkasından övdüğü Matmazel Orfila'nın da ölümünü duymuş olmalısın. O zamanlar, sana bu haberleri vermeye cesaret edememiştim.

Nasılsın Doktora gitmemek yüzünden ne durumlara düştüğünü, beni nasıl korkuttuğunu unutma...

Saint-Beauve'ün senatör seçildiğini duymuşsundur. Onunla çok samimiyiz; ama yine de kendisine tebrik göndermek fena olmayacak. Sanırım, resmi tebriklerden nefret eder. Zavallıcık hem fakir, hem yaşlıydı; işte şimdi zengin oldu, iyice tatmin oldu. Çalışmaya o kadar alışmış bir insandır ki «Constitutionnel» deki o yüklü işlerini bile bırakmıyacaktır.

Çok tuhaf bir iş M. Ancelle, M. Labie ailesinden bana miras kalan parayı alabilmem için benden bir vekalet istiyor. Can sıkıcı bir iş... Belçikalı bir noter, dört tanık, bir içişleri bakanı gibi insanlarla, sefaretle işi halledeceğim... Bunlar üstelik, son kalan yirmi frankımı da yutuverecek...

Unutayım deme, mektup zarfı üzerine «Hotel du Grand-Miroir» yazma, sadece «28, Montagne sokağı, Bruxelles» yeter.

Hotel vb. kelimeleri, mektup sahibini, elde kimlik kartıyla, ta merkez postanesine kadar sürükler. Oysa, öbür türlü olursa, postacı mektubunuzu ayağımıza getirir.

Yalvarırım, bana darılma. Bu iş gezisi için gereken çabayı göstereceğim; düzenli olmayı becereceğim.

Seni içten kucaklarım.

Charles

MADAM AUPICK'e

Pazartesi, 8 Mayıs 1865

Sevgili anneciğim,

Cuma günü yazdığın mektubu ancak dün, yani pazar sabahı alabildim; birsürü işler yüzünden de, sana dün cevap veremedim.

Mektubunun baş tarafı, beni sana mektup yazdığıma pişman ettirdi. Ama yine de Paris'e, Honfleur'a gitmeye can atıyorum; yarım ağızla yaptığın teklife, davetine bile bağlanıyorum. Durumunu bilmediğim için, bana gereken parayı önce senin tahmin etmeni, elden geldiği kadar göndermeni istemiştim; bu işi keyfine bırakmıştım. Şimdi de miktarını söylüyorum: Bu parayı sana ay sonundan önce ödeyeceğim, imzalıyacağım kitap satışları üzerinden sana vereceğim.

Bu vaadime gülmekte serbestsin; zaten bu hakkı sana her zaman verdim. Bugünlerde alacaklı yağmuru altında, seni unutacağımı farzetsen de, Haziranda nasıl olsa temelli olarak Honfleur'e yerleşeceğim; aylık gelirimi de sana vereceğim; zira bu bakımdan artık serbest olacağım (yine sayende).

Otelin kışlık aylığı üçyüz franka yakın; yazlık aylığı ise ikiyüzelli frank. Gecikmiş üç aylıklar da 900 frank tutuyor. Bu borçlara, 1 Mayıs için 250 frank daha ekleyebilirsiniz.

Otelci kadınla şimdi konuştum; alelhesap bir para verilmesi üzerinde durdum; sekiz gün yok olacağımı söylemeye henüz cesaret edemedim. Borçlarıma karşılık 500 frank ödemek, çok iyi olacak sanırım.

Çamaşır vb. için yüz franka, gezi için yine ayrıca bir yüz franka ihtiyacım olacak. Bu para pek yetmiyecek ama, Paris'e bedava bilet alacağımdan eminim. Bununla seni fazla sıkıntıya sokacaksam, gücün yettiği kadar postala.

Paris'e gidip işlerimi kendi başıma halleder, Honfleur'de de seni kucaklayıp eski yazılarımın parçalarını elime geçirebilirsem, kurtuldum demektir.

Sana yazacak binlerce şeyim var ama, onları gelip anlatmayı daha uygun bulurum, pek yakında da bu zevke erişeceğim sanırım.

Sainte-Beuve konusunda bana inanılmaz şeyler yazıyorsun. Beni o kadar ahlaksız mı sanıyorsun? Gençliğime bakmadan beni akran yerine koyan, bu kurnaz ve temkinli adama karşı kurtizanlık yapacağımı mı sanıyorsun? Şimdiye kadar en azından on defa bozuştuk; yaşına göre, o benden daha taşkın, coşkun. Yeni makamı, edebi etkilerini çoğaltacak sanıyorsan, yanılıyorsun. Bana gelince, onu iyi tanırım; düşüncelerimiz uymasa da, isteklerimi yapacağına güveniyorum; tabii mümkün olabilenleri...

Dün matmazel Hugo ve oğullarıyla akşam yemeğini beraber yemek zorunda kaldım (Bir gömlek satın almak gerekti). Allahım, eskiden güzel olan bir kadının, şimdi pohpohlanmadığını görüp, üzülmesi ne komik şey... Ya şu çocukluklarını tanıdığım bayların, şimdi dünyayı idare etmek isteyişleri... Onlar da anneleri kadar budala. Anne, oğullar ve baba, üçü de birbirinden budala ve hayvan. Beni çok rahatsız ettiler, işkence çektim; Ben de saflığa vurup koyverdim kendimi... Onun gibi ünlü biri olsam da, böyle maymun gibi, kusurlarımı taklit eden oğlumu, kendimden iğrendiğim için gebertirdim. Ama sen bu insanların ne kadar gülünç olduklarını bilemezsin; ne alaylarımı, ne de öfkemi anlayabilirsin.

Sağlığın iyi, değil mi?

Mektubumda ancak, seni kucaklarım diyecek kadar yer kaldı; mektubunu aldıktan dört beş gün sonra buradan ayrılacağım.

Charles

MADAM AUPICK'e

Perşembe akşamı, 11 Mayıs 1865

Benim iyi kalpli, sevgili anneciğim,

Bu sabah gönderdiğin şeye karşı sana içten teşekkür ederim. Yirmiüç yıldanberi senden aldığını bir yığın paraya işte ikiyüz frank daha eklendi. Seni ne kadar yorduğumu, usandırdığımı hissediyorum; durmadan sözünü ettiğim planlarımın uygulanmasını kim bilir ne kadar sabırsızlıkla bekliyorsun. Bu planlarımı iyi anlamıyacağından korkuyorum. Ben de bu sabahki mektubunu anlamakta zorluk çektim; bu mektupla şunu mu demek istiyorsun?. «İşlerini istediğin şekilde idare et; Paris'teki işlerini de mektupla hallet; Honfleur'e gelebildiğin zaman gel; benim elimden gelen şimdilik bu kadarı...» Yoksa aramızda bir anlaşmazlık mı var? Şayet varsa, sana son iki mektubumun özetini veriyorum:

«Paris'e gidip işlerimi kendi başıma halletmek (bu iş için de Brüksel'de biraz alışveriş etmek ve otele alelhesap bir miktar para yatırmak gerekiyor). Honfleur'e gidip satmak istediğim üç cildin tamamlayıcı parçalarını almak. Sana elimden geldiği kadar para göndermek. Tekrar Brüksel'e dönmek. 10 gün Belçika'da dolaşmak. Ve nihayet bir daha ayrılmamak üzere Honfleur'e yerleşmek.»

Bu ikiyüz frankın içinden, hemen altmış frank harcamak gerekti (zira birçok şeylere ihtiyacım vardı); bu da başıma tatsız işler açtı. Oteli işleten ve her şeyi aklında tutan bu lanet kadın, postacının odama çıktığını, kapıcı kadından duymuş, beni görür görmez üzerime saldırdı. Ben de kendisine, postadan elime az para geçtiğini söyledim (zira geriye kalan 140 frankı gezim için sıkı sıkı saklıyordum); üstelik tedbirsizlik edip, yeniden para beklediğimi ilave ettim; aslında bu konu üzerinde, sen pek açık konuşmamıştın; ben de kesin birşey bilmiyordum.

Ne olur, sakın mektubumda birşey tutturuyorum sanma; sadece yazdıklarımı senin anlamadığını, bana yazdığın mektupları da benim pek açık seçik bulmadığımı söylemek istiyorum. Paris'e 140 ya da 100 frankla çekip gitmek gerekirse, gidivereceğim; ama asla düzenbaz ya da maskara yerine konulmak istemem; zira bu budalaların kafalarından neler geçtiğini bilirim.

Yalvarırım, ağlayıp sızlama; kafanı yorup üzülme. Herkesin uyuduğu bu cahil memlekette, daha uyuşuk, daha gevşek oluşuma şaşma. Vakit vakit uyanışıma, bu murdar ahaliden sıyrılmak isteyişime hayret etme. İsmimin, Paris çevresinde asla değerini yitirmediğine inanıyorum; zaten önemli olanı da bu. Gürültüler patırtılar, dedikodular, bir memleketten ötekine öylesine kolay yayılıyor ki, çoğu kişi beni Paris'e yerleşirsem, gerekli kişilerden başkasıyla konuşmamamaya yeminliyim.

Sana yürekten bir kere daha teşekkür. Ne olur söyle, istediğim şey mümkün olacak mı? Evet mi? Hayır mı? Bu parayı yakında sana ödeyeceğim; buna inanmıyacaksın ama, daha iyi; zira seni şaşırtacağım; bu zevkten beni mahrum etme...

Ayın 15'inde burdan ayrılma işine gelince, görüyorsun şimdilik olanaksız; 17 ya da 18'inde gitmek ise, işleri daha kolaylaştıracak.

Seni içten kucaklar, tekrar teşekkür ederim.

Charles

MADAM AUPICK'e

Cuma, 12 Mayıs 1865

Sevgili anneciğim,

Bu sabah gönderdiğin ek para 500 frankı aldım. Planımı gerçekleştirmeye hazır durumdayım; sana nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum. Sanırım sana verdiğim sözleri tutmakla, en büyük teşekkürde bulunmuş olacağım.

Paris'e hareket etmeden önce, sana kısaca yazacağım; sonra da Paris'ten, geldiğimi bildireceğim. Paris'te bir yerim olacağını, bir yerde kalacağımı pek sanmıyorum; ömrüm araba içinde, oraya buraya gidip gelmekle geçecek; bir - iki gün içinde de işlerimi halletmeye çalışacağım. Şimdi elbise, özellikle gömlek meselesi var; burada herşey ağır yürüyor; bu işler beş altı günümü alacak. İyilik bilen bir oğul için, bu çok kısa bir mektup. Seni eleştirmek istemiyorum ama, sen de mektubunu kısacık, kıyasıya bir usiupla yazacağına, beni azarlasaydın daha hoşuma gidecekti. İki güne kadar sana yine yazarım; seni kucaklarım.

Charles

MADAM AUPICK'e

Salı, 30 Mayıs 1865

Benim iyi yürekli anneciğim,

Tasarılarımda değişen birşey yok. Zaten Paris'e gidip birkaç kişiyle konuşmam, Honfleur'de de bütün kağıtlarımı karıştırmam gerekiyor. Pek yakında hareket edeceğim. Otelci kadın, bana on gün önce bir çamaşırcı bulacağına söz vermişti; yine en sonunda ben buldum, o da henüz işini bitiremedi. Sonra, birdenbire yine karnağrısıyle birlikte nevraljim tuttu (önemli değil); atlar gibi, kendimi tedavi ettim; bir sürü müshilden sonra zayıf düştüm. Vaktimi, «Poêmes en proses» adlı eserime çalışmakla, ona daha başka parçalar eklemekle geçiriyorum; zira bir yandan Paris'teki işlerimin hallolmasını beklerken, henüz yayımlanmamış eserlerimin ufak tefek paralarını da toplamak hiç fena olmayacak.

Sevgili anneciğim, beni ağlatacak şeyler yazıyorsun. Seni o kadar mı ihtiyarlamış bulacağım? Benim için, ihtiyar olmuşsun, genç olmuşsun, farketmez; yeter ki yanında bulunayım. Bil ki, yanında oldukça asla sıkılmıyacağım. Acı acı söyliyeyim mi? Bu son seneleri yanında geçirmemekle delilik ettim; bundan kendimi yoksun bırakmakla cinayet işledim.

Bu Matmazel Bâton'un gelişi hem hoşuma gidiyor, hem de beni sinirlendiriyor. Seni oyalayacağı için hoşuma gidiyor; seni üzeceği için de sinirleniyorum. Senin gibi yaşlı bir dost hanımdan, gücünden fazla hareket beklemesi, gerçekten bu kadının ya deli ya da saygısız olduğunu gösterir.

Amacıma ulaşabilirsem, yani Haziran ayında Honfleur'e yerleşebilirsem, vallahi en ufak bir iş için bile yerimden kıpırdamıyacağım.

Seni kucaklarım; ne olur, bütün suçlarımı, alçaklıklarımı, tembelliklerimi bana bağışla. Deli değilim; nankör hiç değilim; alçağın biriyim, pişmanlık içindeyim.

Charles

Ne olur, anlattığım hastalıklarıma üzülüp kendini bitirme. Çok rahatsız edici birşeydi, hepsi o kadar. Her yanımda dolaşan bu nevralji bu sefer, ne başıma ne de kalbime musallat oldu.

27 Cumartesi tarihli mektubun, 29 Pazartesi günü, yani dün elime geçti.

MADAM AUPICK'e

Cumartesi, 3 Haziran 1865

Gerçekten sevgili anneciğim,

İnsanları bu kadar sevmek deliliktir. Utanıyorum; bundan böyle asla sana dertlerimden söz açmayacağım. Biliyorsun ki, yıllardan beri romatizma ve nevralji çekerim; ağrıdan başka bir şikayetim yok; hastalık bile sayılmaz. Diyaredeı sonra başlayan, insanı nemrut kılan bu kabızlığıma gelince, ufak bir diyet gerekiyor; bunu da başım dinç olmadan yapamam.

Evet, yakında gideceğim. Ama asla endişelendiğimi sanma; neden endişelenecekmişim? Muvaffak olamıyacağımdan mı? Hep bu kararsızlık yüzünden, işte böyle korkunç durumlara düşerim. Açıkçası, bir işi bitirebilmek için, önce o işe başlamak gerek.

Hatırlıyorum, kaç defa Paris'te, kötü bir haberle karşılaşacağım diye, bir hafta evime giremez olmuştum, Ayıplanacak şeydi bu ama, elimde değildi...

Kısacası, sanıyorum, her yemekte çavdar ekmeği yemem gerekiyor; hem ferahlatıcı, hem de bütün müshillerden iyi. Ama otellerde bunu istemeye kalkın, size deli derler. Önceleri bana zaten hep, kaçık gözüyle bakıyorlardı; nedeni de, yazı yazmak için büyük bir masa, dolaşmak için de, geniş bir oda isteyişim...

Yakında görüşürüz. Seni meraka düşürdüğüm için üzgün ve sinirliyim. Seni kucaklarım.

Şimdilik sağlığım iyi.

MADAM AUPICK'e

Brüksel, 26 Temmuz 1865

Benim iyi kalpli sevgili anneciğim,

Vallahi şikayetin yersiz... Birinci neden: Mektubumu beklemedin; ikinci neden ise: Sana ancak işler bir karara varınca yazacaktım. Ben de senin kadar merak içindeyim; zira uzaktayım, olan bitenlerden haberim yok; bundan daha işkenceli şey olur mu?

Oysa Mallasis işi, ayın 20'sinde bir karara bağlanmıştı. Bugüne bugün, artık serbest sayılırım; bunu da sana borçluyum. Artık kitaplarımı istediğim fiyatla istediğim kimselere satabilirim. 20 Temmuzda M. Ancelle, dostum M. Julien'i görmüş; ayın 20 ya da 21'inde lehime bir anlaşma yapacağını kendisine söylemiş. Ama ayın 20'sinden beri, henüz hiçbir haber çıkmadı.

Paris'ten ikinci geçişimde, Sainte-Beuve'ü görmüştüm; bana işe biraz elkoyacağını, ilgileneceğini söylemişti.

Honfleur'den Paris'e dönüşümde ise, M. Julien Lemer, M. M. Garnier ile görüştüğünü, kurum sahibinin topraklarını yoklamak için Normandiya'ya gittiğini söyledi. Bu rezil

herifler, işte böyle bizlerden topladıkları paralarla kendilerine saraylar kurarlar. (Bu zat ayın 15'i cumartesi günü Paris'e dönecekti; ben ise 15 cumartesi günü, Brüksel'e vardım; o günden beri de bekliyorum).

Sainte Beuve'le Lemer'e tekrar yazmak için sabırsızlanıyorum, ama güvenebildiğim insanları telaşlandırmanın gereği var mı?

Hiç olmazsa bu gecikmemin nedenini bilsem?

Lemer kendine pek güveniyordu ama, belki o da atladı; belki de, altı cilt için 4800 frank pahalı geldi; ya da Lemer altı cildi birkaç kitapçı arasında paylaştırdı.

İşin en kötü yanı, sabırsızlıktan çalışamayışım...

Yengeme içten sevgilerimi, selamlarımı söyle. Yanıbaşında bulunduğuna çok sevindim; hiç olmazsa yanında seni oyalayacak biri var.

İyi yürekli anneciğim, şikayetlerinin yersiz olduğunu söylüyorum ama, şikayetlerin bile hoşuma gidiyor; beni ne kadar sevdiğini gösteriyor.

Charles

Durumum ne iyi, ne de kötü. Can sıkıntısından patlıyorum.

MADAM AUPICK'e

3 Eylül 1865

İyi kalpli sevgili anneciğim,

Sana başka ne söyliyeyim: Düşündüğün gibi canım sıkılıyor; yanında olsaydım mutlu olabileceğimi sanıyorum; bütün bu yitirdiklerimi nasıl yerine koyabileceğim? Kendi kendime homurdanıyorum; bu işler gözümde büyüdükçe büyüyor... Neyse, umarım yakında elimde bir tomar yazı, Paris'e döneceğim; paralarımı toplayacağım; buradaki borçlarımı azaltacağım. Zira alacağım 4000 frankı peşin peşin yemek istemem; zaten bu paradan çırpıştıracak öyle çok şey var

ki... Paris'e gelirsem, Honfleur'e kadar uzanacağım; seni kucaklamadan edemem.

Yengem halâ sende mi? Selamlarımı öyle; sana gösterdiği şefkatten ötürü teşekkürlerimi bildir.

Son mektubuna karşılık ben ne yazayım? Matmazel Ancelle'in hassas bir ruhu varmış, gerçek mi? Buna inanamam.

Biliyorum, acele etmeliyim, bir ayak önce yanına gelmeliyim; borçlarımın artmasını önlemeliyim.

M. Ancelle bana öğüt veriyor; yazılarımı, kitaplarımı bırakıp paraları ödemeden gelmemi söylüyor. Delilik, düpedüz delilik...

Seni seviyorum, çok seviyorum. Keder içindeyim; kuvvete, fazla kuvvete ihtiyacım var. Allaha dua et; belki yardım eder, bu kuvveti kendimde bulurum.

Lemer'e gelince, bana ancak 9 Ağustosta yazabildi. M. Garnier yolculuğa çıkmadan; ayın 12'sinde bu işi bitirecekti. O günden beri haber yok; iş ne oldu? Bozuldu mu? Bozulamaz; zira üzerinde tam üç defa görüşülmüş. Acaba Garnier sonucu beklemeden mi gitti? Orada yok mu? Hiçbir şey bilemiyorum. Gurbette olmıyanlar, yabancı yerlerde, eşsiz dostsuz, habersiz çakılıp kalanların halinden anlamazlar...

Şimdi Sainte-Beuve'e de yazdım, kimsenin gelip, kendisiyle görüşüp görüşmediğini sordum.

Canım sıkılıyor; seni kucaklarım; sen nasılsın?

Charles

EDOUARD MANET'ye

Cumartesi, 28 Ekim 1865

Sevgili dostum,

Mektubunuzun ilk satırları beni ürpertti. Fransa'da böyle ilgilenebileceğim, on kişi, ya vardır ya yoktur, bilin[1].

(1) Manet mektubunda, kolera salgını olduğunu, kendisinin de sırayı savdığını söylüyordu.

Lemer'in bu ağırkanlılığı (zira başka sitem edemiyorum) bana gerçekten kök söktürdü. Söz verdiği bu 4000 franktan, şimdiden çırpıştırmak niyetindeyim; oysa çok sonraya, 12 Ağustosa kaldı. Hippolyte Garnier, işi bitirmeden yıllık gezisine çıktı, sayfiyedeki evine gitti, 3 Ekimde de, bana Julien Lemer, şu özette bir mektup gönderdi:

1 Hippolyte Garnier işin sonunu beklemeden gitmiş.

2 — 25 Ekimde, Garnier'nin dönüşü bekleniyormuş.

3 — Hippolyte benden yanaymış, ama Auguste bana karşıymış.

4 — Belçika üzerine yazdığım kıtap, satıştan kaldırılmış.

Lemer'e iyi düzenlenmiş, çok açık bir fihrist göndereceğim; bunu hemen, vakit kaybetmeden Belçika adlı kitabıma koymasını rica edeceğim. Onu bu kadar bekletişimin nedeni, menhus nevraljimin yeniden başlaması oldu. Bu dert, yaşlandıkça ilerliyor; eskiden sadece kollarımda, bacaklarımda hissederken, şimdi bazan göğsümü, bazan da kafamı sarıyor.

Durumdaki acayiplik (edebiyat bakımından) şu: Hiçbir kitap bastıramadığım, ilk baskılardan bu yana, yıllar geçtiği halde, yine de kitaplıklarda eserlerim aranıyor. İşini bilen bazı meslektaşlarım, kim bilir bana kızarlar...

Ya Victor Hugo? Benden vazgeçemiyeceğini söylüyorsunuz[2]. Bana iltifat etmedi değil; ama bunu herkese savuruyor; önüne geleni şair sanıyor. Sevgili dostum, cümleleriniz biraz Stevensvari... yani, Havas mektuplarıyla yarışa çıkan insan türünden üç casusun mektuplarına benziyor[3].

Sanırım Hugo'nun amacı sadece «el sıkışalım» demek değil. Victor Hugo'nun ne demek istediğini ben anlarım: «İnsanlığı kurtarmak için elele verelim» demek istiyor. Ama

---

(2) Manet mektubunda şöyle yazıyordu: «Victor Hugo'nun sizi kayırdığını memnuniyetle öğrendim. Buna hiç şaşmam; zira etrafını saran fanatiklerden çok, sizinle konuşmayı sever.»

(3) Manet, kimi ressam, kimi tablo tüccarı olan bu kişilerle çok dosttu ve sık sık mektuplaşırdı.

insanlığa aldıran kim? O, bunu farketmedi bile...

Anlıyor musunuz sevgili Manet; birçok şeylerle ilgili konuları, size gizli gizli yazıyorum. Madam Maurice'i görürseniz, inançlarını boşuboşuna kötülemeyin. Bir zamanlar yaşamayı seven bu harikulade kadın, biliyorsunuz jelatine düşmüş kelebekler gibi kendini demokrasiye kaptırdı.

Julien Lemer'i görürseniz, kendisine mektubumun uygun yerlerinden söz açmanızı tavsiye ederim.

M. Bracquemond, sözde Brüksel'e gelmiş; ama beni yoklamayı uygun görmemiş. Ocak ayı içinde litografilerini satışa çıkaracakmış. «Deveria»lardan dört-beş parçaya sahip olmayı pek isterdim; değiş-tokuş da yapabilirdim; hediye olarak da kabul edebilirdim; ama yine de kendisinin bileceği iş.

Annenize, karınıza içten saygılarımı söylemeyi unutmayın. Selamlar.

C. B.

MADAM AUPICK'e

Cuma, 3 Kasım 1863

Seni uzun zamandır mektupsuz bıraktım, değil mi benim iyi kalpli, sevgili anneciğim? Adeta utanıyorum; ama sana yazmadığıma göre, yeni bir havadis olmadığını düşündün. Belki de beni, seni aramamakla suçladım. Doğru, seni ihmal ettim ama, asla unutmadım. Sabahtan akşama kadar düşüncelerimi dolduran sensin.

Bu ay sanırım, durumum aydınlanacak, bütün bildiğim şimdilik. M. Julen Lemer'e, atıp tuttum ama, sanırım sitem etmeye pek hakkım yoktu. 15 Temmuzda Brüksel'e döndüğümde, Lemer, Malassis işinden kurtulmuş, sadece Garnier'lerle görüşme işi kalmıştı. Üç defa onlarla konuştu. 12 Ağustosta ise, Garnier kontratı yapmadan yıllık gezilerine çıkmıştı; 25 Ekimde Paris'e dönüp, 23'te Brüksel'de bulunacaktı. Bu işde iki şeyin önemli olduğunu biliyorum; birincisi, Garnier'nin Sainte-Beuve'ü bu konu hakkında görmesi; ikincisiyse, iki kardeşin aleyhime bölünmeleri. Auguste bana karşı; Hippolyte ise, en akıllısı, en kuvvetlisi imiş...

Sanırım, her iki durumda da, Belçika üzerine yazdığım kitap satıştan kaldırılacak; bu kitaptan çok korkuyorum.

Seni görmeyi öyle içim çekiyor ki... Paris'e, Honfleur'e gitmeyi, Paris'te alışveriş yapmayı, sonra da yanıbaşında iki gün geçirmeyi öyle arzuluyorum ki. Ama işler böyle sallantıdayken, 200 frank araba masrafı neye yarar? Bu gidiş zaten işleri halledemiyecek; bekliyorum şimdilik...

Brüksel'e bir süre şeref veren, adasında birkaç zaman vakit geçirmemi isteyen Victor Hugo(beni çok sıktı, çok yordu. Onun bu koca maskaralıklarıyla ne ününü, de de servetini isterim. Madam Hugo da başka bir budala. İki oğluna gelince, budalanın budalaları... Son eserini, «Chansons des rues et des bois» adlı eserini okumak istersen, hemen gönderebilirim. Her zaman olduğu gibi, satışta sonsuz sükse yaptı. Akıllı insanlar ise, hayal kırıklığına uğradılar. Bu seferki eserinde, neşeli ve hafif olmak, aşık ve genç görünmek istiyordu. Aslında korkunç derecede ağır bir eser... Beni böyle işlerde, bu derece budala kılmadığı için Allahıma şükrediyorum... Fariz tarikatçıları gibi, fazilet bezirganlığı yapıyorum, değil mi?

— Sen nasılsın?

— Ne yapıyorsun?

— Bana kin besleme; cevap ver sevgili anneciğim.

Günlerini nasıl geçiriyorsun? Sağlığın nasıl?

Sana onuncu defadır «yakında görüşmek üzere» diyorum ve buna inanmanı istiyorum.

Bahçeni de düşünmüyor değilim; ama asıl aklım odamda, kağıtlarımda... Beni bu yüzden istemiyorsun, biliyorum.

Seni içten kucaklarım.

C. B.

MADAM AUPICK'e

Pazartesi, 13 Kasım 1865

Benim iyi yürekli, minik anneciğim,

Sana yine bildiklerini yeniden anlatmaktan başka birşey yapamıyacağım.

M. Julien Lemer, M. Garnier'le 15 Temmuzdan 12 Ağustosa kadar, beş cildim hakkında birçok defa görüştü. «Belgique» adlı eserimin altıncı cildi satıştan kaldırıldı. Kitaplığın direktörü M. Hippolyte Garnier, 12 Ağustosta yıllık gezisine çıktı; 25 Ekimde Paris'e döndü; kendisinden hiçbir haber alamadık. Sadece, M. Garnier'nin gidip Sainte-Beuve'le konuştuğunu duyduk; bu da iyi bir alamet... M. Hippolyte bu anlaşmayı yapmak istiyor ama, kardeşi Auguste bana karşı.

Bana «Ya işlerin hallolmazsa?» diyeceğine, «Ya hiçbir kitabın satılmazsa?» demen daha uygun olur.

Şu var ki, unutulduğumu hissediyor, üzülüyorum. Artık hiçbir işe yaramıyorum. Korkunç derecede canım sıkılıyor. Bu iş, eninde sonunda hallolacak ama, asıl korkum, Garnier kardeşlerin vereceği 4000 frankı buradaki borçlarıma yatırmak. Oysa, ben bu parayı Fransa borçlarıma ayırmıştım.

Gerçekten Belçika üzerine yazdığım eser çok ilerledi; bitmesine az kaldı; ama parasızlık yüzünden sonunu getiremiyorum. Boş kalan zamanlarımı «Poêmes en prose» ve «Mes contemporains» adlı eserlerime harcamalıyım; onları bir daha gözden geçirmeliyim. Bu işi yapmakla birşey kaybetmem; zira ergeç bu işi yapmam gerekiyor... Oysa canım hiçbirşey yapmak istemiyor. Onbeş gün önce, Paris gazetesinin direktörü, bu eserimden seçme parçalar istedi; ama bu yazılarımın abone sahiplerini asla üzmemesi gerekirmiş; kabul edersem hemen 300 400 frank gönderecekmiş. Hiçbir şey hazırlamadım, üstelik cevap bile vermedim.

Spleen denen şeye çok benzeyen uyku ve uyanıklık hali içerisindeyim; sana sık sık yazmak ödevim. Zira seni yine kış mevsiminin hafakanları, acıları bastırmaya başladı; seni oyalamak, beni de belki kuvvetli kılacak...

Benden, işin içyüzünü sordun, ben de anlattım. Hergün, Brüksel Kiapevlerinin vitrinlerinde, Paris'te basılmış bir sürü serseri, anlamsız eserler görüyorum. Yıllarımı vererek ortaya çıkardığım, yıllık geliri oldukça para sağlayabilecek, kendi altı cildimi düşünüyorum da, adeta kuduruyorum... Talih bana hiç gülmedi, yüzvermedi.

Lemer hep, «sabret» diyor: Garnier'lerin, işi iyi kavradığını söylüyor; buna ben de inanıyorum; ama fazla üzerine düşmemek için, galiba işi ağırdan alıyorlar. Benden birşey kazanmak istemediğine göre, Lemer galiba parayı onlardan alacak. Hasılı, bilemiyorum; bu işlere aklım ermiyor.

Sağlıklı olmaya çalış; senden istediğim, Allahtan dilediğim sadece budur.

C. B.

MADAM AUPICK'e

Cuma, 22 Aralık 1865

Benim iyi kalpli, minik anneciğim,

Ricana karşılık hemen cevap vermem gerekirdi; ama dört beş günümü budalaca geçirdikten sonra yine geçen yılki romatizmalarım, nevraljim kafamı sardı; bu yıl hem de çok sürdü; zira ondört gündür halâ bu işkenceden kurtulamadım. Arasıra geçer gibi oluyor, ara veriyor; gördüğün gibi, sana mektup yazabiliyorum; ama asla iki saatlik bir huzura güvenemiyorum; kavuşamıyorum. Müshil ilaçları aldım; ağrı dindirici ilaçlara batırılmış bezlerle kafamı sarıp sarmaladım; bir an geçer gibi oluyor, ama sonra yine başlıyor. Saatlerime hakim değilim, dakikalarım benim değil ar-

tık. Sağlıklı olduğum günlerde, çalışmadığıma şimdi ne kadar yanıyorum...

«Gelir» kelimesi dikkatini çekti öyle mi? Tam yerinde kullanılmış bir kelime değil ama, istediğim şey, «gelir» anlamına çok yakın. Geçici, moda olan kitaplar vardır; bir de her zaman satılabilen kitaplar vardır. İki yıl önce yazar hakkını ikibin franka sattığım «Poe» çevirilerim, satılsın satılmasın bana 500 600 frank getiriyordu. Dokuz yıldan beri «Les Fleurs du mal» adlı eserimle ilgilenseydim, en aşağı dokuz defa daha basılır, her seferinde de, yazar hakkımı alabilirdim. Lemer'in satış işini eline aldığı eserlerden, ancak üç tanesi iyi sürülür, birkaç kez basılabilir; örneğin «Les Fleurs du mal», «Spleen de Paris», «Paradis artificiel». Eleştirici eserlere gelince, onların sürümü ağırdır, az basılır. Haklarını başkalarına satmamış, sürümü kolay bir yazarın şimdi neden kolayca para sahibi olduğunu anlayabildin mi? İşi sana iki kelimeyle açıklayayım: Kanunlar, edebî hakların verasetini kabul etselerdi, «Racine»in mirasçıları, ölümünden bugüne dek trajedilerinin her basımında, telif hakkı alabileceklerdi. Bu hakkın, az da olsa, yine neler getirebileceğini düşünebilirsin. Öz eserlerinin sahibi olmak, (şayet bu eserlerden birkaçının sürümü devamlı olursa) adeta zengin olmak demektir.

Hayvanın biri, boş bulundu, gelip beni gördü. O gittikten sonra yine nevraljim tuttu. Mektubumu burada kesiyorum. Bu nevraljiye karşı, kinin, kodein, morfin karışımı kaplar varmış. Afyon korkusu yüzünden, kaç zamandır bu hapları kullanamadım; böyle giderse, iki üç güne kadar deneyeceğim.

Cumartesi, 23 Aralık 1865

Şikayetçi olduğum talihsizliğe gelince (elimden gelse öcünü alırım), sana saygım var ama, seninle aynı fikirde değilim, benim sevgili minik anneciğim. Kötü huylarımı, suçlarımı, alçaklıklarımı senin kadar ben de biliyorum; hak-

sız yanlarım da çoktur; ama ne dersen de, bana Paris dürüst davranmadı; para bakımından, değer bakımından hakkımı yedi. Bunun en gerçek ispatı şu şanssızlığımdır. Öz annem bile, çoğu zaman, çoğu durumda, bana karşı. Üçbuçuk ay sonra 45 yaşıma basıyorum; ufacık bir servet umudu bile kalmadı benim için... Hele hoşa gitmeyen, halkın hiç tutmadığı bu istidat bende oldukça... Borçlarımı ödeyebilmek, namuslu bir ihtiyarlık geçirmek için bile, gecikmiş durumdayım. Ama olabilir, birgün gelir, arasıra duyduğum gençliğe, enerjiye, tekrar kavuşabilirim. O zaman işte, öfkemi, gazabımı korkunç kitaplar yazarak, biraz olsun dindireceğim; tüm insanları kendime düşman edeceğim. Böylece, belki de bütün acılarımı avutan bir zevk duyacağım...

Şimdilik, kitaplarım uykuda; bugün için kaybım çok benim. Dahası var: Unutuluyorum.

Dostlarımdan birinin oğlu, bir genç, Paris dönüşü Brüksel'den geçti. Bana, Julien Lemer'i gördüğünü, işlerin hallolacağını söyledi. Bu genç 4000 franktan falan değil, 5000 6000'den söz açıyor.

Ama bütün bu ağır-aksaklıklar, anlaşılır şey değil. Neyse yılbaşı gürültü patırtılarından sonra, Paris'e kendim gidip, bütün bunların içyüzünü anlayacağım. Tabii, Honfleur'e kadar da uzanacağım.

Julien Lemer haber yollamış; Belçika üzerine yazdığım kitabın planını, parçalarını görmek istiyormuş. İşte şimdi de, bu ihtiyar hayvan kralın ölümü yüzünden, birçok olaylar yüzünden, Belçika günün konusu oluverdi. Korkarım Lemer bu «Belçika» adlı kitabımı kendisi için ayıracak. Kitabı tamamladığımı farzetsem bile, Lemer bana ancak 800 frank verebilir; bu para da işimi görmeye yetmez. Biliyorsun, bazı nedenlerden ötürü, Belçika'dan ayrılmadan bu kitapları ne bastırabilirim, ne de yayınlıyabilirim. Garnier bu kitabın üzerine çok düşüyor; yeniden ona başvurmalıyım. Yazık ki altı ayım boşuna geçti; ne sırdır anlayamıyorum...

Kısası sevgili anneciğim, korkunç derecede canım sıkılıyor. Biricik eğlencem seni düşünmek oluyor; aklım fikrim

hep sende. Seni, ya odanda ya da salonda çalışır, oraya buraya koşuşur, bana küfürler savurur, sitemler yağdırır görüyorum. Sonra, yanında geçen bütün çocukluğumu gözönüne getiriyorum: Honfleur sokağını, Sainte-Antoine-des-Arts sokağını görür gibi oluyorum. Ama zaman zaman rüyalarımdan uyanıyor, korku içinde, «Önemli olan şey çalışma alışkanlığına sahip olmaktır, bu cansıkıcı şeyi kendine zevk edinmeyi bilmektir; zira gün gelecek yapacak işin kalmayacak...» diyorum kendikendime.

Bana mektup yazmak seni yoruyor mu? Son mektubunda bunu sezer gibi oldum. Sağlıklı olduğun günler arasıra birkaç satır olsun bildir, zira herşeyden önce doğruyu severim.

Senin bir portrene sahip olmak istemiştim; şimdi kafamda hep bu: Havre'da güzel bir fotoğrafçı var ama korkarım, bu sırada bu iş olamaz; benim de orada bulunmam gerek; sen bu işlerden pek anlamazsın. Bütün fotoğrafçıların, en iyilerinin bile tuhaf huyları vardır. Onlara göre iyi fotoğraf sivilcelerle, kırışıklıklarla, kusurlarla dolu olanıdır; resim sertleştikçe hoşlarına gider. Üstelik ben, yüzünün en az bir iki pus büyüklüğünde olmasını arzuluyorum. Böyle resim çeken, yani desen donukluğunu verebilen, gerçek bir portre çıkarabilen fotoğrafçılar ancak Paris'te bulunur. Neyse, bu işi sonra yine düşünürüz.

Çok önceydi, senin için, hoşuna gidecek bir kitap bulmuştum. Ambalaj ve posta parasını ödeyebileceğim gün, ilk fırsatta sana göndereceğim. Hoşuna gitmezse bana yazarsın. Seni hediyelere boğmaktan mutlanan, sana çektirdiği acıları affettirmek için, binbir şeytanlık düşünen oğlunu, hoşgöreceksin değil mi?

Nasılsın? Bana yaz.

Bu mektup bu sabah yola çıkacak; şayet pazar günü Honfleur'de posta dağıtılırsa, aynı sabah alabilirsin.

Charles

MADAM AUPICK'e

27 Aralık 1865

Sevgili minik anneciğim,

Sözkonusu küçük saçma eşyalar yani sirke ve zeytinyağlıklar seni belki güldürecek. Pek inanmıyorum ama sanırım bunlar bir çeşit eski Rouen cinsi parçalar; Hamuru da, rengi de fena değil... Bir de kusuru var: Ufak bir yerinden sırı dökülmüş; değmez diye tamir bile ettirmedim; zaten tamir edecek adam da bulamadım.

Vazolara gelince (su konup içine yelpaze şeklinde çiçek dizilebilir) bunlar gördüğün gibi, oldukça ince ve parlak; Delf fayansı.

Bütün bunlar belki de sana gülünç gelecek ama, onlardan hoşlanmaya çalış; beni memnun edeceksin.

Posta parası ödenmiştir.

Nasılsın? Durumundan söz et; bana yaz. Ama kısa olsun; zira yazı yazmak seni yorar.

Charles

Kısacık mektubunu şimdi aldım; biblolarımı istemeyişin çok tuhaf; oldukça da kaba... Ben ise, aylardan beri bu vazoların peşine düşmüştüm. Aimé'nin çekiçlerinden, beceriksizliğinden korktum; kutuyu çivi yerine vidalarla kapattırdım. Burguları, tahtaları koparmadan sökmek gerekiyor. İçine gelince: dikkatli olun; eşyaları tutan latalar var içerisinde; lataların çivilerini çok dikkatli sökmek gerekecek.

Doktor bana afyon, dijital, belladon ve kinin yazdı. Şimdi artık kriz saatlerimi değiştirebilmek elimde; bunun için iyi bir sonuç diyorlar. Krizlerim daha az ıstıraplı oluyor; ama sonradan çok yorgun düşüyorum.

Eşyaların sağ salim gelip gelmediğini bana yazarmısın?

C. B.

Ambalajcı en sonunda, vida yerine çivi kullandı; dikkat... İçerisinde lata da yok; sanırım ambalaj da fena yapıldı.

MADAM AUPICK'e

1 Ocak 1866

Sevgili anneciğim,

Sağlık bakımından çok daha ıyiyim. Belçika'daki kış vergimin de ödendiğini sanıyorum. Ama bu onbeş günlük migren hastalığı, üzerimde ağırlık, müthiş bir dalgınlık bıraktı.

Beni avutacağını sandığım mektubun, aksine çok üzdü, meraklandırdı; hem de pek çok...

Unutma ki, uzun zaman kimseye başvurmamakla önemli şekilde sakat kaldın. Honfleur'de sana sağlık öğütleri verecek, namuslu bir hekim yok mu? Senin bu mütevekkil halin içime dokunuyor. İhtiyarlık başlı başına bir hastalık sayılır ama, yine de bacaklarını kuvvetlendirecek, canlandıracak, çareler vardır. Şuna inandım: Bizler sağlık bakımıyla fazla ilgilenmiyoruz; yani, koruyucu ilaçlar almıyoruz.

Bir saatçik vaktin olursa, bana iki kelime olsun yaz... Her zaman için bu bana zevk veriyor.

Gerçekten sevgili anneciğim, ya sen artık çok unutkan oldun, ya da ben sana iyi anlatamıyorum; 2000 frank karşılığı, beş cilt çevirimi, bütün haklarıyla, süresiz olarak satmamış mıydım? Bunu belki sana yirmi defa anlattım. Biliyorum, büyük budalalık yapmıştım, ama 1100 frankı, bir gün içinde nereden bulabilirdim. Oysa bu ciltler bana, senede en aşağı 500 600 frank kazandırıyordu.

Şimdi geriye kalan, bana kalan eserlerim, bir de Lemer'in yatırım için uğraştığı (belirli bir süre için anlaşmaya vardığımız birkaç sayı) şunlar

— Les Fleurs du mal,

— Le Spleen de Paris (Hetzel'den iki eserim için aldığım 1200 frank ayrı),

— Les Paradis artificiels,

— Mes contemporains (2 cilt),

— Belgique.

Hepsi beş eser, altı cilt.

Lemer, Temmuz ayından sonra bu eserlerin her bir cildini 800 franktan satacağımı söylüyor; her baskıda 2000 basacakmış; bu 2000 baskı elden çıkar çıkmaz, ya bir anlaşmaya varacakmış ya da yazarı da, kitabı basanı da serbest bırakacakmış.

Paranın tutarı 4800 frank. Ama ne zaman ele geçer. Allah bilir...

Artık dayanamıyorum; Ocak sonunda Paris'e gideceğim; sonu gelmeyen bu sırrı çözeceğim; oradan da sana gelip bir merhaba diyeceğim.

Sevgili anneciğim, seni kucaklarım; yalvarırım, kendine iyi bak.

C. B.

SAINTE - BEUVE'e

Salı, 2 Ocak 1866

Aziz dostum,

Görüyorum, hayatta ilk kez kendinizi olduğunuz gibi okurlara gösterdiniz; yani, söz konusu Illustration'un bastığı bir portreniz. Samimi ve alaycı, biraz da içten pazarlıklı halinizle, vallahi tıpkı sizsiniz... Başınızdaki küçük takkenize varıncaya kadar sizsiniz... Söylüyorum, o kadar canım sıkılıyordu ki, bu basit resim bile beni eğlendirdi. Görünürde bu terbiyesizce bir cümle; ama bu cümle ile şunu söylemek istiyorum: Paris'teki birkaç eski dostumun (özellikle Julien Lemer'in) ihmali yüzünden çektiğim bütün sıkıntıları resminiz unutturuverdi. O sırada hemen Monparnasse'da sizinle olmak, kendinden gençleri dinlemesini bilen sizinle olmak, Proudhon hakkında konuşmak, makalenizi tartışmak isterdim. Bunun için neler vermezdim, bilemezsiniz.

İnanın, tepkileri onun lehine, yani haksız buluyorum sanmayın. Proudhon'u çok okudum, biraz tanırım. Kalemi eline alınca küfürbaz kesilir, ama kağıt üzerinde asla bir «Dandi» olamaz; onda affetmediğim taraf da budur. Bu sözlerimden ötürü, dünyadaki tüm düşünür koca hayvanlar, gocunmasın...

Eseriniz için birşey söyleyemiyeceğim; günah çıkartan, fikirleri doğurtan bir haliniz var. Sanırım, Socrate için de aynı şeyi söylerler. Ama Baillarge ile Lélu efendiler onun adını deliye çıkarmışlardı.

İşte yine benim için, tıpkı öteki yıllar gibi, sıkıntılı, budalaca ve canice geçecek yepyeni bir yıl daha. Size ise, ne gibi iyi şeyler dileyebilirim? Ahlakınız yerinde, sevimlisiniz, şaşılacak şey hakkınızı da vermeye başladılar.

Burada sizden söz açabileceğim ancak iki kişi var: Malassis ile Madam Hugo. Ama bu konuşmalar birbirinden çok farklı...

Temmuz ayında Brüksel'e dönüşte, kendikendime, «Bir Fransız edebiyatçısı olan Victor Hugo'yu gidip ziyaret etmem gerek» demiştim. Yaradılıştan terbiyeli oluşum, beni garip serüvenlere sürüklemişti. Size bunu bir başka sefer, kısmet olursa anlatacağım. «Kısmet olursa» diyorum, zira dostlarımdan altı saat ayrılınca, onları sanki bir daha göremiyeceğim gibi geliyor...

Oğulları bir yana, Madam Hugo isminizi, övülmenizi zevkle dinleyebiliyor. Büyük şair kelimesi onu şaşırtmıyor. Gerçekten bu tarafınız tam ışığa kavuşmadı; bu işe, en çok yardım edecek de belki ben olacağım; benden halâ tek satır basmaya razı olurlarsa tabii...

Canı sıkılan sinirli insanlar gibi, ben de fazla gevezelik ettim. Beş dakika da olsa eğer zamanınız yoksa cevap vermeyin, gücenmem.

Sizi çok seven
C. B.

MADAM AUPICK'e

Cuma, 12 Ocak 1866

Sevgili anneciğim,

Mektubunu bu sabah aldım ,sana şimdilik acele birkaç satır karalıyorum.

Ancelle'in mektubu çok ciddi; kendisine henüz cevap veremedim, üzerinde iyice düşünmem gerekiyor. Üstelik bilmediği şeyler var; bunları kendisine yazmalıyım. Ancelle'in olağanüstü düşünceler var ama, Garnier kurumunda neler olup bittiğini bilemiyor; onların ne içyüzünü, ne de adetlerini tanıyor.

Yarın akşam, Ancelle'e herşeyi açıklayan kağıt dosyayı göndereceğim; mektubu gerçekten beni büyük şaşkınlığa uğrattı. Gevşeklikten başka suçu olmayan Lemer'i ise, kızdırmamak gerek; karmakarışık ettiği işten, el çektireceğimizi belli etmemek gerek. Ancelle'in görüştüğü Garnier, kötü huylusu olanıdır; yani, kardeşinin küçümsediği, eline ancak kurumun iç yönetimini bırakabildiği Garnier'dir. Ama işin sahibi olma bakımından, ikisi de eşit durumdadırlar.

Olan bitenden haberin olsun diye bundan böyle sana herşeyi bildireceğim. En iyisi, sanırım, Ancelle'in Lemer'i görmesi, Garnier'lere gittiğini açığa vurması. Sonra da, benim Paris'e kendibaşıma gitmem ve işleri bitirmem gerekecek. Şimdiye kadar işe aracı koyuşumun nedeni, salt kendime güvenemeyişimdi. Kitapçının işi benimle bitirmek isteyişi ise, kandırılması kolay insan oluşumdandır.

Bana gelecek mektubunda sağlığından sözet mektubunu geciktirme, hemen yaz; zira benim için en önemli şey senin sağlığındır.

Hafızan hakkında söylediklerin, bahçeye inip çıkmak, kapı açmak güçlüğü, yorgunluğu, hepsi beni çok üzdü, meraklandırdı.

Seni ihmal eder gözüksem de, sen yine beni ara, unutma. Paris'e gidersem Honfleur'e kadar uzanacağım; bunu söylemek gerekir mi, bilmem.

Seni sever, kucaklarım.

Charles

Ancelle'e göndereceğim pakette şunlar var:
— Belçika hakkındaki kitabımın planı (J. Lemer'e götürmesi, kendi görmesi için bir vesile).
— Öbür beş cildim hakkında notlar (M. M. Garnier için).
— Şimdiye kadar yapılan, konuşulanlara dair bilgiler; yani Lemer ve Cainte-Beuve'ün mektupları.

MADAM VICTOR HUGO'ya

Cuma, 12 Ocak 1865

Hanımefendi,

Söz konusu M. Sainte Beuve'ün mektubundaki iki pasajı, size işte aynen gönderiyorum. Bu mektup benim mektuba bir karşılıktır. Şunu da unutmayın ki, ben mektuplarımda kendisine, sizi sık sık görebilmek zevkine ulaştığımı, eski bir dostluğa dayanarak, arasıra size kendisinden söz açabildiğimi yazıyordum.

Sainte - Beuve'ün mektubunda, noktalarla belirttiğim boş yerler göreceksiniz. Bunlar onun, gençliğin bilgisizliğinden, günün edebiyatındaki anarşiden şikayetleri ile doludur. Onu bu düşüncelere sürükleyen de benim mektuplarımdır. İşte pasajlar:

«Gerçekten biz en büyük anarşi ve dalgınlık içerisindeyiz. Devir devir küçük gruplar belirmedi değil; ama bu grupların bugüne dek ne bir geleceğe sahip oldukları, ne de dayanıklılığı görüldü. Edebi malzeme bakımından zenginler ama, sanırım bunları da çarçur ediyorlar. Sözkonusu ettiğiniz Proudhom, size en sevimsiz görünenlerden. Bütün bu felsefeciler, sosyalistler, edebiyatı bir kurum haline getirmek istediler; edebiyatı, halkı ahlaklı kılmak için alet ettiler. Parlak ve mutlu fanteziler çağında yetişen bizler ise, bu görüşe karşıyız. Madam Hugo ile arasıra benden sözaçmak nezaketini gösteriyorsunuz. Edebiyat aleminde en vefalı dostum o oldu. Ötekiler ise, edebiyattan birsüre için ayrılmamı

bile bana bağışlamadılar. Victor Hugo'ya gelince, o bu meselelerin çok üstündedir, bunlara aldırış bile etmez. Birgün karşı karşıya gelirsek, eski hislerimizin yeniden canlanacağına inanıyorum; çok geçmeden de tekrar birbirimizle anlaşıvereceğiz.»

Sainte Beuve, mektubun geri kalan yerlerinde hep edebiyatçı gençlikten, gençliğin teşebbüslerinden, kötü kullanılan istidatlardan, gramersiz, geleneksiz yetenekten söz açıyor. Hasılı bu mert dostum, çok acayip bir sonuçla mektubunu bitiriyor: Paris'e dönmemi istiyor. Bu darmadağın hareketlerin başına geçip, onları yönetmem gerektiğini söylüyor. Ama, Sainte-Beuve'ün o her zamanki açıkgörüşlülüğü, burada yanılıyor sanırım[1].

Kim olursa olsun, ben asla yönetemem. Kendi kendini yönetemeyenlerden de nefret ederim.

İşte hanımefendi, size sözkonusu ettiğim mektubun açıklanması. İstediğiniz gibi kullanabilirsiniz; hoşunuza giderse eşinize de gösterebilirsiniz. Bu mektubu döne döne okudum; dikkatimi çeken şey şu oldu: Sainte - Beuve, bana anlattığınız şeylere inanmamakta; hattâ M. Hugo'nun, eski bir dosta

(1) Sainte Beuve, L'Art gazetesinde çıkan Verlaine'in makalesini, sözkonusu ederken şöyle der: «Yeni çıkan bir gazetede, L'Art gazetesinde, sitayişle sizden sözediliyor. Gazetedeki grup, yaradılıştan çok istidatlı edebiyatçı kimseler. Ama, tecrübesiz mi tecrübesiz... Dünyayı kolayca fethedeceklerini sanıyorlar. Otuz yıldan beri bizlerin düştüğü sonsuz cesaret, kendini beğenme, karamsarlık nakaratlarına, onların da kendilerini kaptıracaklarından korkuyorum. Bu yenilerin en eksik yanları da, geleneksiz oluşları... Gençlik ve avantür kervanlarını kurarken bile, birleşecekleri göreli bir geleneğe, bir takıma ihtiyaçları var. Siz burada olsaydınız, ister istemez bir otorite, bir bilgin, danışman, bir ozan olacaktınız kendileri için...»

güvensizlik göstereceğinden bile şüphe etmiyor[2].

Derin saygılarımı sunarım hanımefendi.

Charles Baudelaire

SAINTE-BOUVE'e

15 Ocak 1866

Sevgili dostum,

İyilik dolu mektubunuza nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum. Hele işinizin çokluğunu düşündükçe, bu ilginizin kıymeti bence daha artıyor. Bazan şayet, size cevap vermekte gecikirsem, bilin ki irademi yokeden, beni günlerce yatağa düşüren, sağlık durumum yerinde değildir. Öğütlerinizi yapacağım: Paris'e gideceğim; Garnier'leri kendim göreceğim; tekrar yardım istemek saygısızlığında bulunacağım. Ama kim bilir ne zaman?

Altı haftadan beri ilaçlara boğuldum. Birayı yasak ediş-lerine birşey demiyeceğim ama çayla kahve benim için çok

---

(2) Baudelaire'in bu mektubunda anlattıkları, yani Madam Hugo'nun eski aşığı ile kocasını uzlaştırma hevesine, gayretine düşmesi çok tuhaf. Sainte Beuve'ün ise, dostuna, Hugo'ya karşı ilk ihanetini unutmaya hazır olması çok acayip. Ama Baudelaire'in rolü burada nedir? Sainte-Beuve ile o kadar sıkı fıkı dost olan Baudelaire, arkadaşının aşklarından nasıl haberi olmaz İnanılacak şey mi bu? Mektubundaki bu saflığa, güvenliliğe ne denir? Acaba Adele'in riyakar itirazlarma o da mı kandı? Kanmadıysa, bunu ortaya dökmekten gizli bir zevk mi duyuyor? Yoksa, aşk ve ihanetin, ruh inceliklerini bozacağını ispata mı kalkışıyor? Yoksa, marifet gösterip iki tarafın şükranına nail mi olmak istiyordu? (En ince, hassas işlere burnunu sokması herkesçe malum) Ya da tecessüsü uğruna, henüz soğumamış külleri kurcalamaktan, kıvılcımları aramaktan ayrı bir zevk mi duyuyordu?

önemli... Şaraba gelince, Allahım, canavarlık bu... Kazığın, hayvanın biri, bana okumayı, yazmayı da yasak etti[1]. İnsanın en başta gelen şeylerini yasaklayan doktora başka ne denir?.. Doğrusu çok acayip bir doktormuş... Bir başkası da, sözde beni avutmak için «hystérique» olduğumu söylüyor... Bilgisizliği örtmeye yarayan bu büyük laflar... Bu lafları istedikleri gibi kullanmalarına siz de hayran kaldınız değil mi?

«Spleen de Paris» adlı eserime, yani «nesir şiirlerime» dalmaya çalıştım. Zira henüz onları tamamlamamıştım. Korkarım bugünlerde yeni bir «Josephe Delorme» yaratacağım. Havaice dolaşmalarımın her bir olayından, kopuk kopuk düşünceler yaratacağım; herşeyden, hoş olmayan ahlak kuralları kuracağım. Ama bu havai eserleri, hem hafif, hem de etkili kılmak hiç de kolay değil...

«Josephe Delorme» adlı eseriniz kendiliğinden aklıma

---

(1) Baudelaire, Dr. Oscar Max'ın tedavisinden pek tatmin olmayınca Dr. Léon Darcq'a başvuruyor. Bu doktor kendisine hem krediyle bakıyordu, hem de vaktiyle henüz talebeyken, edebi ve artistik bir grupla ilişki kurmuş durumdaydı. M. Maurice Kunel, bize Baudelaire'in kendi yazısıyla Dr. Marq'a gönderdiği bir notu sunuyor:

«Bütün krizlerin aç karnına tuttuğunu gördüm. Bu krizlerin gelişinde hiçbir nizam yok. İlki (pazarı pazartesine bağlayan gece) birkaç kez geldi. Son zamanda da iki gün hiçbir kriz gelmedi.

Sanıyorum, gıda ve perhiz pek işe yaramıyor. Yalnız, hiç açlık duymuyorum; birkaç gün hiç yemek istemeden durabilirim.

Hislerimin durumu:

Kafamda bulanıklık: Patlar gibi sıkıntı ,nefessizlik. Müthiş baş ağrıları. Ağırlık; tepeye kan çıkma; baş dönmeleri. Ayaktayken düşüverme; otururken düşüverme, hem de birdenbire. Kendime geldiğim zaman kusma isteği; başta müthiş bir sıcaklık. Soğuk ter. Kusmuklarım, ya sarı, ya sulu, ya yapışkan yada köpüklü. Kusma olmadığı zaman geyirmeler, bazan da hıçkırık. Şaşılacak şey: İki defasında da biraz likör içmiştim. Kabızlık. Bütün hatırladıklarım bu kadar.»

geldi... Şiirlerinizi, yeniden baştan sona kadar okumaya başladım. Her sayfa çevirişimde, aşina olduğum eski dost mısraları, yeniden tanıyordum. Çocukken de pek zevksiz olmadığımı söylerler. (Ocak ayında Lucain'i okurken de aynı şeyi duydum). Her zaman pırıl pırıl, hüzün içinde, iç parçalayan stoyik «La Parsale», nevraljilerimi yatıştırdı. Bu zevki tadarken, gerçekten pek değişmediğimizi düşündüm; yani içimizde değişmeyen birşeyin varolduğunu gördüm.

Mademki eserlerinizden söz açmam hoşunuza gidiyor, size bu konuda seve seve içimi dökebilirim. Ama önce, bunları güzel bir Fransızcayla yazmalıyım, sonra da bir gazeteye vermeliyim; yeter ki şiirden sözedilecek bir gazete bulunsun...

İşte şöyle gelişigüzel elime geçen bir kitabınızdan çıkardığım, bazı fikirlerim:

«Les Consolations» ve «Les Pensées d'Aout» adlı eserlerinizi eskisinden çok daha iyi anladım.

Şu parçaları daha parlak buldum:

«Sonnet à Madame G.» sayfa 225.

(Şu uzun boylu, şık, kızıl saçlı Madam Grimbolt ile tanıştınız demek? Kısık sesli, bazı Parisli aktrislerinkini andıran, boğuk ve sempatik sesli Madamı? Çoğu zaman Madam de Mirbel'i ona öğüt verir görürdüm. Belki de yanılıyorum; bu başka bir Madam G. idi... Bu seçme şiirleriniz, sadece şiir ve psikoloji olmakla kalmıyor, olayları yıllarıyla da, kaydetmiş oluyorsunuz.)

«Tu te révoltes» sayfa 192

«Dans ce cabriolet...» sayfa 193

«En revenant du covoi» sayfa 227

«La voila...» sayfa 199

Sayfa 235'te, sizin M. M. Thier, Berryer, Thierry ve Vilmain gibi kimseleri methetmek isteyişiniz, beni biraz şaşırttı. Gerçekten bu beyfendiler, bir sanat eserine vurulabilirler mi? Hayran kalabilirler mi? Dahası var, beğenilmemekten, o kadar korkar mısınız ki, bir sürü belgeleri eserinize doldurmuşsunuz? Sizi beğenmek için, ben M. de Beranger'nin müsaadesini mi alacağım?

Kör şeytan!.. «Le joueur d'orgue» adlı eserinizi saymayı, az kalsın unutuyordum; sayfa 242.

«Doudun», «Marez», «Ramon», «M. Jean» vb. adlı hikayelerin amacını şimdi çok daha iyi kavradım. «Elegie analitique» kelimesi, André Chenier'nin eserlerinden çok, sizinkilere yakışıyor.

Harika bulduğum bir başka parça daha var: Bilinmeyen bir cesedin yanıbaşında geçirilen, korkunç bir gecenin hikayesi... Bu hikaye Victor Hugo'ya ithaf edilmiş; oğullarının birinin doğumu sırasında...

Benim, bir eserde «decor» dediğim şey (manzara, mobilye) herzaman sizden mükemmel.

«Josephee Delorme» adlı eserinizde, bazı yerlerinde biraz fazlaca luth, lyre, harpe ve jehovabs sesleri duyuyorum... Bunlar, Paris tarzı şiirlerinize kusur katıyor; oysa siz, bu kusurları kaldırmak için gelmiştiniz...

Gerçekten affedersiniz, kendimi şaşırdım; asla sizinle bu kadar uzun boylu söz etmeye kalkışmamıştım.

İçerisinde ezbere bildiğim parçalar buldum. (Acep niye hafızamızdaki şeyleri, kitap üzerinde yeniden okumak bize zevk verir?) Örneğin:

«Dans l'il de Saint-Louis» (Consolations).

«Le creux de la vallée» sayfa 113.

İşte tam Delorme...

«Rose» (çok sevimli) sayfa 127.

«Strances de Kirke White» sayfa 139.

«La plaine» (güzel bir ekim ayı manzarası) sayfa 138.

Vallahi işte burada mektubumu kesiyorum. Size sanki kompliman yapar bir halim var; buna hakkım yok; küstahlık etmiş olurum...

İmzasız

CHARLES ASSELINEAU'ya[1]

5 Şubat 1866

Bunu size yazmak benim için hiç de kolay olmuyor. Vereceğiniz öğütleri seve seve yapacağım. Açıkçası, yirmi aydan beri hemen hemen hep hasta durumdayım. Geçen Şubat ayı idi, korkunç bir nevralji kafama yapıştı; had bir romatizmaya tutulmuştum. Aşağı yukarı onbeş gün sürdü. Belki de bu başka bir hastalıktı. Aralık ayında aynı durum yeniden başladı. Ocak ayında ise başka birşey başım geldi: Bir akşam, aç karnına, sarhoşlar gibi eşyalara tutunup yerlerde yuvarlanmaya, debelenmeye başladım; beyaz köpükler içerisinde safra kusuyordum... Bu krizler hiç değişmiyor, hep şu şekilde oluyor:

Önce kendimi iyi hissediyorum; aç karnımayım; sonra birdenbire, hiç nedensiz kendimi boşlukta duyuveriyorum; Sonra soğuk terler boşanıyor; kusmalar başlıyor ve uzun süre uyuşukluk içinde kalıyorum. Nevraljim için, bana kinin, dijital, belladon ve morfin karışımı haplar yutturdular; sonra da hiç gerekmiyen, terebentin ve müsekkin sularla uğdudular. Baş dönmesi için, Vichy suyu, valeriyan, eter ve Pullna içirdiler. Hastalık inatçı bir şekilde devam ediyor. Şimdi de, sanıyorum, içinde valeriyan, oxyde de zinc, assa foetida

---

(1) Asselineau biyografisinde şöyle yazar:
«1866 yılının başında Baudelaire'in hastalık haberi, daha kesin, daha önemli bir şekilde, ortalığa yayılmaya başladı. Ben de kendisine, dostlarının burada, onu merak ettiklerini, kendisinden doktorların konsültasyon sonucunu beklediklerini, bunu yazılı olarak bildirmesini, yapılan tedaviyi inceden inceye anlatmasını rica ettiklerini söyledim. Amacım, buradaki Paris doktorlarından birine başvurup, durumu anlatmaktı.

vb. bulunan haplar alıyorum; bu ilaç ıspazmozlara karşıymış... Hastalık geçmedi; doktor bilgiç kelimeyi ağzından çıkardı, «hystérie» dedi. Açıkçası, «birşey anlayamadım» demek için söyledi... Bol bol sokağa çıkmamı, gezinmemi salık verdi. Saçma... Çok beceriksiz, sıkılgan oldum, sokağa adım atamıyorum. Zaten bu mevsimde sokakların, caddelerin hali berbat; gezilemiyor. İlk defa birine içimi dökmek istedim; size soruyorum: Hiç böyle bir hastalığa rasladınız mı? Bu çeşidini gördünüz mü?

İyilik dolu mektubunuza bir kere daha teşekkür ederim; cevap verirseniz , biraz oyalanacağım. Şayet görürseniz, Banville'in, Champfleury'nin, Manet'nin ellerinden sıktığımı söylersiniz.

Charles Baudelaire

MADAM AUPICK'e

Salı, 6 Şubat 1866

İyi yürekli, sevgili anneciğim,

Durmadan seni düşünüyorum; her dakika aklımdasın, ama bunu sana ispat edemiyorum; mektup yazmak bana zor geliyor. Dediğin gibi, dostlarımızı korkutmak doğru olmaz; işte ben de seni korkutmak istemiyorum. Krizler hariç, hiç mi hiç acı çekmiyorum. Pek kararsız bir hali olan doktorumdan ise, hiç memnun değilim. Bundan ötürü, dostum M. Lacroix[1]'ya bu gönderdiğim notları okumanı rica edeceğim. Oraya kadar gitmek seni rahatsız etmezse tabii... O belki de bana gülecek. Doktorum da önceleri işi ciddiye almamıştı, ama krizi gözleriyle gördükten sonra iş değişti. Yatakta yaşamak, çalışamamak çok anlamsız. Kabuk içindeki midyelere döndüm. M. Lacroix bu çeşit sakatlıklardan birşey anlar mı, bilemem?

(1) Madam Aupick'in Honfleur'deki doktoru.

(Eserlerime çalışamamak, borçlarım, vasilik işi, Garnier işi, sağlık durumum, hep bunlar kafamı karmakarışık ediyor; hele bir yere kıpırdayamayışım, beni büsbütün çileden çıkarıyor...)

Herşeyden önemlisi, sen nasılsın? Belkemiğin ne durumda?

Ancelle, biliyorsun, hiçbir not, hiçbir bilgi edinmeden, kurumun adetlerini öğrenmeden, şaşkın şaşkın gidip Garnier'lerin üzerine atıldı. Kendisini bu yüzden azarlayamam; zira kötü bir niyeti yoktu. Bilgi edinmesi için, Lemer'e gitmesini istedim (o ancak Garnier'lerin kötüsünü görebilmişti). Sonradan, onu mektupla idare ettim (ne yorgunluk). Neyse şu sırada dostlarımdan biri (Fransız) Paris'e gitti, kendisini bulup ona kitapçılık öğretecek.

Kuzenlerini görmeyi ben de istiyorum; ama ne zaman? Kendilerine çok çok selamlarımı söyle.

Tekrar ediyorum, hiç acı çekmiyorum. Ama gücüm kuvvetim yok; buna fena halde içerliyorum. Neyse bu da hoş olmamakla beraber pek önemli değil. Paris kıyılarında, şöyle günlük güneşlikte, birkaç fersah yürüyebilsem, iyileşeceğim. Ama ne zaman?

Seni çok seviyorum; elin değerse bana birkaç satır yaz.

Charles

Not

1865 Şubatında kafama saplanan ya nevralji (?) ya da romatizma (?) ağrılarım oldu. Hiçbir ilaç verilmedi. Sadece perhiz. Fasılalarla tekrarlamalar oldu; on gün sürdü.

1865 Aralığında fasıla ve tekrarlamalarla yeniden nevralji ya da baş romatizması göründü. Çok uzun sürdü, belki onbeş gün; (kinin, dijital, belladon ve morfin karışımı haplar alındı).

Şu aşağıda anlatacağım şeylerle hastalığımın bir ilgisi var mı bilmem?

Ocak ayında idi; hatta şimdi de, aç karnına, ortada neden yokken, birdenbire hafifçe bir boşluk, dalgınlık, şaşkınlık hissediyorum; sonra kafada müthiş bir sancı, baş dön-

mesi. Oturmuş halde olsam dahi, yere yuvarlanıyorum; sonra soğuk bir ter boşanıyor. Safra ya da beyaz köpüklü kusmalar; sonra da oldukça uzun süren bir şaşkınlık hali... (tedavi: valeriyan, eter, Vichy, Pullna, müshil).

Birkaç günlük iyilikten sonra, tekrar krizler (içinde, hatırladığıma göre, valeriyan, oxyde de zinc, assa foetida vb. bulunan haplar; yani ispazmozlara karşı ilaçlar).

Durmadan dalgınlık ve şaşkınlık hali; başımda ağırlık.

Korkunç bir sarsaklık hâli, beceriksizlik, halsizlik.

Doktor, lafı ağzından çıkardı, «hystérie» dedi; yani birşey bilemiyorum dememek için...

MADAM AUPICK'e

Cumartesi, 10 Şubat 1866

Sevgili anneciğim,

Zarfın üzerine otel kelimesini yazmamakla tedbirli bir iş yapmışsın ama, bizim mahallenin postacısı değişti, posta idaresi, mektupları gidip merkezden kendimizin almasını istiyor. Bu yüzden mektubun ancak bu sabah elime geçebildi; sen de cevabımı ancak yarın akşam ya da pazartesi sabahı alabileceksin; (aklımdayken söyleyeyim: Yeni kanuna göre, Fransa'dan gelen mektuplara 40 değil, 30 santimlik pul yapıştırılıyor).

Benim yüzümden çok kötü bir gece geçirdin değil mi? Sana alilliğimden, hatta nevraljimden söz açmakla suç işledim. Ama unutma ki, senelerce sen de birçok asabi haller, migrenler geçirmedin mi? Şayet biraz sana çekmişsem, safravi ve korkunç derecede hassas bir bünyem var; buna hiç şaşma...

Ancelle'e yazmanı, onu tedirgin etmeni istemiyorum. Kaç defa hasta düştüğümü o da duydu. Oraya dönmek için can attığımı, buradaki borçlarımı ödemek istediğimi biliyor. Cuma günü Brüksel'den hareket eden (geçen hafta), Ancelle'e

biraz öğüt verecek olan zat, yarın buraya dönüyor; kitapçıdan işim hakkında muhakkak bir haber getirecek.

Yardımlarını kesin şekilde reddediyorum; senden artık para istemiyeceğim. Buradaki borçlarım hakkında da sana bilgi vermiyeceğim. Kontratlarım imzalansa idi, belki senden para alabilirdim, sana bu parayı ödemek için olanaklarım olurdu. Ancelle'e güvenim var; ona sadece yol göstermek gerek. Herşeyi ters tarafından görmeni istemiyorum; hayallerinden müthiş korkuyorum...

Evet, 50 frank çok işime yarayacak. Buradan ayrılmadan önce, doktora parasını vermeyi düşünüyorum. İlaç paralarını çoğu zaman otelci kadın ödüyor; ağırıma gidiyor, küçük düşüyorum.

İçin rahat etsin: Üç günden beri ne baş dönmelerim, ne de kusmalarım var. Gerçekten fazla sağlıklı değilim ama, doktor, «hystérie'dir; hystérie'den başka birşey değil... Bu hastalığı kendikendinize yenmelisiniz; yürümeye çabalamalısınız» diyor. Bu havalarda mı? Bu pis sokaklarda, bu delik deşik yollarda mı? Brüksel'de başıboş, orada burada dolaşmak olanaksız...

Gerçekten tuhaf şey, arkamda biri, bir çocuk ya da bir köpek yürümeye görsün, düşüp bayılacak gibi oluyorum. Çok acayip değil mi?. Dün bir desen sergisine gitmiştim, birkaç dakika sonra, tıpkı dikkatimi birşeye topladığım zamanlarda olduğu gibi (bu hal tabii geçecek) üzerimde bir fenalık hissettim, hemen kendimi sokağa attım.

Görüyorsun, bütün bunlar sinirden başka birşey değil. Güzel havalarla, yeni mevsimle hepsi geçecek. En akla yatan şey (bence) doktorun şu söyledikleri: «Soğuk banyo yapın, yüzün». Ama bu mübarek Brüksel'de, nehir nerede? Sun'i havuzlar, pisinler icat etmişler; makinelerle suları ılık kılıyorlar... Ama bu mendeburların kirlettiği yapma gölde ben nasıl yüzerim? İstemem; gezip dolaşma öğütleri kadar, bu da benim için zor... Soğuk duşlar arayacağım.

Sen kendi sağlığından söz açmıyorsun; bu, benimkinden önemli; zira sen benden daha sağlıksızın.

Ancelle'e birşey yazmayacağına dair bana söz ver. Zaten

adamcağız, bu yepyeni işleri zor beceriyor. Paranı istemediğime de kızma; şimdiye kadar az mı paranı çektim... Artık yeter, utanıyorum.

İşte beşinci defadır iyileştiğimi sanıyorum; birkaç güne hastalık tekrarlamazsa, doktordan süreli bir rejim isteyeceğim. Zaten kendiliğinden, şarabı, çayı, kahveyi kestim. Hatta doktor bana, «Bu fazla yeme içme ile işin ilgisi yok; biraz çay, hatta biraz da şarap içebilirsiniz» dedi. Hastalığımı sinir işine bağlayıp ıspazmozlara karşı ilaç verdi. «Sıkılsanız da yürüyün, durmadan yürüyün...» dedi. Mektuplarını hemen cevaplandıracağım. Teşekkür eder, seni kucaklarım.

Charles

Yatakta yatmak istemiyorum, ama çalışmaktan da korkuyorum.

MADAM AUPICK'e

Pazartesi, 12 Şubat 1866

Sana geçen mektubumda sağlık durumumdan söz açtığım için gerçekten üzgünüm. Seni nasıl altüst ettiğimi şimdi anlıyorum. Önceleri sana (yalan değil) ağrı çekmediğimi söylemiştim; daha doğrusu sana ancak hastalığın sonunda haber verebilmiştim. Şimdi ise, cigara içmekten, yeniden zevk almaya başladığımı (zira tütünden iğreniyordum) söyleyebilirim. Dün ilk defa bütün ilaçlardan tiksindim; ilk defa karnımın açlığını duydum. Asıl derdim olan korkaklığım, çekingenliğim de, yavaş yavaş gidiyor. Yatakta geçen, bitip tükenmeyen o günlerimde, hep kendikendime, «Aklını başına al, ya bütün bunlar bir inme işareti ise, ne yaparsın? İşlerine kim bakar? Kim düzenler onları?» diyordum. Daha tuhaf birşey söyleyeyim: Baş dönmesini düşünür düşünmez, başım dönüyordu; arkasından da kusmalar başlıyordu; hastalık yeniden başlıyordu. Bütün bunları açığa vurunca da,

bana hastalık hastasısın, deyip işin içinden çıkıyorlardı. Kısacası, bütün bu çektiklerimden gerçekten birşey anlamıyorum; beni tanıyan bir doktorun, hiç olmazsa birşeyler salık vermesini istiyorum. Zira, kurtuldum derken, işte beşinci defa bu krizleri atlatıyorum. Başım dönmeden, yerlere yuvarlanmadan, birkaç saatçik çalışabilsem, artık kendimi iyileştim sayacağım. Bu akşam bir deneyeceğim.

Şunu öğrendim: Yol yürümem, soğuk banyo yapmam gerekiyor; çayı, kahveyi, alkolü ve birayı da kesmeliyim.

Mektubuna dönüyorum: Senden olsun, Ancelle'den olsun şimdilik hiçbir yardım istemiyorum. Ancelle'i bu para işlerine karıştırmaktan hoşlanmıyorum (Saygısızlık... iki tane hatta belki de altı tane davayı üzerine yükledik).

Hele bir kitapçılarla anlaşayım, bana, paramı deste deste her baskıdan sonra vereceklerini söylesinler, işte o zaman ancak senden ve Ancelle'den para isteyebilirim.

Ancelle de, sen de çok safsınız; işleri ben yine Garnier ve Lemer'le başaracağım.

Lemer, Ancelle'e, «Baudelaire'in beş cildi, onbir ila onikibin franklık bir fon yapar; cilt başına altıyüz frank verebiliriz; onbeşbin sayılık bir baskı için üçbin frank para tutar» demiş.

Lecrivain, M. Ancelle'in mektubunu okuyunca, hemen bana, «Bu kadar inceden inceye malumat işleri bozar; kılı kırk yaran teferruatlarla iş yürümez; Lemer tembelin biri; M. Ancelle'den tembelliğini gizlemek için kafasındaki tasarıları kararlanmış işler gibi gösteriyor...» dedi. İşin içyüzünü anladın mı şimdi anneciğim.

M. Lecrivain'i dün bekledim; bugün de gelmedi. Banka veya özel işleri olsa gerek.

Şöyle bir sonuca vardım:

Ancelle terbiyeli bir insandır; Garnier'lerin karşısında tek başına kalmış durumdadır. Kendisinden, işe elkoymasını, beş cildimin, beş yıl süre ile basılmasını teklif edip, onbeşbin frank isteyeceğim. Olabilir, M. Garnier yazar hakkı olan bu parayı bir çırpıda veremez; o zaman, altıyüz franka razı

olacağım (onbeşbin sayılık baskıda, beher cilt için). Her basışta ödemek üzere, zaten beş yıl sonunda, bana aynı parayı getirecek, onbeşbin frank tutacak.

Yalnız bu durumda, M. M. Garnier ile şöyle bir anlaşma yapmalıyız: (Bu işte o kazansın, kazanmasın beni ilgilendirmez; işi istedikleri gibi ayarlasınlar): Her yıl, her biri beş cilt olmak üzere onbeşbin nüsha piyasaya sürmeleri gerek. Kısası, beş cildimi, beş yıl süreyle değerlendirerek, kendime üçbin franklık bir gelir sağlamak istiyorum. Garnier'ler tabii, «Ya ihtilal çıkarsa, kolera salgını olursa, piyasada durgunluk başgösterirse, M. Baudelaire'in bütün kitaplarını olağanüstü saysak bile, beş yıl süresince hepsini satabilecek miyiz?» diyecekler. Ben de onlara, «Sizler kitapçısınız; riskleri gözönüne almak zorundasınız. Zaten ben bu işde çok az para kazanıyorum; bir cildin sürümü, yılda onbeşbin nüshadan fazlaya çıkınca, zararları bol bol karşılar» diye cevap vereceğim.

Ama anneciğim, sen bu işlerden bir şey anlamazsın. aklın ermez.

«Belçika» adlı eserime gelince, acele edip kendime bir kitapçı bulmalıyım. Olaylar sürüp gidiyor; yeni bir seçim kanunu oya konacak. Léopold I. çoktan unutuldu. Ancelle bu işleri bitirinceye kadar, benim yazılarımın vakti geçecek.

Sağlık durumunu gerçekten bana bildir. Her mektubumda bunu soruyor, yalvarıyorum.

Paris'te, bana yardımı dokunacak birini tanıyorum; gelecek sefer gidip onu göreceğim. Daha pek toy iken, çocuk denecek yaşta iken, felsefe hocamdı. Adı Charles Lassègue; felsefeyi bırakmış, tıp okumuş; şimdi tanınmış bir hekimmiş. İhtisası, deliler ve hystérique'ler üzerineymiş...

Bana yaz; seni kucaklarım.

Charles

MADAM AUPICK'e

Cuma, 16 Şubat 1866

Sevgili anneciğim,

Yine bana para göndermişsin; niye? Artık istemediğimi söylemedim mi? Gönderdiğin 50 frankın 20'si duruyor; onu duşlarım için ayırmıştım. Bu gönderdiğin 100 frankı geri çevirecek olursam, güceneceğini biliyorum. Bu parayı bir kenara koyacağım; Fransa'dan biraz para gelir gelmez, buna ekleyip otelime vereceğim; böylece, işlerim düzelinceye kadar, otelcinin ağzı kapanacak. M. Lecrivain buraya döndü; Lemer sözde hiçbir iş görmemiş; Ancelle'e verdiği rakamlar da tahmini imiş; bundan böyle, Garnier'ler, ne Lemer'le, ne de Ancelle'le iş yapmaya asla razı olmayacaklar. Durum böyle iken, ben nasıl çalışabilir, nasıl Fransa'ya gidebilirim?..

Hayır, asla paranı istemem. Sana şimdiye kadar 300000 frank borçlandım; aylıklarını kemirecek kadar henüz ahlaksızlaşmadım, alçalmadım.

Hayır, Ancelle'in de parasını istemem. Zaten vermez, bilirim; alelhesap göndermeye kalkacak, beni küçük düşürecek.

Bu yardımı ancak toptan verirse kabul ederim; kontratlarımı imzaladıktan sonra ancak razı olabilirim.

Bilmem neden hep sondan bir evvelki mektubunun cevabını istiyorsun benden? Ayın 13'üncü salı günü eline geçmesi gerekirdi. Brüksel'den akşamüzeri atılan mektuplar, Honfleur'de ertesi sabah ele geçer.

Acayip bir günümde beni gelip yoklayan Madam Hugo,

gerçekten iyi bir kadınmış[1]. Bütün dostlarına karşı ana tavrı takınmayı biraz seviyor: Doktoru gelip beni görsün diye tutturdu. Doktor, yapılan tedaviyi fena bulmadı ama, kanda demiri çoğaltacak bir rejim gerektiğini söyledi. Safranın çokluğu, sinirlerimin zayıflığı, kanımın fakirleştiğini gösteriyormuş. Ben ise bunu asla düşünmemiştim. Sözde Paris'te bu acayip hastalığımı birkaç kişi duymuş. Sainte-Beuve, doktoruyla görüşmüş, bana tavsiyeler gönderdi[2]. Bir başka dostum da, aynı şeyi yaptı; hepsinin dediği hemen hemen aynı.

Lecrivain bana çok tehlikeli bir işten sözaçtı: Garnier'ler, eserimin yazar hakkını toptan satın almaya kalkışacaklarmış sözde. Bunu asla kabul edemem... Edgar Poe işini halâ unutmadım... Cilt başına 600 frank olsa, beş cilt için 3000 frank tutar. Onlar bana belki de 4000 frank verecekler ama, ömür boyunca, hatta ölümümden otuz yıl sonraya kadar, beni sömürecekler. Süksemi beklerim, daha iyi, şayet

---

(1) Madam Victor Hugo, bir mektubunda Baudelaire'e şöyle der: «Bizlerin size karşı olan candan dostluğumuzu bilin ve üzüntümüzü düşünün.»
Arthur Stevens de şöyle der: «Oğlum Charles gidip dostumuz Baudelaire'i gördü; çok hasta imiş, kendisini yalnız bırakmayacak kadar durumu kötü imiş. Rica ederiz; gelip bizi görün; zavallı hastayı, başına gelecek felaketlerden korumak için bize fikir verin.»
Victor Hugo'nun kendisi de, rakibi Baudelaire için ilgisiz değildi. Stevens'e soruyordu: «Dostumuz Baudelaire'in durumu nedir Onu kurtarabilecek miyiz? Candan ilginiz onun bu korkunç akibetini düzeltebilecek mi? Bu kederli günlerde sizi rahatsız edişim, sizden başka yakın bir kimse bulamayışımdan ötürüdür.»

(2) Sainte-Beuve gibi Asselineau da doktor Piogey'e başvurmuştu; bu görüşmeden çok karamsar dönmüştü: «Mektubu, dostumuz, doktorumuz olan, her derdimize deva bulan, Baudelaire'i de eskiden tanıyan, tedavi eden Piogey'e götürdüm. Beni şöyle bir teselli ettikten sonra, Baudelaire'in semptomlarını çok ağır, çok önemli buldu; hastayı görmeden hiçbir tavsiyede bulunamıyacağını ekledi.»

olursa, On defada, belki de yirmi defada, bu paraları çıkarırım. Parasızım ama, yazar haklarımı kimseye kaptırmak niyetinde değilim.

Akşamları hissettiğin gevşeklikten, hazımsızlıktan pek birşey anlamadım; yalvarırım, bana söz ver: Bir doktora git, kendini göster. Yaşlısın, biliyorum ama bunun elbette bir çaresi vardır.

Otelci kadın için, biraz para kazanmaya bakacağım. Birkaç saat üstüste çalışabildiğim zaman, sana yazarım. Sonra da gidip Honfleur'den eksik olan el yazılarımı toplayacağım. Gaarnier'lerle anlaşmaya çalışmalı.

Seni candan kucaklar, büyük iyiliklerine teşekkür ederim.

Charles

MADAM AUPICK'e

Cumartesi, 17 Şubat 1866

Sevgili anneciğim,

Bütün anlattığın üzücü şeyleri ben önceden anlamıştım; para işine gelince, seni böyle durmadan rahatsız edişimle, bu isteklerimle, şimdiye kadar nasıl başaçıktığına şaşıyorum. Sakın şimdi de seni, biricik bahçe zevkinden alıkoyacağımı sanma; ne de Aimée'yi kapıdışarı ettirip, seni bu yaşta yalnız bırakacağımı düşünme. Bunları yapmak korkunç olur...

Hemen ödenmesi gerekmeyen, imzalı bir anlaşma konusundaki sözlerimi de anlayamamışsın. Ancelle'e şöyle diyeceğim: «Ödünç alın, parayı nereden bulursanız bulun, borçlarımı ödeyin... Mukavele sonunda, paraları verirsiniz.» Bu işler sizi ilgilendirmez ama, bu duruma hele bir gelelim, kolay...

M. Lecrivain de, dün sana yazdığım gibi düşünmüş. Lemer'in tembelliği, Garnier'lerin yazarla görüşmek istememesi yüzünden hiçbir iş görülemedi: Lecrivain bana, Ancelle'in Garnier'lerin üzerine pek düşmemesini salık vermişti. Bunların iyi etki yapmıyacağını söylemişti. Biraz çalışmaya bakacağım; Mart ayının ortalarına doğru, Paris'e gidece-

ğim, işlerimle uğraşacağım. Belki de Ancelle bu süre içinde, bana «Belçika» adlı eserim için bir kontrat hazırlar. Şimdilik benim için en önemli iş, otelci kadını sabırlı kılmak, bir kredi bulmak.

Garnier'lerin mülk dedikleri, yani Lecrivain'e eserlerimin yazar hakkını satın almasından söz açması, beni çok korkuttu. Zamanla bana 600 frankın on mislini getirecek edebi eserlerimi, üç-dörtbin frank için asla elden çıkaramam.

Daha sonra, ismim değerlendiği zaman, mirasçım olmadığına göre belki bu pazarlığa kolaylıkla girişebilirim; ama şimdi sırası değil. Meğer ki gelirimi arttıran, iyi para getiren bir iş olsun... Ama bunlara da pek güvenilmez...

Şiirlerim hakkında Paris'te halka bir konferans verilmiş; gazete havadislerinden öğreniyorum[1]. Bütün bildiğim bu kadar. Zira dostlarım, benimle ilgili hiçbirşeyden sözetmez oldular.

---

(1) Deschanel, ayın 16'sında, Valentino salonunda Baudelaire'in şiirlerini okumuş, bir konferans vermişti. 17 Şubat günkü Temps gazetesinde de bu konferans hakkında şöyle bir yazı çıkmıştı: «Hemen söyleyeyim, M. Deschanel bu ince işin içinden namusu ile çıktı. Ama Allahım bu ona nelere maloldu... Bu ne feragat... Ne dikkat... Ne tahrif... Ne ihtiyat... M. Deschanel bu kadar incelik ve maharet göstermekle kimlerin karşısında konuşuyor sanıyor? Fleurs du mal şiirlerinin, kalpleri bu kadar titrettiğine bizleri mi inandıracak? Bu şaşkın burjuva halini vestiyere bırakıp içeriye girmediğine, ve ikide bir, bu harika şiirleri okuduğu için, özür dilemelerine çok üzüldüm. Onbeş yıldan beri işitmeye alışık olduğumuz, bu saf çığlıklara hakkını vermek, bu biricik fırsatı kaçırdı sanırım. Salonun zaman zaman çok acayip hali vardı: Deschanel okuyacağı kıtalar için özür diliyor, net ve pırıl pırıl, şahsiyet dolu her şiirden sonra, salondaki bölmelerde hayranlık sesleri yükseliyordu. Şunu da söyleyeyim ki, kötülediği, suçladığı bu şiirleri, M. Deschanel harika şekilde okuyor. Her zamanki dinleyicilerinin karşısında onu kızdırmıyacağını bilsem, bu şiirlere kendisinin de hayran olduğunu söyleyeceğim.» (İmza: Henry de la Madelene).

Yanıldığını sanıyorum, aldığım hapları sen tanımıyorsun. Opium, valerian, dijital ve belladon karışımı haplar bunlar; nevraljime karşı, Aralık ayında kullanmıştım. O kötü baş dönmelerimi, kusmalarımı sen bu haplara mı bağlıyorsun? Ama bu haplarda belladon o kadar az ki... Opium'a gelince, ben buna yıllardır alışığım; yüzelli damlaya kadar tehlikesizce alabilirim.

Günlerden beri kullandığım haplarda, yani baş dönmesi ve kusmalara karşı kullandığım haplarda, sadece valerian, assa foetida, bir de oxyde de zinc ile daha bilemediğim bazı şeyler var; bu haplar sırf spazmozlara karşıdır.

Bana verilen sağlık öğütleri kısaca şunlar:

«Sabahları ateşte kızarmiş soğuk et, çay (İçinde asla yeşil çay bulunmayacak).»

«Akşamları biraz şarapla yine ateşte kızartılmış et. Soğuk duş ve gezintiler (mümkün oldukça), burada biraz zor; kahve ve rakı yasak.»

Ama kafamın ne zaman yerine geleceğini, yaşama zevkine tekrar ne zaman ulaşacağımı bilemiyorum. Bugün senden aldığım mektuptan sonra, sana tekrar soruyorum: Mektubumda sana, bir doktora git; akşamları başlayan yorgunluğuna, mide ağrılarına bir çare bul, dememiş miydim? Yalvarmamış mıydım?

Seni içten kucaklarım.

Charles

Belkemiğin nasıl? Ya bacaklarının ağrısı?

ANCELLE'e

Grand Miroir
Oteli
Brüksel

Pazar, 18 Şubat 1866

Sevgili dostum,

Tam benim mektup yola çıkarken sizin o korkunç mektubunuzu aldım.

Lecrivain'nin gelip sizi göremediğine, mektubumu alıncaya kadar sizin sabredemeyip kendisini bekleyemediğinize üzüldüm. Anlaşmanın Garnier'lerle yapılmasına, Lecrivain'nin aklı yatmış durumda. Konuşmada anlamadığınız şeyler olduğunu görüyorum. Hippolyte, G. Lemer'i görmemiş. Size yolladığım mektupla, yani o iki mektupla Lemer ne demek istiyor? Garnier'nin gidip Sainte-Beuve'ü ziyaret etmesinin anlamı ne? Benim Brüksel'de bulunmamdan ne çıkar? Michel Levy için burada ben bir kitap hazırlamadım mı? «Paradis» adlı eserimin de burada büyük süksesi olmadı mı? Çok az kitap onun kadar günün konusu oldu... Yalnız, Malassis'in başaşağı gelmesi, para bakımından zararlı oldu. «Les Contemporains» adlı eserim hiç tanınamadı; sadece birkaç parçası yayınlanabildi. O da hiç adı sanı olmayan gazetelerde... «Les Fleurs du mal» ise unutulmuş bir eser... Ama yine de aranıyor... Belki yıllardan sonra anlaşılacak.

Hetzel meselesine gelince, kendisiyle hiçbir işe başlayamadık. Benden «Spleen de Paris» ile «Les Fleurs du mal»i satın almıştı. Brüksel'de görüştüğümüz zaman, ben kendisine eserlerimi toptan satmayı teklif etmiştim; o da kabul etmişti. Zira, Lemer ve benim gibi o da, iki cildi satmakla, geri kalanların satışının kolaylaşacağına inanıyor; sadece, Hetzel'le ufak bir para meselesi kalıyor.

Şimdi yapılacak iş nedir? Hepsini parçalara mı ayırmalı? Sanırım bu hem tedbirsizlik olur, hem de uzun sürer. Yeni bir alış-verişe mi girişmeli? İşler yoluna girinceye kadar Paris'e mi gitmeli?

Şu sırada bu işler için siz hazırlıklı mısınız? Yeter bilginiz var mı?

İşte size mümkün olabilecek yayımcıların listesi:

— LEVY (Michel).

İki yıl önceydi; kendisine eserlerimi toptan teklif etmiştim; elimden ucuza koparmak için, işi sürüncemede bıraktı. Hetzel'le alış-verişte olduğumu öğrenince de köpürdü. Hetzel'in kaymağı topladığını söyledi. Şayet Michel'e dönülür, onunla işbirliği yapılırsa, Hetzel'le kontratın bozulduğunu, bunu sırf kendisi için yaptığımı, söylemek gerek; «Les Fle-

urs» ile «Spleen» eserlerimin tekrar elime geçtiğini bildirmek gerek.

Ama yalan atmak ve Michel Levy ile bozuşmak (hep bozuşmak) ne haysiyet kırıcı bir iş...

— Hachette Yayınevine gelince, (bugün işleri damatlar yürütüyor) çok büyük ve sağlam bir kurum. Deschanel beni onlara tanıtmak istedi. Ben zaten tanınmış bir yazarım. Ama üstatlar, profesörler, bilginler, bilgiçler, ahlaklı edebiyatçılar ve daha birçok kazların arasında, eserlerimin yaratacağı korkunç tesiri düşünebilirsiniz.

— FAURE.

Çok uygun; Brüksel'e geldi; beraber yemek yedik; kitaplarımı isteseydi bana belli edecekti. Tabii ben de ayrıca bir teklifte bulunmadım.

— AMYOT.

Kötü bir ihtimal.

— DIDIER.

O da kötü bir ihtimal.

— DENTU.

Size bugün Dentu'ya yazdığım mektubu gönderiyorum; son cümlesini okuyuverin. Belki size bir fikir verir. Bu işte bir hal çaresi görebiliyorsanız, ağırdan almanızı salık veririm. İş konusunda, daima karşı tarafı istekli bırakmak gerek. İnsanların eline düşmemeye bakmalı. Mektupta, Dentu'ya yazılı, iki satırlık not var. Şayet «Belgique des habillée» adlı eserimi işe katmadan konuşacak olursanız, bu notu kendisine verebilirsiniz.

Aklıma gelmişken söyleyeyim, yazılarımda bazı çıkartmalar yapmışsınız. «La Belgique» adlı eserimin planında da, bu değişikliği yaptıysanız, eseri Dentu'ya ilk biçimiyle vermek gerek.

C. B.

Sağduyuya inanıp da, mucizelere inanmayan bu demokratı, küçük edebiyatın küçük edebiyatçısını, alelade yazarını, bu küçük hanımların profesörünü, şu küçük kaz kafalı Desc-

hanel'i gidip dinlemekle çocukluk etmişsiniz. Dünkü 17 cumartesi günü, Chronique du Temps gazetesinde, Madelène imzasıyla, bu konferanstan hoş bir şekilde bahsedildi. Kendisine verilen bu ders, gerçekten mizahçı ve hafif bir kalemden çıkmışa benziyor.

Dahası var: Siz, Fransa'nın şiirden, gerçek şiirden NEFRET ettiğini unutmakla ÇOCUKLUK ettiniz. Beranger, Musset gibi budalaları tuttuğunu düşünmüyorsunuz. İmlaya dikkat eden bir adama kalpsiz gözüyle bakılıyor! (bu akla uygun, zira ihtiraslar hep kötü tarzda anlatılıyor). Ama anlaşılması zor, derin, acı, görünüşte soğuk ve şeytanî olan bir şiir ise, hiç de ötekilerin hafifliğine kaçamıyor.

Ötekiler gibi siz de beni anlayamadınız. Bu korkunç kitaba ben, bütün kalbimi, sevgimi verdim; kinimi (yanlış yorumlanan), olanca kinimi döktüm. Aksini de yazabilirdim: Yapmacıklı, iki yüzlü bir kitap ortaya koyar, temiz bir sanat yapıyorum diye bütün Tanrılarım üzerine yemin de edebilirdim. Ama, diş çeken adam gibi yalan söylemiş olacaktım.

Sırası gelmişken soruyorum: Fantezisi olan edebiyat nedir acaba? Buna asla cevap veremiyeceğim. Deschanel'in açıklamasına da güvenmiyorum; tıpkı sıradan bir profesörün, ya da gazetecinin kullandığı kelimelerden bir tekinin açıklamasına güvenmediğim gibi... Demek fantezisi olan ya da olmayan şiir var? Artistin, şairin, yani o kişinin duygu tarzına bağlı olmayan, onların üzerine kurulmamış şiirler ne işe yarar?

His ve gönüle, daha birçok kadınca salaklıklara gelince: Leconte de Lisle'in şu sözlerindeki derin anlamı unutmayalım: «Bütün mersiye şairleri kazdır».

Yeter artık değil mi? Bu acı kritiğimi bana bağışlayın; karşısında kötü sözler söyleyebileceğim biricik dostumdan etmeyin beni... Ama kalkıp Deschanel gibi bir adamın konferansına gitmek... hiç akla gelir şey mi?..

Sağlığım için verdiğiniz öğütleri kabul ettim; iki aydan beri uyguluyorum.

Brüksel'den kurtulmam için yaptığınız teklif hiç hoşuma gitmedi. Şayet bunlar, içinde ödeme tarihi bulunan edebî

kontratların garantilerine dayanırsa, o zaman kabul. Başka birgün size bundan sözaçacağım.

Bu güzel bilgiçin üzerine yazdığınız satırlar beni deli etti. Genellikle böyle hatalar beni asabi buhranlara sürükler. Ama bu budalalığı bile bile yaparsam iş değişir. Mesela yirmi yıl Siècle gazetesine sırf kazanç için yazdığım gibi...

Chateaubriand, Balzac, Stendhal, Mérimée, de Vigny, Flaubert, Banville, Gautier, Leconte de Lisle bir yana, bütün bu modern alçaklardan nefret ediyorum. Faziletten de, akıcı usluptan da, terakkiden de... Bana boş kelamcılardan asla söz açmayınız.

Selamlar.

C. B.

Sanırım 100 frank yolda; Dentu ile temkinli olun.

«Belgique deshabillée» adlı, alaycı tarzdaki eserim, unutmayın ki birçok bakımdan, ciddiyet bakımından şöyle böyle bir eserdir; bu hiciv dolu eserimin gayesi, terakki denen şeyle alay etmektir. Ben bu terakkiye, budalaların putperestliği, Tanrıya karşı gayretkeşliği diyorum... Anlatabildim mi?

Dentu'ya bu büyük işten söz açmayı doğru buluyorsanız, Garnier'nin reddini akla yakın bir şekilde açıklamak gerekir. Bir kişinin geri çevirdiği iş, ikinciyi cesaretsiz kılar ve böylece de iş daha kötüye gider.

İşlerim hakkındaki tarzıma gelince, daha çok şu sistemi kullanacağım:

— Her baskıda şu kadar nüsha.

— Nüsha başına şu kadar yazar hakkı.

Ama,

— Eseri toptan terketmek,

— Veya belirli seneler için ellerine teslim etmek... Asla!

C. B.

MADAM AUPICK'e

21 Şubat 1866

Hele şükür sevgili anneciğim,

Senden, beni sevindiren bir mektup alabildim. Endişe verici şeylerden kurtulduğunu yazıyorsun; aman ne kadar iyi... Ama bunları bana inceden inceye anlatmalısın, kesin olarak bildirmelisin. Allahım, neolur, işler hep böyle gitse...

Bana gelince, arasıra ateşlenmem, Aralık ayındaki dinmek bilmeyen nevraljim bir yana, fena değilim. Zayıfım, gergin bir haldeyim, sıkılgan ve beceriksizim, hepsi o kadar.

Evet, kötü haberi duydum[1]. Şimdi Ancelle'e bir mektup yazdım; hiçbir işe karışmamasını hatırlattım; ama korkma, bunları nazik bir dille söyledim. Sana mektup yazmaya bol bol vakti var da, bana gelince niye gerekli şeyleri bile haber vermiyor?

Garnier'ler kendisine, yanlışlıklar saçmalıklar dolu bir mektup yazmışlar, o da bana gönderdi; belli ki Lemer, işi elinden geldiği kadar ters tarafından tutmuş. Lecrivain'e, Ancelle'in ve M. M. Garnier'nin mektuplarını göstermiştim; işinin ehli ve kendine güvenen Lecrivain bana, «Lemer belki bu işte bile bile beceriksizlik etti; doğrudan doğruya kendisine gidilsin, istemiştir.» dedi. Bu doğrusu çok çirkin bir iş olurdu. Ancelle yeni işlerde asla becerikli değildir, anlayış gösteremez. Garnier'lere yaptığı gibi, yine şaşkın şaşkın Dentu'lara koşmasına üzüldüm. O artık bu işde fazla öteye gitmemeli. Zira böylece bir kitapçı daha kaybetmiş olacağım. Bu benim için çok önemlidir. Garnier'lerdeki başarısızlığım, onların işe yanlış elkoymaları, Dentu'nun kulağına gidecek. Dentu da başkalarına söyleyecek, böylece ondan ona, işler uzayacak.

---

(1) Garnier'lerin red cevabı.

Yalvarırım dinle beni. Allahaşkına bana yemin et: Ancelle'e birşey söylemiyeceksin. İkiniz de aklınızın ermediği şeyler için boşyere vakit, kağıt harcıyorsunuz.

Eserlerimi hep toplu halde göstereceğim; Lemer çok haklıymış; bana «Les Fleurs» ile «Spleen de Paris» adlı eserlerinizi öteki eserlerinizden ayırmayın, demişti. Sözde Lemer, Lecrivain'e işin ticari tarafını sormuş, fikir edinmiş... Benim bu işlere artık güvenim kalmadı.

İlk fırsatta Paris'e gideceğim. Evet, Deschanel'in komik olan konferansından haberim var. Temps gazetesinin havadiscisi, bunu çok alaylı bir dille, sevimli şekilde kaleme almış; biraz sonra Ancelle'den aldığım bir mektup da, herşeyi açıkladı; sanırım adamcağız Deschanel'in fikrinde. Şimdi bu mısraları alkışlayan insanlar, dokuz yıl önce bu kitabı deli ve anormal buluyorlardı.

Öteki milletlerin Fransızlardan da hayvan olduklarını söylüyorlar (bugün ben de onlara hak veriyorum). İş yine Fransa'ya dönmeye, orada yaşamaya varıyor; ya da öteki dünyaya göçmeye...

M. Deschanel'i görünce kendisine teşekkür etmeye hazırlanıyorum, ama o alayın farkına varmayacak...

Seni kucaklarım; yalvarırım, beni uzun zaman habersiz bırakma; kendinden söz aç.

Charles

MADAM AUPICK'e

Pazartesi, 26 Şubat 1866

Sevgili anneciğim,

Mektubundan hiç mi hiç birşey anlamadım. Başkalarını anlamamak ya da onların tarafından anlşılamamak, aynı derecede yüzkızartıcı. Sözkonusu ettiğiniz makaleler hangileri? Deschanel böyle bir makale yazmadı. Hanım ve küçükhanımların bayıldığı Profesör Deschanel, sadece Paris'te hal-

ka benim şiirlerim hakkında bir konferans verdi; Ben de bunu Temps gazetesinin Henry de la Madelène imzalı kronikçisinden okudum. Yazar kendisine takılıyor: Benim gibi bir namussuzun şiirlerini halka takdim edişiyle, esprili bir şekilde alay ediyor. Deschanel'i yakından tanıdığım için konferansı gözönüne getirebiliyorum. Fillerin bolero dansı edişi kadar edebiyat işlerinden anlayan Ancelle, mektubuyla benim bu düşüncelerimi kuvvetlendirmiş oldu. Fazla birşey bilmiyorum. Deschanel ile alay edeceğimi de söylemedim; sadece kendisine teşekkür edeceğim dedim. Bu kadarı da yeter sanırım; ama onun bu sözümü ciddiye alacağından korkarım.

Bir başka yanlışın daha var: Bu bir anne için çok önemli; oğlun bir ay ve birkaç gün sonra 46 değil 45 yaşına basacak...

Otelci kadın, kaç zamandır bana tahammül edilmez sahneler yaratıyor; ama ben yine ses çıkarmıyacağım. Artık hesap pusulalarını bile göndermez oldu; ben aşağı yukarı hesabımı biliyorum: 1865 Şubatında (bir yıl öncesi) 1000 frank borcum vardı. 1865 yılı için 1600 frank ödedim; yani geçen yıl için sadece 600 frank vermiş oluyorum; aşağı yukarı ayda 200 franka geliyor.

Evet, Ancelle'e engel olmak istedim. Gayretkeşliği, becerikliliği beni korkutuyor. Gerçi Paris köy sayılmaz ama, her meslek çevresi kadar onun da çevresi dardır; orada da gizli birşey kalamaz. Bir sürü kitapçı tarafından geri çevrilmek korkunç olur benim için. Ancele'in dostluğundan asla şüphem yok; ama fazla gayret göstereyim diye işleri karıştırabilir. Ona yalvardığım, rica ettiğim tek şey, Lemer-Garnier işinin üstesinden gelmesiydi; başarmak şöyle dursun, işi büsbütün berbat etti (Tekrar söylüyorum, sakın bu konuda kendisine birşey yazma; çok üzülür sonra). Çözemediğim birşey var: H. Garnier, Sainte-Beuve'ü ziyaret etmiş; belki de işe taraflar; bana da kaç defa, eserlerimi satın alacağını söylemişti. Zengin ve paraya ihtiyacı olmayan kardeşi Auguste Garnier ise onun böyle avantürlü işe girmesini asla istemedi; red mektubunda da anlamsız nedenler ortaya koydu. Lemer bu-

dur işte; ya affedilmez bir salaklık gösterir ya da işi kendisine yontarak kötü şekilde ortaya sürer. Kısacası, Ancelle'in sabırsızlığı, A. Garnier'nin, kardeşi Hippolyte'i altedivermesi için, bir fırsat oldu. «Belçika» adlı eser için Ancelle hâlâ Dentu'dan bir haber alamamış.

15 Martta Paris'e döneceğim ve oradan da gelip seni kucaklayacağım. Bu kavuşma benim için iyi olacak...

Sağlık durumuma gelince, bütün dileklerini yerine getireceğim, sana söz veriyorum. Zira artık asla hasta durumuna düşmek, hasta muamelesi görmek istemiyorum[1]. Romatizmalarımın, nevraljilerimin depreşmesine ve tekrar zorlukla hareket edişime gelince, böyle rutubetli bir memlekette buna şaşmamak gerek. Buradakiler rutubetten öylesine hoşlanıyorlar ki, yağmur bardaktan boşansa, evlerinin içini dışını yıkamaktan geri kalmıyorlar.

Seni içten kucaklarım, yalvarırım meraklanma.

Charles

MADAM AUPICK'e

Pazartesi, 5 Mart 1866

Sevgili anneciğim,

Bilirim, bana ait en küçük bir yazı bile hoşuna gider.

---

(1) Baudelaire'in talihi, kendisinin bu güvenini nasıl yıktığı malumdur; hem de nasıl yıktığı...

Baudelaire, altı ay sonra Paris'e getiriliyor. Bu kötü dönüşü önceden hisseden dostu Asselineau, gidip Baudelaire'i trenden karşılıyor ve bu karşılaşmayı şöyle anlatıyor: «Baudelaire'i Stevens'in kolunda, bastonu elbisesinin düğmesine asılı, sol tarafına abanarak yürür görünce içim burkuldu, gözlerime yaş doldu. O, beni görür görmez uzun bir çığlık, dinmek bilmeyen bir kahkaha attı... Donakalmıştım.»

Çok önce çıkan üç yazıdan sana ancak iki tanesini gönderebiliyorum (birincisi henüz elime geçmedi).

Bu gençlerde yetenek yok değil, ama bu ne deliliktir? Ne mübalağa? Başkalarına bu ne hayranlık?.. Yıllardan beri şurada burada taklitçiler görüyor, ifrit kesiliyordum. Taklitçilik kadar kötü şey yoktur sanırım. Herşeyde tek olmak çok hoşuma gider. İnanmıyorum ama, sözde bir Baudelaire ekolü kurulmuş...

Sevgili anneciğim, bana olmayacak şeylerden söz ediyorsun. İhtiyatsızlığından ötürü bana nasihatlar veriyorsun; ama bu sözlerin beni asla yatıştırmıyor. Ben Belçikanın uğruna yandım, Lemer'in kurbanı oldum. İki yıldır üstelik senden de ayrı düştüm; zaten uzun yıllardır birbirimizden ayrı sayılırdık. Şimdi ise işlerin içinden tek başına çıkmasını bilmeliyim; zararlarımı telafi etmeliyim. Hiç sitem etme, kader ne ise göreceğiz...

Ama yine de susmaktansa sitem etmen hayırlıdır; zira en çekindiğim, sinirlendiğim şey sessizliktir. Sağlığından söz açmıyorsun, iyisin değil mi?

Onbeş gün, «Spleen de Paris» adlı eserime ve birkaç yazıma sıkıca çalışacağım (La Belgique adlı eserim hariç). Paris'e gidip para kazanmaya bakacağım. Tabii sonra yine Brüksel'e dönmeliyim. Ama şayet Paris'te işlerimi başarır, satışlarımı bitirebilirsem o zaman Brüksel'e ancak birkaç gün için dönerim; zira işlerimi yola koymam, evimi değiştirmem gerekiyor.

Bir sürü budala ve düşman kişiler arasında yaşamak hoşuma mı gidiyor sanıyorsun? Burada benim gibi hasta düşen bir sürü Fransız var. Bu memlekette bedenim gibi kafam da bozuluyor. Unutulmam, Fransa'daki ilişkilerimin kesilmesi de caba...

Honfleur'e yerleşmek dünyada en büyük emelimdir.

Sainte-Beuve'ün oldukça büyük bir hastalık geçirdiğini öğrendim. Şimdi iyileştiğini yazıyor. Eski bir tıp talebesi sıfatiyle kimseyi dinlemeyip, yaşlılığına aldırmayıp, böyle acele bir ameliyata boyun eğmesi, doğrusu ihtiyatsızlık... Neyse herşey olup bitti, şimdi düzelmiş durumda.

Birkaç günden beri, sabahları şarabı kestim; İngiliz usulü soğuk et yiyor, çay içiyorum. Bu işin iyi tarafı, çalışabilmek, hem de çok çalışabilmek oluyor. Çayın verdiği küçük sarhoşluk bambaşka; tıpkı dondurmadan sonra duyulan zevke benziyor... Ama şimdi, her çeşit baş ağrılarından korkar oldum. Bu M. Lecrivain denen zat da (gidip Lemet'i gören ve şimdi buraya dönen zat) nevraljiden, safradan rahatsız; soğuk terler döküyor. Bu dev gibi kuvvetli adamın hali benimkinden çok daha beter.

Seni kucaklarım.

C. B.

Ancelle uzun süredir bir kelime yazmadı. Bana gücendiyse şayet, nedeni benim ihtiyatsız davranışım değildir. Neyse, onu Paris'te tekrar göreceğim.

MADAM AUPICK'e

Salı, 20 Mart[1]

Sevgili anneciğim,

(1) Baudelaire 5 Mart ile 20 Mart arası hiçbir mektup yazmamıştır. İşte bu onbeş gün içinde Saint-Loup kilisesi önündeki düşme olayı ve Rops'a yaptığı ziyareti ve o geceki keyifsizliği ceryan etmiştir. Neyt kendisini bir akşam yemeğe dâvet eder, Baudelaire saatinde davete gelir. Ama bütün yemek süresince evsahibinin iltifatına rağmen sessiz oturur. Asık suratlıdır; hatta bir ara kendinden geçme alametleri gösterir. Öyle ki, Baudelaire gittikten sonra, iyi yürekli Neyt merak içindedir, kendisine refakat etmediğine pişman olur ve arkasından onu aramaya çıkar. Bir saat sonra Baudelaire'i müşterileri boşalmış bir meyhanede, üzüntü ve alkolden sarhoş, bir sıranın üzerinde yığılı bulur. Ne yapar eder, uğraşır, sonunda oteline götürmeyi başarır, odasına yerleştirir. O sırada Baudelaire'in sesi duyulur: «Defol!.. Defol!..» der kendisine...

Durumum ne iyi, ne de kötü; zorlukla çalışabiliyor, yazabiliyorum. Nedenini anlatacağım; zira kaç zamandır sana bunları yazmayı düşünüyordum. Bu akşam ya da yarın sabah bütün sorularını cevaplandıracağım. Paris gezimi ertelemek gerekiyor, ama yine de gideceğim, gitmem şart. Bundan sonra seni asla bu kadar uzun zaman mektupsuz bırakmayacağım.

Benim zavallı minik anneciğim, seni meraka düşürdüm (inquiette kelimesini tek «t» ile yazmışsın). Fransa'da imla usulü öyle değişip durdu ki, Napoléon ve Lamartine gibi sen de ufak tefek acayiplikler yapabilirsin.

İki mektubumu birden alamazsan, bil ki ikinci mektubum[1] ertesi gün eline geçecek.

Seni kucaklarım.

Charles

«Travailleurs de la Mer» adlı eseri okumak istiyorsan, birkaç güne kadar sana gönderebilirim.

MADAM AUPICK'e

Brüksel Cuma, 23 Mart 1866

Sevgili anneciğim,

Kaç zamandır hem de uzun zamandır M. A.[2]'den cevap alamıyorum. Elimdeki bir yazıyı bitirmek hem de otel paramı edinmek için Paris gezimi geciktirmeyi düşünmüştüm.

---

(1) Bu mektup, Baudelaire'in kendi eliyle yazdığı son mektuptur. Çok tuhaf şey: Yazı gayet düzgün ,yalnız birtek yerde ufak bir tereddüt gözüküyor; bazı düzeltmelere rastlanıyor...

(2) Baudelaire, M. A. harfleriyle Ancelle'i kastediyor

Ama üç gün önce, sana yazdığım son mektuptan sonra, bir kriz geçirdim, şimdi de sakatım.

Elinden gelirse hemen M. A.'e yaz, otelci kadın Madam Lepage'a birkaç para göndersin. Aman mektubunda belirt, tembih et, ağzını sıkı tutsun, işgüzarlık edip birşey söylemesin.

Bu mektubu yazmak iyiliğinde bulunan doktorum[1], asla telaşlanmamanı, aklını yitirmemeni salık veriyor. Dediğine göre, birkaç güne kadar tekrar çalışabilecekmişim.

Charles

MADAM AUPICK'e[2]

Pazartesi, 26 Mart 1866

Sevgili anneciğim,

Madem ki hemen cevap vermemi istiyorsun, bil ki, durumum iyi değil. İmzamı bile büyük güçlüklerle atabiliyorum; o da yalan yanlış oluyor... M. A., Madam L.'a bin frankı göndermeyecek galiba.

Ancelle beni götürmeye gelmesin, istemiyorum.

Krizden bir gece önceydi; Paris'ten bir dostum, arkadaşlarım adına bana para vermek istedi; belki kendimi fazla hasta hisseder de, Fransa'ya dönerim diye... Bu teklifi kabul etmedim; birkaç güne varmaz belki kendi ayağımla dönerim diye... Bütün doktorlar, dostlarım, altı ay bütün edebiyat işlerimi bir tarafa bırakmamı, tam bir kır hayatı sürmemi istiyorlar.

---

(1) Doktor Léon Marcq.

(2) Bu mektup yine bir başkası tarafından yazılmış.

M. Léon Marcq, 10, Industrie meydanı.
Sen nasılsın?
Seni kucaklarım.

Charles

CATUELLE MENDES'e[1]

Brüksel, 29 Mart 1866

(Monsieur —
16, Douai sokağı
Paris)

Sevgili dostum,

Size içten teşekkürler. Verdiğiniz havadislerin hepsi iyi; kitabın başlığından da hoşnutum[2]. «Toinon à cheval sur St. Germain et Paris» adlı basımcıdan dün kağıtları aldım ve aynı akşam, tashihleri Paris bürosuna gönderdim. Çok hasta durumda olduğum için yazım okunmaz bir halde. Tashihle-

---

(1) Bu mektup baştan başa C. B. harfleri dahil, yabancı bir kimse tarafından yazılmıştır; yani G. Millot tarafından yazılmıştır. Bu kimdir? Nasıl, niçin Baudelaire'in başındadır? Hiç bilinmiyor.

(2) Tarihsiz, ama Mart ayının son günlerine rastlıyan bir mektupla Mendes, Baudelaire'den «Parnasse Contemporain»de çıkacak şiirlerinin tashihlerini istiyordu. Seçilen şiirlerden hoşnut olup olmadığını soruyordu; bu iş için müşterek dostlarının fikirlerini aldığını «Nouvelles Fleurs du Mal» başlığının, okuyucular için daha elverişli olacağını söylüyordu. Baudelaire'e vaadedilen 100 frank ile altı nüshayı, birbiri peşine göndereceğini ilave ediyordu.

rin yarısını ben, yarısını da Millot yaptı. Bu mektubum elinize yarın sabah, yani cuma sabahı geçecek; gönderdiğim tashihlere bir göz atarsanız çok minnetar kalırım.

Selamlar.

Charles Baudelaire
id.
G. Millot

Haşiye

Bu sadece MADRIGAL TRISTE asla LE MADRİGAL değil.

Bu sadece EPIGRAPHE POUR UN LIVRE CODAMNÉ asla EPIGRAPHE POUR UN LIVRE değil.

Bu sadece A UNE MALABARAISE asla A UNE MALABRAISE değil.

BIEN LOIN D'ICI adlı parçanın son mısraının başına, bir tire (-) işareti ister; öyle ki, ona bir tecrit hali versin.

LES PLAINTES D'UN ICARE asla LES PLAINTES D'UN ICARRE.

«Nouvelles fleurs du Mal» başlığı öyle bir şekilde yazılmalı ki FLEURS DU MAL başlığı NOUVELLES kelimesinden ayrı gözükmeli[3]

ERNEST PRAROND'a

29 Mart 1866

Sevgili Prarond,

---

(3) M. Yves Gerard Le Dantec, bir makalesinde bu mektubun içler acısı anlamı üzerinde durmuştu. Baudelaire az zaman sonra kendisini bir paçavra yığını haline getirecek akibetin, üzerine doğru geldiğini hissediyordu. İmzasını doğru dürüst atamaz halde iken bile, bir sürü maddi endişeler, üzüntüler içinde çırpınıyordu. Ama yine de şiirlerini yeniden gözden geçirmek ve inceden inceye tavsiyelerde bulunmak kuvvetini, kahramanlığım buluyordu kendinde...

«Airs de flûte» kitabını bana adamak lutfunda bulunduğunuz için size karşı minnettarım. Kitabı kısaca gözden geçirdim: Bu kitap sanki bir dostluk vakayinamesi... Az kalsın unutuyordum, kitabın baş tarafındaki o sevimli anı için size ayrıca teşekkürler.

Eseri okuma işine gelince, size ancak okuyabildiğim yerlerden söz edeceğim; «La question d'Orient» olağanüstü... Çok güzel kafiyelendirilmiş, hem de hoş biçimde... Yalnız, sadece «sayfa 270» de, yanlış olan beş dize üzerinde dikkatinizi çekmek istiyorum.

Geri kalan kısmı da okuyacağım sevgili dostum; size içten teşekkürler. Biraz hastayım; bu mektubu da kendim yazmıyorum.

Ch. Baudelaire

ANCELLE'e[1]

Brüksel Cuma, 30 Mart 1866
(Posta pulu 31 tarihli)

Sevgili dostum,

Dostça yazılmış mektubunuza içten teşekkürler. Bu harika hislerinize değer vermiyor değilim. Ama bir taraftan sizi üzgün ve telaşlı görürken öte yandan da bunları özellikle

(1) Bu mektubu alanın kendi elyazısı ile mektubun başında şunlar yazılı: «Baudelaire'in Ancelle'e son mektubu». Ancelle ise, birkaç gün sonra Poulet Malassis'e şöyle yazıyordu: «Baudelaire'in size dikte ettirip benim için yazdırdığı mektuba biraz alındım doğrusu. Fantezisinin derecesini bilirim, bana karşı kötü anları olur; memnuniyetle bunları hoşgörür, kendisini affederim.»

anneme yaranmak için yaptığınızı farketmek hiç de hoş değil.

1 — Yerimden kıpırdıyamıyorum. 2 — Borçlarım var. 3 — Elimdeki işleri bitirmek için beş-altı şehri gezmem gerekiyor.

Bir sürü meseleler üzerinde mektuplaşarak pekala anlaşabileceğiz. Otelci kadını ihmal etmeyin. Dentu işine başlamadan önce, kendisinin içinden neler geçirdiğini çözmeye bakın. Planı ancak, planı benimser, kendisini işe hazır görürseniz verin. İstersenız hasta olduğumu söyleyin; ama asla gerçek durumumdan söz açmayın.

Birkaç satırla bana cevap verin; hanımınıza saygılar.

Annem, bu hayvan makulesine[2] bin frank vermek istiyordu; dediğini yapın.

Kısa kısa yazış tarzımdan özür dilerim, bir başkasının kalemine başvurdum[3].

Selamlar.

Charles Baudelaire

MADAM AUPICK'e

Brüksel Cuma, 30 Mart 1866

Sevgili anneciğim,

Sana pazartesi yazdığım cevap, sanırım salı günü eline geçti. Çarşamba bir; perşembe iki; bugün cuma üç, bana bir cevap verebilir, nasıl olduğunu bildirebilirdin. Bunu yap-

(2) Madam Aupick'in ricası üzerine, Ancelle Brüksel'e koşmuş, ilk işi de Baudelaire'in acele borçlarını temizlemek olmuştur.

(3) Bu şahıs Charles Neyt'tir.

madığına göre, benim kendi canımla uğraştığımı, kimseleri düşünemediğimi sanıyorsun.

Bana muhakkak yaz.

Ancelle'den bir mektup aldım, çok geçmeden buraya geleceğini bildiriyor. Gereksiz, hem de zamansız; zira:

1 — Kıpırdayacak halde değilim.

2 — Borçlarım var.

3 — Gezip görmem gereken altı şehir en aşağı onbeş gün sürer. Uzun çalışmalarımın ürünlerini yitirmek istemem.

Ancelle'in sana boyun eğmek, yaranmak çabasında olduğunu görüyor, sana bu mektubu yazıyorum. Zaten en kısa bir zamanda yanına dönmeye hazırım.

Bana kendinden uzun uzun söz aç, inceden inceye durumunu anlat.

Seni içten kucaklarım.

Charles[1]

---

(1) Pazartesi, 9 Nisan 1866'da Poulet Malassis, Jules Troubat'ya şöyle yazıyor:
«İşte sana birkaç satırla Baudelaire'in hastalığı hakkında bütün gerçekleri özetliyorum:
Altı aydan beri asabı bozuktu; önemli belirtilere, semptomlara aldırış etmedi. Doktorların ve dostlarının yalvarmalarına önem vermedi. İçkiden vazgeçmek şöyle dursun, daha da azıttı. İradesi öyle zayıftı ki, bize yemeğe geldiği zaman, sofraya rakı koyamaz olmuştum; zira isteğine hâkim olamıyacağını biliyordum.

Onbeş onsekiz günden beri artık yatağa düşmüş durumda. Baş dönmeleri, sağ yanında, kolunda ve bacağında «ataraksi»ler başgösterdi. Kendisini Paris'e, daha doğrusu annesinin yanına götürmek istedim; öfkeyle reddetti. Cuma günü sekiz gün oluyor, sağ yanında paralizi başladı; kafada da bulanıklıklar var. Durumu, Neuilly Belediye Başkanı ve annesinin işleriyle uğraşan M. Ancelle'e yazmak gerekiyordu. Güçlükle Baudelaire'i otelinden çıkardık, sörlerin idare ettiği bir sağlık yurduna götürebildik. Burası, kendisine en iyi şekilde bakılabilecek tek yerdir.

30 Mart cuma günü, son mektubunu dikte ettiği gün, Baudelaire'e inme indi. Ve asla artık iyi olamıyacak. Şimdi ise akibetini biliyor durumda... Herşeyi ifadeden aciz bu ölü hayatı yaşamak korkunçluğu içinde...

Baudelaire'in Mektupları

MÖSYÖ...

Mösyö, eserlerime gelince bu bir zevk işidir; herkes istediği gibi yargılar, serbesttir; üzerinde tartışmam bile. Eserlerimi sevmemek hatasına düşenlere onları okumaktan sıkılanlara aksini söyleyecek de değilim.

•

RICHARD WAGNER'e

(...) Size tekrar tekrar teşekkür ederim beyfendi. Kötü anlarımda beni yükselttiniz, kendime getirdiniz...

PAPİRÜS

DÜŞÜN